F. JENSEN

Kina győr

FRANKLIN

F. JENSEN

KÍNA GYŐZ

F. JENSEN

KÍNA GYŐZ

FRANKLIN KÖNYVKIADÓ N. V.
1950

A mű eredeti címe

China siegt

Fordította:

Gergely Janka

Felelős kiadó: Vértes György
Felelős lektor: Szász Imre
Műszaki felelős: Láng Pálné

Kötésterv: Filo

1541.50. Hungária Hirlapnyomda Budapest, V., Bajcsy-Zsilinszky-út 34. — Felelős: Daka István.

Ajánlom ezt a könyvet a Kína szabadságáért küzdő férfiak és nők milliói-nak és köztük feleségemnek, Wu-Annak. Az ő segítsége nélkül ez a könyv nem jöhetett volna létre.

A NAGY FOLYÓ VÖRÖSEN HÖMPÖLYÖG

Felhőbe, ködbe vész
a messzeségben Kína,
Néhány erődje áll még.

Különös, hogy egykor régen a tájra virágok
és lombok édes ujja zárult.
Smaragd szárnyak rebbentek a paloták körül,
s a csarnokok közt visszhangzott az ének.

S most nézz körül:
Idegen lábak, ércpatkó tiporja
a szentelt réteket,
az árkok s gödrök alján
szétszórt népem hever,
katonáim testét
gyilkos lándzsák emésztik.

Tépett szívem most hazámról álmodik —
felégetett, vigasztalan falukról.
Mikor állok megint a sereg élire,
mikor indul az elsöprő roham,
mely áhitott célunkig meg nem áll?

S eljő időnk!
Táncra, zenére, dalra akkor
majd kész leszek.

(Yueh-Fei híres hadvezér volt; a Sung-dinasztia idejében kétségbeesett erőfeszítéseket tett, hogy az országot megmentse az idegen betolakodóktól.)

BEVEZETÉS HELYETT

Hárman voltunk orvosok, akik 1939-ben Kínába utaztunk, hogy, mint egy tizenhat főből álló csoport előfutárai, megtaláljuk ama küzdelem logikus folytatását, melynek a spanyol polgárháború egyelőre véget vetett.

Kínában értettem meg, honnan jövünk és hova megyünk. Csang-Kai-Sek Kínájában, a feudális Kínában, szemléltető oktatást kaptam saját multunkról. Az új demokrácia honában, a felszabadított területeken, a Kommunista Párt és Mao-Ce-Tung Kínájában, saját jövőnk embereit láttam: munkások, parasztok és katonák millióit, akiket még le nem küzdött szegénységük ellenére, a politikai öntudat olyan magas foka fűzött együvé, hogy mellettük az európai polgárság és a munkásarisztokráciából származó csatlósainak higienikus, öntelt és mégis tanácstalan életmódja úgy hat, mint a legsötétebb Középkor.

Nem könnyen tettem magamévá ezeket a tanításokat. Bár marxista nevelést kaptam és gyakorlati tapasztalatokat is szereztem már saját kontinensem politikai harcaiban, mégis éltek bennem a «művelt európai» bizonyos előítéletei. Azt hittem, úgy megyek Kínába, mint aki ad, tanít és tudását megosztja másokkal. Azt hittem, tudom, honnan jövök és hova megyek. Csak fokozatosan és fáradságos munkával alakultam át tanácsadóból, aminek alkalmaztak, tanítvánnyá, mert hiszen néhány éven át annak kellett lennem, mielőtt hasznos munkát végezhettem volna.

Fogadtatásunk Csang-Kai-Sek Kínájában, a Kuomintang Kínában, hideg volt és szívtelen. Kollégáink az orvosi fakultásról nem vesztegették idejüket azzal, hogy önmaguknak és a Vöröskereszt kórház betegeinek megmagyarázzák, mennyire kétes önkéntesség volt az, amelynek alapján a politikai és faji üldözöttek e csoportja országukba került. Azt mondták, részben gyüjtőtáborokból bocsátottak bennünket szabadon, részben pe-

dig a fenyegető internálás elől menekültünk. És milyen orvosok lehetnek azok, akiknek meg kell szökniök saját hazájukból! Az ő szemükben nem volt valami nagy tekintélyünk.

Ez a fogadtatás hirtelen zuhanást jelentett. Abból az élettől meleg szolidaritásból és lobogó, forró nemzetköziségből, amelylyel a spanyol nép fogadott bennünket, közvetlenül egy kínai hivatalnokréteg jeges atmoszférájába kerültünk. Így történt, hogy politikai és emberi tudatlanságom félrevezetett s a bennünket fogadó hidegségben a kínai karakter egy jellegzetességét sejtettem, ahelyett, hogy felismertem volna benne a «Hsiau Hsien Hseng» (apró úriemberek) sértődékeny büszkeségét. Ezek az urak a «jobb társaságnak» csak egy vékony felső rétegét képezik.

De sokkal több tapasztalat kellett volna hozzá, mint amennyivel akkor rendelkeztem, hogy kellőképpen megértsem azt, ami a dolgozó osztályok arcáról felénk ragyogott. A kulik és parasztok feltétlen becsületessége volt az a talaj, amelyen a feudalizmus korhadó és korrupt társadalmi rendje nyugodott. Ez a becsületesség nem valami moralizáló filozófia talajából nőtt ki és nem a keresztény tanok túlvilágtól való félelme hozta létre, hanem a dolgozó ember felelősségérzete mindazzal szemben, aminek ő is része. Ez a becsületesség oly természetesen nő a fáradságos munka nyomán, mint a rizs a szántás és vetés nyomán. Nélküle széthullana a falu és dzsungellá válna az országút.

A társadalmi életnek ez az alapja annyira teherbíró, hogy ellenáll a rothadó feudalizmus minden bomlasztó hatásának. Nem a félelem és a szegénység, hanem ez a becsületesség bírta rá a parasztot arra, hogy ne legyen rabló és útonálló, ellenkezőleg a föld és önmaga erejének végső latbavetésével kihozza a talajból mindazt, amit a társadalmi rend kizsarol belőle. Ennek a becsületességnek tudható be az is, hogy teherhordó osztagaink vándorkórházunk műszereit és gyógyszereit, meg saját holminkat heteken át futólépésben vitték végig az országon és hiánytalanul, pontosan rendberakva mindent, vártak reánk napokig, anélkül, hogy akár mi, akár más ellenőrizte vagy kényszerítette volna őket. Amikor megérkeztünk rendeltetésünk helyére, teljes rendben találtuk a rengeteg poggyászt, melyek mindegyike többet ért, mint amit a kuli becsületes munkával, ezer mérföldnyi teherhordással, egész életében megkeresett. Lopni ezekből a holmikból csak a kisebb és nagyobb urak loptak, akikre hivatalból rábíztuk őket. És csak hét év mulva láttam először Shanghaiban, ebben az idegenektől leginkább korrumpált városban olyan kulikat, akik értettek a lopáshoz.

Amikor kiküldtek a frontra, ahol kötöznöm és operálnom kellett, magam is «úriemberré» váltam. A parancsnokló tábornok olyan udvariasan bánt velem, mint egy felügyelővel, aki a fővárosban majd jelentést tesz. Gazdag lakomákat rendezett, külön lakást kaptam és mindenki megkülönböztetett tisztelettel vett körül. Akkor hajlandó voltam azt hinni, hogy ez hadisebészi képességeim jogos elismerése; ma már tudom, hogy csak egy része volt annak a hagyományos szertartásnak, amellyel az ilyen tábornokok körében meg szokták vásárolni mindazok elnéző kritikátlanságát, akik a fővárosból jönnek.

Több apró élmény készített elő a következő időkben arra a hosszú és fáradságos útra, melyet még meg kellett tennem, mielőtt jogot szereztem volna ahhoz, hogy magamat a kínai néphez tartozónak vallhassam.

A hadosztályt, amelynek frontkórházában dolgoztam, rövidesen körülfogták a japánok és kénytelen volt állásait feladni Erőltetett meneteléssel kellett magunkat az ellenség harapófogójából kiszabadítanunk és célszerű volt az országutakat és általában az épített utakat elkerülnünk. Csak úttalan hegyláncokon és rizsföldek között vezető keskeny ösvényeken próbálhattunk visszatalálni a hadsereg főerőihez.

A tisztek sorában meneteltem, mögöttünk a katonák végtelen sora, majd a kulik, akik a hadosztály poggyászát vállukon cipelték. Az utóvéd a sebesültek és betegek hordágyait vivő betegszállítókból állott.

Az elhagyott utakon csak itt-ott találkoztunk emberrel. Egyik találkozásunkra azonban tisztán emlékszem. Öreg paraszt jött velünk szembe; nehéz pamutgöngyöleg súlya alatt görnyedt, ráncos arca olyan volt, mint a cserzett bőr. Kis alakját egészen összezsugorította a kemény munkában töltött élet s kiszárította a kevés és rossz táplálék. A Kínában nagyon elterjedt kötőhártyagyulladás, a trachoma következtében nem tudta szemét lecsukni; vörös szemhéjja állandóan könnyes volt. A szünet nélkül szivárgó könnyek kimarták arcát, végig le egészen az álláig.

«A régi, a kiszipolyozott, a letiport Kína» — gondoltam magamban, amikor a meggörnyedt alak közeledett és felkészültem rá, hogy kitárjam szivemet a részvét előtt.

A paraszt odaért hozzánk. Amikor meglátott, letette terhét és jól megnézett minden oldalról. Azután elémállt, ujjával rámmutatott és nevetgélni kezdett. Szeme könnyezett, rongyokba burkolt vézna teste csak úgy rázkódott és torkából gyámoltalan, sipító ágaskodó nevetés szakadt fel. Megálltam és értelmetlenül néztem az öreget. A katonatisztek körülfogtak bennünket.

Előbb mosolyogtak, azután magával ragadta őket is az öreg ellenállhatatlan derűje és hangosan nevetni kezdtek. Magányos kis európai sziget voltam a kínai nevetés e tengerében.

— Miért nevet? — kérdeztem.

— Miért nevetsz? — fordította le az egyik tiszt.

A paraszt hirtelen elhallgatott. Félt, hogy esetleg tiszteletlenségnek veszik a viselkedését. Választ keresett, majd akadozva mondta:

— Az idegen olyan nevetséges. És nem ismeri az utainkat.

Még mielőtt a tiszt lefordította volna ezt a választ, egyszerre megértettem mindent. Egy kínai szemével láttam magamat. Megláttam az idegent, olyan országban, ahol négyszázmillió ember arcában apró, diszkrét, jól formált kis dombocskák vannak, ennek az idegennek az orra pedig úgy mered ki az arcából, mint valami magas hegy. Bőre fehér, sápadt, helyenként égő vörösre sütötte a nap ebben az országban, ahol négyszázmillió ember arcát a szemnek jóleső, egyenletesen barnás bőr fedi: arcát többnapos, kusza szakáll nőtte be, míg náluk alig látszik valami kis szőrzet az állon és a felső ajak felett.

A részvét helyett, amelyre felkészültem, irígység kúszott szívembe. Az öreg paraszt nehéz terhével és csonttá aszott testével legalább otthon van, nem szakadt ki a környezetéből és ismeri az utakat. Amikor lefordították, amit mondott, rájöttem, hogy jó ruhám és láthatóan magas állásom ellenére is megsajnált. És én, aki sajnálni akartam őt, úgy éreztem, megérdemlem a nevetését és részvétét. Idegen vagyok és természetszerűleg ellensége. Abban, hogy egy csoport katona között állok, igazolását látta annak, hogy valami gonosz szél jobb körülmények közül valahova a mélybe sodort, ahol magam sem tudok eligazodni.

Egyszerre megértettem, milyen nehéz feladat előtt áll a kínai, amíg megtanulja, hogy túltegye magát egy európai ember megjelenésének külsőségein és magához hasonlónak ismerje el. Ebben a pillanatban megértettem: a kínainak, mielőtt hitelt tudna adni egy európai szavának, meg kell feledkeznie arról, hogy hazáját az idegenek elnyomják. Megértettem, milyen magas fejlődési fokot kell elérnie, hogy fel tudja ismerni a barátot az elnyomók sorában.

A menekülés egy másik epizódja meggyőzött arról, hogy meg kell tanulnom az ország nyelvét.

A kis tolmács, akivel a frontra küldtek — egy diák Shanghaiból — a japán tűzérség lövegeinek zajában eltűnt mellőlem. Így tehát teljesen magam voltam a katonák tömegében,

akik közül úgyszólván senki sem tudott angolul. Huszonnégy óra alatt hetven kilométert is meg kellett tennünk. Lábaim nem szokták még meg a könnyű kínai cipőket és mire beesteledett, fájdalmas ingyulladást kaptam, úgy, hogy egyre lassabban jutottam előre. Besötétedett és még mindig meneteltünk. A hadosztály hosszan elnyúló libasorban vonult a rizsföldek között húzódó, alig lábnyi széles ösvényeken. Fejünk fölött a titokzatos mennybolt, körülöttünk az éj sötétje, kétoldalt a víz gyenge visszfénye a földeken. Az ember nem látott mást, mint az előtte menetelő körvonalait és nem hallott mást, mint az utána következő lépteinek neszét, ebből tudhatta, hogy nem ő az utolsó. Ebben a tagolatlan sötétségben az előtte és a mögötte lépdelő ember volt az a két pont, amely kijelölte az egyén helyét a világmindenségben. Az éjtszakai vándorok számára azt jelentette ez a két pont, amit a négy fal, amely a köznapi életben kirekeszti az éjtszakát és az alvónak szilárd helyet biztosít az egyébként túlságosan határtalan mindenségben.

Amikor fájdalmaim fokozódtak, elmaradtam a többiek mögött. Amint valaki észrevette, hogy közéje és a mögötte járó közé igyekszem bejutni, letért az útról a vízboritotta rizsföldekre és néhány gyors lépéssel megelőzött. Így lassan a sor végére kerültem. És nem volt senki, akivel beszélhettem volna; senki, akitől segítséget kérjek, senki, aki egyetlen szót is ismer azokból a nyelvekből, melyeken meg tudtam magamat értetni. Senki, akivel közölhettem volna, ki vagyok és mi történt velem.

Arra gondoltam, milyen sors vár reám, ha elvesztem a kapcsolatot hadosztályommal. Mögöttünk voltak a japánok, akik Hongkongban az újságokból értesültek róla, hogy a kínai hadseregben «spanyol» orvosok vannak. Könnyűszerrel megállapíthatják, ki vagyok; és a hozzám hasonló beállítottságú hadifoglyokkal hír szerint, elég rosszul bántak. De még ha nem is kerülök a kezükbe, mit tehetek? Ha magamra maradok és holnap — sántikálva — emberekkel találkozom, hogyan tudom magam velük megértetni? Angolul? Hunannak ebben a távoleső részében a parasztok kizárólag a maguk tájszólását beszélik. Korábban már tettem kísérleteket arra, hogy a falusi lakossággal összeköttetésbe kerüljek, de eredmény nélkül. Élénken el tudtam tehát képzelni a reám váró jelenetet:

A parasztok előbb majd fejüket csóválva meghallgatják érthetetlen dadogásomat. Azután igyekeznek kézmozdulataimat megérteni. De ezek époly kevéssé voltak kielégítőek, mint beszédem. (Az éhséget Kínában úgy jelzik, hogy balkézzel rizses csészét formálnak, melyből két képzeletbeli pálcikával szájukba

lapátolják a nemlétező rizst. Az a mozdulat, amellyel mi azt fejezzük ki: «menj innen», Kínában azt jelenti: «gyere ide».) Arra se volt tehát kilátás, hogy európai jelbeszédemet megértsék.

Ha rájönnek, hogy hiába igyekeznek taglejtéseimet megérteni, elvisznek valakihez, aki tud írni-olvasni. Az nrajd ecsetet, tust és papírt tesz elém és ha felszólításának nem lesz eredménye, ő maga vet szélsebesen írásjeleket a papírra és az orrom alá tartja őket.

Hogy valaki nem tudja megérteni az ő helyi tájszólásukat, azt még felfogják. De hogy egy jólöltözött és szemmel láthatóan gazdag ember, mint én, nem tudja elolvasni az írásjeleket, amelyek egész Kínában, az északi Mandzsuriától a szubtrópusi Kvantungig, a keleti Shanghaitól a nyugaton elnyúló tibeti hegyekig mindenütt ugyanazok, erre senki sem számít. És ha a parasztok egyszer rájönnek, hogy «analfabéta» vagyok, lemondanak rólam, mint reménytelen esetről.

Mialatt ezeken a szomorú gondolatokon töprengtem és a mögöttem lépdelő sötét alakok elém kerülve az előzőkhöz csatlakoztak, egyszerre csak egy hangot hallottam magam mögött, amely pontos, bár kissé nehézkes angolsággal ezt kérdezte tőlem:

— Melyik tiszteletreméltó ország az Ön hazája, uram?

Meglepve fordultam hátra és megkönnyebbülten lélegeztem fel. Ime itt a megmentőm, az egyetlen a megmaradt csapatban, aki ért angolul! Megmondtam, hogy hazám Ausztria. Még mielőtt bármit hozzátehettem volna, már jött a következő kérdés:

— Hogy tetszik Önnek a mi szegényes országunk?

— Tetszik! — feleltem.

— Mi a tiszteletreméltó neve?

— Doktor Jensen.

Ebben a pillanatban eltűnt az előttejáró háta a sötétben. A nyelvtudósnak hirtelen fontosabb lett, hogy tájékozódjék a világmindenségben, minthogy bizonyságát adja az iskolában szerzett angol tudományának. Már csak annyi ideje volt, hogy felém kiáltsa a legüresebb angol frázist: «So sorry!» (Nagyon sajnálom!) és máris a rizsföldre lépett, hogy az előttejáró katona után sietve, eltűnjék a sötétben. Mielőtt még segítséget kérhettem volna tőle, újra egyedül voltam, reménytelenül kiszolgáltatva annak a sorsnak, amelyet elémrajzolt a képzelet.

A véletlen mentett meg. Amikor a leghátul kullogók közé kerültem, megláttam egy tisztiszolgát, aki gazdátlan hátaslovat vezetett. Szó nélkül felmásztam a pony hátára. A lóápoló jó-

indulatúan hagyta. Mialatt a ló ütemes lépései álomba ringattak, megfogadtam, hogy megtanulom a kínai nyelvet.

A következő években Kuomintang Kína sok szervezetében dolgoztam. Orvosa voltam egy közcélú társaságnak, mely a «Kínai Ipari Szövetkezetek» nevet viselte. Tagjai munkások voltak, akik szövetkezeti kisüzemekbe tömörültek. Jóindulatú bel- és külföldi értelmiségiek segítettek nekik. A szövetkezet nagyhatalmú igazgatója Mr. Kung volt, a Kuomintang-kormány pénzügyminisztere. A szövetkezeti tagok háromszögletű jelvényt viseltek «Kung Cho» (közös munka) felírással. Kung miniszter már olyan régóta igyekezett egyformává gyúrni ezt az eredetileg haladó, bár politikailag kissé utópisztikus társaságot, hogy végül hivatalnokai ülőszervének az íróasztali székeken kifényesedett lenyomata sokkal alkalmasabb jelvény lett volna, mint az, amelyet gomblyukukban viseltek. A munkásoknak végig kellett nézniök, hogyan merülnek el szövetkezeti üzemeik a háborús gazdálkodás mocsarában. A jóindulatú értelmiségiek közül sokan gyüjtőtáborba kerültek. Néhány orvosi siker és számos szervezési balsiker után hátat fordítottam ennek a «szövetkezetnek».

Dolgoztam más, félhivatalos szervezetekben is, köztük egyik a «Sebesült Katonák Barátainak Társasága» volt. Ennek a kínai keresztény jótékonysági egyesületnek a «barátsága» abban merült ki, hogy katonakórházak kertjébe virágot ültetett és a kórtermek barnás vályogfalait fehérre meszelte. Ezzel szemben, amikor azon igyekeztem, hogy a kezelési módszerek és a kórházi adminisztráció megváltoztatásával megjavítsam a halálozási statisztikákat és a gyógyulási eredményeket ezekben az intézményekben, javaslataimat túlságosan radikálisnak találták és udvariasan kitették a szűrömet.

Néhány hónapon át azon voltam, hogy a «katonai szolgálatra való behívások minisztériumának» keretében egészségügyi szolgálatot rendezzek be. Ha egy lyukas hordót úgy akartam volna megtölteni, hogy szitával hordom bele a vizet, több kilátásom lett volna a sikerre.

1945 júliusában a Csungkingban dühöngő kolerajárvány leküzdésére irányuló munkánál alkalmazott az UNRRA. 1946 januárjában az UNRRA egészségügyi szolgálatában dolgoztam Kiangszu tartományban, amely felerészben Kuomintang Kína és felerészben az új demokrácia területén feküdt. Noha az UNRRA ünnepélyesen kötelezte magát, hogy az Egyesült Nemzetek részéről rendelkezésre bocsátott javakat politikai és pártállásra

való tekintet nélkül osztja szét, ezideig semmi sem történt. hogy a kínai lakosságnak a hajdani partizánterületen élő és a háború alatt igen sokat szenvedett harmada támogatásban részesüljön. Egyik ellenőrző utazásom alkalmával, megbízás nélkül és az UNRRA vezető köreinek kívánsága ellenére, átléptem a frontvonalat, mely a tartomány két részét egymástól elválasztotta. Hat hétig tartózkodtam ezen a területen, majd visszatérve, beterjesztettem jelentésemet, amely magában foglalta egy a kommunista területen létesítendő UNRRA segítőakció szervezéséhez szükséges adatokat. Azon igyekeztem, bár kevés eredménnyel, hogy az UNRRA-javakat igazságosabban osszák széjjel.

A következő két év legnagyobb részét kommunista területen töltöttem. Nem ekkor kerültem elsőízben összeköttetésbe a Kínai Kommunista Párt szerveivel és tagjaival, de most nyílt először alkalmam a felszabadult területek tanulmányozására és most láttam először az új demokráciát munkában. Láttam a munkát, amelyet e milliós párt kisebb- és középfunkcionáriusai a nyolc évig tartó véres gerillaháborúktól szétszaggatott területen végeztek. A parasztok hatalmas iramban javították helyzetüket, azok az emberek azonban, akik e haladásért küzdöttek, az eredményekért egészségükkel és életükkel fizettek. A partizánélet évekig tartó óriási erőfeszítései s a sok nélkülözés következtében maláriában, vérszegénységben és vitaminhiányban pusztultak el. A hősiesség itt tömegjelenséggé vált. A legmeggyőzőbb nem az ellenséges állások elleni ragyogó, messzevilágló támadás volt, hanem a minden nélkülözéssel dacoló, tántoríthatatlan bátorság. Az a szürke hősiesség, amely napi két csésze rizsen élt, éjjel-nappal ugyanazt a vattázott pamutköpenyt viselte és a dermesztően hideg Észak-Kínában mindössze egy parányi faszéntartály gyenge melege mellett, a legfontosabb állami okmányok díszes írásjeleit festegette a magakészítette durva papírra. És ez a hősiesség a rosszul táplált hősöket pár évi kitartó forradalmi munkásság után betegágyba döntötte, ahol egy szürke hétköznapon elérte őket a halál. Nem jutott nekik sem hírnév, sem hősi ének. Csak a legközelebbi elvtársaik gyászolták meg őket és a szomszédos falvak lakossága. És bár halálukat a Kínában annyira elterjedt járványok egyikének számlájára írták, mégis a harctéren estek el, a Kína megmentéséért folyt küzdelemben. A forradalomért haltak meg, amelynek célja Ázsia szabadsága.

Sok minden ismeretlen volt még ott, ami az én hazámban mindennapos, megszokott dolog. Kaszával aratni és nem sarló-

val, géppel szántani és nem emberi meg állati munkaerővel, villanyvilágítás a falvakban vagy a mindenki számára elérhető iskolák, mindez a jövő zenéje volt. De a biztos jövő zenéje, azé a jövőé, amely felé rohamléptekkel közeledik a nép.

Bár a feudális korszak szegénységének sok maradványa megvolt még, Kína felszabadított tartományai, ezek az új államalakulatok, az elvhűség olyan iskolái lettek, melyektől az én hazám is sokat tanulhatna. Legfőbb törekvésem volt, hogy ebben az iskolában megálljam az érettségi vizsgát.

A lakosság jól ismeri az imperializmus természetét, minden katona tudja, miért harcol és tisztában van avval is, hogy az ő küzdelmük szorosan összefügg Európa és Amerika munkásságának harcaival. Ebben a tekintetben a világ leghaladóbb erői közé tartoznak. Több mint húszévi küzdelem után, a politikai öntudat magasabb fokán állnak, mint Európa és Amerika villamoserőre berendezett háztartásainak átlagos lakossága. Testvérei ők azoknak a munkásoknak és parasztoknak, akik Európa népi demokráciáit felépítették, Marx, Lenin, Sztálin és Mao-Ce-Tung tanítványai. Előőrsként állnak a demokratikus világ előretolt állásain. Tudatosan harcolnak azért, ami jobb és haladóbb, mint a nyugati kapitalizmus.

Magukszőtte pamutöltönyben és szalmaszandálban álltak szegényes parasztkunyhók vályogföldjén, írószerszámaik ecset és tus voltak, fegyvereik cserépfazékból és vasúti sínekből készült aknák. Iskoláikat hideg régi templomokban rendezték be, ahol az ősi Buddha-szobrok rejtelmes mosolya még azt hirdette, hogy a földi élet nem fontos, ahonnan alig illant még el a tömjénfüst, de ahol a falvak aktivistái már a Kína átalakításához szükséges tudományokat tanulták: történelmet, dialektikus materializmust, az uj demokratikus forradalom stratégiáját és taktikáját, meg a földreform alapelveit.

Toronymagasan állnak ezek az emberek az amerikai kormány és a trösztök vezetői felett, akik a technika legújabb vívmányaival: diktafonnal, radarral és atombombával agitálnak a háborús világpolitika és a népek elnyomása mellett. Ők Ázsia jövőjének emberei. Ők állnak gyujtópontjában annak a forradalomnak, amely világrészük gyarmati és feudális államaiban az emberek ezermilliói mozgatta meg.

Szeretném, ha küzdelmükről szóló jelentésemmel leróhatnám hálám egy részét azokkal szemben, akiknek önzetlen áldozatkészségéből, tántoríthatatlan harci akaratából és mélyreható felismeréseiből oly sokat tanulhattam.

EZERMILLIÓ EMBER MOZGÁSBAN

Utazásom a Távol-Keletre Londonból indult ki, Egyiptomon és Indián át Hongkongba vezetett, onnan Indokínán keresztül Kína belsejébe, a délnyugati Kveicsau tartományban fekvő Kveiyangba.

Úti benyomásaimban túlnyomó volt az exotikus elem: idegenszerű viseletek, érthetetlen írásjelek, bámulatos templomok, a gyarmati élet — a «fehérek» életének gazdagsága és fényűzése — és ennek ellentéteképpen a keskeny sikátorok névtelensége, ahol a bennszülöttek színdús, de a gyakorlatlan szem számára osztatlan tömeget jelentenek. Mindez megzavarja a tiszta látást, az ember nem veszi észre ennek a világnak a szerkezetét.

Nyolc évvel később, 1948-ban, amikor hazafelé indultam, élesebben láttam már. Úgy rémlett, hogy ekkor mégegyszer áttekinthetem az elmult évek élményeit és csak most kerül minden a helyes távlatba, csak most értem meg egészen, hogy a kínai történelemnek az a szakasza, amelyet magam is átéltem, mit jelent Ázsia és az egész világ történéseinek keretében.

Utazásom hazafelé Szecsuan nyugati tartomány egy kis falucskájában kezdődött. Legelőször az történt, hogy az utas minden holmiját egyenlő nagyságú és súlyú batyukba csomagolták. A kulik ráakasztottak egy-egy batyut egy bambuszrúd két végére. Vállukra vették és útnak indultak lassú, himbálódzó lépésekkel.

Két napig dombos vidéken jártunk, ahol a lépcsőzetesen emelkedő rizsföldek szinte szeletekre vágták a dombokat. Vízborította rizsföldek között értünk el méternyi széles ösvényeken egy folyóhoz. Mindenütt apró alakokat láttunk, amelyek a távolból mintha mozdulatlanul álltak volna. Csak amikor közelebb kerültünk hozzájuk, derült ki, hogy részei a rizsföldeket öntöző mechanizmusnak:

Apró gyermekek álltak apáik mellett, egyhelyben topogva, hatalmas fakerekek széles lapátjain; a szünet nélkül dobogó emberek súlya mozgásban tartotta a kerekeket és a lapátok minden mozdulatára egy kis víz ömlött a keskeny öntözőcsator-

nába. Sokezer egyhelyben topogó lépésre, egész parasztcsaládok megállás nélküli, reggeltől-estig tartó menetelésére volt szükség, amely egy lépéssel se vitte őket előbbre, hogy a rizsföldek messziről csillogó tavakká váljanak. A rizs mint mocsári fű kezdi biológiai pályafutását és nem akar fejlődni, ha a földeket nem árasztják el az esztendő nagyrészében. A parasztok aszott teste nehéz munkáról tanuskodott, otthon készült rongyos ruhájuk pedig nagy szegénységről.

A mesterséges öntözés megkívánta munkatöbblet a kínai lakosság nagy tömegeit majdnem ugyanolyan erőszakosan köti a röghöz, mint párszáz évvel ezelőtt Európában a jobbágymunka.

Napokig tartó menetelésünk alatt sohasem voltunk egyedül. Kínában a lakosság sokkal nagyobb százaléka él teherhordásból, kézikocsi tologatásból és tehercsónakokon való evezésből, mint az európai munkásságnak az a része, amelyet az autó-, a repülőgép- és a vasútipar foglalkoztat. Az emberi izomerőn alapuló szállítási rendszer sok olyan embert tart pusztító, nehéz munkában, akik egy iparosított országban kormánykerekek mögött ülnének vagy vasúti mozdonyokon állnának. Európai testvéreikkel összehasonlítva, nekik is, akárcsak a parasztoknak, több jutott a munkából és a szegénységből.

Este egyik nagy falu leggazdagabb emberéhez tértünk be. «Háza» egymástól udvarokkal elkülönített, valóságos házcsoport volt. Bennünket, a tiszteletben álló és magasrangú vendégeket, vacsorára hívtak meg. Shanghaiból hozatott cethaluszonyt kaptunk, galambtojás-levest és a tojásból éppen csak kibújt kiscsibéket, amelyeket megsütöttek és zöld levelekbe burkoltak. A kulik az udvaron ültek. Mindegyik sietve rakta szájába két pálcikával csészéjéből a rizst. Ezt az egyhangú eledelt nagy mennyiségben fogyasztották, közbe-közbe pedig, egy közös tányérról kis falatokat vettek ki valamilyen olajban sült zöldfőzelékből. Szerények voltak, senki sem vett többet, mint amennyi egy személyre jutott. Beszélgetés közben megtudtuk, hogy vendéglátó házigazdánknak sok földje van a környéken. Nagyrészt bérbeadta és a parasztok termésének hatvan százalékát kapta bér címén. Az udvarán álló nagy rizs-csűrök bizonyították, hogy ez jól jövedelmez.

Éppen mielőtt vacsorához ültünk, fogadta bérlőinek egy küldöttségét; azért jöttek, hogy rizst kérjenek kölcsön; majd a legközelebbi aratásból fizetik vissza. Nagykegyesen teljesítette kívánságukat. Minthogy havonta tíz százalék kamatot számított, eladósodott bérlői egész jövő évi termése az övé volt már.

A bérlők ma üzleti szellemére apelláltak, a jövő évben már csak nagylelkűségéből lesznek kénytelenek élni.

Ez a földbirtokos egyúttal a környező falvak elöljárója is volt; ezenfelül a polgárőrség parancsnoka és a kormánypárt helyi csoportjának elnöke. A kormánypárt neve «Kuomintang» («Nemzeti Néppárt») és ez az egyetlen törvényesen megengedett párt az országnak abban a részében, ahova még nem jutott el az új demokrácia.

Házigazdánk pénzt is adott kölcsön magas kamatra és jóviszonyban volt a kerület elöljárójával, meg a tartomány kormányzójával, akik mindketten magas állásokat töltöttek be a Kuomintangban, akárcsak ő, földbirtokosok, pénzkölcsönzők és katonai egységek parancsnokai voltak — csak megfelelően magasabb fokon: gazdagabbak és bőkezűbbek voltak a hozzájuk hasonló rangúakkal, jobban kizsákmányolták a kulikat és parasztokat, erőszakosabbak voltak az elégedetlenekkel szemben.

A kis folyón evezős csónakokban tettük meg az utat, kedvező széllel vitorláztunk és két nap alatt elértük a Yangcekiangot, a nagy folyamot.

Ahol a kis víz beleömlik a nagy folyamba, egy város fekszik. A lakosság nyolcvan százaléka kulikból, kézművesekből és kis boltosokból áll. A többi kormányzósági hivatalnok, nagyobb cégek alkalmazottai, néhány a városban lakó gazdagabb földbirtokos, kereskedelmi vállalkozó és egy egész Kínára mindenütt kiterjedő kormánykonszern, a «parasztbank» helyi fiókjának igazgatója. A parasztbank legfőbb védnöke bizonyos Csen-Li-Fu úr volt, a Kuomintang fasiszta szárnyának vezetője.

Az utcán az uralkodó viselet már nem a falusi lakosság agyonfoltozott, rongyos kék gyapotkabátja és nadrágja volt, hanem a reverendára emlékeztető hagyományos kínai köpeny; a lakosság többségéé egyszerű gyapotból készült, a kevés jómódú polgáré selyemből.

Néhány napig a Yangce-folyón utaztunk lefelé, végtelen rizsföldek, számtalan falu és sok apró városka között. A lakosság tájszólása váltakozott, de társadalmi összetétele ugyanaz maradt. Csak ritkán láttuk egy-egy modern város gyárkéményeit. A szín csak akkor változott, amikor elértük Shanghait. Itt egy távolkeleti kikötőváros sokszor leírt, de csak ritkán helyesen értelmezett «tarka képe» tárult elénk.

Csak úgy nyüzsgött a sok közlekedési eszköz. Emberek kétkerekű kordékat, úgynevezett riksákat húztak — ez ott a szegények taxija — és a riksák nehéz modern autókat súroltak. A villamosnak néha várnia kellett, amíg a félmeztelen kulik

ütemesen énekelve elvontatták túlterhelt szekereiket a sínek közeléből A legújabb amerikai luxusautók között dróttal foltozott régi kerékpárok cikáztak, házalók kosarai imbolyogtak. Nyugati ruhákba öltözött kínaiak mentek fehér trópusi öltönyt viselő európaiak mellett. Térden csúszó koldusok akadályozták a géppisztolyos, acélsisakos járőröket. Külföldi, nagyrészt amerikai egyenruhát viselő tisztek és katonák sétálgattak a gyalogjárókon, míg a kocsiutakon frissen behívott, formátlan gyapotnadrágba és kabátba öltözött, megbilincselt újoncokat tereltek őreik.

Szöveteket és villamossági cikkeket előállító nagy, modern gyárak álltak düledező, sötét kis műhelyek mellett, ahol malpáriától sápadt, csonttá fogyott munkások «pokolpénzt» nyomtak. Ezt égették a hozzátartozók sírjain, hogy megkönnyítsék boldogulásukat a túlvilágon. Kínai alkalmazottakat foglalkoztató külföldi vállalatok kínai kormányhivatalok mellé telepedtek le, melyeknek külföldi tanácsadóik voltak. A magas, modern házakban a diplomáciai testület hölgyei és a misszionáriusok feleségei laktak, akiknek háztartásában számos gyakorlott kínai szakács és egyéb személyzet dolgozott; a szomszédos házakban kínai hölgyek éltek, akik amerikai hűtőszekrényeket, rádiókészülékeket és autókat használtak.

A «színes kép» a régi, feudális Ázsia gazdasági életének összeütközését tükrözte a modern imperialista kapitalizmussal.

Utunkat teherhajón folytattuk, érintve Indokínát, a Fülöpszigeteket, Malaját, Singapurt, Burmát, az indonéz szigeteket, Jávát, Szumatrát és Borneot, Indiát és Ceylont, egészen Arábiáig és Egyiptomig. Mindenütt ugyanaz a kép tárult elénk. A lakosság túlnyomó többsége mindenütt a földeken dolgozott. A parasztság mindenütt el volt adósodva. A termények váltakoztak: Észak-Kínában kölest, rozsot és búzát termeltek, Közép- és Dél-Kínában rizst, a trópusokon kókuszpálmát, kenyérfagyümölcsöt, gumit, szágót, kinint és cukornádat. De a lakosság szociális tagozódása mindenütt ugyanaz maradt: a nagybirtokosok és pénzkölcsönzők kizsákmányolták, a feudális hivatalnokok elnyomták a népet. Észak-Kínában halványsárga volt a lakosság bőre, Malajában barna. Szudánban fekete, de a falusi élet gondjai ugyanazok maradtak.

A trópusi ruhák szabása és a műveltek nyelve sem volt mindenütt ugyanaz. A magasabbrangú hivatalnokok és a külföldiek Kínában angolul beszéltek (amerikai kiejtéssel), Indo-Kínában franciául, Macaon portugál, Jáván holland nyelven, Indiában angolul (brit kiejtéssel); a szerep azonban, amelyet

a fehérek játszottak, mindenütt ugyanaz volt. Nagy hasznot hajtó üzletekkel foglalkoztak, mezőgazdasági termékeket és nyersanyagokat vásároltak, például ónt és wolframércet, viszont árusították iparosított hazájuk tömegtermelésben előállított áruit: világítási cikkeket, vasúti síneket, autókat és textilárut. Beleavatkoztak a vámtételek és konstrukciós tervek kérdésébe, ők diktálták Ázsia népeinek külpolitikáját és előírták alkotmányát. A bennszülöttek egészségtelen életmódja felett vállatvontak, de fegyveresen léptek fel minden haladó mozgalom ellen, amely meg akarta változtatni a feudális kizsákmányolás és imperialista elnyomás feltételeit.

Így élt ezermillió ember: számtalan faluban, túlzsúfolt kis városkában és néhány kikötő- és fővárosban.

Ez a kép tárult a hazatérő élesebbé vált szemei elé. A kommentárt az útközben ellesett beszélgetésekben kapta meg hozzá.

Kínában a polgárháborúról beszéltek és az Észak- és Közép-Kína felszabadított területein élő kétszázmillió emberről; Manilában a hukbalahupokról, a Fülöp-szigetek partizánjairól, akik a háború alatt a betolakodó japánok ellen viseltek harcot és azt most a feudális nagybirtokosok és az amerikai imperialisták visszatérése ellen folytatják; Indokínában Vietnamról folyt a szó, erről az új demokrata köztársaságról, melynek lakossága évek óta kemény harcban áll a francia gyarmati csapatokkal. Batáviában a hollandusok és amerikaiak egyesített erőfeszítéseiről beszéltek, akik ismét a hollandusok jármába akarják kényszeríteni az indonéz köztársaságot. Indiában, amely éppen abban az időben küzdötte ki magának egy brit dominium létszabadságát, hatalmas leszámolás volt folyamatban.

A második világháború erősebben megrendítette az ázsiai társadalmi rend alapjait, mint bármely előző esemény. Ezermillió elnyomott ázsiai, egymilliárd ember küzd a feudalizmus és a gyarmati uralom ellen.

A gyarmati és félgyarmati Ázsia polgársága két front között áll — a senki földjén. Két egymásnak ellentmondó érzés között ingadozik. Szeretné kielégíteni nemzeti önállóságra irányuló vágyát, de fél, hogy a küzdelem során esetleg a munkások is kiharcolják, hogy részesei legyenek egy új gazdasági rend felépítésének és eredményeinek; attól tart, hogy a parasztok küzdelme a földért «túlságosan messze» mehet.

Az ázsiai polgárság egyrésze kész a külföldiekkel — és szükség esetén saját feudális uraival is — együtt menni a kifejezetten antifeudális tömegek ellen. Egy másik rész fel-

ismeri, hogy saját érdeke, Ázsia iparosítása és ezzel együtt az általános haladás csak akkor valósítható meg, ha a feudalizmust és a külföldi imperializmust megverik.

A munkások és parasztok felszabadítása béklyóik alól veszélyesen magas árnak látszik a polgárság szabadságáért, amely pillanatnyilag az imperialista gyámság és feudális gazdasági diktatúra alatt fekszik eltemetve. Ez az osztály ingatag, nem képes önálló politikára, hol az egyik, hol a másik táborhoz csatlakozik és szinte bénultan áll «középen», ha bizonytalannak látja a harc kimenetelét.

Az ázsiai tömegek sorában azonban nincs kétség a felől, hogy elnyomatásuk kettős. Nyomja őket a feudális urak súlya, akiknek vállán a külföldi kapitalisták ülnek. Feudalizmus és gyarmati uralom kölcsönösen támogatják egymást. A nép megérti, hogy ezt a két terhet csak együttesen dobhatja le magáról.

E küzdelem egyik hatalmas, kétségtelenül a legjelentősebb szektora a kínai nép küzdelme felszabadulásáért. Kína Kommunista Pártja, amely ma az óriási birodalom tömegeit szervezi az új életre, az utolsó két év alatt hangos szóval jelentette be a polgárháború frontján elért nagy sikereivel szerzett igényét egész Kína vezetésére. Ebben a kínai nép túlnyomó többsége támogatja.

Ezermillió ember menetel. Aki az idők menetét meg akarja ítélni, anélkül, hogy ezzel az ezermillió emberrel számolna, hamisan fogja látni közelebbi és távolabbi jövőnk egyes fázisait, irányát és célját. Európa sorsa kétségtelenül az európai munkások és parasztok kezében van, de amennyiben nemzetközi tényezők e sorsra kihatással vannak, a kínai paraszthadseregek és Csang-Kai-Sek kuomintang-csapatai között folyó küzdelem végeredménye jobban befolyásolja a mi földrészünk sorsát, mint Marshall tervei vagy egy amerikai elnökválasztás.

Fontos, hogy Európa haladó erői figyelemmel kísérjék az ázsiai küzdelmet. Fontos, hogy földrészünk munkássága megismerje az új kínai demokrácia eredményeit, mert azok egyre hatalmasabban erősítik azt a tábort, amelyben Európa dolgozói is állnak: a demokráciának a Szovjetúnió vezetése alatt álló táborát.

A kínai események tanulmányozása tudatosabbá fogja tenni bennünk a demokratikus tábor fölényét az imperialistákkal szemben s egyre bizonyosabb lesz, hogy a nagyhangú tűzokádó imperializmus nem egyéb, mint aminek Mao-Ce-Tung, a Kínai Kommunista Párt elnöke nevezte: «papírtigris».

KÍNA ÉVSZÁZADOS ÚTJA

Kezdettől a mandzsukig

A nyugati nemzetek olyasféleképpen látják Kína történetét, mint egy mérhetetlen császári birodalom gránitpiramisát; a birodalomban a dinasztiák váltakoztak ugyan az évszázadok során, maga azonban szilárdan, mozdulatlanul állt és semmi sem történt benne, eltekintve attól, hogy számtalan nemzedék keletkezett és pusztult el.

Mint minden történelmi klisé, ez a kép is fölöttébb pontatlan. Keletkezésének oka a változatlan gazdasági rend szokatlanul hosszú fennállásában keresendő. Úgy látszik, hogy Kína fejlődése — ellentétben mai «elmaradottságával» — egy régebbi korszakban gyorsabb ütemű volt, mint Európáé. A feudalizmus, mint a társadalmi rend uralkodó formája, Kínában már háromezer évvel ezelőtt kialakult és megszakítás nélkül — de meg-megrendülve — fennállott az újkorig. Kuomintang Kínában még ma is hatalmon van.

E fejlődés okai még nem tisztázódtak teljesen, de úgy látszik, hogy a mezőgazdaság belterjessé válása korábban megkezdődött, s ez hozta létre a parasztok elnyomásának egy a későbbi európai jobbágysághoz hasonló komplikált rendszerét; így volt ez már abban az időben, amikor a mi földrészünkön az antik rabszolgagazdálkodás még fontos tényezője volt a termelésnek. Hogy az ország mezőgazdasági termelésére állandóan számítani lehessen, számos hosszú és hatalmas folyamot kellett megfékezni, s ez szükségessé tette, korábban, mint Európában, egy központi államhatalom kialakítását. Nagy gátakat kellett építeni és a földek öntözéséről gondoskodni, mert ezen alapult Kína mezőgazdasági termelése. Ez a tény kedvezett a hatalom *egy* császár kezébe való összpontosításának, már ab-

ban az időben, amikor még Európában az egyes törzsek hercegeik s önálló kis fejedelmeik vezetése alatt, élénk harcban álltak egymással.

Ugyanazok a feltételek, melyek Kína fejlődését történelmének kezdetén gyorsították, később lassítóan hatottak. A földeket mesterségesen kellett öntözni, de állati munkaerő, a földrész természetes adottságánál fogva, csak korlátolt mértékben állt rendelkezésre. Így tehát a lakosság munkaerejének javarészét a mezőgazdaság tartotta lekötve. Ezért hiányzott Kínában a városok növekedésének és a kézművesség iparrá fejlődésének egyik fontos feltétele.

A kínai rendszer piramisának alapját a napszámosok és az eladósodott, tehát már nem szabad parasztok és bérlők képezték. Középső része kisbirtokosokból, kézművesekből, kereskedőkből és alacsonyabb rangú hivatalnokokból állt. E fölött a nagybirtokosok, magasrangú tisztviselők és tábornokok vékony rétege, a piramis csúcsán pedig a császár trónolt. Ezen az építményen — egészen a legújabb időkig — a manufaktúra, banküzlet és nagykereskedelem csak jelentéktelen kiszögellést képezett, nem változtatta meg lényegében az építmény jellegét, de saját súlyánál fogva nem is tudta előidézni annak összeomlását.

Ám a császár korántsem trónolt oly biztosan és mozdulatlanul magas posztján és a nagybirtokosok, császári hivatalnokok és tábornokok uralkodó rétege sem nyugodott oly békésen a maga hatalmán, mint ahogy ezt Kína történelmének közkeletű képe el szeretné hitetni. *Dinasztiák omlottak össze és újak léptek a helyükbe, ha a parasztok fellázadtak.*

Csien-Pa-Csan, modern kínai történetíró, a Csang-Kai-Sek által betiltott «Demokratikus Szövetség» egyik vezetője, úgy ábrázolja Kína történetét, mint a földbirtoknak egyre kevesebb kézben, a nagybirtokosok és tolvaj hivatalnokok kezében való koncentrálódását, amelyet időről-időre parasztlázadások szakítottak meg. Ezek a parasztlázadások mindig olyankor vezettek földreformokhoz, amikor a rendszer veszélyben volt. A reformokat azonban nem a lázadó parasztok hajtották végre, hanem mindenkor az uralkodó rétegek rendelték el, hogy azután ugyanezek a rétegek semmibe se vegyék és szabotálják őket, amint a forradalom lángja kilobban.

Csien-Pa-Csan egyik munkájában ezt írja a földreformról: «A korábbi dinasztiák idején a parasztzendülések olyanok voltak, mint egy túlfűtött kazán szelepe. A gőz nagy zajjal tódult ki, a feudális rendszer mérnökei megijedtek és kigondolták a

földreform rendszabályait; ezt a felülről elrendelt földreformot újabb tetőül rácsavarták a régi kazánra, mígnem a nyomás ismét emelkedett és újabb robbanás fenyegetett.»

Már kétezer évvel ezelőtt törvénnyel tiltották meg a kereskedőknek a földvásárlást. Ez nemcsak mint egy földreform kezdete érdekes, hanem azért is, mert már abban a korban mutatja a falu és város közötti és a feudalizmusra annyira jellemző ellentétet.

A Han-dinasztia idején (i. u. 1—3. században) több ilyen reform is volt. Amikor az időszámításunk utáni első században a parasztok mozgolódni kezdtek, olyan reformot ajánlottak, amelynek ez volt az alapelve: «I K'o Csan T'ien» (mindenkinek annyi föld jár, ahány szájat etetnie kell!). — Az időszámításunk utáni 3. században, amikor a túlnagy adóterhek miatt újabb nyugtalanság tört ki, a felsőbb osztályok egyik «szakértője» kigondolta a «Csin», vagyis a «kút»-reformot. Ez a név a kút megjelölésére használt kínai írásjeltől vette eredetét, amely egy minden irányban meghosszabbított szárú négyzethez hasonlít(#). A reform ugyanis úgy kívánta a földkérdést rendezni, hogy a belső négyzeten kívül eső nyolc területet nyolc család munkálja meg. Minden ilyen terület hozama minden levonás nélkül azt a családot illeti, amely megmunkálta. A középső területet közösen művelik, ennek a hozama a nyolc családot közösen terhelő adó.

A Csi-dinasztia idején (i. e. 4—6. század) kijelentették, hogy a földterületnek mindennemű vétele és eladása törvénytelen.

Mindezek a felsőbb osztályoktól kigondolt reformok a papírkosárba vándoroltak, amint — ahogy Csien-Pa-Csan mondja — «vér folyt» és a parasztok újból megnyugodtak. Ugyanez a sors érte a Kuomintang részéről 1930-ban kiadott «felülről jött» rendszabályt is, amely a bérösszegeket a termés egyharmadára szállította le.

A parasztlázadások időnként a lakosság oly nagy részét mozgósították, amely elég erős volt ahhoz, hogy dinasztiákat űzzön el, de a rendszert mégsem tudta megdönteni. A birodalom oly nagy volt, hogy a megvert feudális hatalmak mindig elmenekülhettek egy szomszédos tartományba, ahonnan hamarosan újonnan verbuvált erőkkel tértek vissza. Ha azonban a felsőbb osztály hatalmát a parasztok egy-egy nagy erővel kirobbanó megmozdulása valóban fenyegette, a hatalom kínai birtokosai hazaárulást követtek el és idegen hódítókat hívattak be az országba.

Ilyen események ismételten előfordultak Kína történetében. Ezek is bizonyítják, hogy ha Csang-Kai-Sek ma amerikai segítségre számít, nem teszi ezt történelmi példa nélkül.

A 17. században, amikor a Ming-dinasztia hosszantartó uralma alatt a parasztok helyzete elviselhetetlenné vált, Senszi és Shantung északi tartományokban verődtek össze. Li-Ce-Csang, akit a felsőbb osztályok kínai történelemhamisítói banditának bélyegeztek, erős sereget szervezett a felkelő népből, beszivárgott a császár városába, Pekingbe és rohammal elfoglalta.

A császár első hadvezére, Vu-San-Kvei erre az akkor «tatároknak» nevezett északi mandzsukhoz fordult és bár éppen az ő kötelessége lett volna az északi határ védelme, megnyitotta azt az idegen hódítók előtt. A mandzsuk hatalmas seregével szemben a parasztok kénytelenek voltak visszavonulni.

Amikor a kínai császári hivatalnokok és nagybirtokosok hálájukat hangoztatva felszólították, hogy hagyja el az országot, a mandzsu császár, aki közben megtanulta a kínai udvariasságot, így válaszolt:

«A lázadók csak visszahúzódtak hazájukba, de még nem vertük meg őket. Sohasem tudnám megbocsátani magamnak, ha elhagynám az országot, mielőtt a veszély örök időkre megszűnt. Te, Vu-San-Kvei, kövesd egy sereggel a rablókat, én pedig közben vigyázok Peking városára!»

És a következő három évszázad alatt, egészen 1911-ig kénytelenek voltak a kínaiak a mandzsu copfot viselni, látható jeléül annak, hogy alárendelték magukat az idegen uralomnak. Vu-San-Kvei, aki az udvarias mandzsunak nem tudott mit válaszolni, minden kínai szemében a hazaárulás jelképe lett. Nevét gyűlölik, — módszerét azonban a felsőbb osztályok állandó szokásként gyakorolják.

Csien-Pa-Csan történetíró szerint a nagybirtokok koncentrálódása dinasztiáról-dinasztiára fokozódott, úgyhogy a 19. század vége felé a termelőképes talajnak több mint 80 százaléka a nagybirtokosok kezén volt. A nyomás a kazánban ismét veszedelmesen közeledett a robbanáshoz. A mult században azután be is következett az az esemény, amely a túlfűtött gép szerkezetét annyira megviselte, hogy se szelep, se gőzkiengedés, se újabb fedél nem mentheti már meg a készüléket.

A dolog azzal kezdődött, hogy Anglia a mult század első felében hadihajói segítségével behatolt a kínai birodalomba.

A mandzsu kormányra rákényszerítették az első «egyenlőtlen szerződést», amely a Kínában élő külföldieket kivette a kínai jogszolgáltatás hatálya alól; Honkong angol gyarmattá vált.

A nyugati imperializmus behatolásának kettős következménye lett. Egyrészt mindenki előtt világossá vált, hogy a császárság évezredek történelmében megszentelt uralma nem az a megingathatatlan hatalom, melynek a nép addig tartotta; kiderült, hogy a mandzsuk már nem elég erősek, nem tudják a birodalmat külső támadások ellen megvédeni. Másrészt az angol hadihajókkal, indiai ópiummal és keresztény misszionáriusokkal együtt nyugati eszmék is behatoltak a régi császári birodalomba, eszmék, amelyek a kínai értelmiségben felkeltették a gondolatot, hogy a Nyugat talán mást is nyujthat, mint nemzeti lealacsonyítást és gyarmati kizsákmányolást: azt a gondolatot, hogy a társadalmi haladás történelmileg szükségszerű erő, amelynek Kína fejlődésében is szerepet kell játszania. Ez az eszme lassanként félretolta azt a régi politikai filozófiát, hogy «a menny fiának» szuverenitása felülről rendeltetett el. Pekingben a nép mindinkább felismerte, hogy a császári trón csupán önző bürokraták által ácsolt bútordarab.

1850-ben a paraszti tömegek újabb kitörésére került sor. Csung-Hsziu-Csuan parasztvezér irányításával a Tai-Ping forradalom eljutott egészen Shanghai kapuiig, miközben Kína belső tartományainak nagyrésze elesett a falusi lakosság meglehetősen erőteljes és jól vezetett támadása következtében.

A forradalom a földesurak és a mandzsu trón feudális hivatalnok-osztálya ellen irányult. Az első keresztények jelszavai alatt meneteltek, mert Csung-Hsziu-Csuan époly komolyan vette a misszionáriusok tanításait, mint Thomas Münzer, a középkori német parasztvezér az Új Testámentumot, vagy az angol «digger»-ek és a «leveller»-ek az első keresztények tanításait. A Tai-Ping-forradalom legfőbb jelszava azonban ez volt: «A föld mindenkié!»

«Mindazoknak, akik a földet megművelik, egyenlő részesedés jár és rizsüket együtt fogyasszák el. Egy Tai-Ping hivatalnok legfőbb gondja az legyen, hogy a felügyelete alatt álló 25 község rendelkezzék a szükséges tartalékkal; ami ezt meghaladja, helyezzék el nyilvános raktárban, és a császár is kapjon annyit, amennyire szüksége van», hirdették Tai-Ping hívei, hogy ilymódon megvalósítsák a «Tai-Ping T'ien Kuo»-ot, a béke földi paradicsomát.

A rosszul felfegyverzett, rongyokba öltözött parasztok a tizenötéves polgárháború alatt meghódították egész Közép- és Dél-Kínát, észak felé eljutottak közvetlenül Peking császárvárosig, nyugaton pedig Tibet határáig. A mandzsuk nem haboztak, hogy idegen imperialisták segítségét kérjék saját népük ellen. A Tai-Pingeket angol katonatisztek és angol fegyverek segítségével legyőzték; az amerikaiak és franciák pedig fegyvertársi szolgálatokat tettek.

A közben kínai dinasztiává lett mandzsuk neve most már époly gyűlöletes volt, mint az áruló Vu-San-Kveié, aki két évszázaddal előbb hívta őket segítségül a kínai parasztok ellen. Az imperialista hatalmak a császári trón hazaáruló magatartásából ugyanazt a következtetést vonták le, mint a mandzsu hódítók 200 év előtt Vu-San-Kvei segélykiáltásából: segítettek a hatalom pekingi urainak a parasztok ellen, de a győzelem gyümölcseit maguknak tartották meg, egymás után elrabolva a tróntól a szuverenitás minden jogát.

A Tai-Ping-forradalom volt az utolsó tiszta paraszt-forradalom Kínában. Leveretése után polgári-demokratikus jelszavak alatt folytatták a forradalmat. Az első jelszó nemzeti önállóságot, a második földreformot követelt. Vu-San-Kvei megengedhette még magának a hazaárulást, anélkül, hogy saját osztályát megsemmisítette volna és csak attól kellett tartania, hogy a kínai dinasztia, amelyet szolgált, összeomlik, de reménykedhetett még a hatalom alapjául szolgáló rendszer fennmaradásában. A mandzsuk ezzel szemben a külföldi imperialistákhoz intézett segélykiáltásukkal visszavonhatatlanul megásták az egész feudális rendszer sírját.

Mert ebben a korszakban alakult ki a kínai nemzeti érzés. Ez időtől fogva senki sem tarthatott igényt Kína vezetésére, aki nem képviselte állhatatosan a nemzet függetlenségét, ha nem akarta, hogy végül is szemben találja magát az egész néppel.

Azzal, hogy eladta hazáját az amerikaiaknak és kétségbeesetten hívta segítségül a nyugati imperialistákat saját népe ellen, most már Csang-Kai-Sek is beállt a javíthatatlan régi feudális hazaárulók sorába. De amerikai barátaival együtt szemben találja magát a hajdani hazaáruló Vu-San-Kvei és az áruló mandzsu-dinasztia ellen felgyülemlett gyűlölettel. Hozzájárul még ehhez az a gyűlölet, amelyet ő maga szerzett magának, amikor Mandzsuriát 1931-ben elárulta a japánoknak, az egész kínai népet pedig Trumannak és Marshallnak a polgárháború kezdetekor.

A mandzsu dinasztia bukásának inkább összeomlás jellege volt, nem erőszak döntötte meg. 1911-ben következett be, amikor a lakosság széles körei tiltakoztak a mandzsuknak nyujtandó amerikai kölcsön ellen. A tiltakozáshoz katonai helyőrségek is csatlakoztak és a régi mandzsu trón összeomlott anélkül, hogy különösebb erőszakra lett volna szükség.

Dr. Sun-Yat-Sen volt az az ember, aki a lakosságot bárki másnál jobban előkészítette arra, hogy a dinasztia megérett az összeomlásra és köztársaságnak kell a helyébe lépnie. Sun-Yat-Sen a Tai-Ping forradalom hagyományain nevelkedett, ismerte a nyugati eszméket és amikor a császári trón Pekingben összeomlott, már egy szervező munkában eltöltött élet volt mögötte. Ő alapította a Kuomintangot, mint polgári forradalmi pártot és általánosan elismerték a mandzsu-ház megdöntésére irányuló mozgalom vezetőjének.

Amikor a nagy esemény bekövetkezett, Sun-Yat-Sen külföldön volt. Visszasietett hazájába és barátai kikiáltották Nankingban köztársasági elnökké. «A vérontást elkerülendő», lemondott a hatalomról Yuan-Se-Kai feudális tábornok és udvari hivatalnok javára. Ő kísérletet tett 1916-ban arra, hogy császárrá kiáltassa ki magát, de ezzel kiváltotta a nép újabb megmozdulását, amely pár hónap alatt elseperte rövidéletű trónjával együtt.

Bár ebben az időben a nép Kína legtöbb politikai eseményét még a feudális rend örökségekép rámaradt passzivitással nézte, mégis a trón visszaállítására irányuló minden kísérlet robbanó ellenállást váltott ki. Pu-Yit, a mandzsu ház utolsó sarját a japánok ismét Kína trónjára akarták ültetni, de a nép oly erőteljes ellenállást fejtett ki. hogy kénytelen volt a németalföldi követségre menekülni.

A kínai forradalmi erők még keresték a maguk célját és annak kifejezési módját. De az már nem lehetett kétséges, hogy a nép nem akar többé császári dinasztiát.

Yuan-Se-Kai bukását kisebb, egy-egy tartományra korlátozódó hadakozások követték. A polgárháború generálisai ezekben olyan hadseregekre támaszkodtak, amelyeket magántulajdonuknak tekintettek. Nyugtalan felszín alatt mélyreható változások játszódtak le Kína társadalmában. A nagy parti városokban, elsősorban Shanghaiban és Kantonban megnövekedett a polgári osztály önállósága.

Mindeddig a kínai kereskedők nagyrészt mint külföldi üzleti vállalatok bevásárlói és ügynökei működtek. Ez volt a «compradores» (felvásárlók osztálya), amely ismerte ugyan a nyugati üzleti és termelési módszereket, tevékenységében azonban ragaszkodott még a feudális kereskedelmi szokásokhoz. Az «egyenlőtlen szerződések» és Kína félgyarmati elnyomatása korában ez az osztály meggazdagodott a külföldi kereskedelmi vállalatok hulladékain.

A primitív kínai termelés kettős kizsákmányolása alapján kialakult a «kezdeti tőkeakkumuláció» egy bizonyos fajtája. A kizsákmányolók az imperialista pénzügyi hatalmasságok megbízásából cselekedtek ugyan, de maguk is bő keresethez jutottak. Kivételesen ügyes felvásárlók a harmincas években behatoltak az állami gépezetbe is, miniszteri állásokhoz jutottak és a mindenható bürokrácia magva lett belőlük, amelynek magánérdekei teljesen egybeolvadtak az «államügyekkel».

Mao-Ce-Tung, a Kommunista Párt elnöke a második háború utáni idők és a jelenlegi polgárháború korának bürokratikus tőkéjét «compradore-feudál tőkének» nevezi, tekintettel a régi nagybirtokos-gazdálkodással való szoros kapcsolatára és arra az alázatos magatartásra, amelyet az amerikai imperialisztikus tőkével szemben elfoglal. Ez utóbbi a régi compradorek rendszerének történelmi visszhangja. «Állami monopoltőkének» nevezi a mai Kínában, mert egyesül benne az államhatalom és a bürokratikus tőke. 1947 december 25-én a Kínai Kommunista Párt központi bizottsága elé terjesztett jelentésében ezt a kifejezést használja: «feudális compradore állami monopolkapitalizmus». Ez a kifejezés látszólag kissé bonyolult, de négy szóban jellemzi az egész rendszert, amelyen a Kuomintang utolsó polgárháborús korszaka nyugszik. Olyan kapitalizmus rendszere ez, amely még a feudalizmusban gyökerezik, de már megvannak benne a túlfejlett kapitalizmus és fasizmus ismertetőjelei. E mellett tökéletesen függ az amerikai imperializmustól és szolgája az amerikai finánctőkének. Ez a kapitalizmus az «egyenlőtlen szerződesek» hatályon kívül helyezése után, amely 1943-ban végre megtörtént, megint lesüllyedt az amerikai expanziós törekvések politikai és gazdasági «compradorejává».

Abban az időben azonban, az első világháború alatt, Kína polgári osztályában is felébredt a kívánság, hogy maga is termeljen. Kialakultak a kínai hazai ipar kezdeti formái. Éppen akkor nyíltak meg azok a fejlődési lehetőségek, amelyek eddig zárva voltak előtte. A távolkeleti piac az első világháború miatt

teljesen elhagyatott volt. A még gyenge kínai ipar talált tehát piacokat, bár termékei a világpiacon még nem voltak versenyképesek és az «egyenlőtlen szerződések» a honi termelés védelmére szolgáló behozatali vámokat megtiltották.

A polgárság kialakulásával olyan osztály jelentkezett a kínai társadalomban, amelynek volt bizonyos pénzügyi hatalma és érdekében állt, hogy Kína nemzeti egységgé forrjon össze és erős legyen. Ez az osztály Sun-Yat-Sen Kuomintangjában talált politikai kifejezést. Az akkori liberális polgárság utódainak nagyrésze ma már felismerte, hogy gazdasági és politikai érdekeit nem lehet összeegyeztetni a bürokratikus kapitalizmus érdekeivel, a mai Kuomintang és Csang-Kai-Sek politikájával.

Ám a kínai társadalom fejlődése az első világháborúban és utána még inkább elmélyült. Mialatt a polgárháború tábornokainak az egyes tartományokra kiterjedő hadakozásairól a külföldi újságok puffogó szólamokat közöltek, Kínában mozgolódni kezdett a forradalmi értelmiség, amelynek történelmi jelentősége sokkal nagyobb mindannál, amit a külföldi lapok akkoriban írtak.

Jómódú családok fiai, akik kínai és nyugati egyetemeken tanultak, élénkebben reagáltak koruk problémáira, mint apáik. Nagy hatással volt rájuk a Szovjetúnió keletkezése, és ez érvényesülni tudott a harcban az ellen kapitalizmus ellen, amelyben a «compradore» rendszer alól még alig felszabadult szüleik legfőbb céljukat látták. A Szovjetúnió eltörölhetetlen benyomást tett Kína fiatal nemzedékére azzal, hogy feltétel nélkül lemondott minden távolkeleti imperialisztikus igényről, amelyet a cárizmus az első világháborúig a többi nagyhatalommal együtt igyekezett valóra vállani.

Az első világháború után a Kínában fekvő németországi birtokterületeket, köztük a legfontosabbat, Csingtaot, a versaillesi szerződés nem adta vissza Kínának, hanem Japánnak ítélte. Japán ezenkívül megtartotta döntő befolyását az egész Shantung tartományra.

Peking diáksága 1919 május 4-én tüntetett a versaillesi szerződés ellen. A tüntetés oly erőteljes volt, hogy a Versaillesban működő kínai delegáció kénytelen volt változtatni alázatos magatartásán a nagyhatalmakkal szemben, és nem írta alá a békeszerződést. Mao-Ce-Tung írásaiban igen nagy fontosságot tulajdonít ennek a napnak és ennek a tüntetésnek.

A diákság nemzeti szenvedélyének e kitörése nagy hatással volt egy új, a néphez közelebb álló kínai irodalom és kultúra

kibontakozására is. E mozgalom további fejlődése során a forradalmi értelmiség 1921-ben megalapította a Kínai Kommunista Pártot.

Ám Sun-Yat-Sen a maga Kuomintangjával sem maradt tétlen. Felismerte, hogy a feudalizmus bilincseitől való megszabadulás első feltétele Kína önállósága és az «egyenlőtlen szerződések» lerombolása és ez a cél csak a tömegek mozgósításának forradalmi módszerével érhető el. A Szovjetúnió messzire világító példáját adta ennek a módszernek. Csak a Szovjetúnió képviselői rokonszenveztek Sun-Yat-Sen céljaival, míg az összes többi külföldi hatalom egy törvényt nem ismerő banda vezérének bélyegezte; ez a banda — szerintük — le akarja gyilkolni az összes külföldieket. «Véreskezű anarchiával» vádolták Sun-Yat-Sent, híven ahhoz az elvhez, hogy minden törvényes jog kizárólag az ő előjogaik alapján mérhető fel és aki hozzányul előjogaikhoz, ellentétbe kerül a joggal és törvénnyel. Ha az egyik oldalon Anglia és Amerika imperialista előjogai álltak (pl. a külföldieknek az a joga, hogy a kínai vámtételeket a maximális 5 százalékban állapítsák meg), ezzel szemben a másik oldalon nem volt meg Kínának az a joga, hogy a ráerőszakolt «egyenlőtlen szerződések» felbontását kívánja, neki csak teljes törvénynélküliség és véres anarchia jutott.

Sun-Yat-Sen levonta e magatartás következményeit és a Szovjetúnió felé fordult. Azért harcolt, hogy a Kuomintang dolgozzék együtt a Kommunista Párttal, amely elvégezte Shanghai és Kanton munkássága sorában a tervszerű szervezés tömegmunkáját.

Sun-Yat-Sen «három alapelvet» és «három nagy politikai irányvonalat» hagyott a nemzetre.

A három alapelv: nemzeti önállóság, demokrácia és a nép életszínvonalának emelése.

A három nagy politikai irányvonal: szövetségi politika a Szovjetúnióval, együttműködés a Kommunista Párttal, szoros kapcsolat a munkássággal és a parasztsággal.

Sun-Yat-Sen 1924-ben halt meg. Útja elején a mandzsuk megbuktatását célzó összeesküvő szövetség alapítása áll, ezt követi a kormányhatalom átengedése Yuan-Se-Kai feudális tábornoknak («a vérontást elkerülendő»), míg végül eljut az elnyomott osztályok mozgósításának elvéhez és annak a felismeréséhez, hogy a Kuomintangnak egyesülnie kell a Kommunista Párttal. Megvolt benne a képesség, hogy tanuljon a tapasztalatokból

és amit megtanult, világos programmba foglalja. Ezzel népe nagy vezérének bizonyult és kivívta magának a «forradalom atyja» nevet.

Sun-Yat-Sen programmja a kínai nép közkincsévé vált. Bár a Kuomintang később elárulta mind a «három alapelv» mind a «három politikai irányvonal» mindegyikét, mégis minden hétfőn a Kuomintang-kormány minden hivatalában, Csang-Kai-Sek katonaságának minden egységében és területének minden iskolájában felolvasták Sun-Yat-Sen végrendeletét, istentiszteletre emlékeztető ünnepélyes külsőségek közt. A felszabadított területeken viszont Sun-Yat-Sen programmját forradalmi módon megvalósítják.

A nagy «forradalom» és Csang-Kai-Sek pálfordulása

Sun-Yat-Sen halála után a kuomintang-forradalom központja délen volt, Kantonban, Kvantung tartomány fővárosában. Első nagy akciója és erőpróbája a kantoni munkásság sztrájkja lett, amely Hongkongot, a szomszédos brit gyarmatot tökéletesen megbénította és tönk szélére juttatta.

A Kuomintang a Kommunista Párttal egy szervezetbe tömörült és olyan hadsereget állított fel, amilyet Kína még nem látott. Tisztjei a hazafias értelmiség sorából kerültek ki. A Kuomintang katonai akadémiáján képezték ki őket, amelynek elnöke egy Csang-Kai-Sek nevű fiatal tiszt volt; a kadettek tanulmányi vezetője pedig egy Csu-En-Lai nevű fiatal értelmiségi, aki egy ideig Franciaországban dolgozott. Nevét ma Kínában, sőt az egész világon nem kevésbbé ismerik, mint Csangét. Mao-Ce-Tung és Csu-Teh mellett egyike a Kínai Kommunista Párt legjelentékenyebb vezetőinek.

Az egyesült «Kuomintang és Kommunista Párt» nyomban hadjáratot indított Kanton és Shanghai munkásszervezeteinek támogatásával, a polgárháború tábornokai ellen. Ezek, főleg az ország északi részén, önző és erőszakos osztozkodási politikát folytattak, régi feudális minta szerint. Ez volt a legfontosabb és legnagyobb akadálya Kína nemzeti egységének és az imperialista hatalmak elleni küzdelemnek. Egy sikeres kétéves hadjárat a gyorsan előléptetett Csang-Kai-Sek vezetése alatt egész Dél- és Közép-Kínát a polgári forradalom kezére juttatta. Az új nemzeti hadsereg maga előtt kergette feudális ellenfelét — a közép-

kori rablólovagok modern hasonmását, mindaddig, míg Shanghai kapui előtt nem álltak.

Shanghai különleges problémát jelentett, mert itt trónolt az imperializmus koncentrált hatalma. A város ebben az időben egy «nemzetközi engedményes terület»-ből állt, amerikaiak, angolok, japánok és franciák vezetése alatt. akiknek az aláírása az «egyenlőtlen szerződések» kedvezőbb oldalán szerepelt. A város másik részében, a «kínai negyedben» kulik milliói laktak; ezek dolgoztak és nem számítottak.

Az imperialista hatalmak képviselői leírhatatlan izgalommal látták a Kuomintang közeledő seregeit. Minden habozás nélkül a polgárháború feudális tábornokai mellé álltak, akikkel továbbra is ugyanolyan üzleteket köthettek, mint egy évszázadon át a mandzsu trónnal, korrupt hivatalnokaival és ezek leszármazottaival. A nyugati nagy üzletemberek, a taipanok szemében Csang-Kai-Sek csapatai, a fehér trópusi öltözetek, a nagyszámú cselédség, a munkanélküli bevételek, a gyarmati fényűzés, a pólójáték, a népszerű «ötórai whisky», szóval minden megszentelt távolkeleti hagyomány végét jelentették, amely az idegen számára elviselhetővé tette az életet Kínában.

Csu-En-Lai, aki a legszorosabb kapcsolatot tartotta fenn a munkásokkal, álruhába öltözve bement a városba és megszervezte Shanghai munkásainak felkelését. A munkásság már sóvárogva várta ezt a pillanatot. A város régi, kínai vezetőit az élükön álló feudális tábornokokkal együtt kidobálták hivatalaikból, még mielőtt Csang seregei behatoltak Shanghaiba. A «Kínai negyed» minden ellenállás nélkül esett el.

Az események nemcsak a külföldieket rémítették meg. Shanghai kínai üzletemberei és gyárosai kaptak már ízelítőt a szervezett munkásság erejéből és aggódtak saját pozíciójukért. Hiszen apáik még feudális hivatalnokok és nagybirtokosok voltak, akiknek a politikailag még öntudatlan paraszti tömegek szüntelen munkájából eredő jövedelmeit üzleti vállalataik és gyáraik alapítása nyelte el. Hiszen Shanghai munkástömegei mellett Dél- és Közép-Kína tartományainak parasztjai is mozogni kezdtek, az utolsó két évben parasztbizottságok alakultak és ezek elkezdték a nagybirtokosok földjeit felosztani.

Gyűlölték ugyan a külföldi imperialistákat, akik profitjaikat lefölözték, de nem volt-e könnyebb ezek mellett és alatt élni, mint a politikailag felébredt munkássággal és parasztsággal? Vajjon nem gyökerezett a feudalizmusban Csang-Kai-Sek is, akárcsak ők maguk? A vidék feudalizmusának megvolt a városban a maga kiegészítője a titkos szövetségekben, amelyek ópiumcsem-

pészésből és a kisebb-nagyobb üzletemberek elnyomásából éltek: gengszterbandák segítségével zsarolták őket; miért ne hívnák segítségül ezeket a munkások ellen is? Nem époly nagy-e a bandafőnökök nyeresége, mint a vidéki magas feudális hivatalnokok adókból és megvesztegetésekből származó jövedelme? S nem volt-e könnyebb az élet zsaroló rablóbandák között, mint egy olyan munkásság mellett, amely ilyen nagy erőt mutató politikai akciókra képes?

Nemcsak a fenyegetett imperialista hatalmak reménykedtek Csang-Kai-Sek feudális származásában és a városi titkos szövetségek, meg a vidék feudális hivatalnokai közötti természetes érdekközösségben, hanem a kínai társadalom összes ingadozó rétegei is. Ezek mindezideig «hazafiasak» voltak, de most reszkettek félelmükben, hogy a forradalom esetleg «túlságosan messzire megy», vagyis a munkások vezetésével a parasztság felszabadításáig, amelynek türelmes munkájából ered még mindig az ország vagyonának 90 százaléka.

Közben a Shanghai kapui előtt álló Csang-Kai-Seknek látomása volt — talán az egyetlen egész életében. Ha ebben a pillanatban összefog az imperialistákkal, Shanghai gazdáival, a gengszterekkel és titkos szövetségekkel, a nagybirtokosokkal és feudális hivatalnokokkal — korlátlan ura lehet az országnak! Kezében van Kína egyetlen ütőképes hadserege; a megrémített polgárság vele tart, Anglia és Amerika szintén, Japán is szívesen látja; ki lehet ilyen körülmények között ellene? Már csak egyre van szükség, hogy magához ragadhassa a hatalmat: ki kell irtani a kommunistákat, akik Shanghai és Kanton munkásságára támaszkodnak.

Nagy sietve tárgyalások kezdődtek. A gengszterek vezetője, Tu, a titkos szövetségek felfegyverzéséről tárgyalt Csang-Kai-Sekkel. Shanghai francia rendőrsége és a «nemzetközi település» polgármestere, egy amerikai ügyvéd, arról tárgyaltak Tu-val, hogy a város nemzetközi részén át beengedik a kínai részbe a fegyveres bandákat. Ez a «nemzetközi engedmények» hagyományainak és törvényeinek példátlan megsértése volt. A kínai bankárok és compradorek arról tárgyaltak Csang-Kai-Sekkel, hogy jutalmul a munkásság letöréséért, anyagilag támogatják a Kuomintangot.

A munkásokat, akik Csang-Kai-Sek számára tartották a várost, egyszerre csak azok az erők támadták meg, amelynek hazafias céljait szolgálni vélték. Ezerszámra vesztették életüket a hirtelen vérontásban, amelyet a Csanggal szövetséges bandák meglepetésszerűen rendeztek soraikban.

Ugyanakkor Csang-Kai-Sek minden kommunistát megtámadott, akit csak elérhetett. Értelmiségieket, művészeket, a helyi szervezetek elnökeit mindenütt legyilkolták, ahová a Kuomintang karja, kötele, kése, vagy fegyverei elértek.

Egyes helyeken a parasztok még azt hitték, hogy a kuomintang-politika szellemében cselekszenek, ha bizottságokat alakítanak a földreform megvalósítására, de kuomintang-csapatok rajtaütésszerűen megtámadták és lemészárolták őket. Kanton munkásai elhamarkodottan és felkészületlenül felkelést szerveztek, de őket is elérte Shanghai munkásságának sorsa.

Most már szabad volt az út Csang-Kai-Sek előtt, teljesülhetett legfőbb becsvágya, hogy ő lehessen az összes polgárháborús tábornokok tábornoka. A legnagyobb áruló, Vu-San-Kvei nyomdokaiba lépett, de az ő árulása még nagyobb volt. Vu-San-Kvei, császárjának első generálisa, mindig is a feudális rend képviselője volt. Csang azonban a nép segítségével jutott hatalomra, a történelmi hírű Li-Ce-Csang parasztvezér öltözetében. A döntő pillanatban azonban egyenruhát cserélt, és a külföldi hatalmak segítségével leverte azt a népet, amelyet tegnap még a feudális urak ellen vezetett.

A nép igazi vezére egy, a Kínai Kommunista Párt politikai irodájának akkor még viszonylag ismeretlen funkcionáriusa volt. 1927-ben, még mielőtt Csang-Kai-Sek véres pálfordulása megtörtént volna Shanghai kapujánál, ez a fiatal politikus, visszatérve egy tájékoztató körútjáról, jelentést dolgozott ki «Jelentés 32 napos ellenőrző körutamról Hunan parasztjai között» címmel. Amint jelentésében előadta, útján a kínai parasztok mindenkor újra meglepő erejét tapasztalta.

Azt írta jelentésében, hogy a forradalom 1926-ban érte el Hunant. Az egy év leforgása alatt megalakult parasztbizottságok egymillió parasztot szerveztek meg és tízmilliót vezettek.

Hunan parasztszövetségei mindenhatók voltak a tartományban. A nagybirtokosok részint Shanghaiba menekültek, részint alávetették magukat a szervezett falusi lakosság ellenállhatatlan erejének. A parasztszövetségek hirtelen keletkezett tekintélye előtt összeomlottak a magasrangú hivatalnokok és a nagybirtokosok évezredes előjogai. A parasztok saját szervezeteihez fordultak mindennel, ami foglalkoztatta őket: a földre, bérletekre és adókra vonatkozó kérdésekkel, sőt legszűkebb családi ügyeikkel is.

A régi hatóságok tekintélye semmivé vált, mintha «ellenállhatatlan záporeső mosta volna el».

«Nem volt a tartományban semmi, amit a parasztszövetségek nélkül el lehetett volna intézni; nem számított semmi, ami azok keretén kívül történt», — így folytatja a jelentés a paraszti beszéd szellemében, egyszerű nyelven — «s a parasztszövetségekből fúvó minden szellő nagy jelentőségre tett szert.»

A kiküldötteknek már akkor feltűntek bizonyos aggodalmat keltő dolgok:

«Amikor a hunani parasztok a polgárháború tábornokai elleni harcunkban segítségünkre voltak, amikor a hegyek között vezetőként dolgoztak és felderítő munkát végeztek, kuomintang-hadseregünk tisztjei nem győzték őket dícsérni. Most, amikor Hunan a Kuomintang kezébe került, megváltozott tábornokaink magatartása.»

Végső következtetéseit ultimátum formájában közölte a jelentéstevő:

«A Kuomintang magatartásának a parasztokkal szemben meg kell változnia. A hankaui egyesült Kommunista-kuomintang-kormánynak meg kell változtatnia a parasztmozgalomra vonatkozó alapelveit. Minden politikailag tevékeny kínainak határoznia kell, ma, élére akar-e állni a parasztmozgalomnak és részt akar-e venni annak vezetésében — vagy szembeszáll a parasztokkal és nyílt harcba kerül velük!»

Azok számára, akik a parasztok ellen döntenek, 1927-ben, tehát még a Kuomintang árulása előtt, a következőt helyezte kilátásba:

«A parasztok milliói fognak fellázadni és semilyen erő nem tud majd nekik ellenállni. Aki szembeszáll velük, — legyen az nagybirtokos, imperialista, hivatalnok, politikus, vagy katona, — vesztébe rohan. A *parasztokon* múlik majd, milyen forradalmi pártot követnek és milyenek legyenek azok az elvtársak, akik vezetik őket.»

E jelentést az ugyancsak Hunan tartományból származó Mao-Ce-Tung tette. Ma ő a Kínai Kommunista Párt elnöke és a kínai nép vezére. Vezetése alatt a munkás- és parasztseregek kiűzték Kína egyik feléből az imperialistákat, a feudális hivatalnokokat és a nagybirtokosokat, Csang-Kai-Sek csapatainak közben négymillió főnyi veszteséget okozva.

Csang-Kai-Sek és Mao-Ce-Tung több mint húszévi háború és polgárháború után szembenálltak egymással a Yangce folyam mellett: Mao, aki a parasztok élére állt és Csang, aki szembeszállt velük, hogy leverje őket.

Mintha csak Mao akkori intelme visszhangzott volna 1948 március elsején, amikor Csang, katonai vereségei és a hadseregé-

ben végkép elharapódzott korrupció hatása alatt kénytelen volt kijelenteni a Kuomintang központi kiképző karának egyik gyűlésén:

«Tekintsetek ellenségeinkre! Ha *ők* elvállalnak valamit, egész szívükkel, minden energiájukkal és a legnagyobb komolysággal hajtják végre. Ha nem változtatjátok meg alaposan magatartástokat és munkátokat, én hamarosan hadifogoly leszek, ti pedig mint háborús bűnösök kerültök vád alá. Egytől-egyig ‚fehérorosz emigránsok' leszünk.»

Japán betörése Kínába

Nem volt könnyű megoldani a kérdést, milyen álláspontot foglaljon el a Kínai Kommunista Párt Csang hirtelen színváltozása ügyében. Három vélemény állt szemben egymással:

Néhányan a régebbi pártfunkcionáriusok közül abból a tagadhatatlan tényből, hogy a kínai forradalom polgári jellegű, azt a hamis következtetést vonták le, hogy bár patakokban folyt a vér, mégis újra kísérletet kell tenni a Kuomintanggal és az uszályát képező polgársággal való megegyezésre.

Mások szerint, meg kellene kísérelni a felkelés előkészítését a néhány nagy ipari és kikötőváros munkássága között.

Mao-Ce-Tung kijelentette, hogy a forradalom kétségtelenül polgári jellegű, a polgárság azonban pillanatnyi reakciós magatartása folytán nem jöhet tekintetbe, mint a proletariátus szövetségese. Nem kétséges, hogy a proletariátus a legfejlettebb forradalmi erő Kínában, neki kell tehát megtartania a vezetőszerepet a kínai forradalomban. A proletariátus azonban Kína lakosságának csak egy kis része — a Kínában élőknek alig egy százaléka volt abban az időben munkás —, ezért pillanatnyilag a parasztság felszabadítása a legfontosabb feladat. Homályosan és tompán ugyan, de él a parasztságban az akarat, hogy megszabaduljon falusi élete félfeudális béklyóitól. Remélhető, hogy ez az akarat kialakítja majd a forradalmi erő nagy tartalékát és a proletariátus hatalmas szövetségesét.

Mao-Ce-Tung nem várta meg a vita végét. Ő, Csu-Teh és Csu-En-Lai — akkoriban a kínai forradalom három fényesen ragyogó csillaga — Hunan és Kingszi hegyei közé mentek. Hamarosan megalakultak ott a «kínai szovjetek» területei, hősiesen ellenálltak a Kuomintang öt hadiáratának és ezzel egyszer és mindenkorra eldöntötték a vitát Mao-Ce-Tung javára.

A kínai forradalomnak ebben a veszélyes pillanatában Mao-Ce-Tung helyes analízissel és erőteljes cselekvéssel reagált a problémákra, amelyek abból adódtak, hogy Csang-Kai-Sek gyilkos árulása folytán a Kuomintang antifeudális hadjárata az imperialistákkal és a kínai reakcióval kötött szövetséggé alakult. A forradalmi analízis és forradalmi gyakorlat ezen egysége, amely azóta is megmutatkozott Kína történelmének minden fontosabb mozzanatában, Mao-Ce-Tungot, aki akkor a Kommunista Párt és a demokratikus forradalom hivatott vezetőjének bizonyult, most már az egész kínai nép vezérévé tette.

Csang-Kai-Sek folytatta útját északi irányban, de nem tudta megakadályozni, hogy háta mögött olyan forradalmi katonák csoportjai ne maradjanak, akik nem álltak át vele együtt a reakcióhoz. Később, a második világháború kitörése után, ezek a csoportok alkották a japánok elleni partizánharcok magvát.

Amint biztosította magának Csang-Kai-Sek a külföldi imperialisták segítségét és megnyugtatta a megrémült compradorekat és feudális csatlósaikat valódi szándékai felől, elérkezettnek látta az időt, hogy csatarendbe állítsa a kínai polgárság liberális részét, egy antikommunista és szovjetellenes politika szükségességét hangoztatva.

A hatalom e pillanatnyi megnövekedésére való tekintettel, az északi polgárháború tábornokainak ellenállása nem jelentett már különösebb katonai feladatot. A Kuomintang hirtelen vonalváltozása óta e rablólovagok felvétele az árulás és reakció újonnan megalakult Szentségtelen Szövetségébe, politikai szempontból sokkal logikusabb módszernek látszott, mint osztályuk likvidálása. A harc helyébe a vesztegetés lépett; hűségüket pénzzel vásárolták meg, kormányzói állásokat osztogattak nekik és egymás ellen játszották ki a polgárháború tábornokait.

Csang harca a parasztmozgalom ellen egy időre megmentette a félfeudális rendszer gazdasági alapjait; ugyanígy meghosszabbította a feudális hatalom legrosszabb formáinak egyikét — az egyes tartományokba kapaszkodó félig független tábornokkormányok rendszerét — azzal, hogy a polgárháború tábornokai asszimilálódtak a Kuomintanghoz.

Csang-Kai-Seket, a kínai köztársaság névleges vezérét, árulása benső logikája kényszerítette, hogy ő legyen «a legfőbb feudális generális az összes feudális generálisok sorában». Hogy ezt az állását megtarthassa, állandóan laviroznia kellett a különböző tartományi generálisok között. Hatalma vazallusai egyenetlenségén nyugodott: az ellentétek között nehezen elért érzékeny egyensúly terméke volt.

Miután az új Kuomintang-kormány Nankingban megalakult, Csang-Kai-Sek egyre-másra indította a hadjáratokat Hunan és Kiangszi, a kínai szovjetek területei ellen, melyekben német tábornokok, például von Seeckt tábornok, voltak a tanácsadói. Közben megjelent a színen Japán, mint a kizárólagos hatalom igénylője a Távol-Keleten.

Japán arra használta fel az első világháborúban kínálkozó alkalmat, hogy Kínától messzemenő engedményeket zsaroljon ki, mialatt a többi nagyhatalmak az európai hadszíntereken voltak elfoglalva. Az új távolkeleti versenytársat a háború után a «régi» imperialisták rábírták, hogy ezen előjogok egyrészéről ismét lemondjon.

«Kényszerítették a darúmadarat — írta egy akkori megfigyelő —, hogy a halat, amelyet már szájába vett, újra kiköpje.»

Ez a Japánra nézve kellemetlen művelet 1921-ben játszódott le Washingtonban a «kilenchatalmi konferencián». A tanácskozás tárgya a nagyhatalmak fegyverkezésének korlátozása volt. A Japán és Amerika közötti ellentét a távolkeleti helyzet megtárgyalásánál igen élesen mutatkozott meg. Japán az USA nyomása alatt aláírt egy szerződést, amelynek értelmében Csingtau és Shantung ismét visszakerülnek a kínai kormány szuverénitása alá. Ezenfelül megerősítették «Kína szuverénitásának tiszteletbentartását», «érinthetetlenségét» és a «nyitott ajtó politikáját» a «kilenchatalmi egyezmény» aláírásával, s ezzel a konferencia 1922 februárjában véget ért.

Kína érinthetetlenségének és szuverénitásának ez a megerősítése alig volt több komédiánál, tekintettel arra, hogy az imperialista hatalmak ellenőrzést gyakoroltak Kína vámpolitikája felett, s «engedmények» címén igen nagy kínai területeket az imperialista hatalmak gyarmataivá változtattak át; a «külföldiek területenkívüliségét» pedig úgy értelmezték, hogy az imperialista hatalmak polgárait kivették a kínai jogszolgáltatás hatálya alól.

A «nyitott ajtó» politikája kimondotta, hogy egyetlen imperialista hatalom sem szerezhet magának Kínában külön előjogokat. Gyakorlatilag azonban ez nem jelentette Kína szuverénitásának védelmét, ellenkezőleg, elismerése volt annak az elvnek, hogy ha a hatalmak egyike letör egy darabot Kína szuverénitásából, a másiknak is joga van ugyanakkora darabot ellopni.

Az imperializmus színpadán kissé későn felbukkant Németország már 1900-ban egyezményt kötött Angliával «a nyitott ajtó politikájának megerősítésére». Az egyezmény értelme ez volt: ha te elveszed Hongkongot, én elveszem Csingcsaut; ha neked mono-

póliumod van a kereskedelemre Dél-Kínában, akkor engem illet a kereskedelem monopóliuma Észak-Kínában.

A washingtoni konferencián az történt, hogy Amerika akarata érvényesült Japánnal és Angliával szemben. Japán a világháború alatt oly sok előjogot kötött ki magának, hogy Amerika nem érhette volna be a maradékkal. Ipari túlsúlya alapján tehát Amerika szembeállította a «nyitott ajtó politikáját» az «érdekszférák» politikájával, amelyet Japán és Anglia gyakoroltak. Amerikának az volt a véleménye, hogy hála nagyobb technikai felkészültségének, több profitot fog ezen a «nyitott ajtón» át Kínából kihozni, mint a többi hatalmak a maguk «érdekszféráiból».

Annak bizonyítékát, hogy ezt a «nyitott ajtót» nem Kína védelmére szánták, hanem inkább olyan lyuknak képzelték, melyből mindenki kimeríthet annyit, mint a másik, Hughes szolgáltatta, aki Amerikát képviselte a washingtoni konferencián. Amikor Japán nem mutatkozott hajlandónak, hogy Shantung és Csingtau visszaadása után lemondjon többi előjogairól is, amelyeket a világháború alatt a zsaroló «21 pont» alapján szerzett magának Kínában, a «nyitott ajtó» és Kína érinthetetlenségének szószólója kijelentette, hogy követelni fogja Kínától ugyanazokat a kedvezményeket az amerikai állampolgárok számára, amelyek a japánokat megilletik, a még fennálló előjogok alapján.

Bár a «nyitott ajtó politikáját» úgy képzelték, mint Kína félgyarmatosításának bizonyos formáját, egy nemzetközi imperialista hatalmi konszern útján, Kína szempontjából mégsem volt egészen előnytelen, mert megnehezítette az egyes hatalmak kísérleteit, hogy Kínát *teljesen* gyarmatosítsák. Egyetlen ilyen kísérlet felborította volna a hatalmak nagyon ingatag egyensúlyát.

A félgyarmatosítás rendszere egy imperialista konszern útján azért is előnyösnek látszott, mert Kína túlságosan nagy falat volt ahhoz, hogy valamelyik gyarmati hatalom egymagában elnyelje. Ellentétben a feudális felsőbb osztályokkal, amelyek meg sem kísérelték az ellenállást, a nép imperialistaellenes megmozdulásai, mint a Tai-Ping forradalom, a boxerlázadás és a Kuomintang forradalmi fázisa, azzal az eredménnyel jártak, hogy Kína túlságosan kemény falat lett az imperialista szájak lassan romló fogainak.

Arra a kérdésre, hogy miért nem gyarmatosították Kínát úgy, mint például Indiát, a következő választ lehet adni:

A korai kapitalizmus idején, mikor Anglia messze fölötte állt minden más hatalomnak, Kínát megvédte távolkeleti fekvése

a gyarmatosítók kapzsisága ellen. Később, amikor az imperializmus eljutott Kínáig, oly mértékben mutatkozott már a «kapitalizmus egyenlőtlen fejlődése», amelyről Lenin beszél, hogy ez és a kínai nép ellenállási mozgalmai nagyon megnehezítették a teljes gyarmatosítást.

Ezen a két tényezőn szenvedett végleges hajótörést Japán kínai politikája is. Csak a nép ellenállásának kellett előbb oly naggyá nőnie, hogy szembe állhasson az új veszéllyel.

Ma, amikor Amerika átvette a Távol-Keleten Japán szerepét és elég erősnek tartja kedvező helyzetét az imperialista hatalmak sorában ahhoz, hogy Kína újabb gyarmatosítását új módszerekkel megkísérelje, a nép ellenállási mozgalma a Kommunista Párt vezetése alatt olyan erőre és érettségre tett szert, hogy Marshall kísérlete: a «nyitott ajtót» maga mögött becsapni, csak erőteljes kidobással végződhet.

De hogy mi történt volna a második világháborúban, ha Kínát éppúgy gyarmatosítják, mint a többi távolkeleti országot, megsejthető abból, hogy Japán milyen könnyen jutott be az ilyen gyarmatosított országokba. Példa erre Indo-Kína, Burma, Malaja, Borneo, Szumátra, Jáva és a Fülöp-szigetek. A gyarmatosított Kína képtelen lett volna ellenállást kifejteni Japánnal szemben.

Nem kétséges, hogyha Kína a Tengely tókiói végéhez tartozik, csak sokkal nagyobb áldozatok árán és hosszabb idő alatt tudta volna legyűrni Japánt. Ez esetben a katonai segítség, amelyet Japán Hitlernek nyujtott, lényegesen nagyobb súllyal esett volna a latba.

Hogy Kína a Japán elleni ellenállás központjává lehetett Ázsiában, annak a ténynek köszönhető, hogy sohasem süllyedt le tényleges gyarmattá; ebben pedig nagy része volt a kínai nép forradalmi megmozdulásának. Azok a partizánok, akik az utolsó háborúban Kína északi részén elestek, unokái az 1860 körül harcolt Tai-Pingeknek, és testvérei az 1924—1937 között lezajlott nagy antiimperialista küzdelem hősi halottainak. Ezeknek a halottaknak és életbenmaradt bajtársaiknak, a felszabadult területek hőseinek, mélységes hálával tartozik a demokratikus világ.

Az amerikaiak, akik 1941-ben kénytelenek voltak végignézni, hogyan változott át Hawai szigetén lévő flottabázisuk néhány óra alatt ócskavassá, a kínai partizánok ellenállási háborújának és a kínai nép minden korábbi forradalmi küzdelmének

(és a Szovjetúnió beavatkozásának!) köszönhették, hogy a japánokat saját szigeteiken verhették meg s nem egy összefüggő szárazföldi impériumból kellett őket kiűzniök. A példátlan háború, amelyet az amerikai kormány ma Kína demokratikus mozgalma ellen szervez, jellemző arra, miképpen rendezik Amerika urai történelmi adósságaikat.

A kapitalista világ nagy gazdasági válsága, amely 1929-ben Angliát és Amerikát erősen megtépázta, a harmincas évek elején megkönnyítette Japánnak, hogy újból betörhessen Kínába. Úgy gondolta, megkísérelheti, hiszen a kínai nép ellenállását Csang-Kai-Sek harca a kínai szovjetek területei és a Kommunista Párt ellen eléggé meggyengítette; de még mindig elég fenyegető volt ahhoz, hogy célszerű legyen Japán minden imperialista cselekedetét szovjet- és kommunistaellenes jelszavakkal nagyhangon túlharsogni.

Japán 1931-ben bevonult Mandzsuriába és a mandzsu dinasztia utolsó sarját, mint bábkirályt, az új japán gyarmat, Mandzsukuo trónjára ültette.

Bár a Népszövetség kritika tárgyává tette Japán erőszakoskodását az ázsiai kontinensen, Anglia annyi mentséget talált fiatalabb üzlettársa részére a Távol-Keleten, hogy azt a benyomást keltette, mintha az öreg hölgy ajkait nyalogatva gondolna vissza arra az időre, amikor még ő is fiatal volt.

L. S. Amery, az angol kormány egyik tagja, így adott kifejezést ennek az érzésnek: «Saját indiai politikánkról és egyiptomi magatartásunkról mondunk ítéletet, ha Japánt elítéljük.»*

Ekkor kezdődött az a politika, amely Münchenhez vezetett. Ezt azonban a világ nem vette észre és csak a Szovjetúnió s a többi ország kommunista pártjai állították pellengérre.

A kínai kormány, amely a Népszövetséghez fordult, alávetette magát az ítéletnek. Mandzsuria elrablásának voltak ugyan szépséghibái, de mitse óhajtottak tenni ellene. Washington és London politikusai már akkor ugyanazon szemkápráztató illúzió hatása alatt álltak, amikor Hitler felkészült a világ meghódítására. Azt hitték, annál nyugodtabban alhatnak, minél közelebb kerül a fasizmus a szovjet határhoz.

A nyugati politikusok csak akkor ébredtek tudatára, hogy minden idők legnagyobb háborújának véres reggele köszöntött reájuk, amikor Hitler bombái hullani kezdtek Londonra és a japánok megtámadták Amerikát.

* Idézet. J. Epstein: „Kína forradalma" című könyvéből.

Csang-Kai-Seknek ugyanaz volt a dilemmája, mint Schuschniggnak, aki annyira gyűlölte az osztrák munkásságot és annyira félt a határon túli nagyerejű fasiszta rokontól, hogy országát darabonkint átengedte.

Az, hogy Hitler bevonult Ausztriába és Japán kinyujtotta kezét Kína után, mind Csang ázsiai, mind Schuschnigg európai példáján igazolta a történelem régi tanítását: *Senki sem óvhatja meg országát külső ellenségtől, ha saját népe ellen hadakozik.*

A nyugati hatalmak magatartása és Csang dilemmája Ázsiában serkentőleg hatottak Japán étvágyára, mint ahogy Európában az a félelemből és árulásból összetevődött politika, amely «München»-hez vezetett, fokozta Hitler mohóságát.

Japán 1932-ben megtámadta Shanghait, bombázta a «kínai negyedet» és visszavonulásra kényszerítette a Kuomintang-csapatokat. Csang hozzájárult, hogy Shanghainak ebben a részében most már nem kínai, hanem japán helyőrség legyen.

1933-ban Japán Mandzsuria felől betört Észak-Kínába. 1935-ben még tovább ment és megkötötte Csanggal a hirhedt Umetszu-megállapodást, amelyben hozzájárult ahhoz, hogy nem csupán csapatait vonja vissza Észak-Kínából, hanem a Kuomintang polgári hivatalnokait is. A közigazgatást ezeken a területeken helyi katonaságnak, tiszteknek és olyan hivatalnokoknak kell átadni, akiket a japánok megfelelőknek tartottak.

Ahhoz is hozzájárult Csang ugyanebben a megállapodásban, hogy egész Kínában elfojtsanak minden japánellenes cselekményt és tüntetést, «mert ilyesféle cselekmények zavarhatnák kapcsolatunkat a szomszédos baráti országgal.»

Ezen évek alatt halálos bűn volt, ha valaki a japánokkal szemben való ellenállásra agitált, ahelyett, hogy részt vett volna a «kommunista banditák kiirtásában». 1927 és 1935 között az emiatt kivégzett, vagy börtönbe vetett fiatalkorúak száma a kínai diákság egyik jelentése szerint 300.000 volt. 1937-ben, amikor Japán újabb támadást kezdett a Luko-híd felől Peipingnél Észak-Kínában, a japánoknak és a legtöbb külföldi megfigyelőnek érthetetlen hirtelenséggel megüzenték Japánnak a háborút. A Kuomintang és a Kommunista Párt tízévi polgárháború után Csang-Kai-Sek főparancsnoksága alatt egyesült a külső ellenséggel szemben való küzdelemre.

Olyan megfigyelők számára, akik megtanulták, hogy politikai eseményeket ne csupán a kormányok hivatalos közleményeiből jósolják meg, hanem figyelembe vegyék a tömegmozgalmakat, a sztrájkokat, tüntetéseket és a helyi ellenállás fellobba-

násait, ez a drámai esemény nem jött váratlanul. Végső következménye volt ez annak a viharos fejlődésnek, amelyen a nép kuomintang-ellenes mozgalma ezekben az években egész Kínában keresztülment.

Miután az egyesült forradalmi Hankau-kormány 1927-ben a Kuomintang és a reakció közötti szövetség folytán megszűnt, a Kommunista Párt káderei és a hadsereg forradalmi része egymásra találtak Hunan, Kiangszi, Fukien és Hupeh tartományokban.

Mao-Ce-Tung, aki a Párt következő feladatai közül legfontosabbnak a parasztság felszabadítását látta, a falvakba vezette a Párt katonai és politikai állományát. Az eszeveszett és gyilkos reakció magasra csapó hullámai között ő lett szervezője az első felszabadított paraszti területeknek, melyeknek lakossága alig néhány év alatt elérte a kilencmilliót.

1934-ben mindeme sikerek ellenére menekülni kellett a Kuomintang-seregek átkarolása elől. És kezdődött a «hosszú menetelés». Megint csak Mao-Ce-Tung hősi analízise adta meg a politikai irányt. A tisztek, akik a Kuomintang technikai és számszerű fölénye ellen évekig harcoltak, azt kívánták, hogy seregeik visszavonulása biztosítva legyen. Mao-Ce-Tung ragaszkodott ahhoz, hogy e menetelés célja nem a hátbatámadás elleni biztosítás a Kuomintanggal szemben, hanem az a szabadság, melynek birtokában megkezdhetik a nagy védőháborút Japánnal szemben. Nem hiába üzenték meg a kínai szovjetek Japánnak a háborút még 1932-ben Shanghai bombázása és a japánoknak Mandzsuriába való bevonulása után.

Az 50.000 főnyi hadsereg nem vonult tehát el — ahogy javasolták — valahová, Kína és egy másik ország határára, hanem északnyugat felé, a japán érdekszféra szomszédságába húzódott. A 10.000 kilométer hosszú menetelés kétszer vezette őket végig Kínán, egyszer keletről nyugatra, azután délről északra. Csak 25.000-en érték el közülük az új hazát Yenanban.

A Kuomintang folytonos katonai üldözése és a területek szegénysége oly nehéz viszonyokat idéztek elő, hogy csak vasfegyelem biztosíthatta az óriási vállalkozás sikerét. Ennek a fegyelemnek egyik hatása volt a szigorú egyenlőség elve, amelynek a vezér, a legénység, a tisztek és a katonák egyaránt alávetették magukat. Mao-Ce-Tung kénytelen volt gyermekét parasztoknál hagyni útközben. Éhezett és cigarettaadagját éppúgy számolták ki naponta, mint bárki másét. Még évek multán is megvoltak a nyomai az akkor radikálisan bevezetett egyenlőségnek a funkcio-

náriusok életmódjában, akik azóta már régen kétszer olyan nagy tartományokat kormányoztak, mint Franciaország.

A hosszú menetelés földrajzilag a népi hadsereget Yenanba vezette, történelmileg pedig a Japán elleni nagy nemzeti hadjárat kezdetéhez.

Csaknem két évig tartott a menetelés. Kína forradalmi és nemzeti mozgalmának katonai és politikai káderei ilymódon eljutottak Senszi, Sanszi, Ninghsia és Kanszu határterületeire. Hupeh tartomány szomszédságába, ahol legnagyobb volt a japán behatolás veszélye.

1927-ben létkérdés volt Kína forradalmi mozgalmának további fennállása szempontjából Mao-Ce-Tung elhatározása, hogy a munkáskádereknek a parasztság mozgalmára kell támaszkodniok. Ugyanilyen döntő fontosságúnak bizonyult a továbbiakban az az elhatározása is, hogy észak felé kell vonulni a japán támadási terület közelébe, hogy egész Kína továbbra is fennmaradhasson mint önálló ország.

A japánokat az új szomszédság nagyon nyugtalanította és joggal. Fenyegetőzni kezdtek, diplomáciai jegyzéket intéztek Csang-Kai-Sekhez és energikus küzdelmet követeltek a «bolsevista veszély» ellen.

Csang csapatokat küldött a kínai szovjetek új területei ellen. Ezek a csapatok nagyrészt Mandzsuriából származtak, Kínának abból a részéből, amelyet Japán elsőnek rabolt ki. A katonák nagy fogékonyságot mutattak a kínai Vörös Hadsereg ilyesféle érvei iránt: «Kínaiak ne harcoljatok kínaiak ellen!» és «Szálljunk szembe Japánnal!» A két hadsereg testvéri érzésekkel közeledett egymáshoz, eszmecserékre került sor; végül is egyesültek, hogy elkergessék Japánt Kína földjéről.

A csapatok engedetlensége rendkívül felingerelte Csang-Kai-Seket. Szianba repült, a «megbízhatatlan hadsereg» főhadiszállására, hogy «megtérésre» bírja katonáit. Amint a főhadiszállásra ért, a mandzsuriai katonák parancsnokló tábornoka, Csang-Hsueh-Liang elfogta és agyonlövetéssel fenyegette meg.

Csu-En-Lai, aki a Kommunista Párt és az északnyugati új területek megbízásából Csang-Hsueh-Liang főhadiszállásán tartózkodott, csak nagy üggyel-bajjal tudta a még alig megtérített mandzsu tábornokot megakadályozni abban, hogy újonnan megerősített hazafias meggyőződésének a generalisszimusz kivégzésével ne adjon kifejezést. Csu-En-Lai ehelyett meggyőzte Csang-Kai-Seket arról, hogy meg kell kezdeni az elhárító harcot Japán ellen.

Ha meg akarjuk érteni, miképpen reménykedhetett Csu-En-Lai, hogy egy olyan ízig-vérig reakciós árulót, mint Csang-Kai-Sek, úgy meg lehet győzni, hogy szabadonbocsátása után is számolhat vele, mint a Japán elleni mozgalom tényezőjével, össze kell foglalnunk azokat az érveket, amelyek Csu-En-Lai rendelkezésére állottak.

1931-ben, amikor Japán megszállta Mandzsuriát, az egész országban bojkottmozgalom tört ki a japán áruk ellen. A Kuomintang külügyminiszterét akkor egy felbőszült küldöttség saját nankingi irodájában annyira összeverte, hogy félelemtől remegve lemondott állásáról.

A kínai diákság egységesen fellázadt a nemzet ellenségei ellen és a letartóztatások és kivégzések ellenére, hatalmas arányú tüntetéseket rendezett. 1935-ben ezek a tüntetések oly méreteket öltöttek, hogy még a rendőrterror alkalmazói is félni kezdtek.

1936-ban, röviddel azelőtt, hogy a mandzsuriai tábornok elfogta Csangot, nagy sztrájkok törtek ki a japán vállalkozók gyapotgyáraiban dolgozó munkások között.

A japánok északkínai előretörései során gyakran megtörtént, hogy tisztek és katonák hevesebben és tovább fejtettek ki ellenállást, mint ahogy az a kuomintang-főhadiszállás visszavonulási parancsainak megfelelt volna.

Kiváló kínai értelmiségiek «A Nemzet Megmentőinek Bizottsága» névvel szervezetet alapítottak, amely 1936-ban deklarációt adott ki Japán és a polgárháborús hadüzenet ellen. Az ország minden részéből, a lakosság minden rétegéből tömegesen özönlöttek hozzá a rokonszenvnyilatkozatok.

Egyszóval Csu-En-Lai meg tudta értetni a generalisszimusszal, hogy hazaáruló japánbarát politikája és az egész kínai nép hangulata között olyan szakadék tátong, amely könnyen elnyelheti. Csunak azt az állítását, hogy a hadsereg nagy része is ellenzi Csang politikáját, a generalisszimusz elfogatása kellőképpen bizonyította.

Csu-En-Lai meg tudta győzni Csang-Kai-Seket arról, hogy amikor gerinctelenül alárendelte magát Japán követeléseinek, nyílt ellenségévé vált a kínai népnek és saját érdekében helyesebben cselekszik, ha mostantól fogva saját népe akaratának rendeli magát alá, vagyis enged az erőteljes mozgalomnak, amely a polgárháború befejezését és a nemzeti védőháború megindítását követeli. Különben a japán agresszió és a népi ellenállás malomkövei morzsolják szét. Úgylátszik, ezt az érvet megértette a generalisszimusz.

Ha a mandzsu generális agyonlövi Csang-Kai-Seket, ez nyilván szakadást jelent Kína Japán elleni mozgalmában és kiélezi a polgárháborút. Így azonban Csu-En-Lai a kínai egység nevében kimondotta a halálos ítéletet a japán imperializmus fölött, amikor államférfiúi beavatkozással belenyúlt a sziani eseményekbe. Japán sorsa 1945-ben teljesedett be.

Amikor a generalisszimusz visszatért Nankingba, kinyíltak a börtönök és gyüjtőtáborok kapui és a politikai foglyok csatlakoztak a nemzeti védelem már hatalmasan felduzzadt népmozgalmához.

Ez a mozgalom indította meg egy évvel később az ellenállási háborút Japánnal szemben.

Amikor Csang felismerte, hogy a Japán elleni háború elkerülhetetlen, szabadulása után megállapodásra lépett fogvatartóival. Ennek értelmében a kommunisták kijelentették, hogy lemondanak a nagybirtokok kisajátításáról és megszüntetik a pártnak a kuomintang-területen illegálisan folytatott küzdelmét Csang-kormánya ellen. Csang viszont igéretet tett a hazafias és japánellenes foglyok szabadonbocsátására és arra, hogy szakít eddigi politikájával, nem fogja az országot darabonkint átengedni a japánoknak, hanem a nemzeti ellenállás politikáját folytatja.

A Japán elleni háború nagy hazafias felbuzdulással kezdődött; és ez megindította a nép összes aktív erőinek mozgósítását.

Csang-Kai-Sek megszüntette a haladó értelmiségiek és munkások üldözését. A kommunisták egyes képviselőit, köztük Csu-En-Lait meghívták, hogy vezetőként dolgozzanak az állam szervezeteiben.

A Japán elleni propagandát és a népművelést a kuomintang-területen Kuo-Mo-Jo-ra bízták, aki haladószellemű költő volt és Goethe Faust-jának lefordításával és történelmi munkáival szerzett magának hírnevet. A hazafias diákok csoportosan keresték fel a hadseregeket, hogy előadásokat tartsanak nekik a kínai nép nagy honvédő háborújáról, hogy a katonák között éljenek, színdarabokat adjanak elő, hazafias dalokat énekeljenek velük és megírják a hozzátartozóknak szóló leveleket azok helyett, akik nem tudtak írni.

A kommunista területeken is történtek változások. A «szovjet terület» és «vörös hadsereg» elnevezéseket mellőzték és a nagybirtokok kisajátítása helyett a földreform más módszereit alkalmazták.

Bár ilymódon 1937-ben kiegyenlítődtek a «belsőkínai ellentétek», kezdettől fogva kétféle hadvezetés volt, két különböző fajta hadsereg és két különböző hadicél Kína egymástól elszakí-

tott két részében. Ez az ellentét a háború folyamán mind élesebbé vált.

Mao-Ce-Tung 1938-ban közzétette beszédét a «hosszantartó háborúról». Azt mondta: Kína csak akkor lesz képes a háború utolsó fázisában döntő támadással a győzelmet kiharcolni, ha a háború hosszúra nyúlik és Kína felhasználja ezt az időt egy ellenállásra képes hátország kialakítására és népe egész erejének mozgósítására.

Elméletben nem volt ellentét Csang-Kai-Sek és Mao-Ce-Tung között ebben a kérdésben. Figyelemreméltó, hogy Csang abban a beszédében, amelyet 1938-ban Hankau elvesztése után tartott, amikor nyilvánosságra hozta azt az elhatározását, hogy folytatja az ellenállást Japánnal szemben, bár elvesztette a tengerparti területeket és az összes nagyobb városokat, magáévá tette Mao-Ce-Tung érveinek egész sorát. A gyakorlatban azonban egész világ volt a két tábor közt.

Csang a háború elején, amikor kiadta a «végsőkig menő ellenállásra» vonatkozó parancsot, meggondolatlanul feláldozta csapatait; az ezután következő években azonban az aktív ellenállás gondolata már csak hazafias ünnepi szónoklatokban mutatkozott meg. Ahelyett, hogy olyan hátországot szervezett volna, amelyben a népet a «hosszú háborúra» mozgósíthatná, visszavonulási területet alakított ki magának, területet, ahol a nép ellenálló ereje a feudalizmus romjai alatt hevert eltemetve, ahol az uralkodó rétegek legrosszabb törekvései kitombolhatták magukat.

A kuomintang-seregek csak két nagy harcban vettek aktív részt: a Shanghaiért folyó harcban és a Tai-Er-Csuan-i ütközetben; mindkettő a háború első két évében zajlott le.

A Shanghaiért folytatott küzdelemben az új ellenállás szellemétől áthatott katonák hősiesen verekedtek a fegyvertechnika tekintetében messze fölöttük álló japán csapatokkal. Óriási veszteségeket szenvedtek, mialatt a generalisszimusz kevés stratégiai érzékről tanúskodó parancsát, hogy egyetlen talpalatnyi földet se adjanak fel, szószerint igyekeztek követni.

Csang nyilvánvalóan csak kétféle stratégiát ismert: sok áldozattal járó frontális támadást — vagy tétlenséget és megfutamodást.

Azután, hogy a kuomintang-hadsereg színe-java a háború első évében Shanghai előtt vereséget szenvedett, Japán sorra elfoglalta Kína összes nagyobb városait. Egyetlenegyszer sikerült még Nanking elfoglalása után a Kuomintangnak a japánokat megverni, éspedig Tai-Er-Csuannál. Ettől eltekintve, nyolc éven

át mindig csak visszahúzódott, ha az ellenség támadott, vagy passzívan tartotta a frontot, ahol az ellenség megállt.

Csang-Kai-Sek szép nevet talált ki e kétesértékű stratégia számára: teret cserélni időért. Stilwell generális, a távolkeleti amerikai erők legfőbb parancsnoka, nemrég megjelent emlékirataiban a következőket mondja erről:

«Csang teret akart cserélni időért, ami szép szavakban kifejezve azt jelentette, hogy soha nem is akar támadni.»

Röviddel a háború kitörése után eltűnt a még meg nem szállt területről Vang-Csing-Vei, a Kuomintang «baloldali csillagainak» egyike; röviddel utóbb felbukkant a japán megszállás alatt lévő Nanking fővárosában. Régi riválisa volt Csang-Kai-Seknek és évek óta szenvedélyesen résztvett a különböző klikkek küzdelmében. 1938-ban jó alkalmat talált arra, hogy a hazaárulást ugródeszkául felhasználva, egyszeriben hatalomra kerüljön. A japán katonai kamarilla kellős közepébe került és akár valami udvari eunuch, elnöke lett az áruló kínaiak tehetetlen kormányának és szervezője egy minden kínai jellegtől megfosztott áruló Kuomintangnak. E lakájkormány és párt legfőbb tevékenysége abban állt, hogy áruló csapatokat bocsátott a japán hódítók rendelkezésére.

A háború következő éveiben ezek a Quisling-csapatok állandóan nőttek, mert Csang-Kai-Sek számos tábornoka, seregeivel együtt átpártolt a japánokhoz. A két «ellenséges» hadsereg között több fronton megegyezés jött létre a kommunista partizánok elleni közös küzdelemre. Gyakran olyan méreteket öltött ez, hogy nehéz volt megállapítani, hol végződik a megegyezés és hol kezdődik az átpártolás.

Hankau 1938-ban történt meghódítása után, a japánok 1944-ig nem hajtottak végre nagyobb akciókat a kuomintang-csapatok ellen. Megelégedtek kisebb rablóhadjáratokkal aratás idején a még meg nem szállt termékeny területeken. Stratégiájuk abban állott, hogy miután elfoglalták mindazt, amit nézetük szerint érdemes volt elfoglalni, Csangot blokád, rabló- és pusztítóhadjáratok útján kapitulációra kényszerítsék.

1938 és 1944 közt «megmerevedett» a háború és csak kevés mozgás volt észlelhető.

Csang stratégiája a politikai és társadalmi eseményekkel együtt, amelyek a nyolc háborús év alatt a kuomintang-területen lejátszódtak, megváltoztatta a háború jellegét. Ez már nem védekező háború volt a nemzet ellensége ellen, hanem a parasztok és egyszerű katonák bőrére ment.

A nemzeti ellenséggel szemben folytatott passzív taktika, a kuomintang-csapatok katonai és politikai aktivitása éles ellentétben állt az északkínai partizánokkal, akik a Kommunista Párt vezetése alatt súlyos csapásokat mértek a japánokra.

A partizán hadseregek mozgósították a népet és az ellenfél gyengéit ügyesen kihasználták. Bebizonyították, hogy lehet az ellenség háta mögött nagy területeket kivonni a megszálló seregek hatalma alól, utánpótlási vonalait megszakítani, bizonyos pontokon nagy erővel támadni és az ellenséget megsemmisíteni, — szóval, alá lehet aknázni a japánok erejét Kína megszállott területén, hogy azután a tényleges frontokon, a háború hosszú tartama alatt megverjék őket. A hadviselés e formájának az volt a célja, hogy megsemmisítse az ellenséget, még abban az esetben is, ha Kína nem kapna segítséget kívülről.

Minthogy a kínai háború és a második világháború egybefolytak, a «hosszantartó háború» tartama megrövidült. Ez lehetővé tette Csang részére, hogy mindvégig megőrizze várakozó magatartását. De minthogy a Kuomintang mindig hajlandó lett volna megadni magát, ezt a «végsőkig való kitartást» sem lehet Csang-Kai-Sek érdeméül betudni. Az a tény, hogy Kuomintang Kína még a Szövetségesek táborában állt, amikor Amerika és a Szovjetúnió már készültek a döntő támadásra Japán ellen, a felszabadított területek aktív harcosainak érdeme volt.

Stilwell generális, kinek emlékiratairól már említést tettünk, e két táborról ezt mondta:

«A Kuomintangot és a Kommunista Pártot a szerint ítélem meg, amit belőlük láttam:

A Kuomintang: korrupció, lelkiismeretlenség, káosz, adók; mást mondanak, mint amit tesznek.

A kommunisták programmja: az adók, bérösszegek, kamatok leszállítása, a termelés fokozása, a nép életének megjavítása. A lakosság részvétele az államügyek igazgatásában. Gyakorlati megvalósítása annak, amit hirdetnek.»

Csang-Kai-Sekről a következőket írja:

«Csang-Kai-Sek az «egypárt-kormány» feje, amelyet egy Gestapo és titkos rendőrség támogat. Most egy százezer főnyi SS-t szervez... Nem tesz semmi erőfeszítést, hogy komolyan küzdjön Japán ellen. Szét akarja zúzni a kommunistákat, ezért felhalmozza azt a fegyvert, amelyet szállítunk neki, hogy később, ha majd a japánok visszavonulnak, megszállja a kommunista területeket. Be akarja várni a háború végét; addigra nagytömegű hadianyagot akar a kezében tartani, hogy uralmát meghosszabbítsa. Őt terheli a felelősség a háború minden nagyobb ka-

tasztrófájáért (Stilwell itt hosszan felsorolja a vereségeket: azokat a csatákat, amelyekben Csang csapatai ellenállás nélkül elmenekültek).

A kínai népről ezt mondja Stilwell:

«Bíztam a kínai katonákban és a népben: nagyvonalúak voltak, demokratikusak, de rosszul uralkodtak felettük. Nem ismerik a kaszt vagy vallás korlátait. Becsületesek, szerények, szorgalmasak, derüsek, függetlenek, türelmesek, barátságosak, udvariasak.»

Amikor a japánok 1938-ban elfoglalták Hankaut, Szecsuan legnagyobb városa, a nyugaton, mélyen az ország belsejében fekvő Csungking lett Kína háborús fővárosa.

A lakosság végtelenül sok jelét adta állhatatosságának és háborús lelkesedésének. Az egyetemek a keleti nagyvárosokból hosszú, fáradságos vándorlások után az ország belsejébe költözködtek, könyvtáraikkal, laboratóriumi készülékeikkel és tanszereikkel együtt. Egész gyárak vonultak részekre bontva munkások és kulik vállain a meg nem szállt területek felé. Értelmiségiek, írók, tanárok és művészek Csungkingban látták az ellenállás központját és hazafias buzgalommal siettek, hogy ott dolgozzanak.

Mindenkinek, aki 1939-ben Csungkingba érkezett, észre kellett vennie, hogy a háború kezdete óta a kormányban és a Kuomintangban politikai földcsuszamlás következett be.

Az első háborús év mozgósítása idején a liberális polgárság vezetőszerepet játszott, de befolyása most elenyészőben volt; a Kuomintang kizárólag a földbirtokosokra és azok régi, feudális bürokratáira támaszkodott. Ennek a rétegnek a törekvései uralkodtak a politikai helyzeten.

A polgárság a meg nem szállt hátországba tett hosszú uton mindenét elvesztette és ahhoz, hogy Kína belsejében újra megkezdhesse tevékenységét, a kormány segítségére volt utalva. Az egyetemek épületeket kerestek, a tanárok állami fizetésük után jártak, a diákok rizs-ösztöndíjaktól függtek, a gyáraknak pedig hitelek és árurendelések kellettek volna a kormánytól, hogy újra megkezdhessék a termelést.

Ezzel szemben a régi bürokrácia magával vitte Csungkingba feudális előjogait, amelyeken hatalma nyugodott. A parasztok kizsákmányolását fokozott mértékben folytathatta, mert a hadseregekre támaszkodott, amelyek azokban a tartományokban,

ahol szembenálltak a japánokkal, végrehajtó hatalommal ruházták fel önmagukat a nép ellen. Minél inkább meg tudta erősíteni a feudális bürokrácia a maga gazdasági és politikai hatalmának épületét a kuomintang-hadsereg rendőri és katonai erejével, annál inkább felbomlott a polgárság gazdasági bázisa és csökkent politikai befolyásának specifikus súlya.

Kína feudális bürokráciája nem habozott, hogy hatalmi eszközeit kihasználja. Kommunisták letartóztatása, a kormányban képviselt szűk látókör rákényszerítése a közvéleményre, szigorú ráncok a cenzor alacsony homlokán a szabad gondolkodás minden kifejezésénél — ezek a jelenségek vezették be a hazafias háborúnak ezt a szakaszát.

A parasztok helyzete

A parasztok számára a «feudalizmus» nem elméleti történelmi fogalom volt, hanem mindennapi valóság. Az agyagkunyhóban eltöltött sötét, örömtelen estéktől tevődött össze, amikor lámpát sem lehetett gyujtani, mert a növényolajhoz szükséges lámpabél drága volt.

Láttam családokat, amelyek a hideg északi telet ágyban töltötték, összebújva egy vattával bélelt takaró alatt, mert a háztartás egyetlen meleg ruhadarabját a munkába járó kenyérkereső vette fel. Láttam paraszti háztartásokat, ahol a család minden egyes tagja kala-azarban szenvedett, abban a betegségben, amely egyetlen tartományban, Észak-Kiangsziban évente több mint nyolcvanezer halálesetet okozott. A parasztok jól ismerik ezt a betegséget és orvos nélkül is megcsinálják a diagnózist. Félreérthetetlen jelei az óriásira nőtt lép, amely megduzzasztja a hasat, láz és vérszegénység. Tudják a betegek azt is, hogy bajukra vannak gyógyító injekciók; éppígy tudják azt is, hogy ha nem részesülnek kezelésben, mind ők, mind gyermekeik két éven belül elpusztulnak.

Egy családban, amelynek minden tagja — nagyszülők, szülők és gyermekek — ebben a betegségben szenvedett, résztvettem egy családi megbeszélésen. A kényszerhelyzetre való tekintettel, felszólították a család összes tagjait, hogy tegyék minden pénzüket az asztalra — és kiderült, hogy az egyetlen injekciós kúrára elegendő. Nagy horderejű döntést hoztak tehát: a rendelkezésükre álló egész összeget a legidősebb fiú kezelésére fordítják, mert az ő munkaereje van még aránylag a legjobb karban. A gyermekek és öregek számára vajmi kevés remény volt;

nekik orvosi kezelés nélkül kellett bevárniok a véget, de addig a kenyérkereső kezei, ha szűkösen is, lássák el őket élelemmel.

A kuomintang-területeken azért volt a paraszt ennyire szegény, mert a kevésbbé termékeny vidékeken termésének 60 százalékáig terjedő részét, a termékenyebb területeken pedig, pl. a kvantungi folyamdelta területén, 80 százalékig terjedő részét a nagybirtokosnak kellett adnia.

De szegénységének nem ez a nyomasztó bér az egyetlen gyökere. Ha beszolgáltatta a földbért és elfogy télen a rizse, s nincs már mit ennie, vagy ha vetés idején nincsen vetőmagja, elmegy a nagybirtokoshoz, hogy rizst vagy vetőmagot kérjen tőle kölcsön. És a földbirtokos, aki a feudalizmus hagyományaiban nőtt fel, így szól hozzá:

«Már Konfucius arra tanít bennünket, hogy az ember ne taszítsa el nyomorgó szomszédját. Természetesen kölcsön adom neked azt, amire szükséged van. És minthogy családod már sokszáz éve az én családom földein dolgozott, nem számítok neked többet, mint havonta tíz százalék kamatot. Ez azt jelenti, hogy tíz hónap mulva, a legközelebbi aratás után, kétszer annyit fizetsz nekem vissza, mint amennyit ma előlegezek neked.»

A paraszt mély meghajlással átveszi a rizst és távozik. A legközelebbi aratás után visszafizeti azt, amit kölcsön kapott és azonfelül még annyit, amennyiről úgy gondolja, hogy nélkülözheti. Ha megjön a tél, újra kölcsönt kell felvennie — amíg végül elkövetkezik az a nap, amikor hivatja a földbirtokos és megint csak Konfuciust idézi:

«Már a klasszikusok azt tanították — mondja —, hogy az ember ne bánjon kegyetlenül hátrálékos adósával. Ma sokkal többel tartozol nekem, mint amennyit egész telked ér. De mivel családod már sokszáz éve az én családom földjein dolgozott, elengedem neked mindazt, amivel adósságod saját kis földed értékét meghaladja és fizetés helyett beérem azzal, hogy átveszem földedet.»

A paraszt bekötözi batyuját és a hontalanságba vándorol Így lesz az uzsora a paraszt szegénységének második gyökere.

A harmadik gyökér a nyomasztó adó és a korrupció. A háború előtt pénzben kellett az adót fizetni, de a háború alatt bevezették a természetbeni adózást. A kormány minden tartományának bizonyos számú zsák rizs fizetését írta elő. A tartományi kormányok szervei ezt a mennyiséget megosztották az egyes kerületek között, a kerületek meghatározták minden falu adóját. Az egyes parasztok adóját a falvak vezetői állapították meg. Mint-

hogy a kuomintang-területen minden falu egy-egy vára volt valamelyik földbirtokosnak, a szegény parasztoknak kellett az egész adót fizetniök. Az, hogy a földbirtokos, aki egyúttal a kormányhatalom feje volt, le is mondhatna a földbér egy részéről, az adókérdés olyan megoldása lett volna, amely a feudális birtokrendszerben nem szerepelt.

Amíg a természetbeni adó a hatóságok kezein keresztül felfelé vándorolt, minden kéz a saját zsebébe dugta egy részét. Ennek a résznek a nagysága az egyes kormányszervek szükségleteitől, a feudális hagyományoktól függött és természetesen az a minimum is irányította, amely a felettes hatóságok kapzsiságának kielégítésére kellett.

Egy része annak, ami a központi kormány kezébe került, átalakult az állami hivatalnokok «természetbeni» jövedelmévé (vagyis fizetésüknek ama részévé, amelyet rizsben kaptak kézhez) és hadiszállításokká. A többi a spekuláció zsákmánya lett.

A rizsadó volt az egyetlen kapcsolat a nép és a kormány között, amelyre az illetékes hatóságok súlyt helyeztek. Ezen az időnként fellépő éhínség sem változtatott.

A feudalizmus valóságához hozzátartozik az aratás előtt évente fellépő paraszti éhínség. Életerejük ilyenkorra már olymértékben elhasználódik, hogyha bármilyen csekélység közbejön, halálos veszedelem lesz belőle. A paraszt számára a sáskajárás, aszály, betegség, egy különösen kemény tél, sorozás vagy árvíz nem egyszerű események, amelyekkel megbirkózhat az ember, hanem katasztrófák; következményeiket csak a halálozási statisztikák mutatják, amelyek ezerszámra jegyezik fel az áldozatokat.

Theodore White és Annales Jacoby «Thunder out of China» (Kínából mennydörög) című könyvükben a Honan tartományban fellépő éhínséget következőképpen írják le:

«Szemünk láttára haltak meg a parasztok. Az országúton, vasúti állomásokon, sárkunyhóikban, vagy a földeken. És miközben meghaltak, a kormány gondolkozás nélkül fosztotta meg őket utolsó uncia rizsüktől.

A készpénzadó, melyet fizetniök kellett, nem volt lényeges. Fontos a természetbeni adó volt; bármit vetettek, egy részét a termésnek elvették tőlük. Csungking nagy hangon megígérte ugyan, hogy hajlandó engedményekre, de a tartományi hatóságok és a katonaság minden elképzelhető módon kizsarolták a lakosságból az adót. A kormány gondosan átfésülte egyik tartományt a másik után és *több* rizst követelt a parasztoktól adóba,

mint amennyi földjeiken egyáltalán megtermett. Nem volt kegyelem: a parasztok maguk fakérget és szárított leveleket ettek, de utolsó zsák vetőmagjukat is be kellett vinniök az adószedő hivatalába. Jártányi erejük is alig volt már, de eleséget kellett gyüjteniök a tisztek lovainak és ez az eleség sokkal táplálóbb volt, mint az, amit saját szájukba tömtek. Aki nem tudta megfizetni adóját, kényszerhelyzetbe került. Kénytelen volt eladni jószágait, bútorait, sőt földjét is, hogy megvehesse a rizst, amelyyel adóját kellett fizetnie.

E boszorkánytánc legijesztőbb kísérő jelensége a telekspekuláció hirtelen fellendülése volt. Városi kereskedők, kishivatalnokok, katonatisztek és gazdag földbirtokosok, akiknek volt még rizstartalékuk, szégyenletesen alacsony áron vásárolták össze a földet, amelyet a parasztok apáiktól örököltek. Minél nagyobb volt az éhínség, annál inkább virult a telkek kisajátítása és koncentrációja ....

Nagyjából felbecsültük az áldozatok számát. Honan harmincmilliónyi lakosságából két-három millió belehalt az éhségbe és betegségbe, körülbelül ugyanennyi pedig elmenekült az ínséges területről.»

A honani éhínség után egy évre Kvantungban tört ki éhínség.

Csang-Kai-Sek generalisszimuszt nem győzte meg ez a tömeges pusztulás. Azt állította, hogy az éhínség csak kifogás a parasztoknak az adófizetés megtagadására. És a feudális hivatalnokok erkölcsi felelőtlensége oly határtalan volt, hogy nyugodtan szemlélték a tömeges pusztulást, miközben behajtották az adókat és ha a hullahegyek már oly magasra nőttek, hogy nem lehetett őket titokban tartani, inkább megszöktek, semhogy igyekeztek volna megingatni legfőbb uruk és parancsolójuk hivatalos kijelentését az éhínségről.

Amikor a bürokrácia gennygóca felfakadt és a soká rejtegetett seb bűze már az égig csapott, a kuomintang fasiszta szárnyának újságja, a «Se Csieh Erh Pao» («Világ-Napilap») szükségesnek látta bebizonyítani, hogy csak egy viszonylag lényegtelen félreértésről van szó, amelyhez hozzájárult a helyi hatóságok bizonyos fokú tehetetlensége. Ilyenek álltak a lapban:

«Mult évben több mint 400.000 ember halt meg Kvantungban az éhínség idején, magában Toi San kerületben 100.000 paraszt. E tragédia egyik legfőbb oka az ottani hivatalnokok hanyagsága volt, akik szerették volna a helyzetet titokban tartani. A generalisszimusz az utolsó évben megtiltotta a tartományi kormánynak, hogy megengedjék hamis hírek közlését az éhínségről, mert

ez esetleg ürügyet szolgáltatna a lakosságnak a teljes rizsadó megfizetésének szabotálására. Ezt a parancsot továbbadták a kerületeknek és ott úgy értelmezték, hogy semmiféle jelentést sem szabad közölni az éhínségről. Egyes kerületek tehát nem mertek jelentést tenni a náluk uralkodó helyzetről. Lu Feng kerületben például oly súlyos volt az éhínség, hogy még a kormány hivatalnokainak is csak édes burgonyát utalhattak ki egyetlen táplálék gyanánt. Az elöljáróság vezetője nem mert erről jelentést tenni a kormánynak. Rajta és titkárán kívül rövidesen az összes hivatalnokok elhagyták állásaikat. Végül a titkár is eltávozott és a főnök magára maradt, mire elbocsátották állásából, büntetésül hanyagságáért.»

Én az éhínség idején Kvantungban voltam. Elolvastam a fasiszta «Világ-Napilap» cikkét és azt találtam, hogy az áldozatok számát nagyon alacsonyra becsülte. Azokról az anyákról egyáltalán nem is tett említést, akik a falu kútjába dobálták apró gyermekeiket, mert már nem tudták őket táplálni. Nem volt szó a kannibálizmus eseteiről, holott nekem ilyeneket is jelentettek megbizottaim Kvantungból. S nem volt szó az éhínség okairól sem, amelyeket saját megfigyeléseim alapján ismertem.

Az okok egész sorozata idézte elő Kvantungban ezt az ínséges helyzetet. Túladóztatás, adócsalások és a háború terheinek kímélelten áthárítása a parasztokra; e jelenségek mind a feudalizmus kórképéhez tartoznak, de ezek közül is kimagaslottak a csempésző hadvezérek aljasságai, akiknek a nyeresége még akkor is halmozódott, amikor a parasztok már éhséggörcsökben fetrengtek.

Kvantung fővárosát, Kantont, a japánok tartották megszállva. A nekik eladott rizs minden zsákjáért áruutalványokat adtak, amelyekkel a csempészek különböző luxuscikkeket, szöveteket, szappant stb. vásárolhattak. Ezek Kantonban készültek és a kuomintang-területen nagy keletjük volt. Kvantung tartomány korrupt kínai katonái kezükbe ragadták az élénk rizscsempészést a frontvonalak mentén, ahol nekik kellett őrködniök. A rizst eladták a japánoknak és ügynökeikkel felvásároltatták Kvantung termékeit, hogy azután óriási nyereségekkel adják őket tovább a gazdagoknak a tartomány meg nem szállt részeiben. Ugyanakkor, amikor négyszázezer áldozat éhenhalt, nagy tömegben szállítottak rizst a japán megszállás alatt lévő területre.

Azt is elhallgatta a fasiszta újság, hogy saját megbízóinak baráti körében is bőven voltak, akik hasznot húztak ebből a rizscsempészésből.

Csungking egyik haladó irodalmi folyóiratában bukkantam az itt következő versre. Szerzője kínai partizán; a vers azt mutatja, hogy a szegényparasztok és a partizánmozgalom között megvolt a kapcsolat:

Ének a szegény parasztról

Az égig ér
a roppant áradat,
tíz év közül
kilenc az árvíz éve.
Egy csepp rizsért
cseréld el fiadat,
Hogy adód megfizesd,
add el leányodat.
Vágd le kutyád —
rég nincs már tehened.
Bogozd batyud,
foszló rongy mindened.
Eredj, eredj,
oda, hol ég s föld összeér.

Ujoncok

Ahogy a parasztok pénzelték a kormányt és a háborút, ugyanúgy ők bocsátották rendelkezésre az emberanyagot is a hadsereg és a félig katonai munkaszolgálat számára.

Az óriási repülőterek a nehéz amerikai bombázók számára, az új vasútvonal töltései és «a burmai út építésének hősi teljesítménye»: irtózatos földmunkát jelentettek és ezt a földet kényszerrel besorozott parasztok milliói vállukon hordták össze és saját súlyukkal taposták keményre. A japánokkal szembenálló hadseregek ugyancsak a falvak látszólag kimeríthetetlen emberforrásából származtak.

Csak a földnélküli parasztokat sorozták be. A földesurak fiai, kereskedők és diákok mentesítve voltak.

Az egész háború alatt tizenkétmillió embert hívtak be. A háború végén a kuomintang-hadseregnek hárommillió embere volt. Hogy a többi kilencmillióval mi történt, azt az itt következő feljegyzések sejtetik. Ezeket magam vetettem papírra, amikor hivatásomat teljesítettem, mint a Vöröskereszt és a «Behívások minisztériumának» tanácsadója.

A behívás úgy éri a parasztokat, mint az árvíz vagy éhínség. Idényhez van kötve. Ősszel és tavasszal tombol legerősebben. Néha a kormány előre kihirdette a «szükséghelyzetet» és némelyik tartományból két hónapon belül félmillió embert követel, tekintettel a fennforgó «különleges katonai szükségletre.»

A behívás az úgynevezett «Pao-Csia rendszeren» alapszik. Egy pao száz családból áll és a pao-csang felelős érte. Feljebbvalói előírnak neki bizonyos számú «szolgálatképes embert», akiket szállítani köteles. A behívási jegyzékek összeállítása kitűnő kereseti forrás a pao-csang és feljebbvalói számára. Akinek pénze van, megválthatja a behívást. Rendszerint elfognak tíz parasztot, hogy visszatartsák azt az egyet, aki legkevesebbet tud közülök fizetni.

Ha annyian fizetik meg a váltságot, hogy nem lehet betartani az előírt számot, akkor bandákat küldenek ki, hogy támadjanak meg másutt parasztokat és hurcolják őket a hadseregbe. Ezeket a támadásokat a behívó ügynökök szervezik, akik együtt dolgoznak a pao-csangok-kal és azok feletteseivel, a körzeti elnökökkel.

Saját szememmel láttam, amikor egy kis házalót az országúton hirtelen megtámadott egy fegyveres csoport. Leütötték válláról a bambuszrudat, amelyen áruját vitte. A rúd egyik végén cigaretta volt egy kosárban, ez a jobboldali árokba gurult, a másik végén himbálódzó kosárból apró édességek potyogtak a baloldali árokba; a szegény házaló pedig hátrakötött kezekkel menetelt a polgári életből a katonaiba.

A hivatásos kereskedők a behívási rendszer egy másik ágára vetették rá magukat. Mint toborzók dolgoztak. Megvásárolták a földnélküli parasztok fiait, akik csak nehezen tudnak megélni; ezeknek az «önkénteseknek» harmincezer kínai dollárt fizettek és ötvenezerért adták el őket egy elöljárósági elnöknek. Az éppen most bocsátott szabadon egy gazdag parasztot százezerért és pótlást keres helyette. Valamennyien jó üzletet csináltak — kivéve az új katonát, aki rövidesen rájön, hogy eladta magát valaminek, ami rosszabb, mint a halál.

Ha egy «alkalmas» megszökik a behívó elől, az irgalmatlan gépezet elviszi helyette tizenötéves öccsét vagy ötvenéves apját, tekintet nélkül azok testi állapotára; mert a létszámnak teljesnek kell lennie, ez az egyetlen törvény, amelyet betartanak.

Ezért oly magas a félvakok, trachomások, nyomorékok és tuberkulotikusok százalékszáma az országúton vonuló, bilincsbe vert ujoncok minden egyes csapatában, amellyel az ember találkozik.

Ezeknek a meneteknek egész tartományokon kell keresztülvonulniok, hogy elérjék a kiképző táborokat. Egyeseknek sikerül az első napokban megszökniök. Később már sokkal gyengébbek, semhogy elmenekülhetnének. Ha a szökevényeket újra megfogják, a poroszlók addig kínozzák őket, amíg belepusztulnak.

A menetelők rizsadagját vezetőjük megdézsmálja és ezen jól keres. Ha éhenhalnak útközben, az kettős keresetet jelent, mert halálukat csak akkor adják feletteseik tudtára, amikor már észrevennék, hogy hiányoznak. Addig szerepelnek a létszámban és élelmiszeradagjuk a vezetők zsebébe vándorol.

Mire elérik a kiképző tábort, a földekről elhurcolt parasztok csontvázakká válnak. Hiánybetegségek lépnek fel, az éhezéstől felfúvódik a hasuk és megdagad a lábuk. Testüket rüh és daganatok borítják.

Az új katonák olyan állapotban érnek a kiképző táborba, hogy az legtöbbjükre nézve alig több átmeneti állomásnál a kórház felé. Egy ilyen állomás kórházában háromszáz beteget láttam; naponta húszan haltak meg, de a létszám sohasem csökkent, mert a kiképzőtábor állandóan kiegészítette új hullajelöltekkel.

Kérdéseimre a betegek csak lassan, akadozva válaszoltak, mint olyan emberek, akik annyira ki vannak merülve, hogy a legegyszerűbb dologra sem tudják figyelmüket összpontosítani. A kórházban nem volt kiképzett személyzet és nem voltak gyógyszerek. A malária és vérhas a betegek természetes arcszínét szürkévé tette; ezt az egyforma szürkeséget csak a rüh és a daganatok nyomai szakították meg.

Meglátogattam a tábor felelős tábornokát és bizalmas beszélgetésben találtam egy másik látogatóval. Amikor a kórházról kezdtem beszélni és arról, amit ott láttam, a látogató felállt és feltűnő sietséggel ajánlotta magát. Magunkra maradva kijelentette a tábornok, hogy az általam kifogásolt viszonyok valóban sajnálatosak. Az imént eltávozott úr a kórház igazgatója és éppen most kérte elbocsátását. Nem igen várható — mondotta a tábornok —, hogy ez az ember hivatalos működése utolsó napjaiban nagyobb érdeklődést fog mutatni a részemről kívánt javítások iránt. Emberileg érthető is, hogy igyekezni fog ezekben az utolsó napokban mindazt kifacsarni magának a kórházból, amit lehet, annál is inkább, mert saját kórházat készül nyitni a város rosszhírű negyedében. De ha türelmesen megvárom az új igazgatót, akit már kijelöltek, ő boldog lesz, ha igénybe veheti szakértői segítségemet — feltéve, hogy nem avatkozom bele az adminisztratív ügyekbe és a kórház pénzügyeibe.

A magam és munkatársaim becslése szerint, az utolsó háborús években húsz kényszerújoncból csak tíz került a tényleges hadseregbe. A többi meghalt vagy az újoncozás vagy a kiképzés ideje alatt.

A korrupció olyan arányokat öltött, hogy még a kuomintang-sajtó hasábjait is elárasztotta, ahogy egy város eldugult csatornáinak a tartalma elárasztja az utcákat, ha már oly nagyra nőtt, hogy a csatornahálózat nem tudja befogadni. Így került Kiang-Tai hadosztályparancsnok esete a «Kuo Ming Pao» (Néplap) hasábjaira. Ez az újság, amelyet az ottani bankárok és nagykereskedők támogattak, 1945 április 21-én így írt:

«Kiang-Tai hadosztályparancsnokot további kiképzés céljából a frontról visszahívták Csungkingba. Az utolsó hónapban meglátogatta szülőfaluját, Anyosient. Útközben látta, amint több mint nyolcvan ember fekete egyenruhában, végigkutatta a környéket. Hazatérve megtudta, hogy ezek az emberek toborzók voltak, akik a falusiakat a hadseregbe kényszerítették, hogy pénzt zsarolhassanak tőlük; odáig mentek, hogy idősebb asszonyokat és fiatal lányokat is elfogtak, sötét helyiségekbe zárták őket és minden foglyuktól öt- vagy tízezer dollárt követeltek szabadonbocsátásuk fejében.

Kiang parancsnok jegyzékbe foglalta azokat a korrupciós eseteket, amelyek a falusi elöljáróságot terhelik. Minden egyes felsorolt példa mellett ott állnak a pontos bizonyítékok. Kiang parancsnok egész családját fogságban találta. Csak hirtelen hazaérkezése hírére bocsátották őket szabadon.»

Egy másik újság közölte egy bizonyos Cseng úr jelentését, aki a következő eseteket hozta nyilvánosságra:

«1. Katonai szolgálatra alkalmas férfiakat eladnak behívási ügynököknek.

2. Ezeket az embereket bántalmazzák. Egyes esetekben elrettentő példaképpen kivágták a nyelvüket, ami a környéken általános lázadást idézett elő.

3. Embervásárló ügynökök útján egy bizonyos hadsereg adminisztratív főhadiszállásának újoncozási központjától tízezer dollárért rekrutákat vásárolnak és ezeket eladják a falusi kerületek behívó hivatalainak 50.000—80.000 dollárért, — ami nagyon piszkos üzlet, de jól lehet rajta keresni».

A «Sao-Tang-Pao» (nem egészen szószerint, de értelmének megfelelően fordítva: «A Vasseprő»), a kuomintang-hadsereg főparancsnokságának szócsöve ezt írta:

«A katonai behívások minisztere beismerte, hogy a falvak vezetőinek bandái az országútakon megtámadják a falusiakat, hogy meglegyen az előírt számú újoncuk, akiket be kell szolgáltatniok.»

Jellemzi a felelősségérzet hiányát ebben a kormányzati rendszerben az a tény, hogy ha ilyesvalami nyilvánosságra került, az illető hivatalos szervek nem tagadták le, de nem is erősítették meg. A hivatalok saját életüket élték és ez toronymagasságban állt a nép panaszai felett. Előfordulhatott ebben a rendszerben, hogy a kabinet egyik tagját egy kormánylap pellengérre állította és ugyanakkor jelentette, hogy rövidesen magas kitüntetésben részesül. A «Vasseprő» például közzétette a katonai behívások miniszterének beismerő vallomását és egy füst alatt megállapította:

«A behívások minisztériuma a generalisszimusz elé terjesztette kitüntetés céljából nehéz munkát végző személyzetének névsorát».

A «reguláris fronton» a japán seregekkel szembenálló csapatoknál ugyanilyen nagy volt az áldozatok száma. Malária, vérhas és a hiányos táplálkozás erősen megritkitották a katonák sorait.

Az egyik tartományból a másikba menetelő seregek mögött hemzsegett az országútakon az emberanyagnak az a hulladéka, amelynek már nem volt ereje, hogy lépést tartson csapatával. E szerencsétlenek okmányait, nevét és számát a tisztek magukkal vitték, zsoldjukat és élelmiszeradagjaikat felszámították a magasabb hivataloknak; az így hátramaradtak pedig egyre lassúbb lépésekkel, gépiesen vonszolták magukat tovább, míg csak össze nem estek.

Okmányok nélkül nem vettek fel senkit kórházba. Ha egy ilyen katonát felszedtünk az úton és magunkkal vittük autónkban, végnélküli vitákban kellett tisztáznunk az útbaeső polgári vagy katonai kórházak vezetőivel, van-e joga a felvételre, míg végül is a kimerült katona az ilyen intézmények egyikének küszöbén meghalt.

Csungking Kommunista Pártjának újságjában megjelent egy szavakba foglalt művészi fényképe annak a jelenetnek, amely visszavonhatatlanul pontot tett az egyik szerencsétlen élete után, aki a generalisszimusz ő excellenciája kormánya «keményen dolgozó törzskarának» kezébe került. Számtalanszor láttam magam is ilyen jeleneteket; a vers a legmagasabb értelemben realisztikus:

Most hát szabad vagy

Meghaltál. Négy szál deszka közt heversz,
Káplárod különleges kegyéből
Viseled még hitvány egyenruhád.
Szokatlan önzetlen volt ez egyszer.

Sápadt arcoddal, nyitott szemeddel,
fekete szád eltátva mire vársz,
mire?
Ételt s italra? Kedvesedre?
Vagy szabadságod várod egyre még?

Négy katona cipel a vállán,
mogorva arcu társak,
békétlenül szidnak magukban egyre.
A káplár hosszú ásót hoz magával,
az őrmester puskáját készíti,
és felügyel majd minden mozdulatra.
Így állnak össze, méltó gyászkiséret,
hogy életed kinjait sárga agyagba ássák.

A halottvivők nyögnek sulyod alatt,
habár csak bőr vagy már és néhány gyenge csont.

Mikor a menet a város szélire ér,
az őrmester megtölti fegyverét,
a halottvivők szótlan megadással
meghajtják fejüket.

A káplár odanyujtja az ásót,
s leül a lejtő alján.
Arra gondol, mennyi hust és bort vehet,
ha eladja a rizsadagokat?

Az őrmester felettük áll a dombon.
Készenlétben tartja fegyverét.

Ó te!
Miattad izzadnak ők,
hogy torkig vannak már bajtársaid veled!
Korántsem vagy olyan igénytelen, mint a hetedik szakasz halottja,

kit egyszerüen a folyóba dobtak,
s forogva uszott, nem kellett bajlódni vele.

Két láb mély lesz a sir,
és olyan hosszu, mint
amilyen hosszu vagy.

Itt fekszel hát.
Jobb s balfelől bajtársaid.
Alattad is bajtársaid. Meglehet,
föléd is kerülnek nemsokára,
majd lesznek ott is
bajtársaid.

Egy hónap talán,
szél és eső
mossa el a sárga agyagot. Kóborló gyerekek
ebédjüket koporsód tüzén melegitik,
éhes kutyák marakodnak szétszórt
csontjaidon.

Ó barátom,
ez a beteljesülés ideje.

Élted keserü emlékét mossa a lassu eső.
Végre szabad vagy hát te is.

Megnyiltak előtted az utak,
kóbor kutyák hordják szét csontjaid.

Ahogy Kvantungban a rizscsempészés nagy szerepet játszott az éhinség létrejöttében, ugyanúgy a többi tartományban is számtalan csempészvonal keresztezte a frontot. Az utak mentén virágzó kereskedelem folyt a Kína belsejéből származó termékekkel, arannyal, wolframérccel és rizzsel. A megszállás alatt lévő nagyvárosokból, Shanghaiból, Kantonból, Tiencinből, textiláruk és luxuscikkek kerültek az ország belsejébe. Japán és kínai katonatisztek voltak a szerteágazó, nagykiterjedésű vállalkozások védelmezői és tulajdonosai. Az ilyen frontszakaszon a «meggyökeresedett» tábornokok jövedelmének jelentékeny része ebből a forrásból származott.

Emlékszem egy fiatal kapitány panaszára, aki azt ajánlotta parancsnokának, hogy támadjanak meg egy japán megszállás alatt lévő, már jól kikémlelt falut. Pontosan tudta, hány gépfegyvert, mennyi lőszert, hány lovat és teherautót lehet zsák-

mányolni, hány japán tisztet, köztük egy alezredest is, lehet foglyul ejteni.

«De a tábornokunk — mondta dühösen —, megtiltott minden akciót, mert az megszakítaná a csempészkereskedelmet, holott ő abba fektette vagyonának egy részét.»

A japánellenes front ilyen tehetetlen és bomladozó maradt a háború végéig. Csak a japán előnyomulás évenkint megújúló katasztrófája szakította meg, amely a menekülők végtelen sorát kergette az országutakra, férfiakat, nőket, gyermekeket egyaránt.

Értelmiségiek és orvosok

Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a nép minden szabad megmozdulását a rezsim halálos fenyegetésnek érezte.

A hazafias ifjúsági csoportok, amelyek a háború elején tanítás és propanganda céljából beléptek a hadseregbe, eltűntek a hátországban, ha önként mentek, vagy a gyüjtőtáborokban, ha haboztak. Az egyetem diákjait a kormány ügynökei szigorúan szemmel tartották és ha gyanúsak voltak, elfogták őket. A kommunisták elleni hajszát az egész kuomintang-területen Tai-Li tábornok Gestapo-szervezete végezte.

Ez a «tisztogatási folyamat» azt eredményezte, hogy Csang táborában hatalmas mértékben megcsappant a tehetséges emberek száma. Csaknem valamennyi híres ember, aki 1924-ben a nemzeti mozgalom hazafias és forradalmi kezdetén együtt indult a Kuomintanggal, később inkább a forradalmi ellenzéket választotta, hogy szellemileg bele ne fulladjon a feudális bürokrácia mocsarába.

Az értelmiségieknek csak egy kis csoportját, amely a feudális államgépezet alkalmazásában állt, kezdte ki a rothadás, de a megbetegedettek között kevés nagynevű ember volt.

E kevesek egyike volt dr. Lim. Singapurban született, Edinburghban nevelkedett és mint az élettan tanára, a «Peiping Union Medical College»-ben nemzetközi tudományos hírnévre tett szert. Tökéletes «angol gentleman» volt, olyan tökéletes, amilyen csak egy brit nevelésben részesült külföldi lehet.

1937-ben kinevezték a kínai Vöröskereszt orvosi és ápolói segédosztagának igazgatójává. Ennek a szervezetnek kellett a katonai szolgálat nagyrészét ellátnia, minthogy a hadsereg egészségügyi szervei oly gyengék voltak, hogy feladataik kisebbik részét is alig tudták teljesíteni. 1939-ben egy európai orvos-

csoportnak, amely Spanyolországban tanulta meg a hadisebészetet, szerződést ajánlott fel és Kínába hívta meg őket. E csoport egyik tagja voltam én is.

Beszéltünk dr. Limnek a «spanyol technikáról», amely abban állt, hogy ahol csak lehetséges volt, a sebesültek közelébe vittük az orvost és kórházat, ahelyett, hogy a sebesülteket szállítottuk volna az orvoshoz, mert a sebesülés és a kezelés közötti időpont, valamint a sebesültek szállításának időtartama és körülményei egyenes arányban állnak a katonák halálozási számával.

Akkor még nem tudtuk, hogy 1939-ben késő volt már a spanyol köztársaság küzdelmeiben szerzett tapasztalatokat Kuomintang Kínába átvinni.

Dr. Lim abban az időben, amikor nézeteinket vele közöltük, még a liberális kínaiak egyenruháját viselte. Tudományos, emberbaráti és «gentlemanlike» szempontok vezették. Hajlandó volt spanyolországi tapasztalatainkkal a kínai fronton kísérletezni. Kiküldött bennünket a hadsereghez.

Mélyen beleláttunk abba a korrupcióba, amely ebben az időben az összes katonai szerveket és a vöröskereszt-hadtestet is elárasztotta. Egy fiatal orvos, aki «hazafiságból» lépett be a segélycsapatba, a következő előadást tartotta nekem:

«Kedves külföldi barátom! Mi, diplomás kínaiak csak kevesen vagyunk és fontosságunk a nemzetre nézve rendkívül nagy. Ezenfelül a nevelésünk sok pénzbe került szüleinknek, vagy, ha ösztöndíjasok voltunk, az államnak. Igazságtalan vagy, ha azt kívánod tőlünk, hogy tegyük ki magunkat a frontélet veszedelmeinek. Kevesen vagyunk és értékesebbek a nemzet számára, semhogy könnyelműen veszélynek tegyük ki magunkat».

Emlékszem egy katonakórházra Kweyangban, Kweicsau tartomány fővárosában, ahol a katonai kiképzés alatt álló egységek betegeit ápolták. Hosszan elnyúló barak volt; a vérhasban szenvedők a puszta földön feküdtek. A betegeket annyira összezsúfolták, hogy csak az oldalukon fekhettek; így kevesebb helyet foglaltak el. Ugyanezen okból úgy fektették őket, hogy az egyik feje a másik lábai mellé került.

A vérhasbetegek ürüléke tócsába folyt össze a betegszobában. Ha egy beteg meghalt, szomszédai a testéből kiáramló hidegből vették észre a halál beálltát. Ha véletlenül arra ment egy kórházi szolga, erőtlen hangon felhívták figyelmét a halálesetre. Fejénél vagy lábánál fogva kihúzták a halottat a még élők sorából, a szerint, hogy hol tudták könnyebben elérni.

Az így felszabadult helyen szomszédai egy kis időre hátukra fekhettek.

Ugyanakkor, amikor ezek a betegek minden kezelés nélkül elpusztultak, milliónyi tablettát hoztak be Kínába a «Sulfaguanidin» nevű vérhas elleni gyógyszerből, amely tetszés szerinti mennyiségben volt kapható a szabad piacon. A tabletták a hadsereg és a közegészségügyi hivatal óriási készleteiből származtak és most — kerülő úton, a hivatalnokok zsebén keresztül — a gyógyáruüzletek polcait és raktárait töltötték meg.

E viszonyok láttára levelekkel és panaszokkal fordultunk a Vöröskereszthez és végül is visszatértünk jelentéstétel céljából a főhadiszállásra.

Egy év mult el, amióta dr. Lim hozzájárult a sebesültek ellátásának javítására vonatkozó javaslatainkhoz. Amikor viszontláttuk, úgy vettük észre. hogy őt is elérte Csungking hideg szele. Kis bungalowjában fogadott bennünket, udvariasan megvitatta apróbb panaszainkat, a nagyobbakat mintha nem is hallotta volna és a kihallgatás után eltűnt a rang olymposzi csúcsain gomolygó tartózkodás fínom köde mögött.

Rövidesen Csang-Kai-Sek elé citálták és kínos alapossággal kikérdezték. A vád alól, hogy a felügyeletére bízott szervekben nagy gyógyszersikkasztások fordultak elő, tisztázni tudta magát, utalva minden hétköznapi gondtól mentes, magas állására. Arra a vádra, hogy kommunistákat tűr meg szervezetében, összeomlott.

A spanyol orvoscsoportot egy teljes évre félreállították és nem engedték dolgozni. Dr. Limet felmentették állása alól. A következő időket Tai-Li, a kínai Himmler közelében töltötte. Amikor a háború után újra találkoztam vele, nyilvánvaló volt, hogy megállapodásra jutott önmagával:

Tekintete bizonytalan volt, társalgása kitérő és tartózkodó, — de a kínai hadsereg orvos-tábornokának ragyogó egyenruháját viselte. Csang-Kai-Sek polgárháborús hadseregének legmagasabb orvos-katonatisztjévé lépett elő. Ez az emberbarát ama katonai szervezet tábornoki csillagait viselte, amelynek sorai mögött a feudális urak lesték az alkalmat, hogy tűzzel-vassal megtámadják a parasztokat, akik nagymerészen komolyan vették a Kuomintang alapelvét, hogy a föld azé legyen, aki megmunkálja. A tudós vezetőállást töltött be a középkort megelőző tanok hirdetőinek sorában. A gentleman karonfogva menetelt a hadvezérrel, akinek pajzsán messzire világított jelszava: A korrupció én vagyok.

Emlékezetemben az élettan jól öltözött, de lelkét vesztett

tanárának elmosódó képét elfedik az élesebben látszó alakok, azok, akik a negyedik és nyolcadik partizánhadsereg egyenruhájának gyapottal bélelt, vastag kék köpenyeit viselték, akik Kína összes orvosi tanintézeteiből kerültek ki. Napi két csésze rizsért feladták a jól jövedelmező karriert, amelyet nekik, a «kevés számú és a nemzetre nézve rendkívül fontos diplomásoknak» kínált a jövő. A forradalmi Észak-Kínában találtak területet munkásságuk számára.

Láttam őket szalmaszandálban és széleskarimájú kulikalapban a gerillaharcosok hosszú meneteiben. «Orvoselvtárs»-nak szólították őket és ők igyekeztek a gyógyszerhiányt azzal pótolni, hogy fokozott gondossággal foglalkoztak a betegekkel és sebesültekkel.

Jövőbeli látomásaik az új demokrácia biztos alapján szilárdan álló nagy, nehéz röntgenkészülékek voltak és modern berendezésű, nikkeltől csillogó operációs termek, amelyek majd az új, demokratikus kínai köztársaság államának épületében állnak. Egyelőre azonban szénarakásokon operáltak és könyvtáruk régi egyetemi előadásokról szóló jegyzeteikből állt, melyeket batyukba kötözve hordtak magukkal.

«Az új negyedik hadsereg esete»

Az uralkodó rendszer a kommunisták vezette tartományok partizáncsapatait egyre inkább fenyegetésnek látta, nem szövetségeseknek. A nyolcadik hadsereget 1937-ben a vörös északnyugat csapataiból alakították meg és Csang-Kai-Sek hivatalosan is elismerte. 1938-ban szervezték meg az új negyedik hadsereget. Magva a forradalmi katonák ama csoportjából állt, amelyet a Kuomintang az 1927 évi mészárlás után észak felé tovább vonulva, maga mögött hagyott.

Mindkét hadsereg azt kívánta, hogy a Csungking- kormány készleteiből ellássák egyenruhákkal, lőszerrel, gyógyszerekkel és zsolddal. Csang, ahelyett, hogy kielégítette volna ezeket az igényeket, blokád alá helvezte a kommunisták katonai bázisát a Senszi-Kanszu-Ninghsia-határterületen északnyugaton és fővárosukat, Yenant, a partizán-seregek főparancsnokságának székhelvét. Erre a feladatra legjobban felfegyverzett és legjobban kiképzett csapataiból 750.000 embert használt fel. Eltekintve attól a harci tevékenységtől, amelyeket ezek az erők — háború közepette — a kommunista területek ellen folytattak, e csapatok és felszerelésük a nyolc évi küzdelem alatt nem szerepeltek Csang háborús térképén.

Madame Sun-Yat-Sen, «a köztársaság atyjának» özvegye megkísérelte, hogy az adományokból összegyűlt gyógyszereket és betegszállító kocsikat Hongkongból eljuttassa északnyugatra a partizánokhoz. Amikor Csang-Kai-Sek blokádcsapatai egyik szállítmányt a másik után foglalták le és a generalisszimusznál semmi tiltakozás nem használt, keserves panaszt tett a nyilvánosság előtt amiatt, hogy Kínában úgylátszik kétféle hadsereg küzd a japánok ellen: az egyiknek joga van orvosi kezelésre, a másiktól pedig megtagadják.

A Koumintag-kormány nagyon félt a partizánoktól, akiket nem tudott megadási stratégiájába bevonni, mert a partizánok összekapcsolták a parasztok társadalmi haladását a katonai mozgósítás feladataival. Ez vezetett 1941 januárjában ahhoz a vérengzéshez, amely Kína történelmében «az új negyedik hadsereg esete» néven szerepel.

Az új negyedik hadsereg működési terepe a Yangce folyó alsó folyásának területe volt, messze a japán front mögött. E partizánhadsereg létszámát eredetileg 15.000 emberben állapították meg, önkéntesekkel azonban százezerre nőtt. A partizánok itt is, mint mindenütt, a helyi lakosság aktív közreműködésére támaszkodtak. Soraik a parasztokkal való együttműködés folytán állandóan növekedtek.

Az a tartomány, amelyben működtek, különösen fontos volt, mert ezen a területen feküdt Nanking, az ország régebbi fővárosa és Shanghai, a nagy kikötőváros. Ez a terület, a Nanking-Shanghai-Hankau háromszög, Kína legtermékenyebb és leggazdagabb része és mindig is itt volt a legnagyobb a Kuomintang reakciós köreinek befolyása. Itt székeltek a generalisszimusz fullajtárai, a Kuomintangnak a két Csen-testvér, Csen-Li-Fu és Csen-Kuo-Fu vezetése alatt álló fasiszta szárnya.

Ezek a körök nagyon kelletlenül látták a partizánok befolyásának növekedését azon a vidéken, amelyet még mindig saját érdekterületüknek tartottak. A reakciós földesurakkal együtt dolgozó japánok uralma alatt, ha más nem, a parasztok és bérlők elnyomása biztosítva volt. Hogy a nép az új negyedik hadsereg vezetése alatt eredményesen harcolt a japán megszálló csapatok ellen, nem nyugtathatta meg ezeket a köröket a haladó parasztságnak az ellenállási mozgalom folytán egyre növekvő ereje felől.

Ezen aggodalom eredményeképpen Csang-Kai-Sek hadügyminisztere, Ho-Yin-Csin, parancsot adott az «új negyediknek», hogy hagyja el régi működési területét és vonuljon vissza Anhwei

és Észak-Kiangszu tartományokba, a Sárga Folyam régi medrétől északra.

Az «új negyedik» vezetősége tiltakozott a kapott parancs ellen, mert ennek eredménye csak az lehetett, hogy az így szabaddá váló területet a japánok megszállják. Pontos térkép alapján bebizonyította, hogy a parancsban előírt menetirány olyan területeken vezet keresztül, ahol legerősebbek a japán csapatok és ennek következtében a kapott utasítás veszélyezteti a hadsereg további fennállását.

Csu-En-Lai, aki mint a Kommunista Párt képviselője Csungkingban tartózkodott, érintkezésbe lépett a generalisszimusszal és sikerült is elérnie a menetirány megváltoztatását. Igéretet kapott arra is, hogy az «új negyediktől» kiürített területet kuomintang-partizánok fogják megszállni.

Amikor a főhadiszállás csapatai, amelyek az «új negyedik» törzskarából, a politikai funkcionáriusokból, az orvosi segédcsapatokból és fedezetükből álltak, észak felé meneteltek a megparancsolt úton, egy szorosban ötvenezer, a hegyoldalakban elhelyezett kuomintang-katona összpontosított gépfegyvertüzet zúdított rájuk és nagy mészárlást rendezett soraikban. A partizánsereg főparancsnokát elfogták, vezérkari főnöke elesett a golyózáporban. Mindössze ezer ember tudott valahogyan elmenekülni, a menetoszlop többi tagját részben elfogták, részben megölték.

Másnap kijelentette a generalisszimusz, hogy az «új negyedik» hadsereg ellene szegült parancsának és ezért felmorzsolták; nincs már többé.

A valóság az volt, hogy a partizánok zöme, 90.000 ember már a támadás előtt átlépte a Yangcet. Főhadiszállása és vezető tisztjei elvesztek. Minthogy azonban a partizáncsapatok nagy területeken önmagukra utalt csapatrészekkel dolgoztak, a generalisszimusz kijelentése elhamarkodott volt. A törzskar elvesztése korántsem jelentette a hadsereg megsemmisülését. Magam is megcsodálhattam még évek mulva az «új negyedik» hatásos harcmodorát — ugyanazon területen, ahol a generalisszimusz kijelentése szerint «felmorzsolták».

A Kommunista Párt súlyos helyzetbe került. Félő volt, hogy polgárháború tör ki, amely a japán megszállást figyelembe véve, sokkal veszélyesebb lett volna, mint a nyilt szakítás a Kuomintanggal 1927-ben.

Az «új negyedik» élére nyomban új vezérkart szerveztek és a két partizánhadsereg, a negyedik és a nyolcadik, Yenanban székelő közös főparancsnokság alá került.

A Párt mindezideig, híven ahhoz az elvéhez, hogy a külső ellenséggel szemben álló egységfrontot nem veszélyezteti, mellőzött minden kritikát a kormány ellen, most azonban igyekezett a való tényállást a lakossággal és a külfölddel közölni. Az északnyugati kommunista terület fővárosának, Yenannak rádióállomása megadta az «eset» részletes leírását és lerántotta a leplet a gyilkos akció indító okairól. Elemezte és pellengérre állította a központi kormány vezetését.

A Kommunista Pártnak a kuomintang-területen fenntartott állandó irodája bátran áttörte Csang cenzuráját, hogy a Csungkingban kiadott kommunista pártlapban lángoló szavakkal emeljen vádat a reakciós generálisok véres cselekedete miatt. Amikor a lapot a cenzor elé terjesztették, nem volt benne semmi kifogásolható, csak néhány egészen ártatlan cikk. Mikor a cenzor már elolvasta az elébe terjesztett példányt, kiemeltek a szedésből egy semmitmondó cikket és közölték helyette az «eset» leírását, s kipellengérezték a reakciós katonai kamarilla áruló polgárháborús stratégiáját. Csu-En-Lai, a Kommunista Párt képviselője Csungkingban magára vállalta a felelősséget ezért az akcióért és a kormány nem mert hozzányúlni, mert akkor őt érte volna a vád a japánellenes front kettészakadásáért.

A Párt minden kritika és vád ellenére előtérbe állította mindkét párt további, még intenzívebb együttműködését, amelynek végső célja Japán leverése volt.

Hogy ez a kormánytól független közvélemény Csang-Kai-Sek saját területén elterjedhetett, a kommunista hadsereg félelmet keltő ereje mellett a leghatékonyabb eszköz volt arra, hogy sakkban tartsa azokat a kuomintang-tábornokokat, akik szívesebben szerezték volna meg a maguk babérait egy polgárháborúban, mint a Japán elleni egységfrontban.

A Kommunista Párt megoldotta azt a nehéz feladatot, hogy elkerülje a polgárháborút és mégis széleskörű kritikát indítson a reakció áruló politikája ellen. Ez időtől fogva nem csendesült többé el a nyilvánosság lelkiismerete, amelyet a Kommunista Párt okos és bátor eljárása ébresztett fel.

Az akkor felcsendülő hangok a háború utolsó éveiben kórussá növekedtek, amelynek elég ereje volt ahhoz, hogy a generalisszimuszt kínos ide-odakapkodásra kényszerítse, állhatatosság és engedékenység, áldemokrata engedmények és diktatúrájának terrorisztikus megerősítése között. Amikor az «eset» történt, a Kommunista Párt kitárt egy ablakot és azon az igazság friss szellője tódult be a kuomintang-börtönbe. Ebből a szellőből támadt később a nép szívéből a generalisszimusz felé zúgó átok vihara.

Az a rokonszenv, amelyet a Kommunista Párt abban az időben a kuomintang-területeken szerzett, a partizánok fontos hátvédje lett a küzdelemben, amelyre a népet a japán vonalak mögött mozgósították. «Az új negyedik hadsereg esete» segítségével akarta Csang-Kai-Sek gyűlölt szövetségeseinek felét megsemmisíteni, de ez — bár a kommunista káderek szörnyű veszteséget szenvedtek bátor és képzett harcosokban — az abszolutisztikus uralom hanyatlásának kezdete lett.

A bürokraták háborúja

Csang-Kai-Sekék a parasztok hátán harcoltak, igen tevékenyen a kommunisták és minden haladó erő ellen, de bizonytalanul ingadozva passzív ellenállás és megadás között, a japánok ellen; közben a háborús diktatúra folytán következményeiben nagy horderejű gazdasági és társadalmi átalakulások történtek.

A birtokon belüli rétegek — földbirtokosok, bürokraták, tábornokok és bankárok — szövetkeztek, hogy a háborús blokád és az ínség következményeit gigantikus spekulációkra használják fel. Ennek alapjait a rizskészletek képezték, amelyeket azért halmoztak fel, hogy ínséges időkben óriási nyereséggel dobják piacra. Az így keletkezett gazdagság nyomban áruvá alakult, ismét dohányt vásároltak rajta, nagynehezen behozott gyógyszereket, gyapotot, aranyat, külföldi valutát és a jövő évi rizstermést. Kitűnően be lehetett fektetni a háborús nyereségeket a spekuláció céljait szolgáló áruk szállításába is.

Kína belsejében igen nagy volt az áruhiány. A nagy lánckereskedők ennélfogva óriási spekulációs nyereségre tettek szert. Közéjük tartozott Kung pénzügyminiszter, aki kormánytagságát családja spekulációinak szolgálatába állította. Az ilyen módon felhalmozódott vagyon pénzbeli értéke nagyobb volt, mint amennyit a spekuláció be tudott fektetni a rendelkezésére álló kuomintang-területek mezőgazdasági és kézműipari termékeibe. Ezeken a területeken a japán blokád erősen korlátozta a behozatalt. A profitoknak az a része tehát, amelyet nem lehetett külföldön befektetni, a földbirtokba menekült.

Az elszegényedett parasztok földjét a gazdag bankárok és a kormány tagjai felvásárolták. A háború alatt igen nagyra nőtt a «távollévő földbirtokosok» száma, akiknek volt ugyan földjük, de nem laktak rajta.

A spekulánsok elkerülték a hadiipar finanszirozását, az egyetlen tőkebefektetést, amely mind az országra, mind a háborúra

nézve előnyös lett volna. Nem látták a hasznot elég nagynak, nem lehetett gyorsan lebonyolítani és nem volt «bombabiztos».

Jellemző példája a kormány, korrupció és a spekuláció együttműködésének az «aranybotrány». Ennek a története a következő:

Amerika kölcsönt nyujtott a kínai kormánynak aranyrudak formájában. Ezt az aranyat hivatalosan arra használták fel, hogy visszavásárolják a kormány részéről kibocsátott papírpénzt egy meghatározott, a feketepiaci árnál sokkal alacsonyabb árfolyamon. A művelet célja hivatalos közlemény szerint az infláció leküzdése volt. A kormány hatalmasai, akik üzleteik hozamából óriási tömegben halmozták fel a papírpénzt, kiváltságos helyzetüket arra használták fel, hogy megszabaduljanak e bankjegyektől és értékálló aranyra cseréljék be kedvezményes áron. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy az egész aranykölcsön a kormány zsebéből egyenesen a kormányban ülők zsebébe vándorolt, míg a kormány átvette bürokratái semmire sem használható papírtőkéit, anélkül, hogy ennek a műveletnek a legcsekélyebb hatása lett volna az árakra vagy a pénz értékére.

Ez a művelet oly óriási haszonnal járt, hogy a kormány hivatalnokainak az a része, amelynek nem jutott az üzlet hasznából, megszegte a «korrupció szolidaritását» és nyilvánosságra hozta az ügyet. A «Ta-Kung-Pao» («Pártonkívüli Újság»), amelyet a generalisszimusz irányított távoli hadiszállásáról, 1945 április 15-én így ír:

«Szövetségeseink azért nyujtották nekünk az aranykölcsönt, hogy megszilárdíthassuk valutánkat és csökkenthessük árainkat. De amint egy aranyszállítmány megérkezik Csungkingba, nyomban eladják a feketepiacon és a spekulánsok kezébe kerül. Hivatalos értesülés szerint erre a bankra, arra az irodára vagy bizonyos magánszemélyekre terelődik a gyanú. Mindazok, akiket megneveztek, nem kis emberek, hanem előjogokat élveznek és nagy állásokat töltenek be. Valóban undorítóan bűzlik az egész. A botrány még mindig kivizsgálás alatt áll. Meg kellene akadályozni az ilyen esetek ismétlődését, amikor egyik hivatalos kéz a másikat mossa. Tudja meg a nyilvánosság, kik ezek az emberek, bűzölögjenek a nyilvánosság előtt! Ha rejtve maradnak, nagy a veszély, hogy a bűz még fokozódik.»

Valójában nem történt semmi. Április 19-én ugyanaz a lap így ír:

«A vizsgálat és ellenőrzés minisztériumának elnöksége néhány napi türelmet kér a közönségtől, amíg az eset teljesen tisztázódik.»

A «Sin-Min-Pao» április 28-án ezt írta:

«Reméljük, hogy az eset rövidesen napfényre kerül.» Május 10-én pedig lezárult az ügy: «Az aranybotrányról mitsem lehet már hallani...»

Hivatalosan nem is beszéltek róla többet.

Az ilyesféle újságkivágások értékesek, mert a bűnös vallomásait tartalmazzák önmagáról — olyan anyagot az ellenség ellen, amely az ellenség irattárából származik.

Mialatt a spekulációs nyereségek lázas gyorsasággal menekültek rizsbe és aranyba, a munkások izomerejével nagynehezen az ország belsejébe szállított gyárak tőke hiányában tétlenül álltak, vagy csak teljesítőképességük töredékével dolgoztak. A fegyvergyártás megszünt, mert erre a kormány költségvetésében époly kevéssé volt pénz, mint magánkörökben.

Amikor a háború kellős közepén a hadianyag termeléséért felelős miniszter panaszkodott, hogy nem tud már lőszergyártó gépeket előállítani, mert nincs tőkéje, nem vásárolhat acélt, a pénzügyminiszter, aki tudta, milyen óriási összegeket fektettek dohányspekulációba, azt tanácsolta neki, gyártson mindenekelőtt cigarettagépeket, hogy majd a hasznukból később fegyvereket állíthasson elő.

Ezekben az években keletkezett a bürokratikus tőke a diktatúra, a háborús spekuláció, a kormánykorrupció és a földbirtok összefogásából.

Kung pénzügyminiszter, aki mint a Standard Oil Company ügynöke, tehát mint compradore kezdte pályafutását, a Kínai Központi Bank elnöke volt, ezenfelül a Központi Tröszt elnöke, amelynek monopóliuma volt a kormány összes vásárlásaira és eladásaira; egyideig az ország második legnagyobb bankjának, a Kínai Banknak is igazgatója volt. Fia 22 éves korában a Központi Tröszt igazgatója lett, felesége és leánya pedig híresek voltak arról, hogy minden skrupulus nélkül spekuláltak textilárukkal és külföldi fizetési eszközökkel.

Kína kormánya, mint minden reakciós abszolutisztikus és fasiszta kormány, szegény volt politikai ideológiákban.

Két «gondolkodó» volt köztük, akik nézeteiket nyomtatásban is közölték. Az egyik maga a generalisszimusz, a másik nevelésügyi minisztere, Csen-Li-Fu, aki mellékesen a titkos állami és pártrendőrség szervezője is volt.

A generalisszimusz ideológiai munkájának címe: «Kína sorsa». Azt az eszmét képviseli benne, hogy Kína jövőjét multjában kell megkeresni. Az «idegenektől» elrontott utódok legfonto-

sabb feladata, hogy újból életre keltsék azokat az erényeket, amelyeket Kína régi klasszikusai hirdettek.

A régi klasszikusok, Konfucius és Lao-Ce, kidolgoztak egy bölcseletet, monumentális kifejezését azoknak az ideológiai változásoknak, amelyek a primitív törzsi szervezetek szigorúan tagozott és centralizált feudalizmussá való átalakítását nyomon kísérték. Csang könyvében ez a bölcselet, mint a kínai nép örökké változhatatlan életformáinak kifejezése szerepelt.

Konfucius elméletének két alaptétele fontos a generalisszimusz szemében: a nép engedelmeskedjék és a felsőbb osztály uralkodjék. «A régi erényekhez való visszatérés menti meg Kínát.»

Csang könyve «idegenellenes». Kína minden szerencsétlenségéért az «egyenlőtlen szerződéseket» teszi felelőssé; azt azonban nem magyarázza meg, hogy Csang miért nem tépte szét ezeket a szerződéseket 1927-ben, amikor mögötte állt a nép; nem magyarázza meg, miért verte le akkor Csang az imperialisták segítségével a kínai munkásokat. «Idegenellenessége» nem mentette meg Csangot attól, hogy kiérdemelje «a külföldiek idomított kutyája» elnevezést. A mandzsukra rákényszerített egyenlőtlen szerződéseket, amelyek alapján elrabolták Kínától szuverénitása egy részét, önkéntes kiárusítási szerződéssel pótolta és ezzel egész Kínát eladta az amerikaiaknak, pármillió dollárért.

Ha Csang küzd a nyugati eszmék ellen, akkor általában a nyugat haladó eszméit érti; a nyugati reakció ellen nincs semmi kifogása. Csang és Csen ezt mondják: a gépek és iparosítás jók, ha haladó ideológia nélkül teszik őket a bürokrata feudális kormány kezébe. Ha a bürokrata állam gépeket és gyárakat szerez, az jó, az UNRRA-szállítmányok is jók, az amerikai fegyverek és kölcsönök szintén jók — csak nem szabad azt kívánni, hogy kapitalista vagy méginkább szocialista szellemben kezeljék őket.

«Kínának nincs szüksége arra, hogy életformái kérdésében nyugat felé tekintsen» írja Csang. Hadd térjenek hát vissza a kínai parasztok a régi erényekhez, a klasszikus feudalizmus életformáihoz, és hadd gazdálkodjunk mi, a feudális módon uralkodó osztály azzal, ami a kapitalista javakból ölünkbe hullik, amit el tudunk konfiskálni, le tudunk foglalni vagy elrabolni.

Csang nevet is talált a kommunistákra: «Az idegen párt» lettek. A szocializmus és a nyugati liberalizmus eszméit minden nyilatkozatában mint «idegen ideológiát» jelöli meg.

Földreform, partizánharcok a nemzeti ellenség ellen, a parasztok életszínvonalának emelése és az ország iparosítása az ő szemében egy idegen, nem kínai ideológia szülöttei.

Könyvében, «Kína sorsá»-ban egyszerűen félretólja a nemzeti kisebbségek küzdelmeinek kérdését. Néhány tollvonással megszünteti Kína lakosságának hagyományos hat törzsre: a hanokra vagy kínaiakra, a mongolokra, mandzsukra, tibetiekre, mohamedánokra és az őslakók törzseire való felosztását; ez mind megszűnik és ezzel Kína nemzetiségei egyenlő alattvalói lesznek Csangnak.

A generalisszimusz szerencsétlen alattvalói hihetetlenül sokat szenvedtek a háború alatt. Minden évnek meg volt a maga külön katasztrófája. Az első két háborús évben elveszett Nanking, a főváros és követte Hankau, Kína legnagyobb ipari városa. Mindegyik város elvesztése százezrével kergette az országútra a menekülteket. 1941-ben bekövetkezett «az új negyedik hadsereg esete»; és akkor jött a nagy éhínség Hunan és Kvantung tartományokban.

1939 és 1944 közt csak keveset változott a kuomintang-front, eltekintve attól, hogy a japánok aratás idején az összes frontszakaszokon megtámadták a falvakat, elvitték a rizst, leölték az állatokat, a házakat felgyújtották és a lakosságot legyilkolták. 1944-ben azonban támadásba mentek át. Szükségük volt Hunan és Kvantung déli tartományokra, hogy megerősítsék állásaikat a Kína belsejéből fenyegető új amerikai támadással szemben.

E két tartomány birtokában tartani tudtak a japánok egy délről északra vezető vonalat, amely Singapurból, az Indiai Óceán partjáról kiindulva, a Yangce melletti Hankauig ért. A hunani és kvangszi-i előretöréssel birtokukba került ezenkívül az amerikaiaknak csaknem minden repülőtere, innen kiindulva bombázták az USA repülőgépei a japán hadsereg hátországát.

Csang teljesen demoralizált csapatai ellenállás nélkül szétszaladtak a japán támadás elől. Gyors egymásutánban elvesztek Hunan és Kvangszi tartományok és Kveicsau tartomány nagyrésze. Közvetlenül fenyegetett a veszély, hogy a japánok bevonulnak Csang fővárosába Csungkingba és Yenan fővárosába; ez volt az amerikai hadsereg legfontosabb operációs bázisa Kínában.

Ezek az események ijesztő hirtelenséggel mutatták meg, hogy Csang hadviselése felidézte azt a lehetőséget, hogy a kuomintang-területek és hadseregeik kiváljanak a háborúból. A Csang elleni demokratikus és haladó ellenzék ismét mozogni kezdett, ezúttal erősebben, mint bármikor azelőtt. Az amerikai parancsnokságok is nagy gondban voltak távolkeleti sztratégiai érdekeik miatt.

Az amerikai erők, amelyek 1941 óta együtt dolgoztak Csanggal, Stilwell generális vezetése alatt álltak. Stilwell típusa volt a becsületes, őszinte amerikai demokratáknak, annak az ember-

fajtának, amely Amerikában egyáltalán nem ritka, bár az amerikai politika külföldi megbízottai között manapság ritkán mutatkozik. Azon fáradozott, hogy egy kombinált kínai-amerikai hadsereget szervezzen, amelynek elég nagy az átütőereje ahhoz, hogy a kínai kontinensen vívja ki a győzelmet Japán felett. Ez az igyekezete hajótörést szenvedett a kuomintang-hadsereg és a kínai kormány korrupcióján.

Stilwell amerikai csapatok partraszállását várta a kínai parton, ezért gondoskodni akart arról, hogy a partraszállások megbízható kínai csapattestekre támaszkodhassanak. Azt követelte tehát, hogy az amerikai kormánytól küldött fegyverek megfelelő részét adják tovább a kommunista partizán-csapatoknak, akik a part közvetlen közelében működtek. Ezzel és igyekezetével, hogy a kuomintang-sereg ütőerejét emelje, kemény ellenállásra talált Csangnál.

Ebben az időben Kung, volt pénzügyminiszter, a generalisszimusz rendkívüli követe volt Washingtonban. Táviratozott Csungkingba és közölte a generalisszimusszal, hogy információi szerint az amerikai kormány feláldozná Stilwellt, ha Csang kívánná. Csang nem mondatta ezt magának kétszer és ragaszkodott hozzá, hogy az érdemes amerikai tábornokot hívják vissza.

Stilwellt szokatlanul rideg formában visszahívták; vele együtt távozott Gauss amerikai követ is, aki Stilwell politikáját támogatta és osztotta a főparancsnok véleményét a Csang-rezsimről.

Mielőtt Stilwell beszállt a repülőgépébe, hogy visszatérjen Amerikába, a generalisszimusz elküldte neki a legmagasabb kínai rendjelet. Az amerikai csapatok Távolkeleten kifejtett működéséről szóló jelentésben bennfoglaltatik az a tény, hogy Stilwell visszautasította ezt a rendjelet. Azt azonban elhallgatták, amit a jelenet szemtanúi (és maga Stilwell generális is) elmondtak, hogy a mogorva, egyenes modorú katona, amikor a repülőtéren a drágakövekkel díszített kerek aranyérmet az orra alá tartották, rárivallt a kikent-kifent titkárra: «Mondja meg a generalisszimusznak, tűzze ezt az izét a hátuljára.»

Stilwell és Gauss utódai Wedemeier tábornok és Patrick Hurley lettek. Mindketten már Roosevelt életében is az amerikai külpolitikának azt az irányát képviselték, mely Roosevelt halála után a világ összes demokratikus erői elleni reakciós hajtóvadászatban jutott kifejezésre. Azt a jelenlegi politikát, amely Kínát Csang bürokrata kormányának költséges támogatása révén az imperialista törekvések szolgálatába akarja állítani, Wedemeier és Hurley akkor alapozták meg.

Növekvő ellenállás Csanggal szemben

A kuomintang-haderő katonai összeomlásának állandó veszélye és a sörnyű társadalmi viszonyok nem maradtak hatás nélkül a népre. A Kommunista Párt az «eset» óta egyre hevesebben bírálta a rezsimet és a hadviselést. Ez is hozzájárult az ellenállás megerősítéséhez a kuomintang-területen.

Különösen éles kritikát gyakorolt a „Demokratikus Szövetség", mely néhány évvel előbb alakult meg, hat kicsi, legálisan el nem ismert pártból. Ennek a szervezetnek viszonylag kevés volt a tagja és azok sem voltak erősen megszervezve. Egész sor újság állt azonban rendelkezésére, melyekbe ismert, szabadságszerető újságírók, tudósok és művészek dolgoztak, akik mesterien ki tudták fejezni politikai és erkölcsi felháborodásukat az országon uralkodó állapotok miatt.

Az egyre hevesebbé váló kritika ismételten arra kényszerítette a generalisszimuszt, hogy megváltoztassa a kormány összetételét. Bámulatraméltó technikára tett szert a kormányátalakításban, úgyhogy a különböző miniszteri állások mindig ugyanazok között a régi funkcionáriusok között oszlottak meg A pénzügy-, külügy-, nevelésügy-, belügy- és hadügyminisztérium cserélhetők voltak egymás között, de az előnyökben részesülők köre mindig ugyanaz maradt.

Az 1944-es év katonai katasztrófái a nép elégedetlenségét olyan fokra emelték, hogy a változást követelő kiáltásokat már nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A Kommunista Párt, bár erősen kritizálta a kuomintang-területek viszonyait, eddig az időpontig eltekintett a közvetlen támadasoktól Csang-Kai-Sek ellen, nehogy elszakítsa a nemzeti együttműködés utolsó szálait is. Most azonban közvetlenül és könyörtelenül a generalisszimusz személyével foglalkozott. Mint már előző esetekben is, Csang észrevette, hogy valaminek történnie kell, ha nem akarja, hogy a nép elégedetlensége elsöpörje.

A közvetlen kormányválságot elkerülték, amikor rebesgetni kezdték, hogy a kommunista funkcionáriusok rövidesen belépnek a kormányba. Ho-Yin-Csin hadügyminisztert és Kung pénzügyminisztert kitették a kormányból. A generelisszimusz végül is kénytelen volt Yenanban, a kommunista területek fővárosában tapogatózni.

Csang-Kai-Sek nyilvánosan megígérte, hogy rövidesen vége lesz «a nép feletti politikai gyámkodásnak» és reprezentatív nemzetgyűlést hívnak egybe.

Csu-En-Lai 1944 vége felé visszatért Csungkingba, amelyet az «eset» után elhagyott, tárgyalásokat akart kezdeni a kormánnyal az együttműködés megjavításáról. A kommunisták egy azonnali koalíciós kormány alakítását követelték, amely a Kuomintang és a Kommunista Párt tagjaiból, az összes demokratikus és japánellenes pártok és csoportok képviselőiből, a «Demokratikus Szövetség» megbízottaiból és a megbízható demokratáknak ismert, a nép tekintélyét élvező pártonkívüli férfiakból álljon. Azonkívül követelték a Kommunista Párt legális elismerését, ugyanúgy mindazoket a pártokét és csoportokét is, melyek a kuomintang-területen, nagyon reális letezésuk ellenére, még mindig «törvényesen el nem ismert» csoportok voltak. Követelték ezenfelül, hogy a nép által választott helyi hatóságokat ismerjék el a felszabadult területeken törvényes tartományi és körzeti kormányoknak.

Csang viszont azt kívánta, hogy a partizáncsapatokat helyezzék hadseregének törzskara alá, adják át a felszabadult területeken lévő helyi kormányokat a Kuomintangnak s ezzel szemben hajlandó egyik-másik miniszteri állást kommunistáknak átengedni.

A kommunisták visszautasították. Lehetséges, hogy a feudális játékszabályok e megsértése őszintén felháborította a generalisszimuszt. Évtizedek óta azt az elvet követte, hogy ha az ellenség veszélyessé válik és nem lehet megölni, pénzt kell neki ajánlani, vagy ha elkerülhetetlen, egy miniszteri tárcát.

Ezúttal elment a kommunistákkal szemben az előzékenység végső határáig, ameddig csak felfogása engedte. amely a politikát a hatalmasok adsza-nesze játékának tekintette. Nem is egy miniszteri tárcát kínált a kommunistáknak, hanem mindjárt többet; azt, hogy ilyen aljas játékot vissza is lehet utasítani, ha a nép érdeke úgy kívánja, egyszerűen nem tudta megérteni.

Mao-Ce-Tung nem hagyta kétségben a felől, hogy a kommunisták mit gondolnak. 1945 áprilisában nagy beszédet mondott «Egy koalíciós kormányról». A «Kormány- és katonai parancsok nem teljesítéséről» szóló fejezetben, amely Csangnak a Kommunista Párttal szemben hangoztatott vádjaival foglalkozott, ezt mondotta:

«Csangnak azok a kormány- és katonai parancsai, amelyeket nem méltattunk figyelemre, olyanok voltak, mint például az 1939-ben kiadott rendelkezések a «néptől idegen pártok működésének megszorítására», vagy az 1941-es parancs «az új negyedik hadsereg feloszlatására», vagy az 1943-ban kiadott parancs «a Kommunista Párt feloszlatására», vagy az, amelyben megparan-

csolja a partizánhadseregek vezérkarának, hogy azonnal bocsássák el valamennyi katonát, kivéve tíz «hadosztályt», vagy az a legújabb kívánság, hogy az összes csapatokat és helyi kormányzatokat adjuk át a Kuomintangnak, míg a Kuomintang nem volt hajlandó koalíciós kormányt alakítani, csak annyira ereszkedett le, hogy bevonjon néhány kommunistát a kuomintang-diktatúrába.

Szerencsére mindezeket a parancsokat figyelmen kívül hagytuk és megtartottunk tisztán egy darab földet, amelyen hadseregünk hősiesen küzd Kína népéért.»

A «Feladatok a kuomintang-területen» című fejezetben így ábrázolta a helyzetet:

«A kuomintang-területen nem élvezi a nép a hazafias tevékenység szabadságát, mert minden demokratikus megmozdulást törvényellenesnek minősítenek. És mégis növekszik sok osztály és réteg demokratikus elemeinek, továbbá a demokratikus pártoknak és csoportoknak aktivitása.» A «Demokratikus Szövetség» 1945 januárjában kiáltványt tett közzé, melyben követeli a Kuomintang-diktatúra megszüntetését és egy koalíciós kormány alakítását.

A nép különböző rétegei még sok hasonló nyilatkozatot tettek. A kuomintang-tagok sorában is sokfelé terjedt az elégedetlenség és bizalmatlanság saját pártjuk felsőbb szerveinek politikájával szemben; egyre több jelentős ember vet számot azzal a veszéllyel, hogy a Kuomintang elszigeteli magát a kínai lakosság zömétől és ezért időszerű demokratikus reformokat kérnek. A demokratikus mozgalom egyre fejlődik a kuomintang-területeken; központja Csungkingban van. Fejlődik a munkások, parasztok, állami alkalmazottak, nevelők, kereskedők, kultúrmunkások, diákok és asszonyok között, sőt a hadsereg egyrészében is...

A mozgalom azért gyenge, mert a nagy kuomintang-terület lakosságának alsó rétegei még nem csatlakoztak tömegesen a mozgalomhoz. A parasztok, munkások, katonák, az állam és az iskolák alkalmazottai, akikből a nép legfontosabb része tevődik össze és akiknek elviselhetetlen nyomorúságban kell szenvedniök, még nincsenek kellőképpen megszervezve. De a nemzetközi helyzet és a helyzet magában az országban, kikényszeríti az összes elnyomott osztályok, rétegek, pártok és csoportok, az összes társadalmi testületek és magánszemélyek fokozatos felébredését és egyesülését elidegeníthetetlen jogaik védelmére...

A Kuomintang nem tudja feltartóztatni e mozgalom fejlődését, bármily terrorisztikusak is az ellene alkalmazott rendszabá-

lyai. Azon a területen, melyet a Kuomintang ellenőriz, ... egyesülniök kell a szétforgácsolt csoportoknak ... egyesülni a nemzeti egység megvalósítására, egy koalíciós kormány alakítására, a japán betolakodók elleni győzelemre és az új Kína felépítésére.

Kína és a felszabadult területek kommunista pártjai mindent el fognak követni e cél elérése érdekében. A Kuomintang uralma alatt álló területen a kommunistáknak ragaszkodniok kell a legszélesebbkörű nemzeti egység politikájának folytatásához. Mindenkit be kell vonni ebbe az egységfrontba, még azokat is, akik tegnap még ellenünk voltak, de ma már nincsenek ellenünk. Be kell őket vonni, hogy küzdjenek közös célunk érdekében. A kommunisták munkásságát egyetlen célnak kell alárendelni: minden erőt mozgósítani kell a japán betolakodók ellen és egyesülni az új Kína felépítésére.

Mao-Ce-Tung beszéde «Egy koalíciós kormányról» nagy visszhangot keltett a nép minden rétegében és tetemesen hozzájárult a kormányra gyakorolt nyomás fokozásához.

A feudalizmus anatómiája

1945 nagy horderejű döntéseket hozott a generalisszimusz számára. Ez volt az az év, amelyben a háború végetért. A kormánynak most döntenie kellett, megkezdi-e újra a japán háború alatt felfüggesztett polgárháborút a Kommunista Párt vezetése alatt álló nép ellen, vagy együtt dolgozik a Kommunista Párttal a feudális rend és a gyarmati uralom maradványainak eltávolításán.

Mao-Ce-Tung beszámolójában megállapította, hogy megvannak a nemzeti és nemzetközi feltételei annak, hogy Kína teljesen felszabaduljon a feudálizmus és imperializmus béklyói alól. Lehetővé teszik ezt a nép felszabadító harcának eredményei s a világpolitikai helyzet változásai. Ha Csang-Kai-Sek és cinkosai szakítanának polgárháborús politikájukkal és a diktatúrával, egy koalíciós kormány véget vethetne a nemzeti elnyomatásnak és megteremthetné Kínában a béke, a haladás és demokrácia feltételeit.

Csang-Kai-Sek azonban a polgárháborút választotta. Azt remélte, hogy Amerika segítségével örökké fenn tudja tartani Kuomintang-Kínában a jelenlegi helyzetet és a felszabadított területeket újra a maga félfeudális uralma alá kényszerítheti. Ennek az uralomnak a természete és a helyzet, melyet a gene-

ralisszimusz örökre fenn akart tartani, a háborúval a háttérben még kirívóbbak lettek, mint azelőtt.

Ha a polgárság a háború előtti időben azt hitte, hogy — ha csak kis téttel is — de benne van Csang játékában, ha azt hitte, hogy van valami szerepe — ha csak jelentéktelen is — a Kuomintang-kormány politikai színpadán, a háború végén kétségtelenné vált, hogy a félfeudális burokrácia magához ragadta az egész hatalmat és bízik benne, hogy nem csupán a munkások és parasztok, hanem az értelmiségiek és a liberális polgárság ellen is kormányozhat.

Aki a háború idején Kuomintang-Kína területén élt, annak valósággal ijesztő módon ötlött szemébe a korrupció. Nemcsak méreteiben, hanem lényegében is más volt, mint a polgári kapitalizmus kísérő tünete. Ez a korrupció nem bujkált, nem tagadott le semmit, valósággal legális hatalmat élvezett s amelynek bűze éltető levegője volt a feudalizmusnak. Azon épült fel, hogy a gazdagság legfontosabb forrása ebben a társadalmi rendben nem a jogok egyenlőtlensége volt, hanem az egyenlőtlen jogokkal való visszaélés. Minden állami hivatal feltétlen és ellenőrizhetetlen privilégiumot jelentett.

Egy állami hivatalnoktól sem kívánták, hogy fizetéséből éljen meg, de azt elvárták, hogy «állásának megfelelően» reprezentáljon. Magasabb tisztviselőket rangjukhoz illően meg kellett vendégelnie, és elvárhatta, hogy a nála alacsonyabb rangúak ugyanezt teszik vele is. Sokkal veszélyesebb volt egy felügyelővel szemben elmulasztani valami költséges figyelmet, mint hibát követni el a hivatali kötelességek teljesítésében, amelyek a felügyelő ellenőrzése alatt álltak.

Az állásokat eladták — mégpedig magas áron. Minthogy ezeknek a költségeknek meg kellett térülniök, szinte «üzleti szabály» lett, hogy mindenki kifacsarjon az előjogából mindent, amit csak tud.

A bürokrácia körén belül lévőket az adás és elfogadás korrupt, de nem egészen szabályozatlan rendszere kötötte össze egymással. A nép azonban e körön kívül esett. Egyetlen kötelessége volt: odaadni, amit a bürokraták el akartak venni.

A korrupció második alappillére a katonai hatalom volt. A tábornokok, fegyvereikre és hadseregeikre támaszkodva, rabolhattak és fosztogathattak, egyeseket elfogathattak, másokat szabadonbocsáthattak, üzleti összeköttetésbe léphettek az ellenséggel és monopolizálhatták a megszállásuk alatt álló területek összes előnyös üzleteit. A hatalommal való ilyen visszaélésben mindenkinek része volt: az ezredesnek, a kapitánynak, a hadnagynak,

az őrmesternek, sőt az egyszerű közkatonának is. Az elért jövedelmeket egy bizonyos körmönfont kulcs szerint osztották szét, mindig a rangnak megfelelően; valami züllött jogszokás alapján a katona elnyomta a parasztot, a tiszt a polgárt, a tábornok pedig az egész népet.

Ebben a társadalmi rendben a gazdagság egyéb forrásait is már eredetüknél megmérgezte ez a mindent átható korrupció. A nagybirtokos megcsalta és zsarolta a parasztot a föld bérénél; nyakába akasztotta az uzsora láncát és addig vonszolta aszály és árvizek között, amíg végül is elszakította földjétől.

A kereskedelem nem a javak elosztását szolgálta, hanem a hiányra és ínségre való spekulációt. A bankokban a gazdagok egyesültek a spekulációs nyereségek fokozására. És ezt az egész rendszert a rizs táplálta, amelyet a parasztok vetettek és a kulik izomereje tartott üzemben, akik a rizst vállaikon vitték végig az országon.

E korrupció ellen nem lehetett tiltakozni. Klikkeken alapult, amelyek a hatalmas családokból és azok kísérőiből tevődtek össze és amelyeket a csoportok egymásközti szolidaritása védelmezett. Aki egy zsarnokoskodó hivatalnokot megvádolt, vagy egy rabló tábornokot megtámadott, aki egy csaló bankárt a bíróság elé állított, nem egyetlen személy ellen emelt vádat, nem őt perelte be, hanem az egész klikket.

Nagybirtokosokból állami hivatalnokok lettek, minisztereknek és tábornokoknak szoros kapcsolataik voltak a földbirtokkal; valamennyien nagybankokba fektették be a pénzüket és üzleti spekulációk révén növelték nyereségüket. A Csang-Kai-Sek-kormány tipikus tagja egyszemélyben hivatalnok, generális, bankár és nagybirtokos volt.

A gazdagság forrásai közötti csatornák és buvópatakok a hatalom és korrupció köteléke, amely mindazokat összekapcsolja, akik a forrásból merítenek, a hatalmon lévők klikkjeit érdekközösséggé egyesíti s ez a közösség egy osztály bélyegét viseli: a félfeudális, földdel bíró bürokraták osztályát.

Ez a társadalmi osztály modernizálódott, amikor átvette a fasizmus néhány jellegzetességét. E társadalom alapja a földművelés volt, amely több mint ezer év alatt alig változott; de a társadalom alapjának őrzői géppisztolyokat és SS-egyenruhát viseltek. A termelési mód, amelyből a gazdagság lesz, primitív mezőgazdasági és fáradságos kézműves munka; a monopóliumokban és a hatalomban azonban, amelyek e gazdagságot eltulajdonították, volt valami Hermann Göring kapzsiságából.

A bürokratikus tőke hordozója, a «négy család» — a Csang-, Kung-, Sung- és Csen-családok — megbízható becslések szerint körülbelül húszezer millió amerikai dollárnak megfelelő vagyont halmoztak fel. A Csangok az elnök és generalisszimusz, Csang-Kai-Sek családja; a velük sógorságban lévő Sungok és Kungok sorából kerültek ki ismételten a Kuomintang-kormány pénzügyminiszterei és miniszterelnökei. Csen-Li-Fu, a Csen-család képviselője, Csang legbizalmasabb barátja volt és feudális családi kapcsolatok kötötték vele össze. Említettem már, mint a Kuomintang fasiszta szárnyának vezetőjét. A párt egyik legmagasabb és kétségtelenül legbefolyásosabb hivatalnoka volt; a háború alatt Csang-Kai-Sek kormányában mint nevelésügyi miniszter működött.

Mao-Ce-Tung követelte a koalíciós kormányt, a nép is ezt akarta s mindez megrendítette a feudalizmusban gyökerező társadalmi osztályok és fasiszta hajtásuk, a bürokratikus tőke alapjait. Amikor a Kommunista Párt alapos földreformot követelt és az ország demokratikus átalakítását kívánta, ez a korrupció és a klikkek rendszerének gyökere ellen irányuló fejszecsapás volt. E rendszer védelmében készülődött Csang-Kai-Sek polgárháborúra; ennek megmentésére kész volt önmagát és az országot az amerikai imperializmusnak eladni.

Ez volt tehát a helyzet a kuomintang-területen.

Az értelmiségiek fokozódó demokratikus mozgósítása, nyugtalanság és nyomor a kizsákmányolt parasztok között, elégedetlenség és demoralizáció a hadseregben és egy teljesen korrupt kormány, amely a diktatórikus elnyomás módszerei és a demokratikus reformok félénk ígérgetése között ingadozott.

Ebben a helyzetben érte Kínát 1945 nyarán Japán feltételnélküli kapitulációja a szövetségesek előtt.

A Kuomintang-kormány 1937-ben zsoldot és felszerelést engedélyezett 45.000 ember, vagy a korábbi Vörös Hadsereg három hadosztálya számára. A csapatok létszáma azonban, amelyeket a Kommunista Párt a háború elején bevetett 90.000 volt.

Rövid ideig együtt küzdöttek a Vörös Hadsereg részei az északon állomásozó kuomintang-csapatokkal a „reguláris" japánellenes fronton, de azután a vonalakon keresztül kelet felé meneteltek, hogy mozgósítsák a kuomintang-csapatok részéről feladott óriási területek lakosságát Kína elveszett részeinek visszaszerzésére.

Hogy milyen eredményesen oldották meg e faladatukat, kiderül abból, hogy a partizán-csapatok létszáma a háború végéig 910.000 főnyire nőtt, a falvak önvédelmi testületei pedig, melyek szoros katonai együttműködésben álltak a partizánokkal, 2,200.000 főt számláltak. A lakosság, amely a háború vége felé a japánok uralma alól felszabadította magát, 95 millióra rúgott. A partizánterületek az északon fekvő belső Mongóliától egészen Hainanig és Kvantungig terjedtek az óriási birodalom déli részén. A felszabadított területek 19 tartományból álltak. Ezek: Liaoning, Jehol. Tsahar, Suiyan, Senszi, Kanszu, Ninghsia, Sanszi, Hopeh, Honan, Santung, Kiangszu, Csekiang, Anhwei, Kiangszi, Hupeh, Hunan, Fukien és Kvantung voltak.

A központ, amely mindezeket a területeket egyöntetűen irányította, Yenan volt, a Senszi—Kanszu—Ninghsia határterület fővárosa. Kínának ebben az északnyugati sarkában telepedett le a Vörös Hadsereg a hosszú menetelés után.

A kommunisták megérkezése előtt ezek a tartományok a legelmaradottabbak közé tartoztak egész Kínában. Szegények voltak, terméketlenek és másfél millió ember lakta őket. Megszervezni egy partizánháborút Yenan központtal, kiterjeszteni az «új demokráciát» 19 tartományra, felduzzasztani a hadsereg, a milícia és a lakosság számát akkorára, mint a háború végén volt

— olyan teljesítmény ez, amely hősi eposzba kívánkozik és a nagy mesterre vár, aki megénekelje.

1937 szeptember 22-én kijelentette a Kommunista Párt, hogy politikai célkitűzése dr. Sun-Yat-Sen három alapelvének megvalósítása. Minthogy a Kuomintang is azt hirdette, hogy politikája legfontosabb irányvonala Sun-Yat-Sen hagyatéka, a két párt munkássága között voltaképpen nem kellett volna különbségnek lennie.

Dr. Sun-Yat-Sen három elve ez volt:

Első: *A nemzeti függetlenség elve.* Dr. Sun kijelentette, hogy a kínai nemzetnek fel kell magát szabadítania az imperialista uralom alól és Kínán belül minden nemzetiséget egyenlő jogok illetnek meg.

Második: *A demokrácia elve.* Dr. Sun kijelentette: a kapitalista országokban a demokrácia a burzsoázia előjoga és monopóliuma. Az új Kínában a demokrácia nem lehet a kisebbség magántulajdona, hanem az egész népet illeti.

Harmadik elv: *A nép életszínvonalának emelése.* Dr. Sun tételéből: «A föld azoké legyen, akik megmunkálják!», világosan kiderül, mire gondolt.

A kuomintang-területen nem voltak demokratikusan választott funkcionáriusok; a nemzeti politika a külső ellenséggel szemben a teljes megadás és a passzív ellenállás között ingadozott; az ország belsejében Kína nemzetiségeit brutális erőszakkal tartották a kínai urak hatalma alatt; és ahelyett, hogy a földet azoknak adták volna, akik megművelik, a földtulajdonnak a földbirtokosok és feudális bürokraták kezében való koncentrációja nagy léptekkel haladt előre.

A Kuomintang «sun-yat-senizmusa» hasonlít a jobboldali szociáldemokraták «marxizmusához». A kormány minden tette és minden lépése ellentmondott az elvek betűinek és szellemének, amelyek mellett a kormány hitet tett. A kommunisták pedig kitették magukat a Kuomintang véres gyűlöletének, mert ragaszkodtak a három alapelv gyakorlati megvalósításához a felszabadított területeken.

Legfontosabb feladat volt a háború alatt dr. Sun első alapelvének megvalósítása: a nemzeti függetlenség visszaállítása. E feladat megoldásának legfőbb eszköze a partizánküzdelem volt. Míg a kuomintang-területen a háborút a nép hátán vívták, a felszabadított területeken az ellenállás tényleges népi háborúvá fejlődött.

Észak-Kínában ellenállási központok keletkeztek olymódon, hogy a nyolcadik hadsereg katonáinak kisebb csoportjai, néha

alig kétezer ember, átlopództak a japán fronton és megvetették lábukat azokon a területeken, ahol a megszálló csapatok csak a nagyobb csomópontokat és az utakat tartották megszállva. Ezekhez a csoportokhoz csatlakoztak a kuomintang-csapatok egyes töredékei, amelyek 1938-ban nem vettek részt a visszavonulásban, vagy hátrahagyták őket. A nagyvárosokból, mint Peiping és Shanghai, munkások, diákok és értelmiségiek jöttek.

A partizánoknak mindenekelőtt meg kellett győzniök a parasztokat arról, hogy az ellenállás jobb politika, mint a megadás. Ha sikerült a parasztokat rábírni egy-egy faluban, hogy támadják meg a japán fosztogatókat és vegyék vissza tőlük az elrablott terméket, ezzel megtörtént a legfontosabb lépés. A második az volt, hogy őrséget állítottak fel, hogy jelezzék, ha büntetőexpedíció közeledik. Ha azután sikerült egy ilyen csoportot kelepcébe csalni, veszteséget okozni neki és visszaverni, nyert ügyük volt a partizánoknak.

A parasztok hamarosan belátták, hogy az ellenállással csak nyerhetnek. A japán csapatok voltak ennek az igazságnak legjobb terjesztői; tananyagul felégetett falvak, megerőszakolt nők, megkínzott és felakasztott férfiak szolgáltak.

A felszabadított területeken kétféle harcoló egység volt:

A nyolcadik és a negyedik hadsereg partizánjai a hivatásos katonák sorából kerültek ki. Hirtelen összegyűltek valamilyen hadműveletre és amikor azt lebonyolították, gyors taktikai fordulattal a tartomány egy másik részében bukkantak fel, hogy ott esetleg megtámadják az ellenség egy megerősített állásának embereit. Teljesen demokratikus volt a hadsereg: a tisztek és tábornokok ugyanolyan gyapot-egyenruhát viseltek, mint a legénység, ugyanazt a rizstették és ugyanúgy élték a partizánok fáradságos életét. Csak a katonák velük szemben tanúsított tiszteletteljes viselkedéséből lehetett felismerni, hogy tisztek.

A harcoló egységek második formája a felfegyverzett parasztok önvédelmi testülete volt. Ezek a parasztok falvaikat védelmezték és csak az ellenség közeli támaszpontjait támadták meg. Egyébként művelték a földeket és parasztok módjára éltek, bár paraszti életük alaposan megváltozott azáltal, hogy aktívan résztvettek az ellenállási mozgalomban.

1940-ben a partizánharc szervezése már annyira fejlődött, hogy vállalkozni lehetett az összes egymásmellé rendelt csapatrészek együttes akciójára. Ez volt a «száz ezred támadása».

Ezek a támadások elpusztították Észak-Kína három legnagyobb vasúti vonalát. A japánoknak okozott kár oly nagy volt,

hogy kezdték a partizánokat legfontosabb ellenségeiknek tekinteni. Nagy erővel készültek lecsapni a nehezen kézbekapható ellenségre. Taktikájuk eleinte egyhangú volt. «Tisztogató akciókat» rendeztek a partizánok elijesztésére. Elpusztított települések, meggyilkolt parasztok, elrabolt termés, ez volt az eredmény. A japán világuralmi álmok stratégiái nagyon csalódtak. A parasztok és partizánok tengere minden ilyen «tisztogatási akció» után újból összezárult és a japánok számára ismét vitássá vált a megh6dított terület birtoklása.

A japán büntetőexpedíciók gyakran beleestek a parasztok kelepcéibe, mert a parasztok több gyűrűben helyezték el nagy területen felderítő őreiket és értesültek az ellenség minden mozdulatáról. A felderítés már a japánoktól megszállt városokban megkezdődött, ahol a partizánok megbízottai minden egyes japán csapat kivonulását megfigyelték és észleleteiket azonnal tovább adták a falusi lakosságnak; ettől a pillanattól fogva az ellenséges csapatokat többé nem tévesztették szem elől. Előfordult, hogy egy ilyen expedíció zárt alakulat formájában vonult ki és a létszámának csak a fele jött vissza fegyverek és lovak nélkül. A partizánok kisebb csoportokra szakították és végighajszolták őket a terület minden szorosán és szakadékán.

A japán stratégák látták, hogy a kegyetlenkedés magában nem elég védekezés ilyen ellenséggel szemben. A megszálló hadsereg vezérkara buzgón tanulmányozta a nyolcadik és negyedik hadsereg minden egyes iratát, parancsát, utasítását és elméleti kiadványát — mindazt, amihez csak hozzájuthatott. Végül is kigondoltak a japánok valamit a partizánok végleges kiirtására. Ezt a módszert «az óriáskígyó taktikájának» nevezték. Megerősített pontokat szereltek fel gépfegyverekkel, könnyű automata fegyverekkel és tüzérséggel, hogy minden irányban erős és nagy hatósugarú tüzet tudjanak nyitni. Egész partizánterületeket körülvettek koncentrikus körök formájában. Ha egy ilyen kör bezárult, szűkebbet vontak benne belülről.

Ez a módszer óriási erőt igényelt, de komolyan veszélyeztette a partizán háborút; ám a partizánoknak sikerült mindig újra áttörniök ezen az átkaroláson és újabb ellenállási központokat állítottak fel az «óriáskígyón» kívül. A falvak önvédelmi testületei sok erődöt meglepetésszerűen elpusztítottak. Végül is kiderült, hogy az óriáskígyó nem tud mindent bekeríteni és nem eléggé hajlékony.

Ezeket a «büntetőexpedíciókat» a háború nyolc éve alatt állandóan megismételték. A háború után mint UNRRA-hivatal-

nokok néha napokig jártunk olyan területeken, ahol egyetlen falu sem maradt épségben. A lakosság egyes kerületekben eredeti létszámának 60 százalékára csökkent.

A partizánok akcióit az jellemezte, hogy kénytelenek voltak fegyvereiket az ellenségtől beszerezni és a sajátjaikkal takarékoskodni. 600 méternél hosszabb távra nem volt szabad lőni. Lőszert csak ott használhattak, ahol azt az ellenség biztos vesztesége indokolttá tette. A támadásokat vagy más katonai vállalkozásokat gondosan ki kellett számítani, úgyhogy ha összevetették az elhasznált és a zsákmányolt hadianyag mennyiségét, végeredményképpen a mérleg a partizánok felszerelésének növekedését mutatta. Ezt a gazdálkodást a partizánharcokban a felszabadult területek kettős blokádja tette szükségessé, amelyet Csang-Kai-Sek csapatai és a japánok együttesen hajtottak végre.

A partizánok amellett, hogy megtanulták az ellenség készleteiből való felfegyverkezés művészetét, megszervezték saját területükön is a hadianyag előállítását.

Különös alapossággal dolgozták ki a földi aknák technikáját. Százféle aknájuk volt a különböző területeken harcolók találékonysága szerint. Az egyes településekhez vezető utakat, sőt később még az ösvényeket is elaknásították. Az ehhez szükséges vas-alkatrészeket nagyrészt az elpusztított vasúti vonalak síneiből kovácsolták. Amikor a japánok elkezdtek mágneses aknakutatókat alkalmazni, vastag agyagrétegbe burkolták az aknákat, hogy nehezebb legyen őket megtalálni. Minden elaknásított pontot állandóan figyeltek, úgyhogy ha egy akna egy teherautó alatt, vagy egy járőr tagjai között felrobbant, nyomban meg lehetett támadni a megzavart csapatot.

1941-ben a japánok különösen széleskörű bekerítő és tisztogató műveleteket indítottak a partizánok ellen. A japán főparancsnokság szükségesnek találta, hogy Kínában véget vessen a nehézségeknek, mielőtt hozzáfog az Amerika és Anglia elleni támadáshoz. Egyetlen tartományba 140.000 emberből álló expedíciót küldtek ki. Széles körben felégettek minden házat, amelyben valaha partizán lakott és felakasztottak minden parasztot, aki gyanúba keveredett, hogy partizánnal beszélt. Ezek az akciók nagy veszteségeket okoztak a lakosságnak és a partizánoknak, de nem tudták megtörni ellenállásukat, aminthogy a felszabadított területek növekedését sem tudták megakadályozni.

Amikor kitört a háború a Csendes-óceánon, a japánok kénytelenek voltak aktivitásukat a partizánokkal szemben csökkenteni, mert minden erejükkel az amerikaiak és angolok ellen kellett fordulniok. A nyolcadik és negyedik hadsereg ezt az alkal-

mat arra használta fel, hogy visszaszerezze azt a területet, amelyet az «óriáskígyó-taktika» és a büntetőexpedíciók idején fel kellett adnia és arra, hogy új területeket mozgósíthasson az ellenállásra. A felszabadított területeken növelték a katonai akciók számát, hogy Észak-Kínában kössék le a japán csapatokat, amelyek Hongkong, Singapur, Indonézia és a Fülöp-szigetek meghódításához kellettek.

A partizánok megmagyarázták a lakosságnak az ilyen akciók értékét és a «falu védekezését» ílymódon politikai és stratégiai szempontból magasabb fokra emelték: most már a fasiszta támadó elleni «nemzetközi arányú» küzdelem lett belőle.

Amikor Japán a Csendes-óceánon meghódította mindazt, ami meghódítható volt, kegyetlen bosszút állt a kínai falvakon. Észak-Kínában újonnan visszahozott csapatokat vont össze «a partizánok végleges megsemmisítésére».

A japán taktika a kegyetlenkedés különböző fokozatait ismerte.

A parasztok az új büntetőexpedíciókat «a három minden»-nek nevezték el. Ez a név úgy keletkezett, hogy összevontak egy a japán csapatoknak szóló utasítást: Égessetek el mindent, raboljatok el mindent, gyilkoljatok meg mindenkit. Csak a partizánok mindig éber ellenállásának tudható be, hogy ezt a parancsot nem lehetett szószerint teljesíteni.

A büntető akciók második, még alaposabb módja a falvak úgynevezett «megtisztítása» volt. Erős japán megszálló csapatok érkeztek egy viszonylag kis területre és hónapokig ott maradtak. Az egész környéken mindenkit megvizsgáltak és megfigyeltek. Mindenkit meggyilkoltak, akit az a vád ért, hogy hazafias vagy haladóérzelmű. Sorra átvizsgáltak ílymódon minden falut. A cél az volt, hogy felkutassanak minden partizánt, a helyi védelmi testületek minden tagját, az összekötőket és az ellenállási mozgalom minden sebesült vagy beteg harcosát. Amíg a kutatás tartott, senki sem hagyhatta el faluját. Ha valaki gyanús volt, megölték, ha kétség merült fel, elfogták és elhurcolták.

A partizánok elkeseredett makacssággal válaszoltak erre a terrorra. Újra meg újra megjelentek, támadásba kezdtek más helyeken és ezzel kényszerítették a japánokat, hogy elhagyjanak olyan területeket, ahol hónapokig akartak maradni. A kínai árulókat, akiket a japánok helyismereteikre való tekintettel nem nélkülözhettek, politikai nyomással megfélemlítették.

Ez volt a partizánháború legveszélyesebb és legtöbb veszteséggel járó korszaka. Egyes területeken, ahol a lakosság a japánok betörései miatt különösen sokat szenvedett, a statisztika ki-

mutatta, hogy a munkaképes lakosság egyharmadával csökkent, az állatállomány 60 százalékkal és a megmunkált terület 16 százalékkal. Az áldozat súlyos volt — de a legfontosabb területeket meg tudták tartani és mindenekfelett megmaradt a szoros kapcsolat a néppel.

A partizánok magasabbrendű stratégiája küzdött itt, a makacsság és az áldozatkészség, amelyet az egész lakosság támogatott, az ellenfél technikai fölénye és kegyetlensége ellen és a partizánoké lett a győzelem.

Amint az előző fejezetben említettük, a japánok 1944-ben megújították támadásaikat a kuomintang-területek ellen, azzal a céllal, hogy megelőzzenek egy kombinált amerikai-kínai támadást észak és dél közt, amely a Yangce mellett fekvő Hankautól Indokínán át egészen Singapurig ér.

Amikor tehát a japánok megtámadták Hunan és Kvangszi tartományokat, melyeknek a terv szerint fontos összekötő szerep jutott, a partizánok újra elég erősek voltak, hogy Csang-Kai-Sek szorongatott csapatainak fontos stratégiai segítséget nyujthassanak. A «száz ezred támadásától» eltekintve, ez volt a partizánok legnagyobb közös akciója. Megtámadták a japánokat az összes északi tartományokban, elpusztították erődjeiket és a felszabadított területekről kelet felé ékeket toltak előre egészen a tengerpartig.

A kommunista hadseregek főhadiszállása ezenfelül segítséget és együttműködést ajánlott fel Csang-Kai-Sek generalisszimusznak az ellenségtől fenyegetett területeken. Csang-Kai-Sek nem fogadta el az ajánlatot. A partizánok a japán front mögött végrehajtott akciói nem tudták a kuomintang-csapatok katonai helyzetét megjavítani, minthogy Csang-Kai-Sek csapatainak felbomlása és katonai tehetetlensége már túlságosan előrehaladott állapotban volt.

Amikor a japánok 1945-ben megadták magukat, a partizánok javában harcoltak a betolakodókkal. Állandóan támadtak. Állományuk egy csaknem milliós hadsereg volt és a kétmilliós önvédelmi milícia. Területük nagyságáról már beszéltünk.

A partizánok és a kínai parasztok áldozatkészsége, stratégiai ügyessége és állhatatossága ezt az eredményt egy kétfrontos háborúban küzdötte ki a Kommunista Párt vezetése alatt. A Kuomintang elleni front, amelyet nyolc éven át kellett tartani, legalább annyi ügyességet és bátorságot kívánt, mint a partizánok japánok elleni frontja.

1939-ben a Kuomintang parancsot adott ki, rendszabályokkal «a néptől idegen pártok» elnyomására. Ilyen rendszabályok

voltak: gyűjtőtáborok az összes haladó elemek számára, elfogatások, üldözések és kivégzések. 1939 és 1943 közt a Kuomintang három nagyszabású «kommunistaellenes akciót» hajtott végre. Ezzel egyidőben zajlott le a negyedik hadsereg «esete» és a sorozatos támadások az északnyugati kommunista támaszpont ellen. Mindezek egészen 1945-ig tartottak.

1941-ben, amikor Hitler megtámadta a Szovjetúniót, a Kuomintang úgy tervezte, hogy azonnal nagy támadásba kezd a kommunista területek ellen. Hogy ezt a tervet nem hajtották végre, csak annak köszönhető, hogy Csang kommunistaellenes blokádcsapatai parancsnoka nem merte előre megjósolni, mennyi idő kell a hadjárathoz.

A Kuomintang tétlenséggel vádolta a japánok ellen küzdő partizán csapatokat. Csu-En-Lai megkérdezte: «Hogyan tarthatnák magukat a partizánok akár csak egy napig is a japán vonalak mögött, ha nem harcolnának?»

Eltekintve tárgyilagos amerikai katonatisztek tanuskodásától, mint pl. Stilwell tábornokétól, a partizánok aktivitásának legmeggyőzőbb elismerését az «Ashin Shimbu» című japán újság szolgáltatta, mely 1944-ben így írt:

«Legnagyobb ellenségünk a kommunista hadsereg. Csatáink 70 százalékát Északkínában ezzel az ellenséggel vívjuk; a Csungking hadsereg már elvesztette harci kedvét; csapataink legfontosabb feladata északon, hogy végezzenek a kommunistákkal, akik felébresztik a lakosság nemzeti öntudatát és a döntő küzdelem kivívásához ragaszkodnak.»

1943-ban a Kínában állomásozó japán seregek 64 százalékát bevetették a partizán csapatok elleni küzdelembe. A kínai áruló csapatok 95 százaléka — nagyrészt megszökött kuomintang katonák — szintén alkotó része volt a felszabadult területek köré vont gyűrűnek.

1945-ben a felszabadított területekkel szembenálló japán katonák létszáma 580.000 volt, míg azoké, akik a kuomintang-csapatokat maguk előtt kergették, csak 260.000.

Az egész háború alatt a Kommunista Párt és az általa mozgósított parasztok viselték az ellenállásnak csaknem minden terhét a japán imperialista hadsereggel szemben. A későbbi fejezetekből ki fog derülni, hogy az új demokrácia politikai vívmányai forrasztották így egybe a Kommunista Pártot, a partizánokat és a népet, hogy ellen tudtak állni a Kuomintang és a japánok egyesült támadásainak.

KÍNAI ÓDA

Íme az északi tájék fénylő képe: ezernyi
és tízezernyi mérföld szárnyas
hóborította fehérség, s arra

a Nagy Fal mentén kétfele
tárul a föld, a határtalan. Itt már
meglassul a Sárga Folyó is,

s páránál finomabb felette a bíbor és fehér ragyogás.
Így hivogattak a díszes nagy folyamok s a hegyek
pazar ékességben

számtalan értük küzdőt, vágytele kérőt.
Csin és Han nyomorult királyai mily keveset
tudtak. És a Tangok s a Csungok —

mennyi könnyelműség. S Dzsingisz kán, a kevély,
egyetlen fia házának — mást se tudott,
csak íjjat fogni a sasra.

Mind elenyésztek régen. S íme ma is még
sok ragyogó uraságot tölt el
a régi kívánság.

(Mao-Ce-Tung ezt a verset első légi útja alatt írta, 1945-ben, amikor Csang-Kai-Sek meghívására Csungkingba repült, hogy egy esetleges koalíciós kormány alakításáról tárgyaljon.)

EGY TÖRTÉNELMI FORDULÓPONT

A Japán elleni győzelem napja 1945 augusztusában következett be. A történelem újabb haladékkal ajándékozta meg a generalisszimuszt. A rúgás, amelyet a nép elégedetlensége már elkészített számára, elmaradt; az ajkak, amelyek már-már kinyíltak, hogy azt kiáltsák: «Le Csang-Kai-Sekkel», megkönnyebbülten lélegeztek fel reményeik beteljesülését látva és bezárultak, hogy mosolyogva köszöntsék a békét és a győzelmet.

Japán feltételnélküli megadása alkalmat adott a generalisszimusznak, hogy úgy lépjen fel, mint aki a kínai népet a nagy hazafias háborún át a békéhez vezette. De Csang-Kai-Sek előtt nem a béke új korszaka nyílt meg; neki csak most kezdődött az igazi háború.

Az amerikai kiképzésben részesült kuomintang-csapatok, Amerika Távolkeleten felhalmozott óriási mennyiségű hadianyaga és Japán fegyverei, amelyek mind a kezébe kerültek, látszólag biztossá tették a kommunisták feletti gyors győzelmet. Ezenfelül arra is számíthatott, hogy Amerika egy ilyen győzelemben ugyanúgy érdekelve van, mint ő maga.

Stilwell tábornokot visszahívták, Roosevelt nem volt már és Wedemeyer tábornok Hurley amerikai követtel és Truman külön megbizottjával, Marshallal, a háború utáni amerikai politikai hírnökeként lépett fel. Ennek a politikának bármelyik feudális diktátor jó volt arra, hogy az imperialista tábor nagy áruházában mint cégvezető szolgáljon.

Csang-Kai-Seknek a polgárháború kezdete előtt meg kellett még oldania néhány technikai problémát. Ünnepélyesen fogadnia kellett a japán megadást és Kínának azt a részét, amelyet a háború alatt szálltak meg, ismét a Kuomintang-kormány fensőbbsége alá kellett helyezni. Ho-Yin-Csin tábornok, aki a háború alatt a Kuomintang kapitulációs törekvéseinek képviselője volt és egy

«kínai—japán—német háború» szükségét hirdette «a Szovjetunió és az angol—amerikai imperializmus ellen», egy amerikai tábornok kíséretében az elfoglalt zónába utazott, hogy minél előbb lebonyolítsa a japán hadsereg megadását a különböző megszállási övezetekben. Ho-Yin-Csin Kantontól Szvataun és Shanghaiig és Peipingig mindenütt Csang-Kai-Sek legfőbb hatalmát hirdette ki.

Az utazás a régi jó udvari szokások szerint, ragyogó ünnepségek sorozatából állt.

Az áruló csapatok és az egész japán hadsereg ugyanakkor szigorú parancsot kaptak, hogy ne adják meg magukat a partizán csapatoknak, hanem fegyvereiket használva (ugyanazokat a fegyvereket, melyekkel nyolc éven át válogatás nélkül gyilkolták a kínaiakat!) tartsák és védjék a partizán területektől körülvett városokat, utakat és vasúti vonalakat. Más szóval: Csang megparancsolta a japánoknak, hogy folytassák a háborút a parasztok ellen és sértetlenül szolgáltassák újból vissza kezébe a hatalmat, amelyet a Kuomintang a háború elején visszavonulásával átengedett a japánoknak.

Mialatt Ho-Yin-Csin tábornok amerikai védnökség alatt, ünnepélyes szertartások között átvette a megvert japán tábornokok kardjait, a partizánok a japánok területein lévő katonai támaszpontok ellen súlyos támadásaikkal mégegyszer és végképp bebizonyították, hogy a nép felszabadító hadserege a távolkeleti háború győztes hatalmainak egyike.

Csang második technikai problémája fontosabb és nehezebb volt. Hogy megkezdhesse a polgárháborút, a kuomintang-csapatok nagyrészét a távoli kínai hátországból egész Kínán keresztül, keletre és északra kellett szállítani, ama területek szomszédságába, amelyeket a partizánok a háború alatt Japán csapataitól és az áruló seregektől elragadtak. Ehhez időre és szállítási eszközökre volt szükség.

A szállítás kérdését megoldották az amerikaiak. Wedemeyer tábornok és Gillem tábornok, a távolkeleti amerikai csapatok főparancsnokai, összesen tizenkilenc hadsereget, több mint félmillió embert szállítottak amerikai hajókon és repülőgépeken északkeletre, Mandzsuria határára. Az amerikai tengeri és légi szállítás minden erejét Csang-Kai-Sek rendelkezésére bocsátották, hogy körül tudja zárni kuomintang-seregekkel a felszabadított területeket. Ehhez az óriási szolgálathoz képest, amelyet az amerikaiak Csangnak tettek, a kuomintang-kormánynak Csungkingból Nankingba való átköltözésénél nyujtott segítségük már csak egy kis szívességet jelentett.

Stratégiai hátrányt jelentett Csang számára, hogy a partizán csapatok, amelyek a háború alatt átküzdötték magukat a nagy keleti kikötővárosok, Shanghai, Csingtau és Tiencin közvetlen közelébe, az országnak azokon a részein álltak, ahol a Csang tervezte polgárháborúnak meg kellett kezdődnie. Saját csapatainak viszont előbb többezer kilométernyi utat kellett megtenniök, hogy elérhessék hadállásaikat. Ha Csang-Kai-Sek közvetlenül a háború befejezése után megüzeni a polgárháborút, a nagyvárosok ellenállás nélkül a partizánok kezébe esnek; újbóli meghódításuk kétes kimenetelű kaland lett volna.

Csang-Kai-Sek, hogy időt nyerjen, újra tárgyalni kezdett a kommunistákkal; közben 55.000 főnyi amerikai «tengerészcsapatok» szállták meg Csingtau és Tiencin városokat, amelyeket Csang nem tudott elég gyorsan elérni.

Marshall generális, mint Truman különleges megbízottja, belekapcsolódott a Kommunista Párttal folyó tárgyalásokba, amennyiben felajánlotta Csang-Kai-Seknek békeközvetítő szolgálatait.

A polgárháborúnak ez az első szakasza, amelyben Amerika a Kuomintangot felfegyverezte, csapatait kiképezte és tanácsokkal látta el, az ország keleti részében, polgárháborús hadállásaikba szállította őket és egyúttal támogatta Csang időnyerési politikáját azzal, hogy részt vett a Kommunista Párttal folytatott tárgyalásokban, Japánnak 1945 augusztusában bekövetkezett feltétel nélküli megadásától 1946 júliusáig tartott.

A huza-vonának ezt a korszakát többek között a partizánok és a kuomintang-csapatok közötti helyi összetűzések jellemezték. Amint Csang katonái felbukkantak a felszabadított területek határain, fegyveres támadásokba kezdtek, hogy megjavítsák kiinduló állásaikat. De mindenkor a felszabadító csapatok éberségével és fegyveres ellenállásával kerültek szembe.

E korszak egy második ismertető jele a szünet nélküli tárgyalás volt, amely annál kilátástalanabb lett, minél előbbre haladtak Csang-Kai-Sek katonai készülődései.

A kommunisták Csu-En-Lait küldték ki megbízottjuk gyanánt a kuomintang-területre. Tiszteletben tartották a nép nagy békevágyát és ezért nagy engedményeket tettek a Kuomintangnak. Tartózkodtak a nagyvárosok megszállásától, ami katonailag könnyen végrehajtható lett volna. Azonkívül kiürítették a Jangce folyótól délre fekvő tartományokat és visszavonultak a területeket átszelő vasútvonalaktól, hogy módot adjanak a kormánynak a szállítási rendszer újjászervezésére.

Két követelésük még mindig ugyanaz volt: ismerjék el a nép által megválasztott ideiglenes helyi kormányzatokat a felszabadított területeken és alakítsanak koalíciós kormányt széles demokratikus alapon és ez maradjon hivatalban a rendes általános és titkos választások megtartásáig.

Mialatt a tárgyalások elhúzódtak, a kommunisták elszánt ellenállást fejtettek ki mindenütt, ahol a kuomintang-csapatok támadtak.

Ezenkívül népkormányt alakítottak Mandzsuriában, amelyet a háború utolsó időszakában bevonuló szovjet csapatok lassanként kiürítettek. Az odavaló mandzsuriai partizánok ismét csak helyben voltak, míg a Kuomintangnak az óriási birodalom másik végén előbb meg kellett szerveznie csapatszállításait.

Ha nem szállják meg Mandzsuriát és nem alakítanak népkormányokat ezen a területen, ez azt jelentette volna, hogy átengedik az országot az áruló mandzsu csapatoknak. Csang álláspontját, amely szerint «a partizánok nem alkatrészei a rendes kínai hadseregnek és ezért nem volt joguk Kína szuverenitását ezen a területen ismét helyreállítani», a partizán-csapatok érthető módon nem osztották. Gyorsan és biztosan nyomultak be az üres térségbe, amely a japánok kivonulása után maradt.

A Kommunista Párt rendet teremtett a japánoktól a háború alatt elhódított területek közigazgatásában azáltal, hogy bevette a körzeti városokat és a megerősített állásokat, amelyeket Csang-Kai-Sek parancsára a japánok és az áruló csapatok védelmeztek — bár lelkesedés nélkül.

A kommunisták kívánságára és Csang-Kai-Sek hozzájárulásával, Marshall közvetítésével 1946 január 10-én Csungkingban politikai népkongresszust hívtak egybe, amelyen képviselve voltak az ország összes pártjai, az apró demokratikus csoportokat is beleértve és részt vettek a közélet ismert személyiségei. Jellemző volt a kuomintang-területek demokratikus mozgalmának erősödésére és politikai érettségének fokozódására, hogy bár a konferencián a Kuomintang még mindig a legerősebb volt, a többség elismerte hogy a polgárháborút minden áron el kell kerülni és a Kuomintang «egypárt kormányát» koalíciós kormánnyal kell felváltani.

A kongresszus határozatait a következőkben állapították meg:

1. a kormány mielőbbi demokratikus újjászervezése, a Kommunista Párt, a kisebb demokratikus csoportok és olyan pártonkívüli demokratikus személyiségek bevonásával, akikben bíznak a nép széles rétegei.

2 A kibővített kormány a lehető leggyorsabban hívjon össze demokratikus alapon egy nemzetgyűlést, amelyre az összes tartományok elküldik képviselőiket.

3. A nemzetgyűlés dolgozzon ki és fogadjon el egy alkotmányt, amelynek alapján rendes választásokat lehet kiírni és meg lehet alakítani a végleges koalíciós kormányt.

4. A végleges kormány szerelje le mind a Kuomintang, mind a Kommunista Párt hadseregét és mindkettő arányos részeiből szervezze meg «Kína Nemzeti Hadseregét» a vezérkar egyesített főparancsnoksága alatt.

A rendelkezések sorrendje fontos volt, mert a politikai népkongresszus nem akarta megbízni Csang-Kai-Sek korrupt, abszolutisztikus, félfeudális kormányát sem egy valóban reprezentatív nemzetgyűlés egybehívásával, sem a többi feladatok pártatlan végrehajtásával, különösen nem a hadsereg megszervezésével. Ezért állította határozatai élére az ideiglenes demokratikus kormány alakítását.

A tanácskozás alapján 1946 január 13-án fegyverszüneti szerződés jött létre. Marshall mindkét félnek felajánlkozott a békemegállapodás kezeseként. «Hármas bizottságok» alakultak egy amerikai, egy kuomintang és egy kommunista tisztből. Ezek a bizottságok eltiltottak a polgárháborús front minden vitás pontjára, hogy a helyszínen állapítsák meg, ki hibás a fegyveres összeütközésekben. Ezek a bizottságok voltak azért is felelősek, hogy mindkét harcoló fél helyreállítsa kiinduló pontjait úgy, ahogy azok a fegyverszünet megkötésekor fennállottak.

Senkit sem lepett meg, hogy a Kommunista Párt képviselői a hármas bizottságokban minden kérdésben szemben találták magukat a másik kettő erős többségével.

Mandzsuriát Csang-Kai-Sek sürgetésére kizárták a fegyverszünetből és a hármas bizottságok munkájából. Csak akkor terjesztették ki a fegyverszünetet Mandzsuriára is, 1946 március 27-én, amikor a kommunisták a béke kedvéért Csengcsut, a tartomány fővárosát kiürítették és a szovjetek ezt a várost, híven a szerződés szövegéhez, átadták Csang-Kai-Seknek. A kuomintang-csapatok mégis tovább nyomultak, fegyveres erővel. Szepingkainál öt nap mulva heves ütközetre került sor, amelyben a kuomintang-csapatok olyan veszteségeket szenvedtek, hogy megálltak és azóta sem mertek soha többé támadni ezen a területen.

Minél több csapatot és fegyvert gyüjtött össze Csang-Kai-Sek a tárgyalások alatt a felszabadult területek gyengébb pontjain, annál szemérmetlenebbek lettek követelései.

A politikai népkongresszus határozatainak teljes semmibevevésével fejetetejére állította a megteendő intézkedések sorrendjét és kijelentette, hogy a kormány átalakításáról csak akkor lehet szó, amikor a felszabadított területek csapataikat nagyrészt leszerelték és az ő parancsnoksága alá helyezték; ezenfelül a megválasztott helyi népkormányokat a felszabadult területeken fel kell oszlatni és a hatalmat a Kuomintang-kormánynak át kell adni.

A negyedik (kommunista) hadsereg főparancsnokával akkoriban beszélgetést folytattam a politikai helyzetről. A Kuomintang követeléseit ezekben a szavakban foglalta össze: «Az öreg Csang azt akarja, hogy előbb rakjuk le a fegyvereinket — és utána a fejünket.»

De ez még nem volt elég. A generalisszimusz azt is kijelentette, hogy Mandzsuria kiürítése és a Kuomintangnak való átadása elengedhetetlen feltétele a tárgyalások folytatásának.

Mindezek a követelések csak bevezetői voltak annak a nagy katonai offenzívának, amelyet az új demokrácia ellen készített elő.

Fontos megállapítani, hogy Csang ennek az első szakasznak stratégiai célját amerikai segítség nélkül nem érhette volna el. Az amerikai csapatszállítások és az amerikai fegyverek nélkül kénytelen lett volna meghajolni a nép békeakarata és kedvezőtlen stratégiai kiinduló állásának vaslogikája előtt.

A kommunisták a polgárháborúnak ebben a szakaszában Mandzsuria 70 százalékát, mint a felszabadult területek új tartományát, felépítették; ennek következtében a lakosság létszáma 110 millióról 150 millióra nőtt. Ezenfelül felhasználták ezt az időt arra is, hogy megszilárdítsák a népkormányokat a felszabadult területeken. A politikai népkongresszus határozatainak szellemében csapataik egy részét leszerelték, hogy a kádereket mint élmunkásokat használják fel a mezőgazdasági és ipari termelésben.

A polgárháborúnak ez az első szakasza hirtelen végetért, amikor Csang 1946 júliusában csapatszállításait befejezte és most gyalogsága, légierői és tankjai minden erejével támadásba ment át.

Mao-Ce-Tung következőképpen jellemezte Csang eljárását:

«Csang abban az időben úgy számított, hogy csak három-hat hónapra van szüksége a néphadsereg megveréséhez. Számításba vette hadseregének kétmillió emberét, a több mint egymilliónyi polgárőrséget és további egymilliót kitevő tartalékait, amelyek a kuomintang-terület hátországaiban álltak, összesen tehát négymillió főnyi katonai erejét. A lakosság létszáma 300 millió volt

Csang területén. Az egymillió főnyi japán hadsereg hadianyaga nagyrészt szintén a kezébe került.

Ezenfelül abból indult ki Csang, hogy a nép felszabadító hadseregei a nyolcéves ellenállásban a vérszomjas és kegyetlen ellenséggel szemben igen sok vért vesztettek; létszám és felszerelés tekintetében egyébként is messze elmaradtak a kuomintang-hadseregek mögött. A reakciós feudalizmus erőit a felszabadított területeken nem verték még teljesen szét; a földreformot sem hajtották még mindenütt és teljesen végre. A felszabadító hadseregek hátországa még nem konszolidálódott véglegesen.

Ellenségeink fölénye azonban csak ideiglenes és átmeneti. A segítség, amelyet az amerikai imperializmus rendelkezésükre bocsát, szintén csak ideiglenes és átmeneti, viszont Csang-Kai-Sek háborújának népellenes jellege és a nép ellenállása ezzel a háborúval szemben olyan körülmények, amelyek állandó szerepet játszanak és ebben a tekintetben a nép felszabadító hadserege ellenségei felett áll. A háború, melyet a nép felszabadító hadserege visel, szükségképpen meg kell, hogy nyerje az egész ország többségének támogatását. Ez a politikai alap, amelyen Csang-Kai-Sek vereségének bizonyossága nyugszik.»

És valóban, mint Mao-Ce-Tung megállapította, a felszabadított területek csapatai 1946 júliusában helytálltak a kuomintang-hadseregek nagyobb csapatösszevonásaival és tökéletesebb fegyvereivel szemben.

A polgárháború második szakasza Csang-Kai-Sek offenzívájával kezdődött, Hupen tartomány «tág síkságain» és Kiangszu tartomány északi részén. Célja az volt, hogy a néphadsereget kiszorítsa a Yangce folyam közéből, ahol állásai aggasztóan közel voltak két nagyvároshoz: Shanghaihoz és Nankinghoz. Az offenzívát gépesített hadseregek támadása követte Csahar, Jehol, Senszi és Santung tartományokban.

A kuomintang-csapatok erős egységei a legnagyobb fegyverek bevetésével vonultak városok, utak, vasútvonalak, bányák és nyersanyagraktárak ellen. Hadviselésükben nagy szerepet játszottak a megtámadott területeket kikémlelő vadászgépek, a falvak és kisközségek géppuskázása és amerikai nehézbombázók légitámadásai. Ezeket kínai pilóták vezették az «amerikai légihaderő tanácsadó csoportjának» irányításával.

Csang-Kai-Sek újból szép nevet talált ki taktikája számára. Így nevezte: «A koncentrált támadások taktikája a legfontosabb pontok ellen.»

1946 nyarától 1947 januárjáig a néphadsereg egységei 165 nagyobb várost adtak fel, köztük Észak-Kiangszu tartomány

fővárosát: (Hwa-Yin), Csaharét (Kalgan) és Jeholét (Csangteh). A felszabadult területek 165.000 négyzetkilométernyi részét megszállták a kuomintang-csapatok. Csang-Kai-Sek már biztosítva látta győzelmét és a Kalgan elfoglalását követő napon diadalittasan jelentette ki, hogy mivel most már nem kell a kommunistákkal számolni, össze fogja hívni saját nemzetgyűlését.

Csang kihirdette, hogy nemcsak új, döntő taktikát talált ki, de meg is állapította «stratégiájának nagy vonalát», amellyel el fogja érni katonai végcélját, a néphadseregek teljes megsemmisítését. Ez a «nagy stratégia» abban nyilvánult meg, hogy legerősebb csapatai és a legmakacsabb küzdelmek mindinkább a Sárga Folyamtól délre, Santung tartományban koncentrálódtak.

Csang célja nyilvánvalóan az volt, hogy a kommunistákat visszaszorítsa Shanghai és Nanking közeléből észak felé; egy további mozdulattal át akarta vetni őket a Sárga Folyamon. Azt remélte, hogy a Sárga Folyammal saját seregei és a kommunisták csapatai között, a déli frontot kisebb erőkkel is tartani tudja. Csapatainak nagyrésze akkor felszabadul és visszahódítja Észak-Keletet, Mandzsuriát. A harmadik lépés nyilván az lett volna, hogy a kommunistákat északnyugaton, dél és északkelet felől harapófogóba fogja és megsemmisítse.

A néphadsereg Csang támadására a «városokat cserélni emberekért» taktikájával válaszolt. Rugalmas ellenálló háborút szerveztek, a kuomintang-seregek közvetlen célpontjától visszavonultak. Csang-Kai-Sek hátamögött azonban a falusi területeken azokban a tartományokban, melyeknek fővárosait feladták, jelentős partizánalakulatokat hagytak hátra. Ilymódon ismételten elvágták a Kuomintang-kormány nagy csapatalakulatait és megsemmisítették vagy elfogták őket.

Mialatt Csang diadalittasan mutatott a térképekre és propagandaminisztériuma futószalagon gyártotta a győzelmi cikkeket, az új demokrácia erői a kuomintang-csapatoknak olyan veszteségeket okoztak, amelyek halottakban, sebesültekben és foglyokban 53 hadtestet tettek ki. E csapatoktól zsákmányolt amerikai fegyverekkel jelentősen javították saját felszerelésüket.

Csang manővere a polgárháború e második szakaszában eredménytelennek bizonyult. A «városokat emberekért»-taktika rendkívüli ügyes alkalmazásával lépésről-lépésre változott az erők egyensúlya. 1947 márciusától júniusig a kommunisták a félfeudális seregeknek még további 95 várost engedtek át, amelyek «a legfontosabb pontok elleni támadás» vonalán feküdtek. Ők maguk azonban azokon a szakaszokon, ahol az ellenség gyenge volt, 150 várost hódítottak meg. A kuomintang-csapatok összes

vesztesége elérte az egymilliót. A kommunisták egész gépesített hadtestek hadianyagát ejtették zsákmányul. Több mint kétszáz kuomintang-tábornokot elfogtak. Egész hadosztályparancsnokságok tüntek el személyzetükkel, irataikkal és felszerelésükkel együtt Csang nankingi hadseregének állományából.

«Csang elfoglalja a városokat — mondotta Li-Tao kommunista tábornok — a kommunisták pedig elfogják Csang csapatait!»

1947 február 20-án az új negyedik hadsereg parancsnoka, Csen-Yi tábornok Csang 73-ik hadseregét Laivunál, Dél-Santungban teljesen megverte. Hét hadtestet fogott el amerikai felszerelésével, páncélos csapataival és parancsnokló tábornokaival együtt. Minthogy Csang csapatait a Sárga Folyamtól délre verték meg, a Kuomintang nem tudta elérni katonai célját: nem tudta visszaszorítani a néphadsereget a Sárga Folyamon túlra. Ezzel kezdődött Csang offenzívájának haldoklása.

Hogy pótolhassa a fronton elszenvedett veszteségeit, Csang kénytelen volt hátországát csapataitól megfosztani. Újabb tömegújoncozást kellett kiírni, aminek az lett a következménye, hogy a Kuomintang falusi kerületeiben a parasztság gyűlölete újra lángra lobbant. Ellenállási mozgalmak indultak Csang tartományainak falvaiban. Shanghait és más nagyvárosokat elárasztották a falvak menekültjei, akik a városban akartak megbújni, hogy elkerüljék a katonai szolgálatot. A terrorisztikus sorozások ellenére sem sikerült a Kuomintangnak veszteségeit pótolni.

A polgárháború harmadik szakasza 1947 július 30-án kezdődött, amikor Liu-Po-Csen, a híres félszemű kommunista stratéga csapatainak zöme átlépte a Sárga Folyamot. A csapatok déli irányban betörtek Csang-Kai-Sek hátországába.

A felszabadító hadseregek röviddel ezután a többi fronton is áttértek a támadásra. Csen-Yi generális keleten, Csen-Keng tábornok északnyugaton és Lin-Piao generális Mandzsuriában áttörték és megkerülték a kuomintang-csapatok frontját. Nemcsak az összes körzeteket, amelyeket a második időszakban fel kellett adniok, hódították vissza meglepő gyorsasággal, de hódításaik során nagykiterjedésű «új felszabadított területeket» építettek ki.

Csang-Kai-Sek számára Mandzsuria teljesen elveszett. Honan, Hupeh, Kianszi, Anhnei, Senszi és Szanszi, a kuomintang-terület nagyrésze az új demokrácia birtokába ment át. A nép felszabadító hadseregei egészen a Yangceig hatoltak előre és megakadályozták a közlekedést Kínának ezen a legfontosabb közlekedési vonalán, egyes helyeken átlépték a folyót és Közép-Kína felé nyomultak előre. 1948 végén ismét Shanghai, Nanking

és Hankau nagyvárosok közvetlen közelében álltak. Peipinget és Tiencint pedig meghódították.

A Kuomintang nem volt képes csapatok nélkül maradt hátországában a katonai ellenállást megszervezni és a kommunisták tetszésük szerint szabadon mozoghattak minden irányban.

A polgárháború e harmadik szakaszának katonai eseményei hathatósan bizonyították a felszabadító népi seregek katonai ütőerejének növekedését. Míg kezdetben gyors mozgóháborúra rendezkedtek be, nagy és megerősített városokat nem támadtak meg és — ha csak ideiglenesen is és csak a támadás keskeny szakaszán — visszavonultak Csang «koncentrált támadásai» elől, a polgárháború utolsó szakaszában fontos fővárosokat foglaltak el. Így Csangcsunt és Mukdent Mandzsuriában, Kalgant Csaharban, Csengtehet Jeholban, Csinant Santungban, Loyangot és Kaifenget Honanban, Paocsit Senszíben és Paotinget Hupehben. Ezeket a városokat összevont erős kuomintang-hadseregek nehéztüzérséggel és repülőgépekkel védelmezték. A felszabadító seregek nemcsak a gerillaháborúnak voltak már mesterei, de megtanulták a nagyvárosok meghódításának és az eredményes állóháborúnak a technikáját is.

Ehhez nagyobb hadseregre, modernebb felszerelésre és a katonai szervezettség magasabb fokára volt szükség. A legénység és a felszerelés, amelyek ezt a haladást lehetővé tették, nagyrészt az ellenség készleteiből származtak. Szökevények, hadifoglyok és a zsákmányolt hadianyag fontos szerepet játszottak a felszabadító hadsereg fölényének kialakulásában.

Ha áttekintjük az 1948-ban végetért két polgárháborús évet, a következő kép áll előttünk:

A felszabadító néphadseregek mindenütt előrehaladtak és támadtak. A kuomintang-hadseregeknek csaknem minden területen vissza kellett vonulniok és erőiket sok veszteséggel járó védőháborúban morzsolták fel.

Csang csapatainak emberveszteségе több mint hárommillió fő volt. A háború második évében három hadsereg és 49 ezred esett a parancsnokokkal és főhadiszállásokkal együtt a felszabadító hadseregek kezébe. A polgárháború kezdete óta újból felszabadított terület nagysága 155.000 négyzetkilométer volt, 90 milliónyi lakossággal.

A generalisszimusz az óriási emberveszteség után nem tudta megakadályozni a hátországba való áttörést.

Csang-Kai-Sek ismételten kicserélte hadügyminiszterét, vezérkari főnökét, szárazföldi haderejének főparancsnokát és csaknem valamennyi frontszakasz parancsnokló tábornokát. Az elbocsátott

stratégák utódai sem értek el jobb eredményeket. A felszabadult területek «legfontosabb pontjai ellen koncentrált támadások» átalakultak a saját területén lévő legfontosabb pontok kétségbeesett és reménytelen védelmévé. Csang nagy stratégiája végkép megfeneklett. Egész uralmi rendszere az összeomlás szélére jutott.

Haderejének széthullása óriási katonai katasztrófákban mutatkozott meg. Egész hadseregek pártoltak át a felszabadító csapatokhoz, tábornokaikkal és hadianyagukkal együtt és gyorsan emelkedett a foglyok száma, akik megadták magukat a néphadseregnek.

«Amikor a Kuomintang megkezdte a polgárháborút — mondta Mao-Ce-Tung — *túl*becsülte saját erejét és amerikai mestereiét. Viszont *le*becsülte a forradalom erőit és kalandos háborúba bocsátkozott. Beleesett a csapdába, amelyet maga állított. Ellenségeink stratégiai számításai teljes hajótörést szenvedtek».

Nem lehetne megérteni a felszabadító hadseregek győzelmeit, sem Csang és amerikai tanácsadói és segítői vereségeit; — ahogy egy amerikai újságíró mondta, «katonai csodát kellene bennük látni» — ha az ember nem venné figyelembe a Kommunista Párt irányítását a háború politikai vezetésében.

Hogy kellőképpen méltányolhassuk a történelmi út nagyságát, melyet a munkásság által vezetett parasztihadseregek 1947—48-ban megtettek és megértsük diadalútjuk méreteit és ellenállhatatlanságát, emlékeznünk kell arra, hogy ezek a parasztfelkelések Közép-Kínában húsz évre nyúlnak vissza. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a partizánok taktikája a Japán elleni háború alatt főleg kisebb csoportok gyors, meglepetésszerű támadásaiból állt. Csak maguk készítette kézigránátjaik és kisebb tűzfegyvereik voltak, s biztonságukat csak kezdetleges földi aknáknak, a hegyek közé történő gyors menekülésüknek és a falusi lakossággal való összeforrtságuknak köszönhették. 1948-ban ezek a parasztihadseregek, a nép felszabadító hadseregei, amelyek viszonylag kicsi, de céltudatos munkásokból álló mag köré csoportosultak, Mao-Ce-Tung és Csu-Teh vezetésével falhoz szorítottak egy olyan ellenséget, amely kezdetben nagy számbeli fölényben volt és szinte korlátlanul használhatta az amerikai fegyverkezési ipar készítményeit.

Sem a felszabadító hadsereg diadalútját, sem Csang-Kai-Sek hadigépezetének kudarcát nem tudjuk megérteni, ha nem ismerjük az új demokrácia szociális vívmányait és nem ismerjük a kuomintang-területen megmutatkozott bomlás jeleit.

A japán háború alatt Kínában három közigazgatási rendszer volt.

Egyik a kuomintang-területen. A kormány által kinevezett hivatalnokok uralkodtak, akik a régi feudális földbirtokpolitikát tartották egyedül célravezetőnek és rangjuknak megfelelően ebből a rendszerből éltek, hasznot húztak vagy meggazdagodtak belőle.

A másik rendszer a japán megszállás alatt lévő területeken volt érvényben, ahol nem változtattak a félfeudális renden, mindössze annyi történt, hogy azt a megszállás nyomasztó terhe még súlyosabbá tette. A hivatalnokok urai voltak a parasztságnak és egyúttal szolgái és bábjai a japánoknak. A kínai Quisling-kormány feje Vang-Csing-Vei volt, a Kuomintang egykori „baloldali" nagyvsága, aki 1938-ban elhagyta Csungkingot, hogy felajánlja szolgálatait Japánnak.

A harmadik rendszer a háború alatt fejlődött ki Kínában. «Csieh Fan Csu» volt a neve és a partizánterületeken alkalmazták.

«Csieh Fan» azt jelenti, «önálló», vagy «felszabadult»; ezzel a szóval jelölték meg a partizánok azokat a területeket, amelyeket a kínai—japán háborúban az ellenségtől elragadtak. Többszáz kilométernyire kiterjedő területek voltak ezek a front mögött, ahol a parasztok a kommunista párt fegyvereivel és annak vezetése alatt ismét vitássá tették a japánok számára a kuomintang-seregek által feladott területek birtokát.

Ha sikerült ilyen területeken polgári közigazgatást berendezni és azokat a japán csapatok és az áruló kínai hadseregek ellenére megtartani, «felszabadított területek»-nek nevezték őket. Ezt a rendszert Mao-Ce-Tungnak, a Kínai Kommunista Párt elnökének kifejezése után «új demokráciának» nevezték.

Az «új demokrácia» programmját Mao-Ce-Tung hasonló című, 1939-ben megjelent írásában fejtette ki. A «felszabadított területek» elnevezés túlélte a japánok elleni háború végét; a nép új értelmet adott neki: «felszabadulás a feudalizmus alól», «felszabadulás az imperialista hatalmak alól», «felszabadulás Csang-Kai-Sek alól».

Az új demokrácia születési helye Yenan városa volt Senszi tartományban, Kína északnyugati részében. 1947 tavaszán jártam arra. Dombos vidéken fekszik a város, repülőgépről nézve olyan a környék, mint valami lakatlan sivatag. Úgy beszélték nekem, hogy nyáron a sivatag egy időre zöldbe öltözik, de ősszel visszatér az egyhangú homokos táj sárgásbarna színe.

Ez a dombos pusztaság, ahol az emberek, köztük Mao-Ce-Tung és a Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjai is földbeásott barlangokban éltek, volt az Új Kína születési helye. Oda vándorolt a háború alatt nagy számban a hazafias fiatalság, hogy a szónak mind betűszerinti, mind átvitt értelmében — az «új demokrácia egyetemén» folytathassák tanulmányaikat.

Yenan nemcsak Kína fiatalságának egyetemi székhelye volt; a japán hadifoglyok japán forradalmárok vezetésével tanultak itt. Megtanulták a japán militarizmust az új demokrácia tudományával leküzdeni.

A háború alatt a csungkingi újságírók, az amerikai és angol világsajtó képviselői, hosszasan és makacsul hadakoztak a Kuomintang-kormány propagandaminiszterével, hogy engedélyt kapjanak a város meglátogatására. Aki visszajött, annak csak fel kellett jegyeznie, amit látott és hallott, máris biztosan számíthatott az olvasók millióinak érdeklődésére. Yenan mágneses ereje oly nagy volt, hogy sok diák megkísérelte áttörni a blokádot, amelyet a generalisszimusz hadserege a birodalom északnyugati része köré vont, kockáztatva fogságot, kínzást és halált a Kuomintang gyűjtőtáboraiban. Sokaknak nem sikerült a kísérlet és megfizették az árát. Akiknek azonban sikerült, azok ma ott vannak a sok szervező között, akik segítenek az új demokráciát a nép bevehetetlen erődjévé tenni.

Amikor Yenant néhány heti ottartózkodás után elhagytam, katonailag kiürítették, mert Csang-Kai-Sek «koncentrált támadásai» egyikét e város ellen intézte politikai és propagandisztikus okokból, bár az stratégiailag egyáltalán nem volt fontos. Egy év mulva, 1948 nyarán a felszabadított területek csapatai ismét elfoglalták a várost és megsemmisítették csaknem az egész had-

sereget, amely csak azért jött Yenanba, mert a felszabadító háború e jelképe zavarta a generalisszimusz álmát.

Az új demokrácia programmja hathatós bizonyítéka volt annak a céltudatosságnak és zseniális előrelátásnak, mellyel Mao-Ce-Tung a Kommunista Pártot és a népet a küzdelembe vezette. Mintha csak előre megsejtette volna — 1939-ben — az európai népi demokráciákat. Már Kína védekező háborújának elején gazdasági és politikai programmot állított fel. Ez a programm hasonlított ahhoz, amely Európában csak a fasizmus feletti győzelem után alakult ki. Multjuk öröke, de különösen gazdasági hátramaradottságuk még abban az időben nyomasztóbban nehezedett rájuk, semhogy közvetlenül, közbeeső fokozat nélkül eljuthattak volna a szocializmushoz.

Mao-Ce-Tung olyan gazdaságról beszél, amely három részből áll: magán-, szövetkezeti és állami gazdaságból. A bányákat, erdőket, mintafarmokat az újonnan megművelt területeken, a nehézipart és a bankokat államosítják. A parasztok, kézművesek és iparosok tömörüljenek szövetkezetekbe. Magánvállalkozóknak garantálják a hasznukat; feltétel csak kettő van: a termelés emelése és az emberhez méltó munkaviszonyok. Az új demokrácia gazdasági célja az ország iparosítása. E terv megvalósításához szükség van mind a munkásságra, mind a magántőkére.

A Japán elleni háború idején az új demokrácia nemzetvédő háborúra mozgósította a népet. Fegyvereit a betolakodó japánok szívének szánta; a reakciós földesurakkal és a félfeudális bürokratikus kapitalizmussal valamelyes fegyverszünetben élt; ezt csak azok a harcok szakították meg, amelyekre az önvédelem kötelessége kényszerítette.

A háború után, amikor Csang-Kai-Sek azt hitte, hogy a nép vívmányait amerikai bombákkal és gépfegyverekkel megsemmisítheti, szükség volt a nép ellenségeinek pontos meghatározására. Az ellenség a feudális földbirtok, a bürokratikus tőke és a külföldi imperializmus szövetsége volt. Mao-Ce-Tung kijelentette, hogy az új demokrácia fel fogja osztani a feudális nagybirtokokat, az imperializmus mindenfajta befolyásának véget vet és a bürokratikus tőkét lefoglalja. — «A bürokratikus tőke lefoglalásával egyidejűleg — jelentette ki Mao-Ce-Tung — meg kell védenünk a kínai haladó, nemzeti polgárságot a feudális bürokráciával szemben.»

E programm nem csupán Kína már meghódított részei, hanem az egész ország számára átfogó földreformot kívánt, háromrészes — állami, szövetkezeti és magángazdálkodást —

és olyan demokráciát, amelyben «népkongresszusok választják és ellenőrzik minden fokon a központi kormányokat». Ez a programm a kínai bürokratákat és a hivatalos Amerikát a felszabadított területek halálos ellenségévé tette. Tudják, hogy ez a programm pusztulásukat jelenti, ebben látják a távolkeleti imperializmus halálát. De ez a programm a kétségbeesett ellenállás ellenére 1948-ban sikeresen megvalósult már, akkora területen, mint fél Európa s e területen 200 millió ember él.

Az új demokráciában szabadon választják a hivatalnokokat. A választás szabadságának csak két korlátja van. Mindkettőnek az a rendeltetése, hogy megőrizze az így választott kormány demokratikus jellegét. Az első az, hogy árulóknak és olyan hivatalnokoknak, akik a japánok szolgálatában álltak, nincs se aktív, se passzív választójoguk. A másik korlátozás az úgynevezett «három-harmad-elv». E szerint egy hatóság vagy szervezet funkcionáriusainak legfeljebb egyharmada lehet kommunista. Egyharmad a Kuomintang tagjait és más pártokat illeti, egyharmad pedig a pártonkívülieket. Ha a többi pártok tagjaiból nem áll elég rendelkezésre, az illető állásokat be lehet tölteni pártonkívüliekkel, de semmi esetre sem kommunistákkal.

Az új demokráciának igen nagy feladatokat kell megoldania. És tűzben oldotta meg őket a háború nyomása alatt, amely lélekzetvételnyi szünet nélkül polgárháborúba csapott át. Ilyen nyomás alatt fogott hozzá a Kommunista Párt és a lakosság vele szövetséges rétege a földreform megvalósításához, a hadsereg megteremtéséhez, az ipar és gazdaság felépítéséhez; együtt járt ezzel az új nevelési rendszer bevezetése és az új kultúra felvirágoztatása.

A parasztok és a föld

A legnagyobb feladat, amelyet az új demokráciának meg kellett oldania, a földreform volt. A megoldatlan földprobléma a 400 milliónyi paraszti lakosság nyomorúságának gyökere és a parasztság szegénységének oka. Ez az a baj, amely Kínában több áldozatot szed, mint az orvosi könyvekben előforduló összes halálos betegségek együttvéve.

A földreform különböző stádiumokon ment át a Kommunista Párt vezetése alatt álló küzdelem fejlődésének megfelelően. Az 1927—1937 évi polgárháborúban kezdődött a Kommunista Párt vezetésével. A viszonylag kicsi «kínai szovjetek területén» az

elkeseredett parasztok felosztották a nagybirtokosok földjeit, mialatt ellenségeik, a földesurak a kuomintang-csapatokkal hadba vonultak. Az akkor alakult parasztbizottságokból és a szegényparasztok soraiból kerültek ki a Kommunista Párt káderei. A nagybirtokok felosztása gyors válasz volt a Kuomintangnak a feudális reakcióval és az imperializmussal kötött áruló szövetségére.

«A föld legyen azoké, akik megmunkálják» elvét radikálisan oldották meg. Ebben a korszakban a kínai Vörös Hadsereg katonái mindenütt úgy jelentek meg, mint a szegényparasztok felszabadítói és a nagybirtokosok és adóhivatalnokok zsarnoksága elleni küzdelem előharcosai. Ezek a földbirtokosok és adóhivatalnokok voltak a Kuomintang reakciós politikájának legerősebb támaszai.

A Japán elleni háború kitörése után a partizánseregek úgy jöttek a parasztokhoz, mint a külső ellenséggel szemben való ellenállás szervezői és mint egy a Kuomintanggal a haza védelmére kötött szövetség részesei. A nagy egységfrontban helyet talált Kína minden osztálya, a földesurak is, ha csatlakoztak a betolakodók elleni küzdelemhez.

A Japán elleni háború idején végrehajtott földreform számolt ezekkel a tényekkel. Célja az volt, hogy bizonyos kiegyenlítődést érjen el a földtulajdonban, anélkül, hogy a földesurakat, mint osztályt likvidálná. De még más is várt reá: miközben javított a törpebirtokos és földnélküli parasztok sorsán, a földesurnak is érdekévé kellett tenni földje védelmét.

Ezt a kettős célt a föld bérösszegének leszállításával kívánták elérni, mialatt törvényben biztosították a földesúr jogát a leszállított bérösszeg behajtására. E módszer következtében sok esetben sikerült a földesurat, aki látta a veszélyt, hogy a japánok kifoszthatják, rávenni arra, hogy jövedelme csökkentéséhez exisztenciája biztosítása érdekében hozzájáruljon.

A bérlő, aki termése nagyobb részét megtarthatta magának, gazdagabb lett, a föld pedig — minthogy a bérösszegek mérséklése leszállította az árakat — olcsóbb. Így történt, hogy a bérlő lassacskán megvásárolhatta a tulajdonostól földje egy részét.

A másik rendelkezés, amely a kisbirtokos parasztot lassacskán elegendő tulajdonhoz juttatta, a kamatterhek csökkentése volt. Addig akár száz százalék kamatot is fizettettek a parasztta l, de ezt most évi tíz százalékra csökkentették, úgy hogy a kényszereladások az elszegényedett parasztok sorában teljesen megszűntek.

A parasztság társadalmi összetétele megváltozott a középparasztok javára, mert a nagyon szegények és nagyon gazdagok

száma csökkent. Pontos ellentéte volt ez a folyamat annak, amely a kuomintang-területen játszódott le.

Mao-Ce-Tung a földbirtokpolitika e fázisáról a következőket mondta:

«A Kommunista Párt a háború alatt igen nagy engedményt tett, amikor elvi álláspontját: «azé legyen a föld, aki megmunkálja», a bérösszeg és a kamat leszállításának politikájává alakította át. Ez az engedmény szükséges volt és helyes, mert bevonta a Kuomintangot a védőháború közös frontjába és a felszabadított területeken áthidalta az ellentétet a földbirtokosok és parasztok között, úgy, hogy együtt küzdhettek. Ha nem jött volna közbe egy különleges akadály, ezt a politikát a háború után is folytattuk volna.»

A háború után előállt különleges akadály, amely a földreform újabb megváltoztatását tette szükségessé, a polgárháború volt; ezt Csang-Kai-Sek indította meg a felszabadított területek ellen, a japánok kapitulációja után.

A földreformot a háború alatt végrehajtani nem volt könnyű feladat. A nagybirtokosok ellenállása mellett magában a parasztságban is nagy nehézségek mutatkoztak. A parasztok egyes helyeken annyira féltek a feudális földesuraktól, hogy az új demokrácia falujokba érkező hírnökeit bizalmatlanul fogadták. «Hadseregek jönnek és mennek — tanította sok nemzedék tapasztalata —, de a földesúr mindig itt marad.»

Ha egyszer sikerült a parasztokat rábírni, hogy vitassák meg a falu viszonyait, akkor már csak egy további lépést kellett tenni, hogy megértsék az új demokrácia földbirtokpolitikáját. A szegény parasztok gyakran megértették a falusi káderek érvelésének logikáját, sőt néha elhatározták a kamatleszállítást is, de megtörtént az is, hogy titokban felkeresték a földbirtokost és felajánlották, hogy — ha megigéri nekik, hogy nem áll rajtuk bosszút a háború után — készek a földbért és a kamatot az eddigi összegben megfizetni.

Csak amikor aktívan résztvettek az önkormányzat helyi szerveiben és tapasztalatokat szereztek, győződtek meg róla, hogy az új demokrácia úgy jött hozzájuk, hogy náluk is marad és az ő dolguk arról gondoskodni, hogy a régi viszonyok ne térjenek többé vissza.

Voltak ellenkező természetű nehézségek is. Néha nem volt könnyű például olyan parasztokat, akik belejöttek a forradalmi lendületbe, visszatartani attól, hogy tovább menjenek, mint amennyire az ellenállási háború körülményei megengedték. A parasztok, akik elgondolták, hogyan fosztották meg őket és

előttük számtalan nemzedéket évről-évre fáradozásaik gyümölcsétől és mennyi bántalmazást és erőszakoskodást kellett elviselniök, gyakran szívesen túlmentek volna a bérösszegek és kamatok leszállításán és követelték a teljes leszámolást.

A kommunista káderek ezeket az igényeket egyáltalában nem tartották jogosulatlanoknak. De a nemzeti védőháború körülményei között meg kellett a parasztokat győzni arról, hogy tartózkodó magatartásra van szükség. A politikai funkcionáriusok a földbirtokosok példáira utaltak, akik ilyen „baloldali" nyomás alatt átpártoltak a japánokhoz, ott mint áruló csoportok szervezői dolgoztak s ezek élén néha vissza is jöttek, hogy kegyetlen bosszút álljanak.

Bezárt üzletek és leállított kisüzemek a falvakban meggyőző és szemléltető bizonyítékai voltak annak, hogy a földesúrnak ilyen esetekben többnyire sikerült a falu módosabb lakosságát nagyrészt magával vinni. A parasztok rájöttek, hogy a nemzeti küzdelem körülményei befolyásolják az osztályharc formáit.

A másik jelentős tényező, amelynek segítségével a felszabadított területeken az ellenálló képességet a «hosszantartó háború» megkövetelte magas fokra lehetett emelni, a «termelés fokozására irányuló mozgalom» volt. Az ugaron hagyott földeket újra megmunkálták. A szövést és fonást oly mértékben emelték, hogy egyes területeken a hadsereg és a polgári lakosság a háború alatt jobban és melegebben öltözhetett, mint azelőtt. Az iparban foglalkoztatott munkások száma a háború alatt Yenan északnyugati területén, a felszabadult területek bölcsőjében háromszázról tizenkétezerre emelkedett. Ezenfelül köteleztek minden olyan intézményt, iskolákat, kórházakat, kormányzósági hivatalokat és a hadseregparancsnokságokat, amelyek állandóan egy helyen működtek, hogy gabona- és főzeléktermeléssel járuljanak hozzá a maguk eltartásához. Sok ilyen intézmény önmagát eltartó közösség lett.

Orvosok, tanárok, diákok és a kormány összes funkcionáriusai kötelesek voltak napi két órán át az élelmiszertermelés, vagy más kétkezi termelő munkára készen állni. Mao-Ce-Tung erős dohányos és ezért saját földsávján dohányt termelt önmaga és a többi yenani fogyasztó számára. Csu-Teh, a partizánseregek főparancsnoka, fejes salátát termelt és úttörő munkát végzett a kertészet terén, amikor ezt a Yenanban addig ismeretlen élelmiszert népszerűsítette.

Olyan területeken, amelyek nem szenvedtek állandóan a japánok betöréseitől, különösen Yenanban és az északnyugati

területek határsávjain, megvalósították ezt a két jelszót: «Arassátok le három év termését két év alatt!» és «Gyüjtsetek össze két évi munkával egy évi élelmiszertartalékot!»

A felszabadított területeknek ezen a részén, amely nem volt közvetlen hadműveleti terület és ahol az új demokrácia viszonylag szabadon fejlődhetett, statisztikailag feldolgozták a háború alatt a «többtermelési mozgalom» eredményeit.

Ezek a statisztikák Kína viszonylag legtermékenyebb és eredetileg legszegényebb területeire vonatkoztak. Kiderült belőlük, hogyan lett egyre több napszámosból kisparaszt, kisparasztból középparaszt, míg a »gazdag parasztok» száma azért növekedett, mert egyre több nagybirtokos adta el földjét és ezáltal alsóbb kategóriába került. Egyik-másik ilyen statisztikában a «közép»- és a «gazdag parasztok» száma a falusi lakosság 88 százalékára rúgott.

A «mérsékelt földreform» a Japán elleni háború nyolc éve alatt nem szüntette meg a feudális viszonyokat a felszabadított területeken, de a parasztság osztályerői eltolódtak a szegény- és középparasztok javára. Így alakult ki az «újfajta gazdag parasztok» fontos osztálya. Ezek nem feudális kizsákmányolás útján gazdagodtak meg, hanem az új demokrácia földreformjával és szép eredményekkel, amelyeket a «többtermelési mozgalom» élmunkásaiként értek el.

Sok külföldi és a művelt kínaiak közül is nem egy gyakran érvelt azzal, hogy a kínai paraszt túlságosan «individuálista» és hogy az új demokrácia szövetkezeti munkájának formái ellentétben állnak a nép jellemével. Ezt az érvet azonban megdöntötte az a magatartás, amellyel a parasztság a földbirtokreformhoz viszonyult.

A kínai parasztok kis földdarabjait földhányások választották el egymástól, amelyeket nem lehetett felszántani. Helyükbe most keskeny, bevetetlen földcsíkok léptek. Ezek megjelölték még az egyes parasztok személyes tulajdonának határait, de már nem akadályozták a sok kis földdarabka egyvéglében való felszántását. Ezt «munkás-cserebrigádok» végezték. Minden egyes parcella hozamát fokozták azzal, hogy a falu minden munkaerejét szövetkezeti alapon ott állították munkába, ahol legnagyobb szükség volt reá.

— És nem dolgoznak a parasztok lassabban más földjén, mint a magukén? — kérdezte egy a kuomintang-területről jött látogató.

— A szomszédom éppen most szántott az én földemen. Hogy dolgozhatnék én kevesebbet az övén? — hangzott a válasz.

A régi Kínában egy paraszt csak akkor lehetett híres, ha nagy útonálló lett belőle és mint bandita annyit rémítgette az utasokat, hogy mindenki ismerte a nevét. Vu-Man-Yu, aki a japán megszálló seregek elől menekülve, 1941-ben érkezett a felszabadított területekre, mint az első, mintaképül szolgáló munkás-cserebrigád szervezője és olyan paraszt, aki néhány év alatt új módon nagy jólétre tett szert, hatalmas hírnevet szerzett magának, amilyent azelőtt csak a nagy rablók, vagy a klasszikus irodalom finomlelkű tudósai érdemelhettek ki.

A felszabadított területeken mutatkozott Kína történetében legelőször az a jelenség, amely a feudálizmus életmódját feje tetejére állította. Kína északnyugati részében láttam egy parasztlelepülést, amely megvalósította a Kommunista Párt jelszavát: «Elégséges ruházatot és bőséges élelmet» — és láttam nagy területek kormányzóit, akiknek nem volt más öltözetük, mint a testükön lévő kék vászon egyenruha.

A paraszt magatartását a japánokkal szemben az határozta meg, hogyan bántak vele a háború alatt.

«Hogyan harcolhatnánk?» panaszkodott Csang-Kai-Sek seregének egy kuomintang ezredese az egyik katonai katasztrófa után. Nyilván mintegy mentegetőzni akart előttem, akinek a visszaözönlő katonák sorában a sebesültekkel kellett törődnöm. «Könnyű a japánoknak. Ha el akarják foglalni valamelyik területet, előreküldik polgári ruhába öltöztetve áruló kínai tisztjeiket és azok felveszik az érintkezést a falvak parasztjaival. «Kínaiak vagyunk, mint ti!» mondják ezek a kémek. Mi és a japánok azt akarjuk, hogy Ázsia a mienk legyen. Nem kell több hosszúorrú idegen. Magatok is látjátok, milyen rossz most a sorsotok. De mi segítünk nektek. Itt van dinamit, könnyű vele bánni és itt van pénz. Az egyiket dugd a zsebedbe, a másikat meg a híd alá a falu felett. Két nap mulva jövünk és felszabadítunk benneteket.» Tíz eset közül kilencben a paraszt átveszi a robbanóanyagot és a pénzt s megteszi, amit az áruló akar tőle. Hogyan harcoljunk ilyen körülmények között?»

Északon egy partizánvezérnek más véleménye volt a parasztokról: «A parasztok segítsége nélkül egy napig sem tarthatnánk magunkat" mondta nekem. Nagyon jól tudják, miről van szó. A «japánok rizst akarnak és pénzt» mondjuk nekik. «Kínában mindenki ellenük van, kivéve néhány földbirtokost és harcol ellenük az egész világ, kivéve egy maroknyi németet és olaszt. Ha nem verjük meg őket, elveszik tőletek a rizst és a nagybirtokosok még a korpát is elviszik. Magatok is látjátok: amíg itt vannak nálatok a partizánok, a termés a tietek. Ha mi elmegyünk,

a japánoké és az árulóké lesz.» És a parasztok úgy harcolnak, mint az ördögök. Olyan jól bánnak a puskával, akár a sarlóval.

Ezek voltak a kétféle «parasztpolitika», a Kuomintang és a Kommunista Párt politikájának egymástól is eltérő eredményei.

A földreform a polgárháború alatt

Amíg a második világháború tartott, Kína Kommunista Pártja csak egy ellenséget ismert: Japánt, és csak egy feladatot: megvédeni az országot az imperialisták fojtogató kezétől.

A polgárháború azonban a felszabadult területeket hármas feladat elé állította: meg kellett verniök *a feudalizmust,* amelynek létalapja a nagybirtok és éltető levegője a vidéken szokásos bérleti- és uzsora-viszonyok voltak; *a bürokratikus tőkét és az imperializmust,* amelyet a háború után már nem Japán képviselt, hanem Amerika.

Az imperializmust és a bürokratikus tőkét a fronton kellett megverni.

A feudalizmus azonban nemcsak a fronton állt szemben az új demokráciával, hanem még mindig fontos állásokat foglalt el a felszabadított területeken is.

A háborús idők földreformja azt a célt szolgálta, hogy leszállítsa a feudális kizsákmányolás mértékét, de ugyanakkor bevonja a nagybirtokosokat a nemzeti egységfrontba. A polgárháború földreformja a feudalizmus gerincét akarta kettéroppantani.

«Ez az első földreform Kínában — írta Csien-Pa-Csan történetíró —, amely a népből jön, a nép hajtja végre és gyökerénél ragadja meg a feudalizmust.»

1946 májusában, amikor már nem lehetett kétséges, hogy Csang-Kai-Sek összegyűjti a félfeudális reakció erőit, hogy bevesse őket az új demokrácia elleni polgárháborúba, a Kommunista Párt Központi Bizottsága újból kihirdette a nagybirtokok felosztását.

A feudális rendszer azonban vidéken oly mély gyökereket eresztett, hogy nem lehetett egy csapással kidönteni. A parasztságnak a háború alatt kellett a falusi kizsákmányolók ellen szervezkednie, a szegényparasztokból bizottságokat kellett alakítani, a földesúr befolyását, amely már évszázadok óta uralkodott a faluban, lépésről-lépésre meg kellett törni, mielőtt az új és szabad termelési viszonyokat alkalmazni lehetett volna.

Hatalmas segítséget jelentettek ebben a fejlődésben a «vádoló és leszámoló gyűléseket»; ezeken a gyűléseken a parasztok jóvátételt követeltek a föld és terményrablásokért, amelyek nemzedékek óta gyötörték őket és elpusztították apáikat és gyermekeiket.

Egyhangú falusi életükben a jogtalanul elraboli rizses zsákok száma, a rájuk áthárított adók és egy már évtizedek előtt történt agyonverés napja és órája voltak azok a kiemelkedő pontok, amelyekre az évszázadok óta ugyanazon a telken gazdálkodó lakosság visszatekintett. Messzire visszanyúló emlekezetükből a rossz bánásmód, a becsapás és elnyomás történelme tevődött össze. Sok nagybirtokos a városba menekült, hogy ne kelljen a gyűlés elé állnia és meghallgatnia a parasztok egyik vádját a másik után. A sok felsorolt eset nyomán kiderült, hogy bérlőinek földre van igényük, kártalanítást és a bűnösök megbüntetését követelik.

Nem ugyanazok a parasztok voltak ezek, akikről egy, a kuomintang-területen megjelent diákújság így írt: Hallgatagon jönnek a világra, hallgatagon viselik el életük keserűségét és hallgatagon szállnak sírjukba.»

Mint amikor egy gőzkazán ajtaját hirtelen kinyítják, úgy tört ki ezeken a gyűléseken az új hang, amelyet a paraszt a kínai történelem hosszú századai után újra megtalált!

Az új demokrácia nemcsak földet adott a parasztnak, új nyelvet adott neki és ezt ő most megtölti régi élete egész tragikumával és új élete egész drámai erejével.

1946 december 12-én Tung-Csuan falu parasztjai Santung északkínai tartományban egy «vádoló és leszámoló gyűlésen» szólaltak fel elnyomóik ellen. Csang-Hsziang szegényparaszt, aki valószínűleg életében először állt pódiumon, rámutatott Kuo-Lien-Kvei földbirtokosra, aki azelőtt 12 falu felett gyakorolta a legfelsőbb hatalmat.

— A mi falunkban — mondta Csan-Hsziang — egy szegény parasztnak nincs több, mint fél mu* földje. A föld homokos és sovány. Mi, 437 család, úgy éltünk, mint a kutyák. Már az is éhezést jelentett, ha eltört egy kézikocsi. Éhezést jelentett minden szem gabona is, amit ti, földesurak jogtalanul elvettetek azon felül, ami a régi törvény szerint járt nektek. Hatan voltatok földesurak és együttesen több földetek volt, mint nekünk, 437

* Egy mu = 650 négyzetméter.

bérlőcsaládnak. Nem te mondtad nekem, Kuo-Lien-Kvei: «Fizess nekem 2000 dollárt és egész évben nem kell többé semmiféle adót fizetned. Meg foglak védeni attól is, hogy bekényszerítsenek a hadseregbe.»

Eladtam mindenemet, amim volt és megfizettem neked a 2000 dollárt. S nem kellett-e azután délre vándorolnom és szárított édes burgonyát hazahoznom, mert nem volt elég a gabonánk és a családom enni akart?

És mi történt, amikor hazajöttem? Nem álltál-e előttem tíz nappal azután, hogy megjöttem és nem fenyegettél-e, hogy azonnal besoroztatsz, ha nem fizetek még egyszer? Nem volt senki, akihez fordulhattam volna, mert te voltál a faluban a legmagasabb rangú hivatalnok. Emlékszel rá, hogyan sírt a családom, amikor az utolsó gabonát is kihordattad a csűrünkből?

Egész télen nem ettünk mást, mint édes burgonyát és akkor újra jöttél tavasszal, májusban, amikor még kint voltunk a szántóföldön, hogy learassuk az új búzát és nem vetted tekintetbe a 2000 dollárt, amit neked adtam: követelted termésem negyedrészét. Röviddel utóbb újra megjelentél, most már katonákkal és belekényszerítettél abba a zászlóaljba, amelynek katonai utakat kellett javítania...

— Akkor — fordult Csan a gyűléshez — térdre vetettem magamat előtte és sűrű hajlongással kértem, hogy ne vitessen el, amíg az új vetés nincs a földben. De meg sem akart hallgatni...

— Térdelj le *te* — kiáltott, újból a földbirtokos felé fordulva — és hajolj meg a falu egész gyülekezete előtt, úgy, ahogy én meghajoltam előtted! Vajjon nem igaz minden, amit mondtam, vajjon nem igaz a legkisebb részlete is?

Kuo nagybirtokos bólintott. Hosszú ember volt és mélyen lesütötte szemét, ahogy ott állt a gyülekezet előtt, szemben Csan paraszttal.

— Miért — mondta Csan egyszerre halk hangon —, miért bántál úgy az emberekkel, amikor még tied volt a hatalom?

Kuo hallgatott. Csan a parasztok felé fordult

— Hát nem rossz ember ez?

A gyűlekezet haragos felkiáltásai mintha igennel válaszoltak volna kérdésére. Kuo lassan térdre bocsátkozott és térden állva többször meghajolt félig Csan és félig a gyűlekezet felé. Csan lement az emelvényről, de felállt egy másik paraszt.

— Most már nem félünk beszélni — mondta —, itt nincs Kuomintang-kormány, hogy védelmezze ezeket a nagy hasakat. Nem büntet meg bennünket senki, ha megmondjuk az igazságot.

És hozzáfogott, hogy elmondja a rajta esett sérelmet. Hangjában a vád keserűsége mellett ott csengett a csodálkozás is, hogy itt áll és beszél.

Ez a vádló és leszámoló mozgalom sok régi adósságot kiegyenlített és ezzel együtt véget vetett a feudális birtokrendszer legsúlyosabb túlkapásainak is. Eközben a parasztok politikai érettsége fokozódott és most már hozzá lehetett fogni az egész rendszer felszámolásához.

Az új demokrácia nem úgy osztotta fel a földet, mint az a «kínai szovjetek területeinek» megalakulása után történt 1930-ban, amikor első ízben foglalták el a nagybirtokokat. Most már nem a parasztok felébresztéséről volt szó, mint akkor, hanem egy nagy államalakulat megszilárdításáról, amely diadalmasan nyomult előre a reakció erői ellen. Ennek megfelelően emelte fel intő szavát Mao-Ce-Tung az akkori «baloldali hibák» megismétlése ellen. Ilyen volt például ez az elv: «Semmi földet a nagybirtokosoknak, rossz földet a gazdag parasztoknak.»

A vidéken rendkívül bonyolult körülmények közt játszódott le az átalakulás. A politikai érettségnek három foka volt a felszabadított területeken. Leghaladottabbak voltak a régi «felszabadult területek», amelyek már tíz éve, vagy még régebben forradalmi demokráciában éltek. Utánuk következtek a «már hosszabb ideje felszabadult területek», amelyek a japán háború alatt, vagy közvetlenül Japán feltételnélküli megadása után szabadultak fel. Utolsók voltak a sorban az «új felszabadult területek», amelyek csak nemrégen, 1947 júliusa óta szabadultak fel, amikor a felszabadító hadsereg előnyomulása megindult.

A földreform nemcsak fejlődésük foka szerint különböztette meg az egyes felszabadult területeket, hanem aszerint is különbséget kellett tennie, hogy az egyes területek módosabb lakói milyen alapon gazdagodtak meg. Azokat például, akik «új módszerek» szerint gyarapodtak vagyonban, nem lehetett károsítani a földreform végrehajtásánál.

Ez a földosztás történelmi jelentőségű volt. Száz millió paraszt kapott földet és ez a földosztás nemcsak egész Kínában, hanem a félfeudális és félig gyarmati ázsiai országokban is, amelyekben kereken 1000 millió ember él, egy jelentős agrárforradalom mintaképe volt. Épp ezért foglalkoznunk kell a földreform egyes fázisaival.

A nagy átalakulás a falvakban nem úgy történt, mint amikor az államhatalom szabályszerűen végrehajt egy törvényt, hanem

a faluban lakó egyes osztályok hosszú és heves küzdelmei közepette folyt le.

A vádló- és leszámoló gyűlésekre a földbirtokosok azzal válaszoltak, hogy elrejtették készleteiket, levágták állataikat, földbirtokaikat pedig átiratták a családtagok és felbérelt idegenek nevére. Amikor ezek a módszerek már nem használtak, a földbirtokosok igyekeztek befolyást szerezni a parasztbizottságoknál, sőt még a párt kádereinél is.

A földosztás általános elveit a «Földosztás alapvető programmjá»-ban fektették le. Legfontosabb rendelkezése az volt, hogy *mindenki* megkapja a maga földjét és a földosztást maguk a parasztok hajtják végre. Ez a történelmi fontosságú okirat, soha többé vissza nem vonható átalakulást hozott a felszabadított falvakban. Lényegesebb pontjai ezek voltak:*

1. A feudális és félfeudális kizsákmányolás mezőgazdasági rendszere végetért.

2. Nagybirtokra senkinek nincs többé joga.

4. A földreform bevezetése előtti időben keletkezett adósságok érvénytelenek.

5. A földreform végrehajtó szervei a falu parasztságának teljes ülése és az általa választott bizottságok; továbbá a szegényparasztok egyesületei és az általuk megválasztott bizottságok; végül a parasztok, a körzetek és kerületek kongresszusai és az általuk választott bizottságok.

6. A nagybirtokokat a többi földdel együtt a parasztbizottságok vegyék át és arányosan osszák szét, a lakosság létszámának megfelelően korra és nemre való tekintet nélkül; az egyes birtokok nagyságát és összetételét úgy kell megállapítani, hogy a termékeny és kevésbbé termékeny területek egymást kiegészítsék. *Minden birtok személyes tulajdona birtokosának.*

7. A szétosztást végző egység a «hsziang» (egy nagyobb vagy több kisebb szomszédos falu). A magasabb kerületi és körzeti hatóságoknak csak arra van joguk, hogy szükség esetén közvetítsenek két hsziang között.

A 8. pont a nagybirtokosok házainak, eszközeinek és állatállományának felosztásával foglalkozik, ami ugyanúgy történik, mint a föld felosztása.

A 10. pont arról rendelkezik, hogy a felszabadító hadseregek katonáinak a faluban lakó családjai egyenlő juttatásokban részesüljenek, úgyszintén a kormányzóság hivatalnokai is.

---

* Nem sorolom fel azokat a pontokat, amelyek beszámolóm keretein belül kevésbbé fontosak.

A nagybirtokosok ugyanannyi földet kapnak, mint a többi paraszt.

Ugyanilyen juttatásban részesülnek a kuomintang-hadsereg, a Kuomintang-kormány és a Kuomintang Párt katonáinak és hivatalnokainak családjai.

Árulók, Quislingek és polgárháborús bűnösök nem kapnak földet. Családjaik, ha nem vettek részt bűntetteikben, ugyanolyan juttatásban részesülnek, mint a többi paraszt.

11. A kormány birtokleveleket állít ki a kiosztott földekről. Elismeri a parasztok jogát a szabad gazdálkodásra, a földnek egészben vagy részben való eladására, bizonyos feltételek mellett a bérbeadására és bérbevételére is.

12. A nagybirtokosok kereskedelmi vagy ipari tulajdonához *nem* kell hozzányúlni.

15. Hogy a földreform a lakosság túlnyomó többsége akaratának megfelelően valósíttassék meg, a helyi kormányzatoknak teljes felelősséget kell vállalniok a nép demokratikus jogainak biztosításáért. Beletartozik ebbe a parasztoknak és képviselőiknek az a joga is, hogy az összes gyűléseken szabadon bírálhassák a párt kádereit és mind a kisebb, mind a nagyobb állásokat betöltő párttagokat.

16. Ahol már a jelen törvény életbeléptetése előtt megtörtént az egyenlő földosztás, szükségtelen azt újból végrehajtani, hacsak a parasztok nem kívánják a föld újabb felosztását.

E programm végrehajtására mozgósították a párttagság legnagyobb részét és a pártmunkások javát is. Régi, érdemes pártfunkcionáriusok mentek ki a falvakba, s fiatal diákokat osztottak be a parasztbizottságok mellé, hogy megmagyarázzák a parasztoknak a programmot és segítségükre legyenek az egyes paragrafusok alkalmazásánál. Határozathozatalra azonban kizárólag a helyi parasztbizottságoknak és a helyi párttagoknak volt joguk.

Az a tény, hogy a nagybirtokosok is megkapták a földből a maguk részét és nem mezőgazdasági tulajdonokhoz nem nyúltak hozzá, elejét vette a gyökerüket vesztettek és a desperadók csoportbaverődésének. Az «alapvető programm» több mint száz millió férfit, asszonyt és gyermeket, akik azelőtt a félfeudális rendszer földnélküli alattvalói voltak, a tulajdonnal bíró parasztok osztályává kovácsolta össze. Ezek minden erejükkel tántoríthatatlanul küzdöttek saját földjükért. Ez az okmány lett tehát egyik leghatalmasabb erőforrása annak a bámulatos katonai lendületnek, amellyel a felszabadító hadsereg Csang és amerikai szállítói polgárháborújának gépezetét szétzúzták.

Az «alapvető programmot» azonban nem lehetett séma szerint ráhúzni minden felszabadított területre. Ezért adta ki a Kommunista Párt 1948 februárjában a programm végrehajtásának irányvonalait, amelyek tekintetbe vették a paraszti gazdaság különböző fajtáit és négy különböző tipusú felszabadított terület között tettek különbséget.

Az úgynevezett «régi felszabadított területeken» már a kínai-japán háború alatt olyan átalakulások történtek a falusi viszonyokban, hogy nem kellett más a földreform befejezéséhez, mint pótlólag földet adni a néhány még megmaradt szegényparasztnak. Ehhez a számban erősen lecsökkent nagybirtokosok és a «régi típusú gazdag nagyparasztok» földjeit használták fel. A párttagok és a kormányfunkcionáriusok, akiknek több és jobb földjük volt, mint a parasztoknak általában, kötelesek voltak a többletet rendelkezésre bocsátani a szükséges «földkiegyenlítés» céljára. Az «újtípusú gazdag parasztok» földjét erre a célra nem volt szabad igénybe venni, vagy csak az illetők kifejezett beleegyezésével.

Azokon a területeken, amelyek hosszabb ideje felszabadultak ugyan, de ahol még mindig nagy eltérések voltak a földtulajdonban, alaposabb kiegyenlítésre volt szükség. Egészen új földosztást a «programm» alapján csak a parasztok többségének kívánságára lehetett végrehajtani. Olyan területeken, ahol a felszabadulás még nem sok változást idézett elő, valamint az újonnan felszabadított területeken kötelező volt a teljes és egyenletes földosztás a programm értelmében, de a középparasztok tulajdona itt is különleges védelem alatt állt. Mielőtt igénybe vették földjeiket az új felosztás céljára, ki kellett kérni beleegyezésüket. Ha a paraszt megtagadta, nem lehetett hozzányúlni birtokához.

Mao-Ce-Tung megállapította, hogy ez a programm Kínában a magántulajdon alapján álló tőkés gazdaság fejlődését mozdítja elő, de egyúttal gyorsítja az ország iparosodását is. Ha Kína 350 milliós paraszti lakosságából vásárlóképes parasztság lesz, szinte korlátlan befogadóképességű piacot teremtenek ipari javak számára.

A félfeudális gazdasági rend kapitalista viszonyokká való átalakulását a falvakban elkerülhetetlen közbeeső foknak tekintik a kínai társadalom fejlődésében. E folyamattal egyidőben azonban kialakulnak a munka szövetkezeti és kollektív formái, továbbá az állami mintagazdaságok és ezek sajátosan haladó jellegűvé teszik az új falusi kapitalizmust. Ez már magában hordja a mezőgazdaság szocialista formáihoz való továbbfejlődés csíráit.

Azokat a politikai elveket, amelyeken Kína Kommunista Pártjának a földreform alapjául szolgáló rendelkezései felépülnek, Mao-Ce-Tung következőképpen foglalta össze a Központi Bizottság előtt 1947 december 25-én tartott beszédében:

«Ez a politikánk: a szegényparasztokra támaszkodunk és tartós szövetségre lépünk a középparasztokkal, hogy elpusztítsuk a feudális és félfeudális kizsákmányolás rendszerét. A nagybirtokosoknak nem hagyunk meg több földet, mint amennyi átlagban a parasztoknak van, de nem is akarjuk megismételni az 1931—1935 évek politikájának hibás baloldali elhajlásait.

Minthogy általában a lakosság 8 százalékáé — a nagybirtokosoké — a föld 70—80 százaléka, reformunk csak egy törpe kisebbség ellen irányul; a falusi lakosságnak több mint 90 százaléka a földreformot kívánó egységfrontban áll és ott kell, hogy álljon.

Az egész pártnak meg kell értenie, hogy mezőgazdasági rendszerünk mélyreható reformja a kínai forradalom jelenlegi stádiumában a legfontosabb feladat. Ha teljesen és véglegesen megoldjuk a földreform problémáját, akkor alakulnak ki az összes ellenségeink feletti győzelem alapvető feltételei.»

A felszabadított területek parasztjai számára az új demokrácia époly kevéssé száraz, elméleti formula, mint a feudalizmus rémségei a kuomintang-területeken; új életük mindennapi valósága ez. Parasztbizottságok, amelyek újra felmérik egy falu birtokterületét, összehasonlítják az egyes parcellák termékenységét és a parcellákat a lakosság közt úgy osztják szét, hogy mindenki, legyen az férfi, asszony, gyermek, öreg vagy fiatal, megkapja a maga egyforma igazságos részét — ez az új demokrácia a falun. Parasztok, akik az üléseken felállnak és egy megválasztandó jelölt multját nagyító alá veszik, elöljáró «akinek becsületes trágyaszaga van, nem pedig ágyastársa illatszerétől bűzlik» — ez az új demokrácia a falun.

A földreform történetét Hupehben beszélték el nekünk azzal az életszerűséggel, amellyel a föld egyik «megmunkálója» cselekvően és szenvedően átélte. Az ember, aki itt szóhoz jutott, magas volt és erőteljes, egyszerű parasztruhát viselt, fejét fehér kendővel kötötte be; kezében japán eredetű puskát tartott, amelyet beszéd közben a földre állított. Nem volt sem élmunkás, sem kommunista — de tipikus képviselője népének és osztályának. Milliók éreztek úgy, ahogy ő beszélt és amit mondott, az számtalan falu mondanivalója volt:

«Földműves vagyok, Vang-Lo-Fu legidősebb fia, családunk tagjai hosszú éveken át tiszteletreméltó bérlők voltak és a Yin

nagybirtokos család földjén dolgoztak. 33 éve élek már a mi kis falunkban — ahol a családok száma mindössze 93 — Hopeh tartományban.

Jó években napjában kétszer ettünk. Ételünk szójabablisztből készült, kaulianggal* keverve. Köles, bab, kel és a drága búzaliszt nyujtottak néha egy kis változatosságot. Bőséges aratás után, vagy ha valahol a rokonságban esküvő volt, kitűnő sertéshúst ettünk.

Az 1930-as éhinséges esztendőben meghalt tiszteletreméltó apám, Vang-Lo-Fu. Hogy illő módon eltemethessük, 30 kínai ezüst dollárt kértem kölcsön Yin-Csin-Fengtől, annak a családnak legidősebb tagjától, amelynek a földjét műveltük. Nagyon előnyösen, évi 30 százalék kamatra adta kölcsön a pénzt. Néhány év mulva minden erőfeszítésünk ellenére megnövekedett a tartozásom, mert a kamatok ki nem fizetett része hozzájött. Nagyanyámat, anyámat és testvérhugomat is el kellett tartanom. Ez nagy teher volt és így sohasem volt elég pénz a házunkban, hogy kifizessem a tartozást. Éppen ezért nem telt dohányra, ajándékokra, diszítésre, közvetítői díjakra, pukkanó békákra, és nászlakomára sem, hogy a hagyományos szokás szerint asszonyt hozhassak a házhoz.

1933-ban kénytelenek voltunk egyetlen sertésünket odaadni Yin-Liu-Sunak, a falu bírójának, hogy ne sorozzanak be katonának.

Gondjaink még nyomasztóbbak lettek, amikor megjöttek a japán ördögök. Sok fiatal férfit elvittek Koreába, Japánba és Mandzsuriába munkára és néha azt gondoltam, szerencsések, hogy kikerültek az országnak ebből a háború szaggatta részéből. Minthogy én voltam a család egyetlen férfitagja és kizárólag házi kötelességeim teljesítésére szorítkoztam, békében hagytak. Családomnak még keményebben kellett dolgoznia, mint eddig, mert a japánok elhajtották Yin úr ökreit. Saját testünk súlyával húztuk az ekét és még legöregebbjeink is megtanulták úgy gyűlölni a japánokat, hogy értesítették a partizánokat e kurta lábú majmok felbukkanásáról és mozdulatairól. Falunk nagy gondban volt, mert a földalatti harcosok a közelünkben tartózkodtak és ha a japánok falunk körül elcsípik őket, az a veszély fenyeget bennünket, hogy házainkat felgyujtják, asszonyainkat megbecstelenítik, a mi életünket pedig kioltják. Ujjongva üdvözöltük a japánok bukását 1945 őszén. Mindnyájan békét és jólétet reméltünk.

* Kauliang-Kína északi részében termő gabonafajta.

Az áruló csapatok kijelentették, hogy most ők a Kínai Nemzeti Kormány képviselői és kezdték lefegyverezni a japánokat. Az történt azonban, hogy a harc újra fellángolt, ezúttal az áruló csapatok és a nyolcadik hadsereg partizánjai között. Az áruló katonáknak, akik többnyire mandzsuk és koreaiak voltak, valójában nem fűződött semmiféle érdekük ahhoz, hogy megöljék honfitársaikat; inkább szerettek volna életben maradni, hogy visszatérhessenek saját tartományukba és otthon megtömhessék a hasukat. Így történt, hogy a nyolcadik partizán hadsereg le tudta őket győzni és sok csapatuk önként kapitulált. A nyolcadik hadsereg bátor harcosai gondosan összegyüjtötték a kínai és japán csapatok fegyvereit.

A partizánokkal együtt jött néhány fegyvertelen férfi és nő. A fiatalabb férfiak közül egyik nálunk maradt. Beszélt a falu idősebb parasztjaival és egy idő mulva, amikor már mindegyikünket ismerte, felszólította a lakosságot, hogy hívjon össze gyűléseket. Ezeken az összejöveteleken egészen nyiltan beszéltek bérleti összegek csökkentéséről és adósságok elengedéséről, vezetőségválasztásról, iskolaépítésről és egy önvédelmi testület alakításáról.

Sok ilyen gyűlés volt, sok időt pazaroltunk el, mert az új kormány ragaszkodott hozzá, hogy az asszonyoknak ugyanolyan jogaik legyenek a közösségben, mint a férfiaknak. Gyakran morogtam és én is ismételgettem azt az elterjedt nézetet, hogy «a régi kormány idején tízezerféle adó volt, a kommunisták alatt pedig tízezer gyűlés van.»

Egy napon nagy gyűlés volt. Arról volt szó, hogy minden adósságot azonnal el kell törölni és a bérleti összegeket le kell szállítani. Bár nekem magamnak is voltak adósságaim, nem tartottam tisztességesnek ezt az eljárást. Szólásra jelentkeztem és ezt mondtam:

«Más ember tulajdonában lévő föld tartotta életben eddig családunk apraját-nagyját. Miért jelentsük ki egyszerre, hogy minden adósság érvénytelen és miért szállítsuk le a bérletek összegét?»

A vad és nagyon határozott öreg Fa-Pei rámkiáltott:

«A föld nem élőlény. Ha nem munkáljuk meg, egy szem búzát se arathat rajta senki. Ha az öreg Yin-Csin-Feng-nek 800 mu földje van is — nem halna-e éhen a mi munkánk nélkül? Gondolkozz csak azon, ki tart el kit!»

Mégis így válaszoltam: — «Még ha így fogjuk is fel a dolgot; a bérösszeget erőszakkal csökkenteni és az adósságokat érvényteleníteni, ellenkezik a lelkiismeretemmel».

Azt hiszem, voltak az ülésen mások is, akik így gondolkoztak. De az öreg Fa-Pei így szólt: «Mi a lelkiismeret? Talán emlékszel még arra az adósságra, amely azóta nyom, amióta pénzt kértél kölcsön, hogy kifizethessed tiszteletreméltó atyád temetését. Ennek 16 éve. Ennyi éven át mindig fizettél és most mégis többel tartozol, mint amikor a kölcsönt felvetted. *Ez meg*nyugtatja a lelkiismeretedet?»

Amikor ezt hallottam, könnyek szöktek a szemembe. — «Most már értelek — mondtam. — Holnap elmegyek a Yin-családhoz és biztosan kiegyenlítem adósságaimat!»

Amikor elmentem a Yin-család házához, megtudtam, hogy Yin-Csin-Feng Tiencinbe szökött. Rokonai nyilván nem helyeztek rá különös súlyt, hogy hosszasan tárgyaljanak velem. Megegyeztünk, hogy ha viszek néhány tyúkot, a tartozást töröltnek tekintik.

Ugyanez történt a falunkban lakó többi 93 családdal is. Az adósságok kiegyenlítődtek és hozzálátlunk, hogy a Yin-család és három másik, kisebb földbirtokos földjét mi bérlők magunk közt felosszuk. Fa-Pei vezetése alatt tettük ezt, akit parasztszövetségünk elnökévé választottunk.

Nem volt könnyű a földet igazságosan szétosztani. Előbb többet hagytunk meg a Yin-családnak, mint amennyi járt neki, de mikor harmadszor is megcsináltuk a felosztást, mindig aratás után, sikerült a földet megfelelően felosztani. Hogy ezt elérhessük, ahhoz a híres tízezer gyűlésnek legalább egy tizedrészére szükség volt.

Az én családomra személyenként 3 mu jutott, tehát 12 mu földet kaptunk. Az adó a termés 25 százaléka; az első vetések idején valamivel kevesebb volt. Megnövekedett jövedelmünkkel kissé feljavíthattuk élelmezésünket és félretehettünk annyit, hogy vehettünk egy ökröt. Az utolsó másfél évben olcsón vásároltunk még 12 mu parlagon heverő földet.

Minthogy most új törvényeink vannak, amelyek tiltják a házasságkötésekkel való üzérkedést, én is, aki már elmúltam 30 éves, feleségül vehettem egy leányt a szomszéd faluból. Már régen szívesen láttuk egymást, ha találkoztunk a földeken, vagy a vásáron. A lakodalom nem volt elérhetetlenül drága; még két szobát kellett vásárolnom s feleségem az elmúlt hónapban szép fehér, kövér fiucskát szült. Azt hiszem, most már inkább embermódra élünk.

De mindenképpen vannak még nehézségek. Az új kormány újra meg újra felszólít bennünket, hogy segítsünk a sebesültek

és a hadianyag szállításánál. Sok árkot ásunk és lerombóltuk a régi japán erődítményeket. De mélyen érezzük annak szükségességét, hogy kitartsunk saját földünkön és saját állásainkban. Engem megválasztottak az önvédelmi testület vezetőjévé és munka után minden nap gyakorlatozunk puskával, oldalfegyverrel, kézigránáttal és földi aknákkal. Gyakran kell egész éjszaka menetelnünk, néha más falvak önvédelmi alakulataival együtt, hogy harcoljunk Yin földbirtokos és katonái visszatérése ellen. És azután néha felzúgnak fejünk felett azok a gyűlöletes amerikai repülőgépek, bombákat dobnak le és elárasztják falvainkat gépfegyvertűzzel.

Vannak újszerű rendelkezések, amelyekkel nem értek egyet, de a kormányzat hivatalnokai támogatják őket. Ilyen például falusi templomunk megszüntetése. De végül is megtanultam néhány írásjelet elolvasni és a faliújságokból megértettem, milyen ostobaság a babona. A templomban van most egyébként az iskola, ahol megtanítottak írni.

Barátaim és én azt reméljük, hogy rövidesen béke lesz és akkor majd élvezhetjük munkánk gyümölcsét. Ugyanakkor úgy rémlik nekünk, hogy inkább megkockáztatnánk még a halált is, semminthogy visszatérjünk a korábbi évek életmódjához, amelyet mint eladósodott bérlők éltünk a régi kormány alatt.

Ma én, Han népének fia, védelmezője vagyok a földnek, amelyet családunk megmunkál. Az új kormány azt mondja, hogy elvezet bennünket a függetlenséghez és a jóléthez és bár nem könnyű megérteni a beszédeket, amelyekben megmagyarázza, hogyan fog ez megtörténni, én a magam részéről mégis szívesen követem azokat, akik földet, szabadságot és önbecsülést adtak nekünk.»

Határozott arckifejezése és a puska a kezében olyan nyomatékot adtak szavainak, mely a nankingi kormányt mély gondolkodásra indította volna, ha nem őrizték volna oly feltétlenül és reménytelenül attól, hogy vezérkari megbeszélései és gazdasági tanácskozásai során meghallgassa egy olyan paraszt hangját, mint a tiszteletreméltó Vang-Lo-Fu fia.

A földreform olyan óriási feladatok elé állítja a Kommunista Pártot, hogy egyes helyeken még a milliós párt erős káderei sem elégségesek és tekintettel a párt gyors növekedésére, még a legnagyobb éberség mellett sem lehet mindig teljesen megakadályozni a párttól idegen és a párttal szemben ellenséges elemek beszivárgását.

Hogy milyen természetűek ezek a nehézségek és mikép lehet őket leküzdeni, a legvilágosabban Mao-Ce-Tung 1948 május 11-i

beszédéből derül ki, melyet Szenszi és Szuiyuan tartományok felszabadított területeinek pártkáderei előtt tartott.

E felszabadult terület összlakossága három millió; az ott végrehajtott földreform kétmillió és néhány százezer ember tulajdonára és életkörülményeire vonatkozik. Mao-Ce-Tung áttekintést és bírálatot adott a Pártnak a Szenszi-Szuiyuan területen végzett munkájáról s megállapította, hogy a multban a következő hibák fordultak elő:

A Japán elleni háború idején nem mozgósították eléggé az egész lakosságot. Bár a terület partizánjai sokat tettek, a hadiipar működött és végrehajtották a földbérek csökkentését, a tömegszervezés nem volt elég erős; a lakosság jelentős része nem vett részt a munkában. A háború után, amikor a földreform ismét általános jellegű lett, a Párt káderei bizonyos mértékig el voltak szigetelve a parasztságtól; minthogy nem álltak a tömegek állandó ellenőrzése alatt, soraik meglazultak, munkájuk módja már nem volt «tiszta». Ezenfelül olyan elemek is befurakodtak a Pártba, akik személyes előnyöket szereztek a földreform révén. Egyes helyeken reformokat «parancsoltak meg» és a földreformot «a tömegek hangulata ellenére» hajtották végre.

«1947 júniusában — mondta Mao-Ce-Tung —, e terület pártja tanácskozást hívott egybe, ahol ezeket a hibákat kiküszöbölték.»

Ennek azt a módját választották, hogy a Párt alapos önkritikát gyakorolt, a tagok sorában pedig mélyreható tisztogatást végzett.

Magam is részt vettem ilyen önkritikát végző gyűléseken. Napokig, néha hetekig is eltartanak. Ezeken a gyűléseken a párttagok oly részletesen leírják magukat, hogy az már valóságos önéletrajznak is beillik. Komolyan igyekeznek feltárni tévedéseik gyökereit és az olyan érzelmeket, amelyekben saját munkásságuk veszélyeztetését látják. Önkritikára irányuló fáradozásukat a jelenlévők erősen támogatják; kíméletlenül napfényre kerülnek a funkcionáriusok pártmunkájának részletei; mindent megvizsgálnak, a tagoknak nemcsak pártmunkáját, hanem magánéletét is, viszonyukat családjukhoz, barátaikhoz, elvtársaikhoz és kívülállókhoz. E gyűlések után olyan a helyzet, mintha zivatar sepert volna végig a Párt sorain; egyeseket magával ragadott az égi háború, de utána tiszta, friss lett a légkör, mindenki erőt és bizalmat merítteti ebből a tisztogatásból.

A «tisztátalan munkamódszer» hibáit «jobboldali» hibáknak nevezi Mao-Ce-Tung. A szenszi-szuiyani pártkonferencia

által kiirtott hibák mellett voltak azonban «baloldali» hibák is és ezekkel a pártkonferencia sem tudott megbirkózni. A földreform végrehajtásánál «nagyon széles volt a támadás szektora». Nem ügyeltek eléggé a nagybirtokosok és a gazdag parasztok, sőt néha a középparasztok közötti különbségekre. Nem tettek elég éles különbséget a gazdagok feudális földtulajdona és a nagybirtokosok kapitalisztikus, kereskedelmi és ipari vállalkozásai között, amelyeket nem volt szabad «kisajátítani» vagy «felosztani» inkább támogatni kellett őket.

«Ezek a hibák — mondta Mao-Ce-Tung — arra vezethetők vissza, hogy a pártkonferencia nem dolgozott ki különböző munkaelveket a tartomány különböző részei számára, holott vannak «régen», «hosszabb ideje», és «újonnan» felszabadult területek. Miközben igyekeztek megszüntetni a falusi lakosságtól való «elszigetelődést», néha ezt az elvet tartották szem előtt: «Azt tedd, amit a tömegek akarnak!» — és bizonyos mértékig elhanyagolták a Párt vezető szerepét.»

«Ezeket a hibákat — folytatta Mao-Ce-Tung — a Párt egy újabb mozgalmában küszöböltük ki 1948 januárjában, miután közzétettük a Központi Bizottság irányelveit a földreform végrehajtására.»

A döntő intézkedések egyike, amellyel sikerült a földreform nehézségeit leküzdeni, a «tisztogatás» és «a politikai vonal megjavítása» mellett az a szoros kapcsolat volt, amelyet a falusi lakosság és a Párt káderei között sikerült megteremteni, anélkül, hogy fel kellett volna adni a Párt belső zártságát.

A parasztokat meghívták a párttagok, funkcionáriusok és káderek üléseire. Nem volt többé olyan ülése a Pártnak, melyen a falusi lakosság jelen ne lehetett volna. A párttisztogatást ezzel az ön- és pártkritika fokáról a tömegkritika fokára emelték. Azokat a funkcionáriusokat, akiknek nem volt tiszta a lelkiismeretük a falusi lakossággal szemben, leváltották. A nagybirtokosokat és olyan kártékony elemeket, akik befurakodtak a Pártba, azzal leplezték le, hogy a falu lakossága feltárta multjukat.

Ennek az intézkedésnek nemcsak az lett a következménye, hogy a Párt arca most már a paraszti tömegek felé fordult és így eltűnt minden titokzatos és ismeretlen vonása, hanem az is, hogy a parasztok most már ismerték és szerették ennek az arcnak minden egyes vonását.

Ha a parasztok egyszer már jelen voltak, amikor a soraikból kikerülő párttagok és a «felülről jött» funkcionáriusok egy asztal körül ültek és arcuk verejtékével igyekeztek a legfontosabb kérdéseket megoldani, teljesen érzéketlenekké váltak a föld-

reform bujkáló ellenségeinek «a Párt titokzatos és sötét hatalmáról» szóló intelmeivel szemben. A Párt életük egy darabja lett.

Ilyen megoldandó kérdések voltak: rendszerbe kellett foglalni a falu földjeinek viszonlagos termékenységét, megvitatni minden oldalról, hogy egy paraszt a «közép» vagy «gazdag» birtokosok sorába kerüljön-e és közben megmagyarázni Mao-Ce-Tung gondolatait.

A falusi lakosság ott volt a Párt összes határozatainak létrejötténél és ezzel fokozódott politikai érzéke. Ez nagyon elősegítette «a falu szegényei bizottságainak» és a «paraszt szövetségeknek» megalakítását. Ezek a bizottságok aktív közreműködésükkel hamarosan tekintélyre tettek szert. Megalakultak a «népképviseleti kongresszusok» és ezek útján horgonyzódott le véglegesen az új demokrácia a népben.

«Ez — mondta Mao-Ce-Tung — nagy sikert jelentett a senszi—szuiyani földreform munkájában. E siker következtében tudta a Párt ezen a területen a forradalmi népháború nagy feladatait teljesíteni.»

A szegényparasztok bizottságai és a senszi—szuiyani falvak parasztszövetségei ugyanezt a maguk módján így fejezték ki: «Most érezzük — írták Mao-Ce-Tungnak —, hogy közvetlen kapcsolatban állunk veled. Most igazán Mao-Ce-Tung elvtárs bizottságai vagyunk.»

1948 újévének napján Mao-Ce-Tung sokezer levelet kapott a felszabadított területek falvainak lakosságától. Egyik ezek közül így szól:

«Kedves Mao-Ce-Tung elvtárs!

Boldog újesztendőt kívánunk neked. A nagy távolságból, amely elválaszt tőled, nem tudunk neked, sajnos, ajándékokat küldeni, bármennyire szeretnénk is. Ajándékok helyett jelentést küldünk neked arról, hogy milyen termelést értünk el a te vezetésed alatt. (Következik a falu raktárában lévő rizseszsákok felsorolása, a szállítócsoport által továbbított áruk értéke, a fonal mennyisége, amelyet az asszonyok fontak és a megszőtt posztó hossza.)

Ma, újév napján jobbat ehetünk és jobban öltözhetünk, mint az elmúlt évek bármely ünnepnapján. Az idén nem jöttek, mint máskor az év utolsó napján a pénzbeszedők, hogy követeljék az adósságok visszafizetését.

A jövő év munkatervét hosszasan és alaposan megvitattuk. (Következnek a termelési terv számadatai.) A földreform befejezésének kérdésében pontosan át fogjuk tanulmányozni utasításaidat. Te, aki a szegényparasztok életét az egész faluban fel

akarod lendíteni, valóban egész életedet nekünk adod. Egy percre sem tudunk rólad megfeledkezni. Jó egészséget kívánunk neked. Csang-Kai-Sek pusztuljon! A te segítségeddel teljessé fogjuk tenni falunk és életünk fellendülését!»

Így folyik a felszabadított területek óriási színpadán a földreform gigantikus színjátéka, melyben 170 millió a szereplők száma, a vezető és hősszerepet pedig a Kommunista Párt játssza.

Drámai ellentétben a másik szereplővel, a feudalizmussal és a parasztok kizsákmányolásának haszontalan, ezeréves hagyományával, a Párt győzelemre vezeti a kínai népet.

Po-Csü-I (9, sz.)

A törtkarú ember

Azután jöttek T'ien Pao háborúi és a sorozások;
Ha három férfi volt a házban, egyet elvittek.
És akit a végzet elért, hova vitték őket?
Öt hónapig utaztak — ezer-mérföldnyire — Yünnanba,
Hallottunk mi a Lu folyóról, mely végigfolyik Yünnanon;
Mikor virágát hullatja a borsfa, mérges gőzök emelkednek;
Akár az üstben, tajtékzott a víz, mikor a hadsereg átkelt a folyón.
Falum csupa sírás és zokogás volt egyik végétől a másikig.
Gyermekek elhagyták apjukat-anyjukat; és férjek az asszonyt.
Azt mondják, a Min törzs elleni háborúkból
Egy millió emberből egy se került haza.
Huszonnégyéves voltam akkor, de ma öreg vagyok;
A bizottság jegyzékén ott állt a nevem, keresztnevem is.
Titokban szétzúztam egy kővel a karomat.
Nem tudtam már ijjat fogni, zászlót lobogtatni.
Tudtam, Yünnanba nem küldenek többé.
A szétzúzott izmok, törött csontok nagyon fájnak ugyan,
De szívesen elviseltem, csak hazamehessek.
— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — *Nem hallottad,*
Hogy T'ien Pao elnöke, Yang-Kuo-Csung,
Áhítozva a császár kegyét, határmenti háborúba fogott;
De mielőtt még győzött volna, elvesztette türelmét a nép.
Kérdezd csak meg a törtkarú embert Hszin Feng falujában.

(Részlet a „Törtkarú ember"-ből, Arthur Waley angol fordítása alapján.)

Az elmúlt századokban, mind a mai napig gyűlölték Kínában a «rendes» hadsereget és rettegtek tőle. Katonának lenni megvetett foglalkozás volt, ha besoroztak valakit, a legnagyobb szerencsétlenség; és ha egy faluba katonaság érkezett, az valóságos katasztrófának számított. A kuomintang-seregek számára a terület, ahová küldik, ellenséges ország, polgárai tehetetlen tárgyai az elnyomásnak.

A felszabadított területek katonái azonban merő ellentétei a kuomintang-seregbe kényszersorozás útján bekerült szerencsétleneknek, akiket saját nyomorúságuk kegyetlenné tesz. Az új negyedik hadsereg egy fiatal katonája egyetlen szóba foglalta össze a különbséget. Csak röviden beszéltem vele, de találkozásunk mély nyomot hagyott bennem annál is inkább, mert röviddel előbb írtam le beszélgetésemet egy kuomintang-katonával, akinek tompa, semmitmondó válaszait jellemzőnek találtam Csang-Kai-Sek hadseregének légkörére. Mindkét beszélgetést pontosan úgy adom vissza, ahogy elhangzottak.

1946-ban szolgálati utat kellett tennem a felszabadított területre a Yangce-folyótól északra. A folyó déli partján őrtálló katonával a következő beszélgetés folyt le:

— Mióta vagy már a hadseregben?

— Négy éve.

— Szeretsz itt lenni?

— Hát mit tehetnék?

— Van családod?

— Igen. otthon, messze délre, Kvangszi tartományban.

— Kapsz hírt róluk?

— Semmit sem lehet tenni. Kilátástalan.

— Miért nem mész haza most, hogy megvertük a japánokat?

— Hogy mehetnék? Se pénzem, se engedélyem.

— De miért nem? Hiszen vége a háborúnak!

— Nem tudom. Nem lehet semmit sem tenni.

Jól megnéztem ezt az embert. Elég jámbornak látszott. Tipikus keskenyvállú délkínai paraszt, amilyeneket százával láttam feküdni Kvangszibán, a kolerakórház ágyaiban. És mégis, ha majd benyomul bajtársaival együtt egy faluba, amely a vörösöké volt, ott, az «idegen» északiak között gyilkolni és fosztogatni fog szegénységből, megszokásból és tudatlanságból.

Átkeltem a folyón és beértem a felszabadított területek első falujába. A vörös hadsereg egy 18 éves katonája kísért el szállásomra. Megismételtem a túlsó parton játszott kérdés és feleletjátékot.

— Szívesen vagy a hadseregnél?

— Hogyne volnék szívesen?

— A másik parton a katonák nem nagyon szeretik a hadsereget.

— Hja — mondta —, az nagy különbség. Igazán, óriási a különbség. Azoknak ott a másik parton nincs politikájuk. De nálunk — itt egy tízéves kisfiúnak több a politikája, mint odaát egy felnőttnek. — Sajnálkozva rázta meg a fejét. — Nincs politikájuk odaát — ismételte. — Hogyan tudnák megérteni, miért harcolnak, ha nincs politikájuk ...

És ahogy magam megállapítottam, valóban ez volt a döntő különbség. A nép felszabadító hadserege politikai hadsereg volt. Kezdve a tizennégy éves «apró ördögökön», akik mostak, jelentéseket vittek, főztek és ellátták azt a sok jelentéktelen, de együttvéve nagyon fontos szolgálatot, amelyekből egy hadsereg egészen fel a tábornokig, a főbiztosig, sőt Csu-Teh főparancsnokig él. Az idősebb tisztek közül sok részt vett a «hosszú menetelésben» vagyis Yenanba jöttek, minekután végigszenvedték azt a csaknem legendába illő korszakot kimondhatatlan fáradalmaival és emberfeletti kitartásával, amely az első kínai szovjetterületek vége és az új demokrácia kezdete közé esik.

A felszabadító hadsereg politikai jellege elsősorban a polgári lakossághoz való viszonyában mutatkozott meg. A Japán elleni háború kezdete óta állandóan ott van a «nyolc szabály» a felszabadított területek minden katonájának a kezében:

1. Ha egy paraszthaz ajtaját ágydeszkának használod, akaszd az ajtót ismét helyére, mielőtt elhagyod a falut.

2. Mielőtt elindulsz, kötözd a szalmát, amelyen aludtál, csomókba és vidd oda, ahol találtad. Ha bármit elvettél a helyéről, tedd vissza. Mielőtt elmész, seperd fel a padlót.

3. Légy szerény, őszinte és barátságos.

4. Ne foglalj le semmit. Mindenért, amit vásárolsz, fizesd meg a piaci árat.

5. Ha valamit kölcsönkérsz, add vissza.

6. Ha kárt csinálsz, térítsd meg.

7. Ne piszkold be a falvakat. Áss magadnak saját latrinát.

8. Ne zaklasd a nőket. Ne fürödj meztelenül ott, ahol meglátnak.

«Még egy szál cérnát vagy egy varrótűt sem szabad elvenned a parasztoktól» — így hangzik az egyik a három fegyelmi szabályból, amelyet az új demokrácia minden katonája köteles betartani.

A «nyolc szabály» még az első partizánküzdelmek idejéből származik. Sokban hozzájárult ahhoz, hogy a lakosság és felszabadító hadseregek között nagyszerű összhang fejlődjön ki.

A Japán elleni háború idején a Kuomintang blokád alatt tartotta az északnyugati részeket és nagyon megnehezítette a a partizánok helyzetét a hátországban. Ebben az időben a «többtermelési mozgalom» néha époly fontos volt, mint a «küzdelem a vonalak mögötti frontokon».

A nyolcadik hadsereg 120. hadosztályának 359-ik brigádja három évig állt elkeseredett harcban. 1940-ben visszarendelték és azt a feladatot kapta, hogy biztosítsa a határt a kommunista északnyugat és a szomszédos kuomintang-területek közt Csang-Kai-Sek ott elhelyezett félmilliós csapatainak támadásai ellen. A kipróbált harcosokat ugyanakkor a termelőmozgalomba állították be mint úttörőket. A Yenan-terület egyik körzetében, amely az 1860 évi mohamedán-lázadás óta ugaron hevert, munkához látott a brigád. A parasztok csudálkozva nézték a főhadnagy- és ezredes-elvtársakat, akik befogták magukat az eke elé, mert kevés volt az igásállat.

— Micsoda hadsereg! — mondották. — Ki látott valaha katonákat a földeken dolgozni! De még most is lehet látni, hogy igazi katonák vagytok. Bocsássatok meg, ha azt mondjuk, hogy sok munkaerőt fecséreltek el. Ez így egészen rossz, az sem helyes. Ha így meg így csináljátok, többet végezhettek ...

És a katonák tanultak a bámészkodóktól.

Az összes partizánterületeken szabály lett a hadsereg számára, hogy aratás idején segíteni kell a parasztoknak. Az ilyen együttműködés szinte önmagától fejlődött ki a küzdelem körülményeiből. Katonák számára, akiknek a taktikája abban állt, hogy hirtelen rajtaütöttek az ellenségen és azután egybeolvadtak a paraszti lakossággal, a mezőgazdasági munka a harci tevékenység természetes kiegészítőjévé vált.

Parasztok és partizánok — e két fogalom sokfelé csak ugyanazon emberesoport kétféle működési területének kifejezője volt.

— Hogyan lehetne őket legyőzni? — panaszkodott nekem egy kuomintang-tiszt. — Nappal parasztok, éjszaka meg isten tudja honnan, kézigránátokat és puskákat szednek elő s átalakulnak partizánokká.

A nagy partizánseregeket jórészt a lakosság tartotta el önkéntes munkájával. Az egyes kerületek asszonyai a szomszédokkal versenyezve fontak, egyenruhaanyagokat szőttek és szövetcipőket varrtak a hadsereg számára.

De a falusi lakosság a katonaságot ennél sokkal jelentősebben segíti. 1947 júliusában, amikor Liu-Po-Csen hadserege a felszabadított területek katonáit a Sárga Folyótól egészen a Közép-Kínában lévő Yangceig kergette, a parancsnokló tábornok rendkívül meleg elismeréssel emlékezett meg napiparancsában a parasztokról, akik rekordidő alatt szállították a sebesülteket és a hadianyagot sokszáz kilométeres útszakaszon.

— A parasztok e teljesítménye nélkül — mondja Liu-Po-Csen — nem győzhettünk volna.

A földreform a veteránoknak megadja «egyenlő és igazságos földrészüket». A hadseregben végzett szolgálatuk szerint biztosítanak számukra tulajdont, jövedelmet és helyet az új demokrácia felépítésében.

Ahova a felszabadító hadseregek eljutnak, mindenüvé magukkal viszik a földreformot. Mikor visszavonultak az ellenség elől, hátrahagyták a földeken a parasztokat, akik, miután belekóstoltak egyszer az új demokráciába, már nem voltak alkalmasak feudális alattvalóknak. A rendes hadsereg által kiürített területeken visszamaradtak a partizáncsoportok és az önvédelmi alakulatok. Amikor a kuomintang-csapatok számszerű túlereje megtört, a felszabadító hadsereg a parasztokra támaszkodva, újra visszajött, annak ellenére, hogy feladta az utakat és városokat.

Minthogy a földreform megvalósult, a parasztoknak érdekük, hogy megvédjék a felszabadított területeket; a népi hadseregeknek tehát nem kell új hódításaikat megszálló csapatokkal biztosítaniuk: megvan az egység a felszabadító hadsereg és a lakosság közt. A Kuomintang viszont, ha bárhova jutott, visszavitte a régi földbirtokosokat és azok bandáit. Ha egy területet nem biztosítottak állandóan megszálló csapatok, az nem maradt sokáig birtokukban. Az óriási emberveszteségek mellett ez a körülmény is hozzájárult a kuomintang-hadseregben mutatkozó nagy katonahiányhoz.

Csang-Kai-Sek csak *átmenetileg* foglalhatta el a vidéki területeket, de a néphadsereg *állandó* jelleggel.

A felszabadító hadsereg magatartását a városokban akárcsak a falvakban, politikai felelősségérzetük és a lakosság meg a demokratikus hadsereg egységének tudata határozza meg. 1948 június 18-án a kommunisták meglepetésszerűen meg-

szállták Kaifenget, Honan tartomány fővárosát. Elfogták az egész helyőrséget és a Kuomintang egyetlen hivatalnoka sem tudott már elmenekülni. Később kiürítették a várost, miután már elérték katonai céljukat. Mark M. Lu, kuomintang újságíró, következőkben vázolta a megszálló csapatok magatartását; írását a Shanghaiban megjelenő újságok közölték és csak növeli a hatást, hogy ellenfél bizonyságtétele, olyan emberé, aki egyáltalán nem híve az új demokráciának:

«A kommunisták nyolc hadsereget vetettek be a küzdelembe Csen-Yi tábornok és egyet Liu-Po-Csen tábornok parancsnoksága alatt, hogy biztosítsák a város bevételét. A csapatok különösen ügyesek voltak a sáncok megrohamozásában. Csang kormánya csaknem egy évet fordított arra, hogy erődítéseket és torlaszokat létesítsen a főbb útvonalakon és a városhoz vezető utakon. De mindezek a védelmi intézkedések teljesen eredménytelenek bizonyultak, mert a kommunisták, amint benyomultak a városba, szétoszlottak a házak között, földalatti folyosókat ástak egyik háztól a másikig és így mindenkor a védők mögé kerültek.

A kommunisták Kaifeng elfoglalása után mindenütt plakátokat ragasztottak ki, melyekben felszólították «a nép és valamennyi párt szervezeteit, hogy tömörüljenek és alakítsanak közös kormányt»; más plakátokon ez volt olvasható: «Védjétek a nemzeti kereskedelmet és a nemzeti ipart!»

Szavatolták a Kuomintang Párt összes tagjai, valamennyi kormányzósági hivatalnok és katonatiszt biztonságát, akik letették a fegyvert és beszüntették az ellenállást. Egyetlen kivétel ez alól Liu-Mau-En tábornok volt, a tartomány kormányzója, akit mint háborús bűnöst üldöztek.

Június 20-án, amikor a kommunisták elfoglalták a kormányzóság épületét, magas tiszteket és vezető funkcionáriusokat fogtak el, többek között a kormány főtitkárát és nevelésügyi vezetőjét. A kommunista hadsereg magasrangú tisztjei kihallgatták és utána szabadon bocsátották őket. Később azt hallottuk, utasítást kaptak, hogy bírjanak rá minden hivatalnokot, térjen vissza szolgálati helyére és teljesítse továbbra is kötelességét.

A kommunisták elhagyták a várost és magukkal vittek minden hadianyagot és fegyvert, amelyet zsákmányoltak; jóval több volt ez, mint amennyi két hadtest felszereléséhez kellett. Távozásuk előtt kiáltványt bocsátottak ki, hogy el akarják kerülni a város elpusztítását és ezért felszólítják a hivatalnokokat és funkcionáriusokat, valamint a lakosságot, hogy a jövő-

ben, ha visszajönnek, maradjanak a helyükön és végezzék munkájukat.

Az idő alatt, amíg Kaifenget megszálva tartották, a kommunisták váratlan nagylelkűséget és olyan szigorú katonai fegyelmet tanusítottak, amely sok embert meglepett...

Kaifenget azóta újra elfoglalták és az mint Honan kommunista tartomány fővárosa, hatalmasan felvirágzott — ami lehetetlen lett volna, ha a nép felszabadító hadseregei akkori kivonulásukkor nem viszik magukkal a lakosság többségének bizalmát.

1948—49-ben alig volt olyan nap, amelyen ne szabadult volna fel bizonyos számú falu és város. 1949-ben a kuomintang-csapatokat elűzték Kína minden fontos városából az északon fekvő Pekingtől a déli Kantonig.

A nagyvárosok átvételénél szerzett tapasztalatok eredménye megmutatkozott egy sor rendeletben, amelyek összeségükben a «felszabadulás» fogalmát demokratikus újjáteremtéssé bővítették ki. Erre a folyamatra nem illenek olyan katonai kifejezések, mint «megszállás» vagy «hódítás», sem az olyan adminisztratív fogalmak mint: «közigazgatás» vagy «kormány»; olyan szavakat kellene találni, amelyek egy költő szókincséhez tartoznak, mint pl. «felemelkedés» vagy «ébredés».

Ha megverték az ellenséget és megtisztították a várost a kuomintang-csapatoktól, a Csang-klikk által kényszer útján besorozott parasztfiúk megadták magukat és megtörtént a felszabadító hadsereg bevonulása, akkor egy katonai ellenőrző bizottság lefegyverezte az ellenséges elemeket és átvette a felelősséget az első napok forradalmi rendjéért. Az ellenőrző bizottság elnöke látta el a polgármester tisztét.

A bizottság városszerte vitatkozó csoportokat szervezett a munkások, a diákok, az ifjúság, a nők, az orvosok, mérnökök, művészek és vállalkozók között. Az ilyen összejöveteleken múlhatatlanul szóbakerültek az egyes csoportok szempontjából legfontosabb kérdések. Kikérték a véleményüket olyan, a szakmájukban vezető embereknek is, akik különös tekintélyt élveztek. Ilymódon a város katonai vezetősége már tevékenysége első korszakában a lakosság különböző csoportjainak véleményére támaszkodhatott.

Olyan városokban, amelyek sok éven át feudális uralom alatt voltak, gyakran teljesen kipusztították a szakszervezeteket és a nép tömegszervezeteit. Nem volt könnyű forradalmi bizottságokat alakítani a munkás-, ifjúsági és nőszervezetek megszervezésére. A legaktívabb és legfejlettebb elemek, amelyek az ilyen

bizottságok szervezeti magjai lettek, gyakran az üzemek és gyárak vitacsoportjaiból nőttek ki. E csoportok és a tömegszervezetek bizottságainak működése gyakran a nép összes rétegeinek tanácskozására vezetett, amely több napig tartott és a felmerülő vélemények és javaslatok megtárgyalásával foglalkozott.

Hankauban, Kína egyik legnagyobb ipari városában, egy ilyen, a nép összes rétegeire kiterjedő konferencián, pár hónappal a felszabadulás után, 120 küldött vett részt. A fele munkás volt: gyárakban, kikötőkben, műhelyekben és üzletekben dolgoztak. A vitacsoportok és a forradalmi bizottságok választották meg őket. A küldöttek másik fele kereskedőkből, az ifjúság, a nők, az értelmiségiek, a szabad foglalkozásúak és a demokratikus pártok képviselőiből állt. Ezeket is csoportjaik és bizottságaik küldték ki.

Mindez egy községi tanács választását készítette elő, amelynek az volt a rendeltetése, hogy felváltsa a katonai ellenőrző bizottságot.

Az 1948-ban felszabadult Secsiacsuang nagyváros 1949 júliusában választotta meg községi tanácsát. A küldöttek első ülésükön elhatározták, hogy kiépítik a város vas- és textiliparát, munkásvédelmi és munkásjóléti intézkedéseket hoztak és kimondták, hogy alapítanak egy «Tudományos Ipari Kutató Társaságot». Ötszáz javaslat érkezett be; jórészüket már előzőleg kidolgozták a vitatkozó csoportokban és «az összes rétegek konferenciáján». Ezen a tanácskozáson 25 tagú városi tanácsot választottak. A tanács átvette a városi hivatalokat és a város legfőbb hatósága lett. A megválasztottak között voltak «a munka hősei» a vasúti üzemekből, egy «kiváló munkás» az egyik textilgyárból, egy mohamedán pásztor és egy kisparaszt az egyik határmenti kerületből.

Mire lejátszódott a «katonai felszabadulás», «katonai ellenőrzés», a vitatkozó csoportok, a forradalmi és demokratikus népszervezetek, az összes rétegek konferenciája, a városi parlament és a városi tanács megválasztása, a forradalmi demokrácia fogalma és technikája oly mélyen behatolt a lakosság tudatába, hogy a dolgozók nagy egységfrontját már nem lehetett feltartóztatni viharos előnyomulásában az új élet egyre magasabb szintje felé.

A felszabadító hadsereg önkéntes hadsereg. A kuomintang-területeken egyetlen hivatalnok sem akarta nekem elhinni, hogy a felszabadított területeken nincsenek kényszersorozások. Lehetetlenségnek tartottak egy milliós hadsereget Kínában sorozás, kényszerrendszabályok és hátrakötözött kezek nélkül. Én azonban láttam «mozgósító gyűléseket» a felszabadított északi Kiang-

szuban, amikor Csang megkezdte «koncentrikus támadásait». Az erős fiatal parasztok nagyszámban jelentkeztek. Az egyetlen nyomás, amely egyeseket esetleg cselekvésre bírt, a többiek lelkesedése volt és ez megnehezítette a kevésbbé határozottak számára, hogy kimaradjanak és kitegyék magukat a lakosság megvetésének. A legtöbb azért ment, mert saját ügyéről volt szó és eleget tapasztalt már ahhoz, hogy megértse a küzdelem jelentőségét. Voltak, akik azért mentek, mert elviselhetetlennek tartották a gondolatot, hogy «elveszítsék tekintélyüket». Ezen a környéken volt az embereknek «politikája», ahogy a fiatal katona mondta a Yangce-folyó északi partján.

A polgárháború első fázisában, amikor a néphadseregek még nagyon messze voltak technikailag és számszerűleg a kuomintang-seregek mögött, Mao-Ce-Tung a nép felszabadító hadseregének katonai taktikájáról ezt mondta:

«Elveink a következők:

1. Előbb verd meg az ellenség elszigetelt és szétszórt egységeit, azután pedig a koncentrált és erős egységeket.

2. Előbb foglald el a középnagyságú és kis városokat, meg a tágas falusi területeket, azután foglald el a nagyvárosokat.

3. A küzdelem célja nem annyira az, hogy a városokat megtartsuk, mint inkább az, hogy megsemmisítsük az ellenség harci erejét. A városok elfoglalása és megtartása ennek a következménye legyen.

4. Minden csatában a mi oldalunkon kell a túlnyomó erőnek lenni. Célunk az, hogy az ellenséget minden oldalról bekerítsük és tökéletesen megsemmisítsük, úgyhogy senki se menekülhessen. Bizonyos körülmények között alkalmazd azt a módszert, hogy súlyos csapásokat mérsz az ellenségre, minden erőddel állásai központjába igyekszel behatolni, csapatai egyrészét megsemmisíted, a másikat megfutamítod, úgyhogy mi gyorsan más helyre vihessük csapatainkat s az ellenség újabb erőit verhessük meg. Kerüld a hosszú, fárasztó harcokat, amelyek nem járhatnak annyi nyereséggel, hogy pótolják a veszteségeket, vagy a nyereség és veszteség egyforma nagy. Ilymódon minden frontszakaszon és minden hadműveletnél feltétlenül az ellenség fölé kerülünk, még akkor is, ha számszerűleg mi vagyunk a gyengébbek. Ez biztosítja minden katonai vállalkozásunk sikerét. Idővel elérjük az általános fölényt és teljesen meg tudjuk semmisíteni az ellenséget.

5. Ne bocsátkozz olyan harcokba, amelyek nincsenek kellőképpen előkészítve, vagy olyan ütközetekbe, ahol nem biztos a győzelem. Előkészületeinknek olyanoknak kell lenniök, hogy

a körülmények, amelyek között harcolunk, az ellenség helyzetével összehasonlítva, biztosítják győzelmünket.

6. A legfontosabb tulajdonságok, amelyeket harci modorunknak ki kell fejlesztenie, a bátorság a csatában, kitartás az áldozatvállalásban, a fáradalmak elviselése és az a képesség, hogy helytálljunk a szünet nélkül egymásra következő összecsapásokban.

7. Verd meg az ellenséget mialatt menetel, de helyezz súlyt arra a taktikára is, hogy támadásokat intézz katonai állások ellen és foglalj el megerősített helyeket és városokat.

8. Ha városokat rohamozol meg, intézz rohamot az összes erődítések ellen, ahol gyenge a védelem. Nagy erővel és csak kedvező feltételek mellett támadj. Ha a körülmények megengedik, foglald el a városok erősen védett erődítményeit is.

9. Tartsd meg és fokozd erőinket azzal, hogy ellenséges hadianyagot zsákmányolsz és elfogod az ellenséges legénységet. A legfontosabb ember- és anyagforrás a front.

10. Ügyesen használd ki az időt két hadművelet között. A pihenésre és átcsoportosításra szánt idő soha se legyen túl hosszú. Ha csak lehet, ne hagyd az ellenséget lélekzethez jutni.»

E taktikai elvek továbbfejlesztése oda vezetett, hogy a nép felszabadító seregei a legjobban védett városokat is elfoglalták; ezek közül több «az ellenség harci erejének megsemmisítése következtében» esett el. Két év alatt az új demokrácia hadseregei «általános fölénybe» kerültek és bebizonyították, hogy «teljesen meg tudják semmisíteni az ellenséget».

Akárcsak a japánok a második világháborúban, úgy tanulmányozták a polgárháború alatt Csang-Kai-Sek vezérkarának amerikai tanácsadói a felszabadító hadsereg rendeleteit és katonai iratait. Jól ismerik Mao-Ce-Tung és Csu-Teh hadviselésének alapelveit. De a maguk részéről nem tudják őket sem alkalmazni, sem pedig megfelelő ellenrendszabályokat velük szembeállítani.

«Ennek az az oka — mondta Mao-Ce-Tung —, hogy a mi stratégiánk és a mi taktikánk a népháború elvein alapul. Ezek az elvek a néphadsereg forradalmi politikai munkáján nyugszanak, céljuk a nép és hadsereg, a tisztek és katonák közötti egység helyreállítása és az ellenség sorainak megbontása. Egyetlen népellenes hadsereg sem tud olyan politikát alkalmazni, amely hasonló elveken nyugszik.»

Ha ez a politikai munka nincs, a kuomintang-csapatok nem szöktek volna át magasrangú tisztjeikkel együtt a felszabadító hadseregheZ. A foglyok szabadon választhattak: vagy belépnek

a felszabadított területek csapataiba, vagy vegighallgatnak egy politikai nevelőtanfolyamot, vagy pedig visszatérnek a kuomintang-területre. Jellemző, hogy a foglyok túlnyomó része a két első lehetőséget választotta és csak egy kisebb rész az utóbbit.

A Csu-Teh főparancsnoksága alatt harcoló csapatok tekintélyes része olyan katonai alakulatokból áll, amelyek a kuomintang-hadsereghez tartoztak és ma a felszabadító hadseregek politikailag öntudatos csapatai. A forradalmi hadtestek gépesítését, páncélos egységeik kialakítását nagyrészt zsákmányolt hadianyagok teszik lehetővé.

Kína kommunistái tudják, milyen óriási része van a Szovjetúniónak minden nép szabadságharcában. A felszabadított területek a demokrácia táborához számítják magukat, amely a Szovjetúnió vezetése alatt áll. A felszabadított területek népe — a Szovjetúnióval való forradalmi szolidaritás sérelme nélkül büszke rá, hogy pártja, a Kommunista Párt, a nemzet pártja lett, büszke reá, hogy bármennyire igyekeztek «külföldi pártnak» feltüntetni, *kínai* párt és mint ilyen él a tömegek tudatában A nép büszke rá, hogy a polgárháborúban katonai sikereit a kuomintang-hadsereg felett olyan fegyverekkel érte el, amelyeket maga zsákmányolt s nem volt kénytelen, mint a Kuomintang, külföldön fegyvereket kéregetni, hogy meg tudja állni a helyét a háborúban.

Yenanban részt vettem egy sajtóértekezleten, amelyet Csu-En-Lai tartott külföldi újságírók számára. Elemezte Csang-Kai-Sek katonai budgetjét és bebizonyította, hogy Csang sok billióra menő kiadásainak 80 százalékát a polgárháború céljaira használta fel.

Amikor egy amerikai ujságíró félbeszakította, a következő jellemző beszélgetés folyt le:

Az amerikai: «Csu-En-Lai úr, éppen most állapítottam meg, hogy az ön számítása szerint a Kuomintang minden egyes katonájára évi 15 millió kínai dollárt költ. Aki a kínai katonák kiadásait ismeri, nem tartja ezt valószínűnek.»

Csu-En-Lai: «Nem tudom, hogy az ön hazájában nem volna-e képtelenség, ha a katonai kiadások végösszegét elosztanánk a katonák létszámával; ha tekintetbe vennék, amit atombombáikra költenek, egészen tekintélyes összegű kiadás esnék minden amerikai katonára. Efféle számítás a kuomintang-területen minden esetre képtelen eredményre vezetne. Használhatóbb eredményekre jutna, ha Csang-Kai-Sek katonai kiadásait elosztaná a kuomintang-tábornokok számával. Akkor legalább tudná, mennyi esik egy generálisra».

Az amerikai (haragosan): «No jó. Mondja meg nekünk kérem, milyen a katonai budget a felszabadított területeken».

Csu-En-Lai: «Úgy sejtem, hogy válaszom nem fogja önt kielégíteni. Itt Yenanban például lát egy főhadiszállást, amely valószínűleg páratlan az egész világon. Két milliónyi katonánknak nem adunk pénzt — azt a keveset, amire szükségük van, a lakosság adja nekik, amelyért harcolnak. Élelmezésük egy részét maguk állítják elő, ruházatukról a felszabadított területek asszonyai önként gondoskodnak, fegyvereiket pedig — egy kis kerülővel a Kuomintangon át — az amerikai kormánytól kapják. Nekünk a főhadiszálláson van rádiónk, azon át adjuk meg nekik a szükséges utasításokat és irányvonalakat. Ezért is nincs nekünk budgetünk. És mégis nagy sikereket érünk el.

Tudom, hogy ön, Mr Smith nemrégiben írt egy cikket és azt állította, hogy a Szovjetúnió küld nekünk fegyvereket...»

(Mr Smith elsápadt és minden pillanatban azt várta, hogy kivezetik és a falhoz állítják. De nyugodt lehetett: két óra mulva Yenan előkelőségeinek udvarias kísérete mellett hagyta el repülőgépen a várost.)

Csu-En-Lai folytatta, anélkül, hogy tudomást vett volna a közbeszóló izgatottságáról: «Ismerem az ön gondolatmenetét. Az ön fejében az, amit a kommunisták a felszabadított területeken tesznek, vagy a hatalmas Szovjetúnió nagyszabású intrikája, vagy valami csoda. Ön, mint felvilágosult amerikai, nem hisz a csodákban. Igy hát nyugodtan azt írja, hogy minden a Szovjetúnió műve. Az igazat arról, ami itt történik, soha sem fogja megérteni, holott egészen egyszerű. Mi külső katonai segítség nélkül vívjuk ki győzelmeinket. Nagy sikereink vannak és győzünk, mert mögöttünk van az egész kínai nép ereje és támogatása.»

Ezt a beszélgetést egyetlenegy amerikai vagy angol újságíró sem adta tovább. Bár 1947. februárjában folyt le, ma is benne van minden, amit a felszabadított területek katonai sikereinek «csodájáról» mondani lehet.

Az új kultúra

Kínai nyelven írni és olvasni olyan művészet, amelyet alaposan tanulmányozni kell. Tíz esztendő szükséges ahhoz, hogy valaki annyit elsajátíthasson belőle, amennyi a hagyományos kínai műveltség alapja. Ábécéje nincs. Minden szót külön írásjel ábrázol és ebből annyi van, ahány kifejezésből a nyelv áll.

Sokszor igyekeztek már egyszerűsíteni a kínai írást, de eddig egyetlen kísérlet sem vezetett eredményre. Egy sem vált be a kínai nyelv nagy gonddal és találékonysággal, de mesterségesen kiagyalt ábécéi közül. Ennek oka a jelképek, az ideogrammok mély kapcsolata az egész kínai kultúrával. Az, hogy valaki tud-e írni, szépen, lendületesen veti-e papírra az ideogrammokat, évszázadokon át általában a műveltség fokmérője volt.

Azok, akik ellenzik a kínai írás «romanizálását», vagyis ábécé-rendszerűvé való alakítását, elsősorban azzal érvelnek, hogy az ideogramm a legfontosabb kapocs észak és dél közt. Ez fűzi szerintük nemzeti egységbe a tartományokat nyelvük, viseletük és szokásaik minden különbözősége ellenére is. Egy kantoni ember nyugodtan kérhet egy peipingi régiségkereskedésben mindent, ami szívének kedves, bár úgy a vevők, mint az eladók egészen eltérő hangzású szavakkal jelölik meg a drágaságokat. Csak az a fontos, hogy le tudja írni az ideogrammot, amely a kívánt darabot jelképezi. Az északnyugatról Yenanból jött kommunista meg tudja vitatni egy Fukien tartománybeli délkeletről jött hadifogollyal az új demokrácia előnyeit, bár Fukiennek egész külön nyelvezete van, csak tudjanak mindketten írni. Ez az egyesítő erő oly értékessé tette az írásjeleket, hogy minden reformkísérlet ellenére megmaradtak, bár megnehezíti a «népművelés» problémáját.

Egy huszonhat betűből álló ábécét könnyű megtanulni, a sokezer írásjel elsajátítása éveket igényel. Mégis a felszabadított területek munkásai, parasztjai és katonái, akik nem tudtak írni, a kínai írásjelekben látják egyetlen érzékelhető kifejezését annak a «műveltségnek», amely után annyira sóvárognak; ragaszkodnak hozzájuk, holott csak nagy fáradtsággal tudják őket elsajátítani. Szemükben a kínai írás hazájuk régi kultúrkincse, amelyben az új demokráciában épúgy részesedni akarnak, mint a nemzet egyéb kincseiben.

A kínai írás romanizálására irányuló törekvéseknek — eltekintve attól, hogy az írásjelek mélyen gyökereznek a nemzet életében, még egy nehézséggel kell megküzdeniök: azzal, hogy hogyan lehet visszaadni a kínai szavak hangzását alfabetikusan. Egyforma hangzású, de mást jelentő szavak — mint például «áll» és «áll» — számtalanszor előfordulnak a kínai nyelvben. Tömegesen vannak egyforma hangzású szótagok is, amelyek egészen mást jelentenek. Ezeket az egyformán hangzó szavakat jól meg lehet különböztetni az őket jelölő, egymástól eltérő írásjelekkel. Az alfabetikus írás viszont ilyen esetekben megnehezíti a fogalmak megkülönböztetését. Kerestek tehát még egy módot, hogy

megkönnyítsék az írás elsajátítását. Áttértek az «ideogrammok egyszerűsítésére». Ha csökkentik a vonalak számát, amelyekből egy írásjel áll és egyszerűsítik egész alakját, lényegesen könnyebb megtanulni.

A felszabadított területeken igen gyakran előforduló, sokat használt szavakat, mint «partizán», «ellenség», «gazdag», «szegény» a háború alatt egyszerűsített formában írták és így a tömegek, amelyek az új demokráciáért folyó küzdelemmel együtt az írás és olvasás művészetét is elsajátították, gyorsan és könnyen megjegyezték. Ma az újságokban és az új társadalmi rend dekrétumaiban nagy számban használnak egyszerűsített ideogrammokat, amelyeket különösebb fáradság nélkül meg lehet tanulni. Bár a Kuomintang-kormány szabotálja ezeket a törekvéseket és eredményeiket nem ismeri el, a haladó értelmiségiek Csang hátországában szintén ezeket az egyszerűsített írásjeleket használják leveleikben és maguk sokszorosította röpirataikban.

A népművelés problémáinak megkönnyítésére szolgáló romanizálási, vagy egyszerűsítési kísérletek tovább folynak; a kérdés végleges megoldása azonban a polgárháború utáni időre vár.

Az írás és olvasás elsajátításának nehézségei elől az új demokrácia nem rettent vissza; energikusan látott hozzá, hogy mindenki művészete, népművészet legyen belőle. Az írás-olvasás elsajátítását társadalmi kötelezettséggé tették. Sokszáz új falusi iskolát nyitottak meg és ezeket most már nem a gazdagok gyermekei látogatják, mint azelőtt. A felnőttek nevelését új módszerekkel kísérlik meg. Sok falu bejáratánál a parasztok táblákat akasztanak ki kínai írásjelekkel; előttük egy kisfiú, vagy a falu egy katonája áll őrt. Este, amikor a paraszt földjéről hazamegy, addig nem mehet tovább, míg el nem tudja olvasni az írásjeleket. A táblákat időnként kicserélik, az írásjelek számát felemelik.

Az analfabetizmus elleni küzdelem nem hagy nyugtot a parasztoknak. Déli szünetben, amikor ebédelni mennek, reggel, ha munkába indulnak, mielőtt az élet továbbmegy, előzőleg le kell küzdeniök a napi lecke akadályait.

A felnőttek oktatásának egy másik formája «a kis tanítók mozgalma». A gyermekek este továbbadják a felnőtteknek azt, amit nappal az új iskolában tanultak. Ez a módszer nemcsak szakít a szegényparasztok hagyományos művelletlenségével, hanem azzal a hagyománnyal is, hogy a fiataloknak feltétlenül tisztelni kell az öregeket.

A felszabadult területek néplapjai, a falusi, kerületi és városi újságok, s különösen a rendkívül elterjedt faliújságok beérik 800—1000 írásjellel, amelyek nagyrésze «egyszerűsített ideo-

gramm». Minthogy az írástudatlanság az új demokrácia fáradozásai folytán óriási mértékben csökkent, ezek a sajtotermékek valóban egyre inkább «mindenki újságai» lesznek, az új népi kultúra jelentős részei.

Az új demokrácia találékony, félretolta azt a kifogást, hogy demokráciára csak ott van szükség, ahol mindenki legalábbis írni és olvasni tud.

Egy magasrangú kuomintang tiszt, aki Amerikában végezte tanulmányait, mondta nekem egyszer, amikor a demokratikus reformokról vitatkoztunk: «Milyen nevetséges demokráciáért kiabálni olyan országban, ahol a lakosság 60 százaléka nem tud írni és olvasni. Kínában a nevelés a probléma. *Előbb* jön a nevelés, csak *azután* a demokrácia.

Ezen az emberen meglátszott, hogy várhat, nem sürgős neki a dolog. Az új demokrácia, amely nem várhat, megoldotta a maga módján az iskolázatlan választók problémáját.

Egy körzetben választásokat írtak ki. A választási bizottság meghívta a tartományi újság fényképészét és lefényképeztette az összes jelölteket. A fényképeket kiszegezték a választási helyiség falaira. Minden kép alatt felül nyitott zsákocskát helyeztek el. A választási helyiségbe belépő paraszt kapott egy szem borsót, amelyet markába szorítva vitt végig a fényképek előtt. Ha odaért a neki megfelelő jelölt képéhez, bedobta a borsószemet a kis zsákba. Amikor a zsákokban lévő borsószemeket megszámlálták, az volt a benyomásom, hogy ez a választás titkosabb és demokratikusabb volt, mint azok, amelyeket Amerikában volt alkalmam megfigyelni. Azokat ezer megfizetett újságcikkel készítették elő és az eredményt azután modern irodagépeken, villamos erővel kalkulálták ki.

A japán elleni háború haláltmegvető partizánjai között voltak fegyvertelen diákok és diáklányok. Az ő kötelességük volt a nevelés munkáját a falvakban megszervezni. Egy Wang nevű partizán nő elbeszéléséből ismertem meg egy részletét ennek a munkának, amely nemcsak pedagógiai ügyességet, hanem bátorságot is kívánt. Wang elvtársnő törékeny, karcsú leány volt, akit vissza kellett hívni a frontterületről, ahol dolgozott, mert a japán megszálló csapatok közvetlen közelében lévő falvakban túlságosan ismerték gyermekded alakját. Szó szerint leírtam, amit elmondott:

«A forradalmi mozgalomba Shanghaiban kerültem bele, mint a pedagógiai egyetem hallgatója. Két évig a diákszervezetekben dolgoztam a japánok ellen, azután az új negyedik hadsereg területére küldött a Párt, mert tudomására jutott, hogy az egyetemen keres Vang-Csing-Veinek, az áruló kormány elnökének

rendőrsége. A partizánok azzal bíztak meg, hogy Dél-Kiangszu egy felszabadított körzetének falvaiban szervezzem meg a nevelési munkát. Az ottani régi iskolarendszer nem volt alkalmas arra, hogy valami újat építsünk fel reá. A nagyobb falvakban voltak iskolák; tanítóikat a gazdag földesurak fizették. A gyermekek 80 százaléka nem részesült oktatásban, a felnőttek 90 százaléka nem tudott se írni, se olvasni.

A háború előtt, a kuomintang-uralom idején volt valami szabályzat a tanítók számára. Fel kellett dolgozniok bizonyos tananyagot, hogy taníthassanak az «elismert» iskolákban. De mint annyi más kuomintang-törvény, ez is csak papíron maradt. Ha a városokban legalább részben végre is hajtották, a falvakba, ahol a kínai lakosság 80 százaléka élt, nem jutott el. A falun a régi rendszer uralkodott. A gazdagok gyermekeit megtanították az ősrégi klasszikusok, Konfuciusz és Menciusz írásaira. A tanítás módszere abban állt, hogy a tanító felolvasta a mondatokat és a tanítványok utána mondták. Ezen kívül írásjeleket festettek és azokat addig írták le, olvasták el és írták újra, amíg belevésődtek a gyermekek emlékezetébe. A tanító nem tartott rendszeresen iskolát, hanem csak akkor, ha nem volt másutt sürgős dolga. Ilyen sürgős dolgok voltak betegség, üzleti szerződések szerkesztése (ez kiegészítette a sovány jövedelmet), vagy az, hogy egy látogatóval teát, vagy bort kellett innia.

Kezdetben a tanító nevelésére vettünk irányt. Partizánhatóságaink rendeletére kiképző tanfolyamon kellett részt venniök. Egy ilyen tanfolyamot vezettem, amíg ott működtem. A jelöltek régi fajtájú falusi tanítók voltak és középiskolai tanulók, akik hazafias okokból csatlakoztak hozzánk. Jöttek tanítók a megszállott területek városaiból is, akik nem tudtak beletörődni abba, hogy a japánok idején a gyermekeket «a nap fiai felszabadító missziójának» hitvallására tanítsák, vagy Vang-Csing-Vei idején előadják nekik a «politikai segítséget Japán-*nak*, gazdasági felemelkedést Japán *útján* és kultúrcserét Japán*nal*» mozgalom jelszavait, hogy ilymódon éretté tegyék őket, a «nagyobb Kelet-Ázsia általános jólétére», Japán uralom alatt.

Mi pedig a kínai forradalom történetét az utolsó száz évben és Mao-Ce-Tungnak «A hosszantartó háborúról» és «Az új demokráciáról» című könyvét tanítottuk. Ez igénybe vette két hónapig tartó kiképző tanfolyamunk kétharmadát. Hadseregünk politikai vezetősége egyik ülésünkön igen komoly bírálatban részesítette a nevelési osztályt, mert csak az idő egyharmadát fordítottuk a pedagógia modern módszereire. A kritika teljes jogos volt, hibánk azonban abból származott, hogy az egyetemen többet fog-

lalkoztunk politikával, mint tanulmányainkkal és beálltunk a partizánok közé — sokkal korábban, hogysem vizsgáinkat letehettük volna. Nagyon megbántunk akkor minden pillanatot, amelyet figyelmetlenül töltöttünk el egyetemi tanulmányaink alatt!

E bírálat után beszereztünk csempész úton néhány modern pedagógiai könyvet Shanghaiból és igyekeztünk magántanulással pótolni kiképzésünk hiányait.

Politikai vezetőségünk egy más alkalommal erős bírálatban részesített bennünket, mert felvettünk olyan tanítókat, akik «Vang-Csing-Vei kuomintang»-jához tartoztak, a Kuomintangnak ahhoz a részéhez, amely átszökött a japánokhoz. Csak amikor kiderült, hogy ezek a tanítók jól viselték magukat a japánok büntető expedícióinál és a «kínos kikérdezés» ellenére sem árulták el a partizánokat, rehabilitálódott szakosztályunk ismét a politikai vezetőség szemében.

Egyik iskolalátogatás alkalmából olyan faluban tartózkodtam, amelynek tanítóját az egyik kéthónapos tanfolyamon én képeztem ki. A japánok meglepetésszerűen felbukkantak a faluban és «végigvizsgálták» a polgári lakosságot. Eljöttek az iskolába is. Mielőtt beléptek, lementem a dobogóról, ahol együtt álltam a tanítóval és a gyermekek közé ültem egy padba. Szerencsére elég fiatalnak látszottam és úgy voltam öltözve, mint a parasztleányok, úgyhogy iskolásnak nézhettek. A japánok jöttek, kikérdezték a tanítót és lövésre kész géppisztollyal, keményen, szigorúan néztek a gyermekekre. Nagyon dobogott a szívem, mert a tanító régivágású ember volt, aki csak azért járta végig tanfolyamunkat, mert félt katonáinktól. De hallgatott és a gyermekek közelebb húzódtak, hogy eltakarjanak. A japánok elvonultak — és én folytattam az ellenőrzést.

Egy más alkalommal hirtelen félbe kellett szakítanunk tanfolyamunkat, mert katonai támadás érte a falut. A partizán osztag részéről csak a nevelő csoport tartózkodott akkor ott, csapatainknak másutt volt dolguk. Tél volt. Emlékszem rá, hogy a gyermekek mentettek meg, úgyhogy hóborította mezőkön át elvezettek a Yangce-folyóig, ahonnan én és csoportunk többi tagjai csónakon eljutottunk a folyó egyik szigetére, ahol biztonságban voltunk. A pedagógiai csoport egyetlen tagja sem tudott igazán evezni és a Yangce csaknem ugyanolyan veszélyesnek bizonyult, mint ellenségeink.

Egy más alkalommal, amikor éjszaka menekültünk egyik faluból egy másikba, japán járőrrel találkoztunk. Többen voltunk,

mint ők, de nagyrészt fiatal diákok, köztük sok leány és nem voltak fegyvereink. A japánoknak pisztolyuk és puskájuk is volt.

Ez az esős évszakban történt. A japánok eltűntek egy kis folyó partjának lejtőjén, nekünk pedig át kellett kelnünk a vízen.

Vállunkhoz támasztott esernyővel, szívdobogva mentünk át a boltozatos hídon. Alakjaink körvonalai a görcsösen szorongatott esernyőkkel, amelyek puskáknak látszottak, olyan félelmesek lehettek, hogy a japánok — látva számbeli fölényünket — nem mertek lőni. Ha megteszik, elvesztünk volna.

Két évi munka után minden falunak volt iskolája és minden gyermek részesült tanításban. A tanítók nappal az iskolában tanítottak, este pedig a gyermekek támogatásával a felnőtteket oktatták. A tanítás teljesen ingyenes volt; a tanítók a parasztok házában étkeztek és csak kis fizetést kaptak. De azért nem éltek rosszul. A múlt idők hagyományaiból egyetlen egy volt segítségünkre, az, hogy a paraszti lakosság rendkívüli mértékben tisztelte a tanítói hivatást.

A mandzsu időkben még fennállott az államvizsgák rendszere az állami tisztviselők számára. Minden hivatalnoki rang vizsgához volt kötve, amelyen a jelöltnek klasszikus műveltségéről kellett beszámolnia. A rangbeli emelkedés mindig újabb vizsgát követelt és így haladt előre a hivatalnok tekintélyben és gazdagságban. A mandzsu birodalom parasztja tudta, hogy iskoláztatás hiányában a ranglétrának még a legalsó fokáig sem tud eljutni és az iskolai műveltségre való vágyódás a paraszti lakosság szívében szinte tragikusan eleven volt.

Amikor az új negyedik hadsereg megvédte a parasztokat a japánoktól, megszerezte hálájukat; amikor önkormányzatot adott nekik, fokozta polgári büszkeségüket; de amikor a partizánok kivitték a falvakba az általános és kötelező nevelést, megnyerték a falusi lakosság szívét.»

Wang elvtársnőt munkássága folyamán a japánok elfogták és kínzásokkal igyekeztek belőle adatokat kivenni a partizán csapatok nagyságáról és állomáshelyéről. Sikerült megszöknie. Csungkingba jött, ahol fél-illegalitásban kellett élnie. Orvosi hivatásom teljesítése közben találkoztam vele, amikor elfogatása folytán szerzett sérüléseit kezeltem. Egy volt a «sok nevelő, tanító, tudós, mérnök, technikus, író, művész és kultúrmunkás» között, akiket Mao-Ce-Tung hívott, egyike azoknak, akikre szükség van, hogy végre lehessen hajtani a nemzeti és a feudális elnyomatás kiirtásának és a független, szabad, demokratikus, egyetértő és erős Kína felépítésének óriási és nehéz feladatát.

A szakmai nevelés kérdése már az első háborús években is sürgőssé vált. Példaképpen vegyük az orvosképzést, amely megfelelő számú orvossal látja el a partizán-csapatokat. Hogy milyen óriási feladatot kellett e téren a japánellenes hadseregnek elvégeznie, kiderül, ha meggondoljuk, hogy a nyolcadik hadsereg kilencvenezer emberének és a negyedik hadsereg tízezer emberének a háború elején mindössze tizenöt képzett orvosa volt. A háború alatt kifejlődött egy rendszer, amelynek segítségével néhány év alatt több mint tízezer orvosból álló testületet lehetett kiképezni!

E testület önkénteseit mindenekelőtt hat hónapig olyan tudományra tanították, amelyet «egészséges orvosi, emberi ész»-nek neveztek. Ide tartoztak olyan elemi ismeretek, mint például: mi lehet a legkisebb távolság egy latrina és a legközelebbi emberi lakóhely között, a tisztaság alapelvei, vérzéscsillapítás, sebkötözés, rögtönzött sínek alkalmazása, a legelterjedtebb fertőző betegségek leggyakoribb forrásai, a fertőzés mechanizmusa.

Hat hónapi kiképzés után a jelölteket kiküldték a frontra egészségügyi szolgálatra, hogy tapasztalatokat szerezzenek. Egy évi frontszolgálat után a legalkalmasabbakat visszaküldték további kiképzésre.

A második tanfolyam egyszerű műtétek, egy kelés megnyitása, sebkezelés, stb. oktatásából állott. Ezenkívül ismertették a legelterjedtebb betegségek tüneteit, megtanították a jelölteket egyszerű gyógyszerek alkalmazására, és az injekciózás technikájára.

Ha azután ezek a «másodfokú tanulók» további hat hónapi frontszolgálatban jól beváltak, harmadszor is visszahívták őket egy utolsó tanfolyamra, ahol mindent megtanultak, amit a tanár tudott, és amihez megvoltak a szükséges készülékek. Így lettek belőlük katonaorvosok.

A tantestület növekedett, mert minden tanfolyam legjobb tanulóit, mint instruktorokat a kisegítő egyetemekre küldték.

Sok kórházat láttam, amelyek az orvosi kiképzés ilyen lavina-módszerének eredményeit szemléltették. Amit az orvosok, ápolónők és ápolók ezekben az intézményekben végeztek, egyszerűsített, de korrekt és szolid orvosi és sebészi kezelés volt. A legmélyebb benyomást azonban nem az tette rám, amit az iskolában tanultak, hanem az, amit már magukkal vittek az iskolába: emberségük.

A legtöbb ilyen kórházat földalatti barlangokban kellett elhelyezni. A japánok néha meglepetésszerűen benyomultak egy partizán területre és olyankor lehetetlen volt a súlyosan sebesültek kórházait kiüríteni. Ilyenkor a barlang bejáratát álcázták,

rizsből és gyógyszerekből a földalatti épületben készletet halmoztak fel és a betegek, sebesültek, ápolónővérek és orvosok heteket töltöttek a föld alatt, anélkül, hogy egyetlenegyszer is elhagyták volna a barlangot, egyetlenegyszer is kimentek, vagy napot láttak volna — mindaddig, amíg a japánok továbbmentek, vagy elűzték őket.

E nehéz viszonyok ellenére is hasonlíthatatlanul jobbak voltak e kórházakban a kezelés eredményei, mint a kuomintang-kórházakban. Azok a halálozási okok, amelyek Csang területén a legtöbb áldozatot követelték — hanyagság, korrupció és a személyzet hideg kegyetlensége — ismeretlenek voltak a felszabadult területeken. A kórházigazgatótól kezdve, az egyszerű sebesült partizánig mindenki ugyanazon a rizsadagon élt. Egy súlyos beteg ágyánál virrasztani becsületbeli kötelesség volt, melyet az ápoló elvtárs a katona elvtárssal szemben magától értetődően teljesített.

A kórházak technikai színvonala a háborús évek alatt jelentősen emelkedett; mert Shanghai, Peiping és Mukden megszállt területeinek nagy egyetemeiről jól képzett orvosok csatlakoztak a partizánokhoz.

Ez volt a kezdet. Azóta számtalan nép-, közép- és főiskola alakult meg a felszabadított területeken. Még nem elég — még mindig hiány van tanítókban, tanárokban és specialistákban, de már elindultak az úton. Leomlott a fal, amely a műveltséget, tudományt és technikai ügyességet körülvette és a feudalizmus vizében vitorlázó kispolgárság féltve őrzött tulajdonává aljasította. Minél jobban megerősödik az új demokrácia, annál több nevelő és képző intézete lesz a népnek; minél több lesz ezekből, annál ellenállhatatlanabbá válik az új demokrácia ereje.

Külön kell beszélni a felszabadított területek művészeti és irodalmi mozgalmairól. E mozgalmak kezdetén egy költő neve áll, aki meghalt, még mielőtt az új demokrácia programmja az ország minden haladó és forradalmi erejének gyüjtőhelyévé lett volna; neve Lu-Hszün.

Lu-Hszün a modern kínai irodalom megteremtője. Az üldözöttek életét élte, egyik városból a másikba vándorolt és 1936-ban halt meg tuberkulózisban. Helyesebb volna azt mondani, hogy örökké feszítette a szenvedély, hogy erejét felemésztette a harci szellem és a munkaerő, amellyel huszonegy kötetnyi művét megírta és hogy a hajtóvadászat közben, amelyet a Kuomintang ellene indított, testének leggyengébb szerve, a tüdő mondta fel legelőször a szolgálatot.

1881-ben született. Gyermekkori emlékei közül legmélyebb benyomást tettek reá útjai a zálogházba, ahol a pöttömnyi kis gyermeknek, aki még az asztalig se ért fel, lassanként mindent el kellett zálogosítani, ami családja birtokában volt, hogy egy másik üzletben, az utca szemközti oldalán orvosságot vásárolhasson beteg apja számára.

Középiskolai tanulmányainak költségeit anyja fedezte abból a kevés pénzből, amelyet azzal keresett, hogy idegenek fehérneműjét hazavitte kimosni és kijavítani. Szegénységben és keserűségben töltött ifjúsága után, Japánban előbb orvosi, majd irodalmi tanulmányokat folytatott.

Lu-Hszün három nagy művel tette magát halhatatlanná. Az egyik: klasszikus kínai művek lefordítása modern kínai nyelvre. Konzervatív tudósok szemében ez szentségtörés volt, mert nagyon is ragaszkodtak ahhoz az előjogukhoz, hogy ők törhessék fel egyedül a régi kínai bölcsesség titkainak hét pecsétjét.

Másik nagy műve modern külföldi írók munkáinak kínai nyelvre való lefordítása. Lu-Hszün fordított Gogoly, Gorkij, Fagyejev, Csehov műveiből és sok angol, amerikai és japán író munkáiból. Ő vágta az első rést abba a gátba, amely addig a kínai költészetet a világirodalom széles folyamától elválasztotta.

Harmadik és legnagyobb cselekedete a modern és forradalmi kínai irodalom megalapítása volt. Hogy ezt elérhesse, szét kellett törnie azokat a feudális béklyókat, amelyek Kína íróinak írásmódját fogva tartották.

A régi irodalom kerülte a mindennapi kifejezéseket. Egy kínai írónak csak elegáns és ritka szavakat volt szabad használnia. Csak olyan írásjelek voltak méltók egy kínai essay-íróhoz, melveken ott volt a mult patinája és amelyeket megszentelt az a tény, hogy előfordultak a klasszikusok műveiben is. Aki csak a mindennapi ideogrammokat ismerte, nem tudott szépirodalmat olvasni. Annál jobb — mondták Lu-Hszün kortársai: költészet, filozófia, felemelő történetek éppoly kevéssé valók közönséges emberek házába, mint festmények vagy gobelinek.

Lu-Hszün szakított ezzel a hagyománnyal. Írásaiban a parasztok nyelvét és kifejezéseit használta. A konzervatív széplelkek ujjal mutattak rá és árulót kiabáltak. Azt mondták, hogy megsérti a tiszteletreméltó, a szép és a jó szabályait. A valóságban azonban azt gondolták, hogy megtörte a konfuciánus urak monopóliumát, azokét az udvaronc művészekét, akiknek nem kellett bemocskolni ujjaikat a feudális kizsákmányolás embergyilkoló gyakorlatával, mert a légkört, amelyben lejátszódott, egy ezer esztendős művészet tömjénével édesítették meg.

Második bűne még megbocsáthatatlanabb volt mint az első. Témái megválasztására vonatkozott. A szegényeket és megtiprottakat írta le. «Áldás» című története, mint a legtömörebb sorsleírások egyike került a világirodalomba. Az elbeszélés szenvedő hőse egy asszony és anya, aki a falusi élet súlyos körülményei között elveszti családját, a szigorú hagyományok megsértésével újból férjhez megy, újra elveszti férjét és gyermekét és végül nyomorultul hányódik a szegény parasztok és kis patriarchák keskeny hierarchiájának legalsó rétegében. A rabszolga életnek ez a Niobeje még évek mulva is üldözi az olvasót kérdésével: van mennyország, van élet a halál után? Nem az élet metafizikai rejtélyeire kíváncsi, egyszerűen csak kérdést intéz a műveltekhez, akiknek az a hivatásuk, hogy ilyen dolgokban kiismerjék magukat, kikutassák hol vannak férjei, akiket elnyelt a nyomorúság, van-e rá lehetőség, hogy megtalálja gyermekét, akit széttéptek a farkasok.

Lu-Hszün legjelentősebb történetének hőse A Kiu, úgy ment át a kínai nép tudatába, mint ő előtte csak Don Quijote a spanyolokéba; azzal a különbséggel, hogy A Kiu Kína életében reálisabb és jelenlévőbb, mint De la Mancha lovagja valaha is volt Spanyolországban.

A Kiut agyonnyomta alacsony származásának véletlene és egy elmeszesedett rendi tagozódás kérlelhetetlen logikája. A Kiu egy szertartásmester hagyományos kazuisztikájával akar átsiklani azon, hogy ő a legutolsó, és bámulja azt az egész fonák világrendet, amely ránehezedik. Ezt az alakot Lu-Hszün oly emberien írta le, hogy egész Kína úgy vitatkozott felette, mint egy égető társadalmi probléma felett. «A Kiu demokratikus lett», mondták az emberek, mikor Csang-Kai-Sek haladó mázzal vonta be diktatúráját, de annak feudális felületén a máz minden fáradozása ellenére sem akart megmaradni. «Forradalmár lett A Kiu?» Ezt kérdezték olyan komolysággal, mintha az élő A Kiu copfja díszében vándorolt volna végig a falvakon, meglassítva a nagy átalakulást.

Mao-Ce-Tung Lu-Hszünt állította Kína intellektueljei és írói elé nagy példaként, mert ő a költő korszerű és forradalmi tematikáját művészi tökéletességgel kötötte össze; a tömegek*ről* írt, de ugyanakkor a tömegek*nek* is. Hogy a felszabadult területek íróiból és intellektueljeiből álló hallgatósága előtt bemutassa a forradalmi művész magatartását, Mao-Ce-Tung a művészetről és irodalomról tartott nagy beszédében Lu-Hszün verseit idézte:

Fordítsd el arcodat a sok ezertől
Kik hidegen mutatnak rád,
És mint igásökör dolgozz szívesen
Azoknak, akik jönnek.

Ma, tizenkét évvel Lu-Hszün halála után, van már a forradalmi íróknak egy nemzedéke, amely az új demokrácia talajában gyökerezve, azoknak ír, akik jöttek, akik itt vannak és itt is maradnak: a felszabadított területek sokmillió munkásának és parasztjának.

Mao-Ce-Tung beszéde irányt és tartalmat adott a forradalmi írók munkásságának. 1942-ben, a Japán elleni háború legnehezebb idejében, amikor irodalom és művészet a kuomintang-területen a feudális bürokratikus reakció nyomása alatt csaknem megfulladt, Kína Kommunista Pártjának elnöke — és vele együtt egész Yenan — talált időt arra, hogy három hétig kizárólag Kína fiatal nemzedékével, a műalkotás problémáival foglalkozzék.

Megkíséreljük visszaadni Mao-Ce-Tung alapvető gondolatait, mert igen mély hatással voltak egész Kína művészeinek munkásságára. Teljes megértésükhöz szem előtt kell tartanunk, hogy abban az időben, amikor ezek a mondatok elhangzottak, a kínai nép puszta életéért harcolt és aki nem adott oda mindent ebben a harcban, azt népe árulójának tartották. Bár Mao-Ce-Tung a beszéd elhangzása idején időhöz és térhez volt kötve, beszéde mégis elég fontos az európai művészek számára is ahhoz, hogy alaposan tanulmányozzák.

«A május 4-iki (1919. évi) mozgalom óta — mondta Mao-Ce-Tung — Kína haladó kultúrhadserege aláásta a feudális és rabszolgakultúra befolyását. A reakciós klikk ezt a fejlődést csak azzal tudta ellensúlyozni, hogy a minőséggel a mennyiséget állította szembe. Másszóval: minthogy a reakciónak nem volt egyebe, mint pénze, több irodalmat tudott esetleg produkálni, mint a haladó művészek, de nem volt képes jót alkotni.

A felszabadult területek létrejötte előtt a két haladó hadsereg, a «népfelszabadító» és a «kultúrhadsereg» működési területe földrajzilag el volt választva egymástól. A Japán elleni háború kitörésének megvolt az a jó oldala, hogy megszüntette ezt a földrajzi különállást és Yenanba hozta a forradalmi írókat és művészeket.

E művészek megérkezése a felszabadított területekre még nem jelentett közvetlen eggyéolvadást a nép felszabadítási mozgalmával. Mielőtt ez megtörténhetnék, még sok probléma vár

megoldásra: a művészek magatartásának alapvető problémája, állásfoglalásuk problémája, közönségük és önnevelésük problémája.

A közönség problémájához:

Kinek alkotunk? Ha nem a gyárban lévő munkásoknak, a földeken dolgozó parasztoknak és hadseregünk katonáinak írunk, akkor olyan hősök vagyunk, akiknek nincs csatateréük. Ha nem *nekik* írtok, ha nem az *ő* nyelvükön beszéltek, ha a «művészet népszerűsítését» nem úgy értitek, hogy eszméitek és érzelmeitek egybeolvadnak a tömegek eszméivel és érzelmeivel, akkor nem tudják méltányolni alapvető gondolataitokat. Akkor minél inkább igyekeztek hősökként, díszlépésben felvonulni, minél inkább akarjátok eszméiteket terjeszteni, annál határozottabban fog benneteket a nép visszautasítani.

Ha azt akarjátok, hogy a tömegek megértsenek benneteket és ha át akarjátok magatokat kovácsolni a tömegek egy darabjává, akkor el kell viselnetek az izzítás és helyrekalapálas hosszú és talán fájdalmas folyamatát.

Kik a nép tömegei? Először a munkások, akik a forradalmat vezetik. Másodszor a parasztok — a forradalom erős és elszánt szövetségesei. Harmadszor a felfegyverzett munkások és parasztok — a mi hadseregünk. És negyedszer a kispolgárok, a forradalom szövetségesei, akik hosszú ideig velünk együtt tudnak dolgozni. Ez több, mint lakosságunk 90 százaléka, ezek a «széles tömegek.»

A kispolgárok, bár magasabb műveltséggel bírnak, mind számszerint, mind politikailag a leggyengébb csoport. Ezért ne a kispolgárságot tegyük közönségünk legfontosabb részévé; ezért nem szabad a munkásokat, parasztokat és katonákat a «hátsó sorokba» utasítanunk.

Sok művészünk igen nagy súlyt helyezett arra, hogy értelmiségieket tanulmányozzon, gondolataikat elemezze, részletesen leírja őket, védelmezze és megbocsássa gyengeségeiket. Ha ezt azért tennék, hogy közelebb hozzák az értelmiségieket a munkásokhoz és parasztokhoz, ha proletár álláspontból fognának hozzá munkájukhoz és nem azért, mert maguknak is örömük telt benne, hogy az értelmiségiek táborában lehetnek, ez örvendetes lenne. De ilyen szándék nélkül munkájuk csak a kispolgárság tükörképét adja. Az ilyen íróknak annyira nincs kapcsolatuk a munkásokkal és parasztokkal, hogy le sem tudják őket írni. Ha alakjaik ruhái munkásruhák is, vagy parasztgúnyák és katonai mundérok — az arcok mindig kispolgáriak.

Az ilyen írók nem szeretik a munkások, parasztok és kato-

nák irodalmát, faliújságjaikat, fali rajzaikat, népdalaikat, népi történeteiket és beszélgetéseiket. Nincs érzékük iránt uk és kezdetleges formáik iránt. Néha ugyan még jóindulatot is mutatnak e dolgok iránt, de ez a jóindulat kíváncsiságból ered vagy azt akarják, hogy saját alkotásaikat felékesíthessék ezzel az anyaggal; vannak esetek, amikor a művészi munkáknak csak a primitívsége fogja meg őket. Az ilyen írók hátuljukkal nagyonis a kispolgárság székén ülnek még, vagy szebben kifejezve: lelkük mélységei még a kispolgárság birodalmában vannak.

Művészeinknek egész határozottan át kell állniok az egyik oldalról a másikra. Azáltal, hogy megtanulják a marxizmust és a leninizmust megérteni és tanulmányozzák társadalmi rendünket, a nép oldalára kell kerülniök. Ez az egyetlen út, amelyen megteremthetik a munkások, parasztok és katonák irodalmát és művészetét.

Lu-Hszün azt mondta, hogy a köztársaság kultúrfrontján fennálló egyenetlenség oka a közös cél hiánya. Ez a cél adva van a tömegekért való munkában.

Itt az élő marxizmusra és leninizmusra gondolunk, amelyet alkalmazni lehet az életre és a tömegek küzdelmére, nem pedig arra a marxizmusra és leninizmusra, amely csak könyvekbe van kötve. Ha sikerül elérnünk, hogy a marxizmus és leninizmus a könyvekből átterjed a tömegekre és így élő marxizmussá és leninizmussá lesz, akkor már nem lesznek szektánsok. Nemcsak a szekták problémája oldódik meg, hanem többi problémáink is.

Ha tudjuk, hogy *kinek* alkotunk, áttérhetünk a második kérdésre: *hogyan* dolgozzunk a tömegeknek?

Elvtársaink ezt a kérdést többnyire úgy jelölik meg, mint a néphez közelálló művészet, a népszerűsítés, a művészet formai tökéletesítésének problémáját. Mindkét probléma — mind a népszerűsítés, mind a tökéletesítés s a kettő kölcsönös viszonya, csak a közönség problémájával oldható meg.

Mit akarunk népszerűsíteni? A feudális kultúrát? A polgárság kultúráját? Vagy a kispolgárságét? Ez nem a mi feladatunk.

Ugyanezt kell mondanunk a tökéletesítés problémájáról is. Hol kezdjük? Milyen kezdeti állapottól jussunk el a tökéletesedéshez? Ha egy műalkotást tökéletesíteni akarunk, tudnunk kell, milyen alapból kell kiindulnunk. A feudálisok osztályából? A polgárságból? A kispolgárságból? Nem. Nem ezekből. Nekünk nem feladatunk a munkásokat, parasztokat és katonákat a feudálisok, a polgárok és kispolgárok kulturális szintjére emelni. Mi arra a magasságra akarjuk őket felemelni, amely felé már elindultak.

Akár népszerűsítéssel, akár formai tökéletesítéssel foglalkozzunk, mindkét esetben vissza kell nyúlnunk a forrásokhoz, amelyekből merítünk. Minden kultúrában, bármilyen színvonalon álljon is, az emberek életének ideológiai formái foglaltatnak, emberi agyakban feldolgozva és visszatükröződve. A forradalmi művészet, forradalmi irodalom a nép életéből áll, ahogy az a forradalmi művészek és írók gondolkodásában és érzésében visszatükröződik és feldolgozódik.

A régiek irodalma és művészete és idegen országok művei, természetesen szintén forrásai lehetnek az inspirációnak. De mindig csak «másodrendű források» maradnak.

Apáink és az idegen költők meg művészek művészetük forrásait, *saját* koruk népének életében és *saját* társadalmukban keresték. Mi felhasználhatjuk őket úgy, mintahogy az ember például felhasznál egy kölcsönkért tükröt. És nagy különbség, hogy vannak-e ilyen kölcsönkért tükreink vagy sem. Olyan nagy lehet ez a különbség, mint az, amely barbár és civilizált, nyers és kifinomult, magasan és alacsonyan álló, gyors és lassú közt fennáll. De sohasem pótolhatják ezek a művek saját jelenünk életének vizsgálatát. Ezért kell a művészeknek elmenniök a ki nem apadó forráshoz, a tömegekhez s résztvenni lángolóan forró harcaikban. El kell menniök hozzájuk, hogy megvizsgálják, megfigyeljék, tanulmányozzák és elemezzék az egész népet, valamennyi társadalmi réteget, a tömegeket, az élet és a harc valamennyi aktív formáját, a kultúra valamennyi csírázó fajtáját. — Ha ezt megteszitek, akkor el tudjátok kezdeni ennek az anyagnak feldolgozását és átformálását. Mert hogy lehetne nyersanyagok és félgyártmányok nélkül valamit feldolgozni! E nélkül az «üresség» művészei, az «üresség» írói lennétek.

Mind a népszerű művészet, mind a magasabb fokú művészet átmenetek a feldolgozás folyamatán. A különbség köztük fokozatbeli. A népszerű művészetet nem oly magas fokon dolgozták fel, mint a magasabb fokút. Minthogy durvább anyagból áll, a tömegek könnyebben és gyorsabban meg tudják érteni. Mai kulturális színvonalukon a tömegeknek kissé nehéz elsajátítani a kifinomult művészetet, melyet olyan magas fokon dolgoztak fel és csiszoltak símára. *A mi főfeladatunk azonban nem az, hogy virágokat hímezzünk selyemre, hanem az, hogy faszenet vigyünk embereknek, akik egy hóvihar foglyai.* Ezért első feladatunk a népszerűsítés; ez ma fontosabb, mint a «tökéletesítés» és hiba volna alábecsülni e munka fontosságát.

A népszerűsítést és tökéletesítést azonban nem lehet egymástól teljesen elválasztani. Ha azok, akik népszerűsítenek,

nem volnának egy lépéssel előbbre, mint közönségük, a népszerűsítés elvesztené értelmét. A népnek népszerűsített művek kellenek, de tökéletesítettek is. Formális tökéletesítést nem lehet a puszta levegőben elérni; legjobban fejlődik a népszerűsítés talaján — a népszerűsítést pedig a formai tökéletesítés fejleszti tovább.

A nagy művészeket tisztelni kell. Művük értékes. De emlékeztetnünk kell őket arra, hogy munkájuk csak akkor kap értelmet, ha a művészek összeforrnak a tömeggel, a tömegeket ábrázolják, a tömegek hű kifejezői lesznek. Csak az tudja a tömegeket nevelni, aki képviseli őket. Csak az lehet tanítójuk, aki tanítványuk is egyben. Ha a nép urainak tartjátok magatokat, nemes emberek egy csoportjának, akik a tömegek felett trónolnak, akkor a tömegek nem használhatnak semmiféle, bármily nagy legyen is tehetségtek és műveiteknek nem lesz jövőjük.

A hasznosság bölcselete ez — utilitarizmus? Mi általában ellene vagyunk az utilitarizmusnak. Ellenezzük azt, ami kizárólag a feudális és a polgári osztályoknak használ. Azok, akik «általában» elítélik a haszonelvűséget, álszentek, saját önzésük és rövidlátásuk utilitaristái. Amíg osztálytársadalomban élünk, csak egyik vagy másik osztály haszonelvűsége között választhatunk. Mi a proletárosztály forradalmi utilitaristái vagyunk. Kiinduló pontunk a legszélesebb néprétegek mai és jövőbeli érdeke. Ezért vagyunk forradalmi utilitaristák, a legszélesebb alapon és a legmesszebbmenő célokkal.

A művészi minőség és a politikai vonal viszonyáról:

A polgári osztály nem ismeri el a proletár műalkotásokat, tekintet nélkül művészi kvalitásaikra. A proletariátus vissza fogja utasítani a polgári műalkotások politikai tartalmát, ha művészi kvalitásaikat illő bírálattal el is ismeri. Ügyesen elkészített reakciós műalkotások azonban a legszörnyűbb károkat okozhatják. Annál nagyobb szükség van hatékony visszautasításukra.

A mi műalkotásainkban a politikai vonalnak egybe kell olvadnia a művészivel. A forradalmi politikai tartalomnak a művészi stílus legmagasabb formájával kell együttjárnia. Azok a művek, amelyek művészileg értéktelenek, haladó politikai tartalmukra való tekintet nélkül értéktelenek. Épúgy kárhoztatjuk a gyenge művészi tulajdonságokat haladó alkotásokban, mint a művészileg ügyes polgári művek reakciós tartalmát.

Kit kárhoztassunk és kit dicsőítsünk? Irodalmi művek, amelyek a burzsoázia kitűnő tulajdonságait dicsőítik, ezért még nem jók; olyanok, amelyek kárhoztatják őket, ezért még nem rosszak. Az író műve még nem lesz jó attól, hogy a

proletariátus jó oldalait dicséri, ellenben a proletariátus sötét oldalataitól való megszállottság értéktelenné tesz egy irodalmi munkát. Nem a nép-e a világ és a történelem teremtője? Hát miért ne dicsőítsük?»

«Azt hiszem — mondta Mao-Ce-Tung, a felszabadított területek művészeinek és íróinak —, hogy ti hosszú lejáratú munkával és a társadalom tanulmányozásával képesek lesztek átnevelődéstek során távlataitoknak és munkálataitoknak új irányt adni. Csodálatos műveket fogtok alkotni és a munkások, parasztok és katonák lelkesedéssel fogadják és forrón szeretik majd őket. Képesek lesztek a művészetet és irodalmat a felszabadított területeken előbbrevinni, s az egész nemzet kulturális mozgalmát új, dicsőséges magaslatra fogjátok emelni.»

Ez a jóslat beteljesedett. A felszabadult területek irodalma Mao-Ce-Tung beszéde után minden irányban nőni kezdett, szélében, mélységében és magasságában. Egybeolvadt az írás és olvasás elsajátításáért folyó küzdelemmel és a népművészet újjáéledésével, mely elmúlt korszakokban elevenen élt és csak az utolsó századok tespedése alatt fejlődött vissza. A költők és értelmiségiek követték Mao-Ce-Tung hívó szavát. A falvakban a parasztokkal éltek és dolgoztak, a hadsereg egységeinél pedig a katonákkal. Olyan emberek kezdtek írni, akik alig néhány «egyszerű» írásjelet tanultak meg.

Az úgynevezett «puska-dalokat» olyan emberek írták, akiket megvetően «fél-analfabétának» neveznek nálunk. Csang-Kai-Sek koncentrikus támadásai idején, amikor az ellentámadás jelszavai járták a felszabadult területeken, keletkeztek ezek az egyszerű kis versek. Kifejezésre jutott bennük az írástudatlanság elleni küzdelem sikere és egyúttal a «nép művészetének» kezdete, amely eltekintve művészi vonásaitól, a polgárháborúban hasznos volt. Egy tüzér, nyert csata után, a következő verset erősítette ágyújára:

Messzehordó ágyú — jól van
Jól lőttél
A déli tó partján.
Lőjj messzehordó ágyú
Legközelebb ugyanilyen jól.

Egy kevésbbé sikeres találat után ez a szöveg állt az ágyún:

Nyolcvankettes — öreg vagy ugyan,
De nem vagy tiszteletreméltó!
Rövidesen ellentámadásba megyünk,
Meg ne hátrálj!

A zászlóalj szakácsa pedig a következő verssel tüntette ki magát:

A rizses dézsa nem túl nagy, s nem kicsi.
Töltsd meg rizzsel, nem kevéssel, nem sokkal
Mosd ki háromszor, öblítsd négyszer
Eltűnik minden homok és piszok.
Elvtársak! így maradtok egészségesek;
Mindenki megtölti hasát.
Fel ellentámadásra! És a harcban
Vegyétek el az ellenség fegyvereit.
Ha eljön a győzelem, én is
A hősök egyike leszek.

Hogy mennyire hatottak Mao-Ce-Tung alapelvei a művészetről és irodalomról magukra az írókra és a kuomintang-területek közönségére is, kiderül a peipingi egyetem egy hallgatójának következő soraiból:

Költők! Lelketek megsavanyodott,
Szavaitokkal eltompult olvasók játszanak.
Kezetek üresen lóg,
Semmi sem sikerül nektek — félre hát veletek!
A mi énekeink: kovácskalapácsok,
Asztalosfűrészek, parasztok ekéi,
És puskák a katonáknak.
Lángok ezek, gyujtanak, égnek.

Nagy és ismert írók elmentek a felszabadult területek falvaiba, hónapokig éltek a parasztok között és írtak életükről. Azután kidolgozták kéziratait, visszahozták a falvakba és megmutatták a parasztoknak. Csak amikor azok kifejezték véleményüket, kerültek a kéziratok nyomdába. Számtalan kisebb-nagyobb elbeszélés írta le a munkások és parasztok küzdelmeit; az olvasók milliói lelkesedve fogadták őket. A nép megérti ezeket az írásokat, bár a «művészi tökéletesség» magas fokán állnak.

Új, erőteljes irodalom keletkezett, amikor azok, akik értettek a költészethez, szoros kapcsolatba kerültek olyanokkal, akik éppen csak írni tanultak. Láttam egy északnyugati paraszt époszát és lefordítottam egyes részeit. De nem közlöm itt, mert a vers egyszerűségét és erejét nem sikerült a fordításba átvinni. Elismert kritikusok ezt a költeményt a kínai irodalom nagy eseményeként üdvözölték, mert «évszázadok óta először keletkezett ismét egy népi éposz.»

Hatalmas mozgalom lett a «Yangko» táncból, amely az új népművészetnek sokszorosan kifejezést adott. Ez a tánc visszatér a néptánc egy régi formájához, melyet énekkel és némajátékkal kísérnek. Észak-Kínában keletkezett, de a kínai vörös hadsereg Yenanba érkezése előtt már csaknem teljesen feledésbe ment. Újból életre keltették és ma a felszabadított területek csaknem minden falujában járják. Csupán a felszabadított északnyugaton, tehát egy viszonylag kis területen, hatszáz Yangko tánccsoport van.

Magam is láttam számos Yangko előadást, melyek különböző témákat elevenítettek meg. Ilyenek voltak: «A tavasz ébredése», «Egy lusta megtérítése» (olyan ember volt ez, aki kizárta magát a «többtermelési mozgalomból») és «Megtanítják a mestert». (Az inas tanítja meg, akit maradi mestere megakadályoz abban, hogy apró szolgálatokat tegyen sebesült katonáknak.) Művésziesen fonódott össze mozgás, játék és énekelt szöveg. Egyes Yangko táncoknak száznál is több szereplőjük volt, de néha csak kettore volt szükség. Valamennyi táncot magávalragadó ritmus, szabadon csapongó fantázia, nagy művészi tudás és izgalmas, időszerű témaválasztás jellemzett.

A feszabadított területek képzőművészete legerősebb kifejezőjére a fametszetben talált. A művészet ezen ágának nagy fellendülése Lu-Hszünig nyúlik vissza, aki különös gondot fordított fejlesztésére. A yenani «Lu-Hszün» akadémián művészeket képeztek ki, akiknek alkotásai eredetiségükkel és magukkal ragadó erejükkel nemzetközi figyelmet keltettek, bár a Kuomintang blokádja útjában állt elterjedésüknek.

A felszabadított területek hatása uralkodik egész Kína művészetében. Kína művészei Yenan felé néznek. A kuomintang-területek költői három út között választhattak: vagy ellentétben álltak a Kuomintang-kormánnyal, vagy emigráltak, vagy hallgattak. A reakció elérte Kínában azt a pontot, ahol a forradalmi minőséggel már reakciós mennyiséget sem állíthat szembe .

Ma-Fan-To költő, aki Shanghaiban él és a kispolgárság képviselőjének tekintik, a következő verset tette közzé:

Gondolatok Shanghaiban

Farkassá lesz az ember,
Farkasnak barlang, embernek ház a menedéke,
Shanghai utcái sötét úttalan erdők,
az erdőkben farkasok üvöltenek.

Az ember elvadul, rideg lesz, nyers erő,
a megállóknál szoronganak, löködnek, tolakodnak:
könyökölj, nyomakodj,
csak magamért, nem érted, nem érte.

Tegnap más volt az ár,
ma megint más,
ez gyötri pár millió ember idegeit,
ez rogyasztja pár millió ember térdét.

Fényűzés — szegénység,
Dőzsölés — éhség,
Meghitt meleg termekben fagylaltot szürcsölnek,
munkások hideg csarnokok előtt rossz kenyeret rágnak.

Némelyek, akár az angyalok,
Némelyek akár az angyalok — de gazság bujkál bennük.
Némelyek akár a hangyák,
de a hangyát is gonddal kell figyelni.

Dr Vong Man, kinek angol fordítását e költemény tolmácsolásánál felhasználtam, Ma-Fan-To-t a «kisemberek» költőjének nevezi. Ha ez a költemény helyesen adta vissza Kuomintang-Kína kis emberének hangulatát, akkor az nem volt híve Csang-Kai-Seknek, sem rendszerének.

Az új kínai irodalom ismerőinek véleménye szerint a felszabadított területek forradalmi művészetének és irodalmának nagy része volt a lakosság mozgósításában az új demokráciáért és távoli kihatásaiban a Kuomintang területén is előmozdította az ellenállást Csanggal szemben.

A felszabadító hadsereg egy tábornoka, aki szintén szokott verseket írni, akárcsak maga Mao-Ce-Tung, azt mondta nekem: meg van róla győződve, hogy Mao-Ce-Tung beszédének a művészetről és irodalomról nemcsak művészeti sikerekben mutatkozott meg a hatása, hanem katonaiakban is — «nem is szólva — tette hozzá — a politikaiakról.»

1948 június 30-án a felszabadított területek a következő részekből álltak:

	Terület négyzetkilométerekben:	Lakosság:
Északkelet felszabadított területei: Mandzsuria és a Hopeh-Csahar-Liaoning-terület	1,489.500	42,750.000
Észak-Kína felszabadított területe	230.000	44,000.000
Északnyugat felszabadított területe	226.700	6,920.000
A «központi síkság» («Central Plains») felszabadított területei Hupehben és Honanban	237.400	30,000.000
Közép-Kína felszabadított területei (beleértve Shantungot és Észak-Kiangszut)	171.400	44,330.000
Az egész terület és lakossága:	2.355.000	168,000.000

«A demokratikus forradalom célja az ország iparosítása» — mondta Mao-Ce-Tung. — E cél elérése érdekében rendkívül fontos Mandzsuria birtoklása. E tartomány területe kétszer akkora, mint Franciaország, a lakosság létszáma pedig körülbelül ugyanakkora.

Az 1947. és 1948. évi győzelem folytán a mandzsu hadsereg fegyverzete tizenötszörösére nőtt; parasztok és munkások készek voltak földeiket és gyáraikat megvédelmezni, s így a mandzsu felszabadító hadsereg számszerű ereje hatszorosára emelkedett; sok egységet teljesen gépesítettek a zsákmányolt amerikai fegyverekkel.

1940-ben Mandzsuria termelte ki a kínai szén nagyobbik felét és a termelt vas kétharmadát.

Japán kapitulációjának napján Mandzsuria iparát súlyosan megrongálták. A munkásság a következő három évben nagyrészt újjáépítette. A szén-, réz-, vas- és acéltermelés jelentékenyen emelkedett. Az erőművek kétharmada és a gyapotfonó üzemeknek csaknem fele újra elkezdte a termelést. Sikerült ezeket az eredményeket elérni, bár az ipari központoknak csaknem fele heves küzdelmek színhelye volt a polgárháború első két évében és érzékeny hiány mutatkozott mérnökökben és technikusokban.

Hatalmas szerepet játszott az ipar felépítésében az, hogy szakmunkások mérnöki és technikusi állásokba emelkedtek. Mandzsuria villamos erőműveiben 14 műszaki igazgató és 249

osztályfőnök korábbi munkásokból került ki. Sok régebbi bányamunkás dolgozik most a bányák vezető állásaiban.

Üzembe helyeztek 9000 kilométer vasúti vonalat. 1948-ban több mozdony volt üzemben, mint a japán megszállás idején. Az egy kilométerre eső szállítmányok mennyisége 1948 januárja és júniusa közt megnégyszereződött.

1948 február 24-én felszabadult Ansan, Mandzsuria és vele együtt az egész Távol-Kelet egyik legnagyobb acélközpontja. Termelési kapacitása évi 2 millió tonna nyersvas és egymillió tonna acél.

1948 március 9-én felszabadult Kirin. Ennek közelében van a 80 méter magas és több mint két kilométer hosszú híres Hsziao-Feng gát, amelynek villamos erőműve 560.000 kilowatt kapacitással dolgozik.

1948. március 18-án felszabadult a 180.000 lakosú Fusan város. Az ottani bányák széntartalékát 4 milliárd tonnára becsülték; 1941-ben több mint négymillió tonna szenet bányásztak. A bányához hat gépműhely tartozik és 7000 kilowatt teljesítményű villanytelep. A telep tízezer munkást foglalkoztat.

Mandzsuria eredeti széntermelési terve négymillió tonnát irányzott elő 1948-ra. De a tervet túlteljesítették. A termelési lehetőségek növekedése, valamint a katonai sikerek tették lehetővé a jelentékeny emelkedést.

Kína fakincsének 75 százaléka Mandzsuria területére esik. Az erdőségek területe 57 millió hektár, a fatartalékokat 3.500 millió köbméterre becsülik. A visszavonuló japán csapatok a faiparban is súlyos károkat okoztak; a munkások azonban a következő években ismét felépítették a telepeket, helyreállították a keskenyvágányú faszállító vasutakat és kijavították a hozzájuk tartozó erőműveket. 1948-ra a fatermelési terv másfélmillió köbmétert irányzott elő. 1949-ben ezt hárommillió köbméterre kívánják fokozni. Jelentékenyen emelkedni fog az ebben az iparágban jelenleg foglalkoztatott húszezer munkás száma is. Tekintettel a műszaki anyag súlyosan érezhető hiányára, az ilyen sikerek kizárólag a munkások lelkesedésének tudhatók be.

Csangcsun bevétele előtt a mandzsu felszabadító hadsereg által 1946 április 28-án elfoglalt Harbin volt a felszabadult Mandzsuria fővárosa. Lakosainak száma nyolcszázezer és az elmúlt két évben erősen fejlődésnek indult. A gyárak és műhelyek száma 2785-ről 12.650-re emelkedett, az üzleteké 3563-ról 9951-re. Az 1948 júliusában Harbinban megtartott ipari kiállításon látni lehetett a motoros esztergapadokat, acél és vas megmunkálására benzinmotorokat, turbinákat, sebészeti műsze-

reket, villanykörtéket, golyóscsapágyakat és a «Plastic» nevű műanyagot.

A «közös termelés» szektorát 72 szövetkezet képviseli, a fonó és szövőcsoportokban pedig 70.000 nő dolgozik. 1948-ban a gyermekek 46 százaléka részesült általános iskolai oktatásban, míg 1937-ben mindössze 30 százaléka. A tanítók létszáma megkétszereződött.

1948 utolsó hónapjaiban bevették az 1,800.000 lakosú Mukdent és Csangcsunt, a tartomány fővárosát.

De a többi felszabadult terület is viharos fejlődést mutat. Az északi felszabadított területeken a «Sanszi, Csahar-Hopeh» és a «Sanszi-Hopeh-Santung-Honan» tartományokat, amelyeket azelőtt a kuomintang-területek szétválasztottak egymástól, a nagy «Északkínai Felszabadult Terület» néven egyesítették, miután a közéjük ékelt területeket meghódították. Ilymódon új, zárt terület keletkezett 45 milliónyi lakossággal, ami körülbelül megfelel Franciaország lakosságának.

A két tartomány kormányait és pártirodáit 1948-ban ideiglenesen egyesítették; közös pénzegységet teremtettek és egységes adótörvényeket vezettek be. Az adóztatást többek között úgy módosították, hogy a parasztoknak már nem a reáljövedelmét, hanem földjük átlagos terméshozamát adóztatták meg. Ha ennél intenzív munkával többet termelnek, a többlet adómentes. Ha az eredmény természeti viszonyok következtében az átlag alatt marad, akkor kötelező az adó mérséklése vagy törlése. Ily módon a paraszt maga élvezi fokozottabb munkájának gyümölcsét.

1948 augusztusában Észak-Kína újonnan megalakult, felszabadított területén ideiglenes népkongresszust hívtak egybe, amelyen 541 küldött vett részt: munkások, parasztok, katonák, kereskedők, vállalkozók, egyetemet végzettek, «újfajtájú gazdag parasztok», a régi nagybirtokosok haladó elemei, a Demokratikus Szövetség, a Mohamedán Szövetség és a különböző női szervezetek. Ez a kongresszus megválasztotta Észak-Kína felszabadult területeinek 27 tagú rendes kormányát. Ebben a kormányban együtt voltak az Északkínai Kommunista Párt Központi Bizottságának, a hadsereg-főparancsnokságoknak, a Demokratikus Szövetségnek megbízottai és olyan pártonkívüliek, akik tudományos és társadalmi tekintélyt élveznek. Tizenkét helvet betöltetlenül hagytak; az akkoriban még Kuomintang-megszállta északkínai területek később megválasztandó küldötteinek tartották fenn ezeket.

A kormány meghatározta a falvak, körzetek és városok alsó képviseleti és önkormányzati szerveinek formáját. A kor-

mányválasztás ünnepélyes aktussal fejeződött be, amelyen alapvető politikai programmpontoknak a nép hazafias és demokratikus egységfrontját, mint a kormány politikai bázisát, továbbá a kuomintang-rezsim megbuktatását és az amerikai imperializmus kínai befolyásának kiküszöbölését fogadták el.

Minthogy nem volt spekuláció és áruhalmozás — erről gondoskodott a nép ellenőrzése — és a kormány csak annyit költött, amennyit a tényleges bevételekből fedezni tudott, a megszállott területeken nem indult meg az infláció. Az új demokrácia valutáját időről-időre bizonyos arányba hozzák a kuomintang-területekével, hogy lehetővé tegyék a két terület lakosságának kereskedelmi kapcsolatát, amely Csang seregeinek blokádja ellenére is fennáll.

Egy ipari és gazdasági konferencia lefektette az északkínai felszabadított terület gazdasági felépítésének alapvonalait. Ezen a konferencián 253 küldött képviselte a kormányt, a szakszervezeteket, az állami vállalatokat és a szövetkezeti üzemeket. A magángazdaságot a munkások 31, és a vállalkozók 36 küldötte képviselte. Az elfogadott programm az egész gazdasági élet gyors és átfogó kiszélesítésére vonatkozó rendelkezéseket tartalmazott:

A hadiipart és a nehézipart, beleértve a gépipart és mindazokat az iparágakat, melyek azelőtt monopóliumok kezében voltak, államosítják. A könnyűiparban az állam csak azokat az iparágakat veszi át, amelyek a közjólét céljait szolgálják, vagy amelyeket a magánipar eszközeivel nem lehet ellátni; minden más iparágat a magánipar folytat vagy az állami és magánvállalatok közösen. (Itt a magánvállalkozás útján való termelésnek igen tág tere van és a konferencia pontosan megállapította a gazdaság e szektorának igényeit mindazon üzemek támogatására, amelyek a nemzet közgazdaságára nézve jelentőséggel bírnak.)

A kuomintang-területek magánvállalkozóit és kereskedőit felszólították, hogy fektessék be tőkéiket a felszabadított területek vállalkozásaiba; biztosították számukra a kormány és a közintézmények támogatását.

Építés alatt lévő, valamint olyan üzemek számára, amelyek a háború alatt különösen szenvedtek, végül a gazdaság olyan ágaira, melyek a népjólét szempontjából különös jelentőséggel bírnak, adómentes időszakokat állapítottak meg. Egyéb vállalatok adója a tiszta haszon 5—25 százaléka.

A felszabadító hadseregek és az új demokrácia helyi kormányzatainak politikája hasonló hatást váltott ki a városokban, mint földbirtokpolitikája a falun. A Kuomintang önkényes és

zsaroló adóit, amelyek a kereskedelmet és ipart fojtogatták, a városok bevétele után nyomban megszüntették. A leállt üzemeket közösségi kölcsönök segítségével állították talpra. Törvényben lefektetett, pontosan körülírt adórendszer gondoskodott róla, hogy a termelők érdeke legyen a termelés újrakezdése és fokozása.

Az új demokrácia adópolitikájának egyik példáját Észak-Kínában ismertem meg. A Kommunista Párt vezetősége összehívta a vállalkozókat, hogy megvitassák ezt a kérdést; az egyes üzemek adózóképességére vonatkozó adatokat kért azzal a szándékkal, hogy kísérletképpen hathónapos adótervet terjesszen elő. A beterjesztett számok és az általános viszonyok alapján valóban a vállalkozók elé terjesztettek egy ilyen tervet. Néhány változtatásra volt szükség, mielőtt mindkét fél adóalapként elfogadott egy tervezetet, amely hat hónap után annyira bevált, hogy fel lehetett használni ezen a területen.

A vállalkozók tapasztalták, hogy előnyös rájuknézve, ha az új demokráciának dolgoznak és készek voltak fizetni ezért az előnyért. Ezen a területen az új demokrácia rendbehozta pénzügyeit, előbbrevitte az iparosítást és kiszélesítette a Csang-Kai-Sek elleni egységfront alapját. Az egyetértés mindkét félnek javára vált.

Ha az új demokrácia csapatai egy várost elfoglaltak, már három-négy hónap alatt megháromszorozódott a műhelyek és üzemek száma. A felszabadító csapatok a kuomintang-csapatok és hatóságok részéről önkényesen és jogtalanul — csekély kártérítés ellenében, vagy minden kártérítés nélkül — lefoglalt gépeket és házakat visszaadták tulajdonosaiknak. Veisien városában, Shantung tartományában, amelyet 1948 áprilisában vettek be, 25 cégnek adták vissza a kuomintang-csapatok által lefoglalt, de az ellenség menekülésekor hátrahagyott tulajdonát. A 400.000 lakosú városban nagy dinamógyárak, vasművek és papírgyárak dolgoznak.

A demokratikus hatóságok közvetlenül a város bevétele után olyan nehézségekkel álltak szemben, mint a földreform kezdetekor. A lefoglalt üzemek tulajdonosait a kuomintang-csapatok figyelmeztették, hogy visszajönnek és aki időközben panaszt tesz a lefoglalás miatt s visszakéri tulajdonát, azt «árulással» fogják vádolni és letartóztatják. Ennek az lett a következménye, hogy bár a felszabadító hadseregek közhírré tették a lefoglalt javak visszaszolgáltatását, az első időben senki sem jelentette be igényét tulajdonára. De amikor egy gazdag kereskedő, Tan-Ce-Csun mégis meg merte tenni és az adatok átvizs-

gálása után tizenhat házát és műhelyét egy hét alatt visszaadták neki, a többi magánvállalkozó is bejelentette veszteségét. Ők is visszakapták a felszabadító hadsereg kezéből azt, amit a kuomintang-csapatok elraboltak tőlük.

A város lakosságának 90 százaléka ismét munkába állt. Közösségi mozgalmat indítottak a kuomintang-csapatok által kivonulásuk előtt szétrombolt háromezer ház és műhely újraépítésére.

Ez a politika magyarázza meg azt a körülményt, hogy a kispolgárság és a liberális polgárság nagy része támogatta az új demokráciát és hogy a kommunistákkal való egységfront nagyobb vonzóerőt gyakorolt a vagyonos polgárság elégedetlen rétegeire, mint az amerikai ügynökök erőfeszítései, hogy mesterségesen importálják a «harmadik erő» politikáját.

A küzdelemben álló városok munkássága követte az új demokrácia hívó szavát, hogy védje meg ipartelepeit és a termelés színhelyét a rombolástól. Honanban Csengcsau és Kaifeng nagy vasúti csomópontok munkássága megakadályozta, hogy a kivonuló kuomintang-csapatok elpusztítsanak vagy magukkal vigyenek 40 vagón lőszert; ezért tette ezt, hogy átadhassa az új demokrácia bevonuló hadseregének. A fusani szénbányák munkássága saját üzemét és a város további harminc gyárát Csang-Kai-Sek katonáinak minden támadása ellen megvédelmezte. Ugyanez történt Kiaucauban (Honan) és Csialangban (Anhvei), Shantung fővárosa, Csinan vízműveinek munkássága a városért folyó ütközet alatt elsáncolta magát az üzemben és megvédelmezte azt a menekülő kuomintang-csapatok levegőberöpítési kísérlete ellen.

Ezekben a sikerekben fontos szerepet játszottak a szakszervezetek.

Bár Kína ipari munkássága számszerűleg kicsi — a háború előtt a lakosság egy százalékára becsülték — dicsőséges multra tekinthet vissza.

Már 1923 februárjában nagy sztrájkban álltak a Peiping-Hankaui vasút munkásai: a sztrájkot, amely a polgárháború feudális tábornokai ellen irányult, véresen leverték. Kanton munkásságának felkelése 1927-ben bebizonyította, hogy Kínában is a munkásság a legelőrehaladottabb osztály. Mint ilyent figyelmeztette Mao-Ce-Tung az új demokrácia korszakában:

«Fejlesszétek és emeljétek a termelést, dolgozzatok a felvirágzó gazdaságnak úgy, hogy az állam érdeke épúgy biztosítva legyen, mint az egyes polgároké és, hogy ez mind a munkások, mind a tőke javára szolgáljon.»

A Harbinban 1948 augusztusában egybegyűlt szakszervezeti kongresszus alkalmával a Kommunista Párt behatóan elemezte a tőke és a munkásság helyzetét Kína mindkét részében.

Egész Kína szakszervezeti mozgalmának egy nagy célja van: a munkásosztályt felszabadítani és az új demokráciát az egész országban felépíteni. De minthogy Kuomintang-Kínában egészen más a munkások politikai, társadalmi és gazdasági helyzete, mint a felszabadított területeken, a felszabadított és fel nem szabadított területeken a forradalmi szakszervezetek nagyon különböző részletfeladatok előtt állnak.

A Kuomintang Kínájában a munkásoknak nincsenek jogaik; munkájuk gyümölcseit a bürokratikus tőke és a külföldi imperializmus élvezi. Szabadságuk nincs és a létükért való küzdelem szükségszerűen összefonódik a nagybirtok, a bürokratikus tőke és az imperializmus elleni küzdelemmel.

A felszabadított területeken a munkások szövetségeseikkel, a parasztokkal, az értelmiségiekkel és a kispolgárokkal, az állam uraivá lettek. Ez, ellentétben a kuomintang-rendszerrel, a saját államuk, amely annál jobb lesz, minél öntudatosabban építik fel ők maguk és annál hiányosabb, minél tökéletlenebb a politikai munkájuk.

A munkások gazdasági helyzete Kína két részében merőben eltér egymástól. Csang területein vannak vállalatai a bürokratikus tőkének és vannak vállalatai olyan kínai kapitalistáknak, akik *nincsenek* kapcsolatban a kormánnyal és *nem* részesülnek a «négy család» monopóliumában. A bürokratikus monopoltőke vállalataiban jogtalan bérrabszolga a munkás; politikai és gazdasági küzdelme a vállalkozó ellen, aki politikai elnyomója is, kiegészítik egymást. A munkást, aki nem a bürokratikus, hanem a nemzeti kínai tőke üzemeiben dolgozik, *szintén* kizsákmányolja a vállalkozó, de e mellett mindkettőt — a nemzeti kínai vállalkozót és a munkást — elnyomja a bürokratikus tőke, a Csang-kormány és elnyomják a külföldi imperialisták.

A kínai polgárság különös megoszlása egy reakciós részre, amely szövetségben áll a feudalizmussal, a bürokratikus monopolkapitalizmussal és az amerikai imperializmussal, meg egy nemzeti liberális, antiimperialisztikus érzelmű részre, kihat a munkásosztály politikai és gazdasági küzdelmeire is.

A munkásoknak gazdasági küzdelmükben a nemzeti kínai kapitalisták ellen is követelésekkel kell fellépniök; politikai küzdelmükben azonban vannak bizonyos közös érdekeik. Amennyiben a nemzeti kínai vállalkozó harcban áll a bürokratikus mono-

poltőkével, a Csang-Kai-Sek-kormánnyal és az imperialista elnyomással, küzdelme egyirányú a munkáséval.

A felszabadított területeken a demokratikus kormány és a felszabadított nép az állam, a szövetkezeti bányák és gyárak ura. Ezekben az üzemekben megszűnt az ellentét a vállalkozó és a munkás, a tőke és a munka között. A felszabadult területek *magánüzemeiben* kettős a munkás helyzete. Egyrészt munkás, tehát bizonyos mértékig tárgya a kizsákmányolásnak, másrészt ő az állam ura és a társadalom vezető ereje. Még mindig van bizonyos ellentét mindennapi szükségletei és a vállalkozó funkciói között. De minthogy a társadalom érdeke, olyan társadalomé melyben a munkás vezetőszerepet játszik, hogy a gazdaság magánszektora részt vegyen a termelés felépítésében, napi érdekeit félretéve, eltűr bizonyosfokú kizsákmányolást. Erre gondol Mao-Ce-Tung, amikor azt követeli, hogy a termelés a gazdaság magánszektorában a munkásoknak *és* a tőkének előnyére váljék.

Az új demokrácia rendszere éppen abban különbözik a szocialista rendszertől, hogy benne a magántőke még fontos alkotórésze a termelő apparátusnak. Csak ott, ahol a magántőkés károsítja a társadalmat, amennyiben nem tesz eleget termelési kötelezettségének, nem vezeti üzemét termelékenyen, lassítja vagy éppen szabotálja a termelést, csak ott harcolnak feltétlenül a munkások az új demokrácián belül is a vállalkozók ellen.

A felszabadult területek magánüzemeiben a munkások olyan béreket követelnek, amelyek összhangban állnak az ország összes többi dolgozó rétegének életszínvonalával. Ugyanakkor a munkásosztály biztosítja a megfelelő hasznot az olyan kapitalisták részére, akik hajlandók termelésüket fokozni és ilymódon erősíteni az új demokráciát, a felszabadult nép társadalmát.

Csang területein a szakszervezeti mozgalomnak az a feladata, hogy vezesse a munkások mozgalmát az éhbérek és a munkanélküliség ellen, ugyanakkor mozgósítsa a munkásokat és a nép többi erőit, beleértve a haladó, közép- és kispolgárságot is, a feudalizmus, a bürokratikus tőke és az imperializmus ellen. A kuomintang-területek illegális szakszervezeti mozgalmának ezenkívül megvan a lehetősége, hogy képzett műszaki erőket küldjön a felszabadított területekre, akikre az ipari felépítés munkájában sürgős szükség van. Az ő feladata az is, hogy a kuomintang-területeken előkészítse a munkásságot a felszabadító néphadsereg érkezésére és adott pillanatban megakadályozza a gépek és más termelési eszközök elpusztítását vagy elszállítását.

A felszabadított területeken a szakszervezetek feladatainak köre más természetű. Ott megdőlt a reakció és nincsenek éhbé-

rek. Ott a szakszervezet kötelessége a munkást ránevelni «államférfiúi feladatára, a társadalom továbbfejlesztésére és a termelés fokozására».

Mindeme problémákat alaposan megvitatták a harbini szakszervezeti kongresszuson. A felszabadított területek képviselői és a kuomintang-területek legfontosabb ipari központjainak küldöttei voltak jelen. Legnagyobb részüknek igen nagy bátorságra, kitartásra és fáradozásra volt szüksége, hogy elérje a kongresszus színhelyét. Távoleső felszabadított területek küldöttei hetekig gyalogoltak, vagy lóháton tették meg az utat. Útjuk az ország olyan területein át vezette őket, amelyek közel voltak a polgárháború frontjához és ahol szinte szünet nélkül folytak a partizánharcok. Ezek a szakszervezeti tagok nem hátráltak meg semmiféle veszedelem elől, hogy képviselhessék Harbinban otthoni kerületeiket.

A kuomintang-területek küldöttei kénytelenek voltak utazásukat a legnagyobb titokban, illegálisan előkészíteni és végrehajtani. Parasztoknak, határmenti lakosoknak vagy kereskedőknek öltözve mentek át a frontvonalakon és a kongresszuson nem léphettek fel saját nevükön, mert ezzel veszélyeztették volna visszautazásukat és a kuomintang-területen való további munkásságukat.

Kína szakszervezeteinek küldötte a Szakszervezeti Világszövetségben és egyúttal a Világszövetség alelnöke, Csü-Hsüeh-Fan, jelen volt a harbini kongresszuson és nyilatkozatot adott ki, amelyben többek közt ezt mondta:

«Nincs középút a Csang-Kai-Sek elleni küzdelemben. A nép döntő ütközete ez az egész országban, a történelem legsemmirekellőbb és legrekciósabb feudális uralkodó klikkje ellen».

A sok nehézség, amelyen a kuomintang-területek küldöttei keresztülmentek és a személyes bátorság, amelyre szükségük volt, hogy fáradságos utazásukat megtegyék, lehetővé tette, hogy ezt a kongresszust, a «Hatodik Összkínai Szakszervezeti Kongresszust», megtartsák. Az ő hősiességüknek köszönhető, hogy megalakulhatott az Összkínai Szakszervezeti Szövetség.

A szakszervezeti programm, amelyet a kongresszus kidolgozott, többek között a következő pontokat tartalmazza:

Egyenlő munkáért egyenlő bér.

Terhes munkásnőknek szabadság teljes fizetéssel.

Tanoncvédelem és kiképzési lehetőségek fiatalkorú munkások számára.

Termelési és üzemi bizottságok alakítása az összes üzemekben, a munkások aktív részvételének biztosítására a termelés vezetésében.

A programm megállapította, hogy ezeket a pontokat egyelőre még csak a felszabadított területeken lehet megvalósítani (és részben már *meg is valósultak*) és hogy a munkásság felemelkedése egész Kínában csak az új demokrácia végleges győzelmének kivívása, a kuomintang-rezsim megdöntése és az amerikai imperializmus privilégiumainak szétzúzása, egy új, egész Kínát átfogó demokratikus népköztársaság megalakítása után biztosítható.

A Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának a kongresszushoz intézett üzenete a következő mondatokat tartalmazta:

«A munkásságnak mind a felszabadított, mind a kuomintang-területeken vezető erőként kell fellépnie. Ez az egyetlen osztály a társadalmon belül, amely önállóan halad előre. Ez az egyetlen osztály, mely a társadalom haladását vezetni tudja.

Győzelmünk szilárd alapja a fontos városok meghódításával teremtett szolíd ipari bázis, a felszabadított területek 168 milliós lakossága és Kína Kommunista Pártja hárommillió tagjával.»

A «hatodik összkínai szakszervezeti kongresszus» Mao-Ce-Tung kijelentésének jegyében folyt le:

«A tömegek forradalma a proletariátus vezetése alatt, a feudalizmus, az imperializmus és a bürokratikus tőke ellen — ez az új demokratikus forradalom.»

A földreform, az új hadsereg, az új kultúra, az új ipar és gazdaság és az új Kína vezetése a kínai munkásosztály és a Kommunista Párt által, hatalmas népmozgalom eredménye. Ezekből a kövekből épül az új demokrácia.

A Demokratikus Népkongresszus, amelyet Észak-Kína népkormánya választott, volt az első ilyen kongresszus Kelet-Ázsiában; az ott választott kormány volt az első ilyen kormány Távol-Keleten, élő tanubizonysága annak, hogy ezen a területen megszűnt a feudalizmus és helyébe a népuralom lépett.

Az Északkínai Népkormány egy lépés volt az összkínai népkormány felé. A kongresszus, amelyen létrejött, egy lépés az összkínai népkongresszus felé. Mindkettő fontos mérföldköve volt Kína új, demokratikus forradalmának.

A félfeudális kínai társadalom piramisa összeomlóban van. Hatalmas tömböket szakítottak ki az ezeréves építményből. A romokból nőtt ki az új demokrácia. A habarcsot azzal a rengeteg verejtékkel, vérrel és könnyel keverték, amellyel Kína munkásainak és parasztjainak élete az utolsó évtizedekben csordultig

megtelt. Ezeknek az embereknek forradalmi harci akarata és forró szabadságvágya táplálta azt a mérhetetlen erőt, amely a tömbök felemeléséhez kellett.

Egy új államrend volt kialakulóban. Alapja egyre szélesebb lett, oldalai nagyobbak, csúcsa magasabb. Ott volt Ázsia népeinek szeme előtt, megigézetten követték növekedését: az építmény mintáját, alakját és anyagát, amelynek felépítéséért saját országaikban küzdenek.

CSANG HÁTORSZÁGA A POLGÁRHÁBORÚ ALATT

A Kuomintang bomlása

Csang-Kai-Sek meglepően rövid idő alatt eltékozolta azt a hitelt, amelyet a nép Japán feltétel nélküli megadása után kész volt rendelkezésére bocsátani.

A Kuomintang nem mint felszabadító, hanem mint hódító tért vissza a korábbi megszállási zónákba. Az állami állások, a gyárak és üzletek újabb szétosztásra kerültek; a «négy család» csatlósai elvárták, hogy monopóliumot kapjanak az összes jövedelmező helyekre. Meg is kapták.

A Japán elleni háború alatt a tőke és a hatalom igen nagy mértékben a négy család tagjainak kezébe került. Ez a háború után még fokozottabb ütemben folytatódott. A félfeudális, bürokratikus kapitalisták lefoglalták az azelőtt japán vezetés alatt álló gyárakat és ipartelepeket s nagyiparosokká akartak válni, anélkül, hogy meggazdagodásuk formáin változtattak volna. Az ölükbe hullott ipart épúgy kizsákmányolták, mint nagybirtokos korukban bérlőiket és — feudális hivatalnokok lévén — visszaéltek hatalmukkal. Ami a kezükbe került, abból állami monopólium lett, mely egyéni rablóhadjárataik céljait szolgálta.

Ilyen kisajátítás útján keletkeztek a szén- és textil-monopóliumok: a «Nemzeti Nyersanyagbizottság» bitorolta a monopóliumot a fémekre és bányákra, a be- és kiviteli törvények alapján pedig külkereskedelmi monopóliumok keletkeztek. Ezek haszna — híven a feudális hagyományokhoz — a kormány kezéből a legrövidebb úton a kormányon lévők zsebébe került.

A deviza-törvény megtiltotta, hogy magánemberek birtokában külföldi fizetési eszközök legyenek. Ilymódon a kormány bankjai dollár- és fontmonopóliumhoz jutottak. Az aranytörvény megtiltotta magánszemélyeknek az arannyal és nemesfémekkel való kereskedést, miáltal egyes kiváltságos bankárok kizárólagos jogot kaptak az aranyüzletek lebonyolítására. A bürokra-

lák, akik kibocsátottak ugyan törvényeket, de nem tartottak be egyet sem, milliárdokat kerestek valutákon és aranyon. Az egész bankszakmát tulajdonképpen négy család birtokolta.

A «Kínai Központi Bank» 1946 évi jelentésében közölte, hogy a Kuomintang területén működő 4635 bank- és pénzintézetből 3490 a kormány kezében van és csak 1145 magánkézben. Az állami ellenőrzést a négy állami nagybank végezte. Ezek: a «Bank of China», részvényeinek nagyrésze a Szung-család kezében volt, a «Központi bank», amely a Kungok és a «Parasztbank» meg a «Forgalmi bank», mely a Csenek kezében volt. A négy nagybank legfelsőbb vezetőségének elnöke Csang-Kai-Sek generalisszimusz volt.

Az iparban is túltengett a négy család befolyása a pénzügyi világban elfoglalt különleges hatalmi helyzetüknek megfelelően.

A devizatörvények és monopóliumok következtében nem lehetett nyersanyagot behozni magánkézben lévő iparvállalatok üzembehelyezésére. Viszont, aki hajlandó volt üzleti haszna egy részét a vámhivatalnokok és a gazdasági rendőrség megvesztegetésére fordítani, behozhatott olyan árukat, amelyeket csak a gazdagok tudtak megvenni, az ország közgazdasága szempontjából pedig nemcsak, hogy nem voltak fontosak, de súlyosan károsították a termelést. Aki a hatalmasok köréhez tartozott, megtakaríthatta a vesztegetésre szánt összeget is, amelyet a közönséges polgároknak fizetniök kellett és ezzel is növelhette profitját.

A shanghai piacot elárasztotta a sok silány amerikai tömegáru: nadrágtartók plasztik anyagból, szájvíz, toilette-cikkek és cigaretta; ezeken néhány spekuláns rengeteget keresett. A behozatali tilalom alá eső árukat a csendőrség fedezete mellett árulták utcai árusok, akik kötelesek voltak bevételük bizonyos meghatározott százalékát a hatóságnak beszolgáltatni. Az ilyen árukészleteket a rendőrség által lefoglalt csempészraktárakból egészítették ki. Nagyon sok esetben a hatóságok maguk voltak az ilyen virágzó «törvénytelen» utcai kereskedelem vállalkozói.

A fekete piac egyik legfigyelemreméltóbb botránya a tartósított vér eladása volt Shanghaiban. A vért amerikai hazafiak és honleányok küldték vérátömlesztésre az amerikai hadsereg sebesültjei számára. A Kínában állomásozó USA-csapatok készleteiből származott, a «felesleges hadianyagok» raktárából, amelyet Csang rendelkezésére bocsátottak. Az ő hivatalnokai kezén át a legrövidebb úton eljutott a fekete piacra. Hihetetlenül magas spekulációs nyereségeket értek el vele. Oly drága volt ez a gyógyszer, hogy alkalmazását csak a leggazdagabb tőzsdések engedhették meg maguknak. Nem volt könnyű a becsületes ameri-

kaiakat, akiknek vérével a shanghaii fekete piacon kereskedtek, meggyőzni arról, hogy ezeknek a lelketlen kufároknak igényük van segítségre az amerikai adófizetők pénzéből.

A korrupciónak és a monopolhatalomnak ebből a kaoszából a négy család — a Csangok, a Csenek, a Szungok és a Kungok — megbízható becslések szerint* körülbelül 20 milliárd amerikai dollárnyi vagyont szerzett magának konszernek, bankok, földtulajdon, import- és exportcégek stb. alakjában. Az ország minden törvénye, amint életbelépett, nyomban új bevételi forrás lett e polip számára, amely száz karral tapadt Kína gazdaságára.

Csen-Pei-Ta így írja le a «bürokratikus tőke» működésének módját:

«A négy családnak óriási, közösen kezelt áruraktára van: a kormányvállalkozások és állami monopóliumok. Ebbe a nagy raktárba ömlik a lakosság munkájának terméke: rizs a természetbeni adók formájában, wolframérc, arany és szén a bányákból; fonal, gyapot és szövetek az állami gyárakból; dollár és font a vámokból és az árukivitelből.

Ebben az áruraktárban küzd a négy család, hogy minél többet szakítson ki magának a zsákmányból; a nyereséget mindegyik család a maga külön pincéjébe szállítja.

Ezekben a családi pincékben játszódik le azután a négy család tagjainak és csatlósainak küzdelme azért, hogy a zsákmányból minél többet szerezhessenek a maguk külön pincéje számára. Ilyenkor gyakori az egyenetlenkedés. Az állami monopóliumok nagy raktáraiban folyó zsákmányelosztás lármájának visszhangjával találkozunk például akkor, ha a Csen-család vezetése alatt álló fasiszta hírszolgálat a Kungokat és a Szungokat nyilvánosan megvádolja a behozatali és kiviteli törvényekkel való visszaéléssel és pontos számadatokkal bizonyítja, hogy a kormány által a legfontosabb anyagok behozatalára megszavazott külföldi fizetési eszközöket autókba és fényüzési cikkekbe fektették be, melyeket azután óriási haszonnal adtak el.»

Kína bürokratikus tőkéjétől szövevényes pénzügyi híd vezetett a Wall Street bankjaiba. Ezen a hídon át robogtak Amerika felől Nankingba az amerikai fegyverkezési ipar tankjai, teherautói és ágyúi. A kedvezményekben nem részesülő egyszerű kínai kapitalisták, akik termelni vagy «iparosítani» akartak, természetesen tehetetlenek voltak ezzel a konkurrenciával szemben, amely mindenütt igénybe vehette az állami gépezetet.

* Csen-Pei-Ta A négy nagy család (Shanghai, 1947)

Egy hivatalos statisztika szerint Shanghaiban 1947 januárjától májusig 102 gyár volt kénytelen kapuit bezárni. A textilgyáraknak le kellett állniok, mert nem hoztak be elég gyapotot. A gumigyárak 40 százaléka is beszüntette üzemét, mert nem kapott nyersanyagot.

Az 1936 évi árak alapján kiszámított árindex 1948 májusában 1,600.000 volt. Ugyanakkor 50 millió embernek nem volt jövedelme és éhínség uralkodott. 1948 első három hónapjában 7307 ember pusztult el Shanghai utcáin hajléktalanság, rossz táplálkozás és végkimerültség következtében.

A termelés hanyatlását és a polgárháború okozta óriási kiadásokat a bankóprés munkájával akarták leküzdeni. Ebből infláció lett, amit csak csillagászati számokkal lehetne kifejezni és leírása csak annyit érne, mint egy fénykép, amelyet irtózatos gyorsasággal mozgó testről vesznek fel: pontossága csak a felvétel pillanatára szorítkozik.

A kormány kiadásait a háború céljaira napi húsz millió USA dollárra becsülték. A közvetlenül kormánypénzből élő személyek száma — katonák, tisztek, tábornokok és a kormány alkalmazottai, városokban és falvakban — 17 millió.

1948 júliusában egy USA dollár értéke másfélmillió kínai dollár volt; pár hét mulva Shanghaiban a fekete piacon négymillió kínai dollárt fizettek egy amerikaiért. A bankjegyforgalmat 1948 júniusában 70 billió (70,000.000,000.000) kínai dollárra becsülték. Az év elején felállított billiódolláros állami költségvetés már négy hét alatt elavult, az időközben beállott óriási áremelkedések folytán.

Ilyen körülmények között egy pár cipő előállítása merész spekulációnak számított; ezzel magyarázható, hogy az árakat már nem is fejezték ki másképp, mint rizsre átszámított ellenértékükkel. Az alkalmazottak fizetésének egy részét a pénzromlás folytán rizsben kellett kifizetni.

A falvak sorsa

A hivatalnokok «rizsfizetései» minden statisztikánál világosabban bizonyítják, hogy a falunak kellett a polgárháború költségeit megfizetnie és hogy a bürokratikus tőke nyereségei, mint mindig, az adóprésből folytak, amely agyonnyomta a parasztot. A kormány gazdasági gerince még mindig a parasztok fizette rizsadó volt.

A Kuomintang polgárháborús politikája a falusi gazdálkodásnak a japán hódítók idejében megkezdett tönkretételét a legszélső határig fokozta.

Hogy mit jelentett gazdaságilag a japán megszállás a parasztok számára — eltekintve a fosztogatásoktól, rablásoktól és politikai üldözésektől, — arról a különböző adók jegyzéke nyujt felvilágosítást, amelyet egy UNRRA-ellenőrző út alkalmával Hvang-Ta-Csiau faluban, Kiangszu tartományban, a Yangce folyótól északra, a parasztok összeállítottak és átadtak nekem.

A parasztoknak a háború alatt a következő szolgáltatásokat kellett fizetniök:

Bérlet: az aratás 60 százaléka.

Földadó: az aratás 20 százaléka, szemben a háború előtti tíz százalékkal. Felerészben a bérlő, felerészben a földbirtokos fizeti.

Fegyverkezési adó: családonkint húsz kilogramm rizs ellenértéke, évenkint kétszer.

Sárgaréz- és vasadó: öt kiló vas évenkint vagy annak ellenértéke gabonában vagy pénzben.

«Önáldozat»: ugyanolyan, mint a vasadó.

Ezenfelül «csapatmozdulat-adó», amely olyankor fizetendő, amikor katonai alakulatok vonulnak át a vidéken; baromadó; pamutegyenruha-, cipő- és harisnyaadó az áruló csapatok javára, fizetendő évente kétszer; «üdvözlési adó», amelyet adóvégrehajtók, kormányzósági hivatalnokok és előljárósági emberek számára kellett fizetni, valahányszor felbukkantak.

A területen állomásozó ezredek ezenfelül mindent elrekviráltak, amire csak szükségük volt. Hvang-Ta-Csiau falu környékén az áruló hadsereg tíz ezrede állomásozott; mindegyikük havonta ötszáz kiló rizst szedett be minden száz családtól. A parasztok kiszámították, hogy 17 különböző címen kellett fizetniök.

Abban a faluban, hol ezeket az adatokat összegyüjtöttem, a háború alatt az, ami a termésből megmaradt, éppen elég volt ahhoz, hogy a parasztok hat hónapon át életben maradjanak. Úgy keresték a kivezető utat, hogy két aratás között elhagyták falujukat és a városokba mentek, hogy ott mint teherhordók és kulik dolgozzanak. A parasztok 40 százaléka az év öt hónapjában távol volt falujától. Ezer házból háromszázat elpusztítottak, többnyire azért, mert tulajdonosát megvádolták, hogy az új negyedik hadsereg egy tagja valamikor nála töltött egy éjszakát. Kétszáz lakost falhoz állítottak, mert nem akartak az új negyedik hadsereg ellen harcolni. A kisparasztok tíz százaléka földnélkülivé lett.

Hvang-Ta-Csiau falut választották ki egy «próbastatisztika» számára, mert ott a háború alatt «semmi rendkívüli nem történt». Tipikus átlagfalu volt, a háborúban a japánoktól megszállt területen.

Miután a kínai parasztok előbb viselték mindkét háborús fél költségeit — a betolakodó japánokét és Csang-Kai-Sekét — a kapituláció után meg kellett fizetniök a polgárháború költségeit is. Hogy ez mit jelentett a falvak számára, megírta Fei-Hsziao-Tung professzor, ismert gazdasági szakember, — «A megbénítás rosszabb, mint az összeomlás» címen:

«Kína nem szenved általános válság alatt, ellenben testének minden sejtje és minden porcikája megbénult; ez sokkal súlyosabb formája a megbetegedésnek.»

Fei-Hsziao-Tung professzor kifejtette, hogy a gazdasági élet hirtelen összeomlása Kínában nem valószínű, mert «atomizált» gazdaságról van szó; sokezer apró falura támaszkodik, amelyek csaknem ugyanannyi önellátó apró egységet jelentenek. A paraszt, amíg egyáltalán meg tud még élni, cipeli egyre súlyosabb terheit olymódon, hogy egyre többet dolgozik és egyre kevesebbet eszik. Minthogy az árak állandóan emelkednek és a pénz értéktelenedik, a kormány alkalmazottai és a katonák rizst követelnek pénz helyett. A rizst a parasztnak kell szállítania. A hadsereg és a kormány a faluból élnek. A paraszt fizeti a lőszert is és a fegyvereket, amelyeket a háború elnyel. Az infláció és a növekvő árak okozta terheket a falura hárítják, amíg az aratás hozamából már annyi sem marad, amennyiből a paraszt meg tud élni. Akik a földet megmunkálják, nem tudnak belőle megélni. E végső kényszer alatt elhagyja földjét a paraszt.

«Amikor 1945-ben Yünnanban* voltam, — mondta Fei professzor — elhagyott parasztházakat láttam: a házra és a földre vonatkozó birtoklevél az ajtóra volt szögezve. Ugyanez történt más körzetekben is, ahogy a többi falusi területről érkezett jelentésekből kiderül. Ha a háború terhét a falura hárítják, a parasztoknak el kell hagyniok házukat és földjüket. Egymásután hagyják abba a családok a földművelést — és az ugaron hagyott föld csendben terjeszkedik.

A bénulás szétrágja a termelés erőit, míg végül egyetlen egészséges sejt sincs már a testben. Ha ez megtörtént, akkor már késő változtatni rajta — a gépet szétrágta a rozsda, nem lehet megjavítani. Semmire sem jó már.»

* Délnyugatkínai tartomány.

Ahogy Csang uralma alatt gazdaságilag nem volt rá mód, hogy úrrá legyenek a bénulás felett, nem volt politikailag sem lehetséges, hogy a népet megbékítsék és fékentartsák.

Sorra megkíséreltek mindent: valutareformokat, gazdasági törvényeket, tilalmakat és parancsokat, kényszerárfolyamokat, megállapított maximális árakat, majd ezek eltörlését, béremeléseket az «árindex» alapján és a bérek befagyasztását, tekintet nélkül az «árindexre», — de semmi sem tudta megállítani az inflációt. Semmi sem indította el a gazdasági életet, semmi sem állította meg a bankóprést, sem a nép fokozódó elszegényedését; sem politikai manőverek, sem elnyomás és terror nem tudták a nép tiltakozását elhallgattatni.

A demokrácia és a reformok utáni vágy oly általános volt, hogy még a Kuomintang megcsontosodott öreg feudális bürokratái is kénytelenek voltak színészkedni. A kormány régi nankingi csatalovát — akár ha egy cirkuszi gebe rút, kiálló csontjaira tarka szalagokat aggatnak — felékesítették alkotmányos törvényekkel. Csang-Kai-Sek, mint cirkuszigazgató suhogtatta az ostort és az idomított állat végigjárta a magasiskolát. Ennek egyes lépéseit így nevezték: «a kormány kiszélesítése», «nemzetgyűlés», «az alkotmány elfogadása» és «elnök és alelnökök választása».

A Politikai Népkongresszus 1946 januárjában határozatot hozott, amely kifejezésre juttatta a nép igazi akaratát. Csang-Kai-Sek ezután olyan politikát folytatott, amely külsőleg hasonlított ugyan bizonyos mértékig ezekhez a határozatokhoz, de lényegileg teljesen kiforgatta tartalmukat. 1946 novemberében összehívta «saját» nemzetgyűlését, mely ellentétben a Politikai Népkongresszus határozataival, a kommunisták, a Demokratikus Népszövetség és a pártonkívüliek részvétele nélkül zajlott le. Ez a «nemzetgyűlés» új alkotmányt fogadott el, amely «a politikai hatalmat» a nép kezébe tette le.

A nép jogait és szabadságát az alkotmány pontos rendelkezései szabályozták, hogy azután egy rövid pótlással, mindent újra töröljenek:

«A fent felsorolt szabadságokat és jogokat nem szabad törvénnyel korlátozni, kivéve, ha erre mások szabadságának védelmére szükség van és ha az állam hirtelen veszélyeztetését kell elhárítani, a társadalmi rendet fenntartani, vagy a nép jólétét szolgálni.»

De ahogy egy szabadelvű ujság megjegyezte, a Kuomintang-hivatalnoktól függött minden egyes esetben annak eldöntése, milyen szabadságot kapjon a nép és milyet nem. Nanking kormányzósági fővárosának mindig éber viccelői ezt ilyenképpen szövegezték meg:

Amerikában minden szabad, ami nem tilos.

Nácinémetországban minden tilos volt, ami nem volt megengedve.

Schuschnigg Ausztriában minden szabad volt és minden tilos.

Kína «új alkotmányában» minden tilos, ami szabad.

1947 áprilisában hozzáláttak a kormány «kiszélesítéséhez». A Demokratikus Szövetség határozottan visszautasította, hogy mint a Kuomintang néma partnere belépjen a kormányba. Ott állni a diktatúra által betömött szájjal és politikai köntösét bemocskolni a polgárháború vérével, amelyet egy másik párt ontott ki, olyan szerep, amely egy becsületes demokratikus csoportot nem igen csábíthatott.

A Demokratikus Szövetségről levált két jelentéktelen kis csoport nem tudott ellenállni a Kuomintang csábításainak. Csang-Kai-Seknek sikerült havi tízmillió kínai dollár támogatással és néhány amerikai autóval rábírni az «Ifjúsági Párt» képviselőit a kormányba való belépésre. Ugyanígy becsalogatták a «Demokrata-Szocialista Párt» elnökét is a kormányba azzal, hogy magas állást juttattak neki. A párt központi bizottságának többsége azonban tiltakozott elnökének e lépése ellen. Nyilvánosan kijelentette, hogy nem a párt lépett be a kormányba, hanem csak annak elnöke, még pedig a többség akarata ellenére. És amikor a Kuomintang-kormány ragaszkodott hozzá, hogy a Demokrata-Szocialista Pártot tagjai közé számíthassa, új pártot alakítottak, amely bennmaradt a Demokratikus Szövetségben.

Az új «kiszélesített» kormány tizenhét kuomintang-tagból és az «Ifjúsági Párt» négy tagjából állt; három helyet fenntartottak a levált «Demokrata-Szocialista Pártnak» és négyet a pártonkívülieknek, akik, amint a sajtó megjegyezte, valamennyien «közelálltak» a Kuomintanghoz. A két levált párt tagjai a legkevésbbé fontos és legkevesebb befolyással bíró kormányzati helyeket töltötték be.

Bár a «kiszélesítés» ilyen siralmas eredménnyel járt, Csang-Kai-Sek kihirdette, hogy most már a kisebbségek összes képviselői és pártonkívüliek is «résztvesznek a kormányban» és hogy ezzel a politikai hatalmat letették a nép kezébe és megkezdődött a demokrácia és az alkotmányos kormányzás új korszaka».

Ugyanazon a napon, amikor ez elhangzott, újabb elfogatási hullám indult meg, mely különösen a Demokratikus Szövetség tagjai ellen irányult, minthogy a párt megtagadta a kormányba való belépést. Kuomintang-Kína lett a világ egyetlen olyan országa, ahol bűnnek tartották és megtorolták, ha valaki nem vett részt a kormányban.

1947 októberében betiltották a Demokratikus Szövetséget és vezetőinek Hongkongba kellett menekülniök, ahol folytatták politikai tevékenységüket.

1948 március 29-én összeült az új «nemzetgyűlés» észrevétlen választások alapján, amelyekben a nép nem vett részt. Ezzel az utolsó felvonással leleplezte magát a «demokratikus» színjáték: közönséges ripacs operett volt. Az új parlamentnek 3045 küldöttből kellett volna állnia, de már a megnyitáskor csak 1694 volt jelen, kevesebb, mint amennyi a határozatképességhez kellett volna.

Annak a néhány árulónak, akik «kisebbségi pártoknak» nevezték magukat, olymódon biztosítottak helyet, hogy bizonyos kerületek kuomintang-jelöltjeit utasították, hogy lépjenek ki a választási küzdelemből a «kisebbségi jelöltek» javára. Minthogy azonban a hatalom pénzt jelent és egy képviselői szék értékét a politikai körökben jólismert kulcs szerint át lehet számítani dollárokra, az illető jelöltek nem követték a Kuomintang utasítását és ragaszkodtak jelöltségükhöz. Mint választókerületük feudális urai, biztosak voltak mind a jelölésben, mind választásuk sikerében. A generalisszimusznak tapasztalnia kellett, hogy kuomintang-pártjának tagjai nem olyan emberek, akik az ő politikai rendezése érdekében lemondanak feudális előjogaikról.

A kisebbségi pártok, amelyeket ilymódon elütöttek a húsosfazék közelében lévő helyektől, hevesen tiltakoztak. Csang felszólította akadékoskodó párttagjait, hogy mondjanak le jelöltségükről, hogy «elkerülhető legyen a politikai válság». A kuomintang-jelöltek hivatkoztak a demokrácia törvényeire és ragaszkodtak ahhoz, hogy senki sem veheti el tőlük helyeiket, hiszen «a nép választotta meg őket». «Milyen kritikának tennők ki magunkat a kommunisták részéről — kérdezték —, ha nem vennők figyelembe a demokrácia törvényeit és a nép akaratát».

Csangnak más volt a felfogása a demokráciáról. Minthogy egész tervezetét veszélyeztetve látta, megtagadta az akadékoskodó küldöttektől a nemzetgyűlésen való részvételhez szükséges «nyilvántartási lapokat». A csalódott küldöttek bevittek egy koporsót a nemzetgyűlésbe, leültek és azon nyomban éhségsztrájkot kezdtek, hogy így kiharcolják «jogukat». Csang rendőrökkel

vitette ki őket, szállodáikban felügyeltek rájuk. Ezután látott hozzá a nemzetgyűlés a köztársaság elnökének és alelnökének megválasztásához.

Az elnök személyére nézve nem állhatott fenn kétség. Csang kijelentette ugyan, hogy nem jelölteti magát, de mégis megválasztották nagy többséggel. Egyidejűleg olyan törvényeket hozott a nemzetgyűlés, melyek, tekintettel a «szükséghelyzetre», függetlenítették az elnököt az alkotmánytól.

Az alelnökválasztás olyan volt, mint egy politikai paródia. Li-Cung-Jen tábornok, az északkínai csapatok főparancsnoka, Szun-Fo, Sun-Yat-Sen sikerületlen fia és Cseng-Csien generális álltak szemben egymással. Szun-Fo-t a Kuomintang-kormány jobbszárnya támogatta, de Li-Cung-Jennek sikerült az első két menetben a szavazatok többségét megszereznie.

A harmadik menet előtt röpíveket nyomtak a küldöttek kezébe, amelyek megvádolták Li-Cung-Jen tábornokot, hogy államcsínyt készít elő, pénzt kapott a kommunistáktól választási költségeire, az a szándéka, hogy száműzi a generalisszimuszt és, hogy összeköttetésben áll a «Forradalmi Kuomintang-Bizottsággal» Hongkongban. A harmadik jelölt, Cseng-Csien, visszalépett a Kuomintang fasiszta szárnyának nyomása alatt, amely Szun-Fo-t részesítette előnyben.

Li-Cung-Jen nyilatkozattal válaszolt, amely szerint «megengedhetetlen» eszközökkel nyomást gyakoroltak a választókra, hogy megakadályozzák a «szabad választást» és ugyancsak visszalépett. Szun-Fo, akit a röpiratok szerzőségével vádoltak, magára maradva, szintén kénytelen volt visszalépni, hogy — amint egy kuomintang-lapban közölte — «véget vessen a sajtóban cirkáló híreknek». Így azután egyszerre csak nem volt jelölt Kína alelnöki állására.

Végül mégis Li-Cung-Jen lett az alelnök; de úgy látszott, hogy bizonyos, Amerikától támogatott körök készenlétben tartják, hogy egy kormány- és pártválság esetére Csang állását foglalja majd el. Kuomintang-Kína kétségbeejtő katonai és általános helyzete szükségessé tette, hogy Csang utódjául tartsanak készenlétben egy «ál-liberálist».

Ugyanazon a napon, amikor az alkotmány értelmében kormányválasztásra került a sor, Csang kihirdette a hadijogot mindenütt, ahol helyőrségek voltak — és hol nem voltak Kuomintang-Kínában? — Ilymódon a városok katonai főparancsnokaiból diktátorok lettek, akik függetlenek voltak az alkotmánytól.

A «nemzetgyűlés» 34 napig tartott és néhány billió kínai dollárba került. Kísérő tünetei voltak: ökölharcok a küldöttek

között, fenyegető levelek és bandatámadások újságszerkesztőségek ellen.

Csang parlamenti operettjét az ország lakossága — vérmérséklete szerint — kinevette, bírálta, vagy szidta. De nem volt kétség affelől, hogy véres operett volt. A kommunista csapatok közelsége és állandó előrenyomulása a bálványok leomlásának fenyegető fényét vetette a színre és ettől még a küldöttek sem tudtak szabadulni.

A gyűlésezés végén egy 855 küldött által aláírt, könnyektől csepegő határozatot produkáltak, amely bevezetőben a szokásos nyilatkozatokat tartalmazta a «banditák» és «banditaterületek» ellen, majd így folytatta:

«A kuomintang-területek lakosságának 70 százaléka szegénységben él és vágyakozva várja a felszabadító kommunista seregeket, míg a többi harminc százalék, amely jólétben él, vagy szövetségben áll velük, vagy passzívan nézi a küzdelmet. Kuomintang-tisztek és katonák, akik a banditák kezébe esnek, gyakran hallgatnak rábeszélésükre és visszamennek a frontra, hogy őrültek módjára harcoljanak értük... Az amerikai fegyvereknek, amelyeket csapataink kapnak, legfeljebb a felét használják fel a harcban; a másik fele a banditák kezébe kerül. Jól felszerelt csapataink nem egyebek, mint a banditák fegyverszállító osztagai.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy önáltatás azt hinni, hogy egy külföldi fegyveres hatalom segítsége megváltoztathatná helyzetünket».

Nem csupán Csang kétségbeesett katonai és gazdasági helyzete és egy «tisztességes» politikai gépezet felépítésében vallott kudarca szülte ezt a pesszimista megállapítást. A bürokrácia számára különösen leverő volt az a tény, hogy a nép ellenállása az egész országban oly fenyegetően megnőtt, hogy a zavargásokról, felkelésekről, sztrájkokról, összeütközésekről szóló hírek még a cenzúra-fojtogatta kuomintang-lapokat is megtöltötték. Az ilyen hírek úgy érik az elnyomottak fülét, mint a rezsim lélekharangjának hangjai.

A Kuomintang ellenintézkedései, a gyilkosságok, csábítások, bebörtönzések, kínzások és a mészárlások, a parasztok és a nemkínai nemzeti kisebbségek körében nem tudták feltartóztatni az ellenállási mozgalmat és csak a bomló és haláltusájában vergődő rendszer alávalóságát bizonyították.

A kuomintang-területek ellenállásának története nagy vonásokban a munkások, a parasztok, a kisebbségek, a diákok, az értelmiségiek és azok politikai szervezeteinek ellenállási mozgalmaira tagozódik.

Kuomintang-Kínában a munkásság helyzetének keresztmetszete, mint valami geológiai rétegeződés, mutatta Kína különböző történelmi korszakainak elemeit.

A földmunkásság még ma is gyakran patriarchalis diktatúrában él. A diktatúrát a földdel bíró családok gyakorolják, melyektől ugyanazon családcsoport földnélküli tagjai függnek.

A yünnani ónbányák munkásai rabszolgák. Az ipari munkásság városokban és falun részben a korai kapitalizmus körülményei között él, olyasféleképpen, mint a sziléziai szövők a mult század Németországában, részben pedig már fasiszta jellege van elnyomatásuknak; olyan gyári uralom alatt dolgoznak, amelynek lényeges tényezője a politikai rendőrség terrorisztikus tevékenysége.

Yünnan elmaradott tartomány volt; a feudalizmus még korlátlanul uralkodott, a hagyományos «tartományi függetlenség» lehetetlenné tette a viszonyok megtárgyalását a hatalom helyi birtokosainak hatalmi körzetén belül és a lakosság egy részének a nagyon elterjedt ópium volt a boldogság egyetlen forrása.

Az ónbányák a yünnani arisztokrácia egyik leghatalmasabb csoportjának kezében voltak. Az aknák, ahol az ónt bányászták, oly alacsonyak voltak, hogy kizárólag tizenöt éven aluli gyermekek tudtak bennük dolgozni. Csak kevesen érték el ezt a kort azok közül, akik nyolcéves korukban kezdték el a munkát. A szűk vájatokban csak mélyen meghajolva lehetett kúszni; ettől a legtöbbnek meggörbült a hátgerince és a föld felett is úgy jártak, mintha szűk folyosón mozognának. A rossz táplálkozás folytán visszamaradtak a növésben s ezt a bányatulajdonosok szívesen látták.

A munkaműszak — amint az egyik gyermek mondta — «egész nap» tart. Az ifjúmunkások vállukon vitték fel az ónércet a föld mélyéből és a föld felszínén levő óriási rakások tetejére öntötték. Azután megint eltűntek az alacsony vájatokban. Éjtszaka istállószerű kőépületekben aludtak; az apró ablakokon rács volt, a súlyos, megvasalt ajtókat pedig nagy lakatokkal zárták be. Egyes bányákban fekvőhelyükhöz bilincselték ezeket a rabszolgákat. Valamennyien ópiumot szívtak. Ha egyik-másik gyermek a föld alatt összeesett, egyszerűen otthagyták, hacsak teste nem akadályozta az átjárást.

Hogy e szerencsétlenek fantáziája a reménytelenség mily alacsony fokára süllyedt, azt a «patkánytemplom legendája» sejtteti. Hosszú évek előtt, így szól az elbeszélés, egy gyermeket, akinek már nem volt annyi ereje, hogy elhagyja a tárnát, könyörületes patkányok tartottak életben, azok vittek neki ételt. A bánya közelében egy templomot ennek a legendának szenteltek.

Jótékonysági és népjóléti közegek csak életveszéllyel közeledhettek a tárnák felé, a szakszervezetiekről nem is szólva. A felfegyverzett felügyelők nem tűrték meg a külső embereket és a gyermekek maguk is bizalmatlanok voltak mindenkivel szemben. Viszont a keresztény jótékonysági egyesületek egészségügyi alkalmazottait, akik a bányában dolgozni akartak, az udvarias, jólöltözött és «ápolt» bányatulajdonosok meghívták, hogy Seping* városát, ahol villáikban laktak, tegyék maláriamentessé.

A kuomintang-területek ipari központjainak szakszervezeti mozgalma 1924—1927 évre nyúlik vissza, a kuomintang-forradalom első hősi korszakára. Shanghaiban akkor 800.000 szakszervezeti tag volt.

E korszak szakszervezeteinek vezetése sok tekintetben a Kuomintang-párt függeléke volt. Ennek folytán, amikor a kuomintang-reakció ideje elkövetkezett, a munkásság nem tudott hatékony és független akciókat végrehajtani. A szakszervezeteket illegalitásba szorították, forradalmi funkcionáriusaikat meggyilkolták, vagy kénytelenek voltak menekülni, míg mások megtalálták a kuomintang-bürokráciába vezető utat.

1932-ben a Kuomintang egy munkástörvényt hozott, amely a dolgozóknak világosan szemük elé tárta, hogy nem jogaik megszilárdításáról van szó, hanem a munkásmozgalom ellenőrzéséről. 1935-ben megalakult Shanghaiban a «Kínai Munkásszakszervezet», mely 1937-ig részt vett a Japán elleni mozgósításban és a háború alatt is szervezte a munkásságot a Kuomintang hátországában.

A kuomintang-területek utolsó háborús éveinek bomlási időszakában, 1945-ben tanúja voltam a munkásmozgalom rejtett erejének. Hogy kellőképpen méltányolhassuk ezt az epizódot, meg kell értenünk, hogy bár ezekben a hónapokban a lakosság elégedetlensége hatalmas hullámokat vetett, másrészről a politikai rendőrség, főleg Csungkingban, olyan hatalomra

* Sepinget 1949-ben foglalták el a yünnani partizánok.

és függetlenségre tett szert, hogy a rendes eljárásnak már a látszatát sem kellett megóvnia. A Tai-Li tábornok főparancsnoksága alatt álló titkos államrendőrség minden tagja «érinthetetlen» volt és senkinek felelősséggel nem tartozott.

Egy Tien-Kai nevű titkosrendőr mellékfoglalkozásképpen a számos vendéglő egyikét vezette, melyekben a bürokraták lakomáikat szokták megtartani. Nem bajlódott azzal, hogy vendéglőjébe bevezettesse a villanyvilágítást, inkább a törvényen felül álló előnyös helyzetében bízva, eltávolította egy kis darabon a fővezeték szigetelését és önhatalmúlag vezette be az áramot vendéglőjébe. A villanyművek munkásai észrevették ezt a törvénytelen vezetéket és elmentek a vendéglőbe ellenőrzésre. Tien-Kai nem engedte meg nekik, hogy belépjenek a helyiségbe. A csendőrséghez fordultak és fedezetet kértek. Amikor visszamentek egy járőrrel, Tien-Kai felfegyverzett pincérei megtámadták őket. A csendőrség félénken hátrahúzódott, de a munkások ellenálltak. Tien-Kai elővette pisztolyát és lelőtt egy munkást. Egy emberélet nem sokat számított a generalisszimusz háborús fővárosában. Tien-Kai nyugodt lehetett, hogy az eset felett napirendre fognak térni.

A szervezett munkás meggyilkolásának azonban váratlan következményei lettek. A villanytelep munkássága meggyilkolt bajtársának koporsóját Tien-Kai háza elé vitte. Egy nap alatt negyvenezer munkás vonult el a koporsó előtt, koszorúkat tettek elébe és selyemszalagokkal díszítették fel, amelyeken ez volt olvasható:

«Ha a titkosrendőr szabadon gyilkolhat, hová jut az ország?»

Ezrével jelentek meg a városban röpiratok, amelyek megvádolták Tien-Kait a villanyművek munkássága és a meggyilkolt nevében. Munkások és diákok nagy összegeket gyüjtöttek és részben a meggyilkolt hozzátartozóinak adták át, részben arra használták fel, hogy Tien-Kait plakátokon nyilvánosan megvádolják és tömegakciókat szervezzenek. A rendőrség, amely egy héten át nem mert hozzányúlni Tien-Kaihoz, hirtelen egyre erősödő tömegmozgalommal állott szemben.

A kormányban lassan utat tört magának az a felismerés, hogy itt másról van szó, mint hogy egy távoleső faluban a lakosság felháborodásában agyonver egy adószedőt s azután védtelenül áll szemben a büntető expedícióval. Politikailag gyanús értelmiségiek eltüntetése szintén más, egyszerűbb ügy volt; még sohasem váltott ki ilyen jól szervezett tiltakozást. Olyan erő volt itt, amely más eszközökkel követelte a maga jogát.

Az egyre szaporodó és erősödő akciók hatása alatt elfogták Tien-Kait. A munkásság állandó nyomása arra kényszerítette az illetékeseket, hogy a tárgyalást gyorsan megtartsák. Ha a vádlott titkosrendőri állására akart hivatkozni, mindig megvonták tőle a szót. Nem engedték meg neki, hogy beszédet tartson «hazafias szolgálatairól». Halálra ítélték; és minthogy a munkásság ébersége még mindig nem szűnt meg, néhány nappal később Tien-Kai a csendőrség kivégző osztagának puskái előtt állt.

A titkosrendőr a tárgyalás egész ideje alatt rendkívül elbizakodottan viselkedett. Utolsó szavai a fegyverek eldördülése előtt ezek voltak: «Sohasem hittem volna, hogy erre kerül sor!» Csodálkozva és rémülten kiáltotta ezt.

Első eset volt ez Csang-Kai-Sek hatalomra jutása óta, amikor a munkásság szervezett ereje, saját fővárosában, a titkosrendőrség hatalma fölé kerekedett.

A háború után a «Kínai Munkásszakszervezet» és a «Felszabadított Területek Szakszervezeti Szövetsége» egységes szervezetté egyesültek, közös programm alapján. Az új «Összkínai Szakszervezeti Szövetség» Kína mindkét területének képviselőit elküldte a «Szakszervezeti Világszövetség» nemzetközi kongresszusaira, amelyeket 1945-ben Párizsban és 1948-ban Moszkvában tartottak meg.

Csü-Hszüeh-Fan, a «Kínai Munkásszakszervezet» elnöke lett a «Szakszervezeti Világszövetség» alelnöke.

1946 februárjában, amikor a «Kínai Munkásszövetség» gyűlést hívott össze Csungkingba, hogy megvitassa a Politikai Népkongresszus határozatait, a titkosrendőrség ügynökei feloszlatták a gyűlést. A résztvevők közül sokat bántalmaztak és megsebesítettek.

Augusztusban a rendőrség megszállta a «Munkásszakszervezet» helyiségeit és irodáit s letartóztatta az ott dolgozó személyzetet. A szervezet azonban mégis ellenállt a kormány kívánságának és nem volt hajlandó elszakadni a felszabadított területek szakszervezeteitől.

Végül is a kormány erőszakkal átvette az egész szervezetet és elnöke, Csü-Hszüeh-Fan kénytelen volt Hongkongba menekülni. Oda is követte a kormány gyűlölete: megsebesült egy gondosan előkészített autóösszeütközésnél, amikor a titkos rendőrség egyik járműve beleszaladt a kocsijába.

Amikor a Kuomintang átvette a szakszervezeteket, a kínai munkásosztály egysége bár csak formailag és átmenetileg, megbomlott.

A japánok kapitulációja után, amikor a Kuomintang ismét birtokába vette az ipari központokat, sok üzemet leállítottak. Az új tulajdonosok kizárólag azzal a jövedelmező üzlettel foglalkoztak, hogy átvegyék az ellenségek és árulók tulajdonát, amiből elkeseredett versengés lett a kormány hivatalnokai között, mialatt a dolgozók Shanghai utcáin kenyérért és munkáért tüntettek.

1946 januárja és júniusa között állandó sztrájkok és választott bírósági eljárások folytak. A kezdődő inflációval megrendültek a dolgozók életkörülményei. A különböző akciókban résztvevő munkások száma egyetlen hónapban sem maradt negyvenezer alatt. Az üzemek munkásságának sikerült kiharcolnia egy mozgó bérskálát, amely kapcsolatos volt a növekvő árindex-el.

A Kuomintang ugyanakkor elkezdte az igazi szakszervezeteket betiltani és sárga szakszervezeteket alapított. Előbb betiltották a szakmai szakszervezeteket és kerületi szakszervezetekké alakították át őket. Egy második rendeletben ezeket is betiltották és átalakították az egyes üzemek egyéni «üzemi» szakszervezeteivé. Mindezek a szakszervezetek jól bevált reakciós kuomintang-hivatalnokok vezetése alatt álltak. De amint a munkásság egyre erősödő külső ellenállása bizonyította, a betiltott szakszervezetek túlélték betiltásukat.

1946 júniusában munkástüntetésre került sor a polgárháború ellen. Shanghaiban 20.000 munkás vett benne részt. Ezt követőleg megkezdődött a «nyilván nem tartott szakszervezetek» radikális elnyomásának kora.

Az árak gyorsabban emelkedtek, mint ahogy a Shanghai városának vezetősége által kiszámított árindex mutatta és a munkások életnívója egyre mélyebbre süllyedt. A fokozódó munkanélküliségről Shanghaiban egy illetékes hivatalnok azt mondta, hogy ebben a városban mindig volt egymillió munkanélküli. Olyan hangon mondta ezt, amelyből kiderült, hogy a város vezetősége majd csak a második milliónál kezd aggódni. Nyolcvan shanghai-i gyár volt kénytelen ezekben a napokban kapuit bezárni, de ez a Kuomintang szakszervezeti hivatalnokai számára, úgy látszik, nem jelentett különös problémát.

1946 decemberében és 1947 januárjában, a sárga szakszervezetek ellenére újból emelkedett a sztrájkok és egyéb munkásakciók száma.

1948 januárjában kitört Shanghaiban a «Szun-Sin textilgyár» munkásnőinek sztrájkja. Ennek lefolyása jellemző a kormány terrorjára és a munkásság hangulatára és harci készségére.

A gyár vezetősége megtagadta a hagyományos újévi pénz- és szénjuttatást, mire 7000 munkás és munkásnő sztrájkba lépett.

Követeléseik a következők voltak:

1. Kéthavi fizetés újévre (ez szokásos volt Kínában, hogy lehetővé tegye a hagyományos évvégi adósságfizetéseket).

2. Teljes fizetés munkásnők számára a terhesség és gyermekágy idejére.

3. Ugyanolyan fizetések és rizsadagok olyan munkásnők számára is, akik nem tudják felmutatni Shanghaiba szóló tartózkodási engedélyüket.

4. Az elbocsátott munkásnők újabb munkábaállítása.

5. A szénadagok azonnali kiszolgáltatása.

A munkásság túlnyomórészt nőkből állt.

Amikor azon a napon, amelyen a követeléseket benyujtották, a gyár vezetősége válaszként kizárta az éjszakai műszakra érkezőket; mind a nappali, mind az éjjeli munkások áttörték a rendőrkordont: a munkásnők erőszakkal kinyitották a gyár kapuit és megszállták a műhelyeket és barakkokat. A sztrájkolók megszövegezték követeléseiket és küldöttségeket választottak a gyár egyes osztályainak képviselőiből; ezeknek kellett a vállalkozókkal tárgyalniok.

A gyárigazgatók megtagadták a részvételt a tárgyalásokon és azt üzenték a munkásoknak, hogy a szén még a bányában van, majd kiadják, ha megjön.

A munkások és munkásnők főzőhelyeket rendeztek be a gyárban és tömegdalokat énekeltek: ismert dallamokra új szöveget a sztrájkról és a munkásság harcairól. Az elfoglalt műhelyekben a sztrájkkal foglalkozó faliújságok jelentek meg. Más gyárak munkásai ajándékokat és ennivalót hoztak a sztrájkolóknak.

A gyárral kapcsolatos nyolc testvér-vállalatban is beszüntették a munkát és az akció ilymódon kiterjedt. A harmadik nap estéjén rendőrség és katonaság vonult fel tankokkal, gépfegyverekkel és könnygázzal, hogy meghódítsák a gyárat. A sztrájkolók a barakkok tetejéről ledobált téglákkal és benzinbe mártott égő gyapotkötegekkel védekeztek. A gyár vaskapuját azonban egy, a munkások közé befurakodott rendőrspicli kinyitotta.

A munkásnők egyik barakkból a másikba vonultak vissza és mindennel védekeztek, ami csak kezükbe került, mindaddig, amíg az ajtókat tankokkal benyomták és gépfegyvergolyóktól talált munkásnők feküdtek a földön. Mindkét oldalon voltak halottak és sebesültek, sokszáz embert elfogtak és az eredmény

az egyik oldalon újabb rendőri intézkedések egész sora lett, a másikon meg növekvő gyűlölet a terroruralom ellen.

A terror ellenére is tovább folytatódott a munkásság küzdelme a kuomintang-területek harcoló parasztjainak, diákjainak és partizánjainak támogatásával. A munkások a sárga szakszervezetek és a kormány feje felett kezüket a felszabadított területeken élő társaiknak nyujtották, nem törődve a rendőrséggel és a polgárháború hadseregével. A «Hatodik Összkínai Szakszervezeti Kongresszuson» Harbinban, ismét helyreállt a munkásegység.

A kongresszus szószékéről a kuomintang-területek egy «illegális» szakszervezeti vezetője beszélt, akinek a fejére Csang rendőrsége egy évvel előbb, tízmillió kínai dollár díjat tűzött ki.

«Nankingban — mondta — 1946-ban egy tanult munkás bére megfelelt 340 kilogramm rizs árának. Ma alig kap érte ötvenet. Igen sok gyárban 13 óra a napi munkaidő. Kitűnően megszervezett kém- és terror-rendszer szolgálja a munkások elnyomását. «Kisebb hibákat» a gyárigazgató maga torol meg. Ilyesmikért sötét cellákba zárják a munkásokat; ezek olyan alacsonyak, hogy állni sem lehet bennük.

A munkásokat ötös csoportokra osztják és mindegyiknek felelnie kell az egész csoport jó viselkedéséért. Ha az öt közül egy magára haragítja az igazgatót, mind az ötöt megbüntetik.

A titkos államrendőrség mindenütt jelen van. A munkások közé besúgók furakodnak be. Kötelességük jelentést tenni a «kommunista üzelmekről». Havonta egyheti külön bért kapnak. Ha három hónap alatt senkit sem jelentenek fel, elvesztik igényüket erre a különbérre, ezért minden három hónapban feljelentenek legalább néhány munkást. Áldozataik eltűnnek és csak kevés kerül közülük élve elő. Ezek szörnyű kínzásokról számolnak be. A shanghai rendőrségi őrszobák százai vannak bonyolult kínzóeszközökkel felszerelve.

De a munkások tudják, hogyan kell védekezni és vezetőiket megvédeni. Utalok a legutóbbi «néma sztrájkra» Shanghaiban. Az egyik nagyüzem munkásai egy emberként beszüntették a munkát. Nem állítottak fel követeléseket és nem feleltek kérdésekre, bármennyire fenyegették őket. Hogy ne legyenek áldozatok, nem választottak szószólókat vagy küldötteket, hogy azok fejezzék ki kívánságaikat. Egyszerűen abbahagyták a munkát és hallgattak. Néhány nap mulva felemelték fizetésüket, anélkül, hogy «követeltek» volna.»

A szakszervezet embere következőképpen fejezete be beszédét:

«Amikor elindultam Sanghaiból, a munkások megbíztak bennünket, hogy menjünk Harbinba és tanuljuk meg, hogyan építik fel és tartják üzemben a dolgozók az ipart; mert — mondták a munkások —, ha Shanghai felszabadul, tudnunk kell, hogy vezessük a termelést.»

A liberálisok mozgalma

A kormány a rendőrterror minden eszközével folytatta harcát a Demokratikus Szövetség ellen. Csungkingban szétkergették a gyűléseket, szerkesztőségeket romboltak szét, a mozgalom vezető tagjait pedig elfogták és meggyilkolták.

1946 júliusában titkos ügynökök az utcán meggyilkolták Kunmingban Li-Kung-Po professzort, az érdemes tudóst és nevelőt. Barátja és pártbeli tagtársa Ven-I-To, a híres költő és a klasszikus bölcsészet tanára, négy nappal később halotti beszédet mondott felette, melyben a Kuomintang titkos rendőrségét nyilvánosan megvádolta a véres gaztettel:

«Azt hiszik — mondta Ven-I-To —, hogy nem fogunk élni, ha megölnek bennünket. Kimondhatatlanul ostobák, hiszen ezren élik túl a halottat és tanulnak tőle. De félnek a nép erejétől».

Ven-I-To professzor nem tartozott azok közé, akik sokáig élték túl a halottat. Néhány órával azután, hogy gyilkossággal vádolta meg a titkos rendőrséget, négy egyenruhás, fegyveres ember megtámadta őt és fiát az utcán. Ven-I-To-t pisztolylövésekkel megölték, fiát súlyosan megsebesítették. A bűn, amelyért meg kellett halniok, az volt, hogy tagjai voltak a Demokratikus Szövetségnek, amelynek legálisan elismert, nyilvános irodája volt Nankingban és tárgyalásokat folytatott a kormánnyal. Felfogásukat Európában csak «mérsékelten liberális»-nak lehetett volna nevezni. Legsúlyosabb bűnüknek természetesen az számított, hogy mindketten becsületes és megvesztegethetetlen demokraták voltak.

A gyilkosság oly nagy felháborodást keltett, hogy az külföldi körökre is kiterjedt és Csang-Kai-Seket arra kényszerítette, hogy mozgósítsa igazságszolgáltatását. Az «igazságszolgáltatás» méltó volt ahhoz az arcátlansághoz, amellyel a megtorlásra váró büntettet elkövették. Pontosan a Van der Lubbe-kivégzés külsőségei között lőttek agyon két nyomorúságos utcai rablót nagy tömeg előtt. Mindenki tisztában volt vele, hol van

az igazi bűnös. A Gestapo skopolaminját ez esetben az olcsóbb ópiummal pótollák, amelyből a két szerencsétlen annyit kapott, hogy azt sem tudták, mi történik velük.

Amióta a Demokratikus Szövetség tagjai megtagadták a kormányba való belépést, az összes vidéki városokban sorra elfogták őket és sokat rövid úton agyonlőttek. Végül a kormány feloszlatta a Szövetséget. Vezetői Hongkongba emigráltak, ahol 1948 januárjában közzétett kiáltványukban kijelentették, hogy a Szövetség folytatja küzdelmét. A kiáltvány többek között a következő pontokból állt:

1. Kuomintang-Kínában nem lehet többé a demokráciáért békés eszközökkel küzdeni. Felszólítjuk a népet, hogy zúzza össze Csang reakciós rezsimjét.

2. Előre a nagybirtokosok feudális klikkje ellen és «a föld azoké, akik megművelik!» elvének megvalósításáért.

3. Előre az amerikai imperializmus ellen és Washington és Nanking összes hazaáruló szerződései ellen.

4. Együttműködést követelünk az összes demokratikus csoportokkal és pártokkal, különösen a Kommunista Párttal és a Kuomintang Forradalmi Bizottságával.

A Kuomintang Forradalmi Bizottsága dr. Sun-Yat-Sen régi forradalmi pártbarátaiból tevődött össze. Li-Csai-Szum tábornok, Liao-Csung-Kai asszony, Feng-Jü-Hsziang tábornok, aki egy 1948-ban, a felszabadult területekre tett utazás alkalmával balesetnek esett áldozatul, és mások voltak tagjai. Ez a bizottság is Hongkongban szervezkedett és hasonló programmal lépett fel.

Az amerikaiak igyekeztek, hogy ezeket a csoportokat egy harmadikutas politikának nyerjék meg. Figyelembevéve azonban a Kommunista Párt nagy tekintélyét és az elnyomók és elnyomottak között Kínában fennálló éles ellentétet, ez a fáradozás kilátástalan. Minthogy Kínában nincs szociáldemokrácia, amelybe bele lehetne kapaszkodni s így a nép egy részét meg lehetne nyerni, ezek a törekvések politikailag légüres térben játszódnak le.

A Kommunista Párt 1948 május elsején felhívást adott ki egy «Összkínai Népkongresszus» megtartására, azzal a céllal, hogy «Összkínai Népkormány» alakíttassék. A felhívás mind a Demokratikus Szövetségnél, mind a Kuomintang Forradalmi Bizottságánál lelkes fogadtatásra talált. Sürgönyben jelentették be Mao-Ce-Tungnak, hogy elfogadják a tervet és felajánlják közreműködésüket.

A nemzetiségek függetlenségi mozgalmainak eredményeképpen nagy területek szakadtak el a Kuomintang-kormánytól. Belső-Mongólia nomádjai ismételten és eredménytelenül terjesztették nemzeti érdekeikre vonatkozó követeléseiket a nankingi kormány elé. Nanking teljes értetlenséggel viseltetett más népek nemzeti szabadsága iránt. E tény és Külső-Mongolia nemzeti önállóságának példája folytán Belső-Mongolia lakosságának függetlenségi mozgalma egybekapcsolódott a felszabadult területek mozgalmával. Belső-Mongolia autonóm kormányának 1947 tavaszán történt megalakulása óta a «mongol lovasság zászlóhordozói» együtt lovagolnak a felszabadító csapatokkal. Részt vettek a mandzsuriai harcokban és igénybe vették a Kínai Kommunista Párt segítségét, hogy nemzeti kormányt alakítsanak egész Belső-Mongoliában, míg néhány régi feudális mongol herceg a Kuomintang táborába szökött.

A második autonóm köztársaság Szingkiangban alakult meg. Kínának ezt a nyugati tartományát 1882-ben kebelezték be az akkori kínai impériumba. Hat millió négyzetkilométernyi területen mindössze 4 millió lakosa van. A kínai birodalomba történt bekebelezés előtt az ott élő lakosság e területet «Kelet-Turkesztán»-nak nevezte; a kínai hódítók később a Szingkiang (Új Terület) nevet adták neki, de a lakosság ebbe soha sem törődött bele. A lakosság nagyrészt ujgurokból, üzbégekből, kazakokból, tadzsikokból, mongolokból és tatárokból tevődik össze. Ezek valamennyien mohamedánok. A han-ok (kínaiak) alig öt százalékát teszik a népességnek.

Szingkiang kínai kormányzója a háború alatt irgalom nélkül mészárolta a határterület népeit, tömegesen vetette börtönbe és végeztette ki az összes nemzeti, liberális és demokrata elemeket.

1944-ben felkeltek a harcias Ili-törzsek és nemzeti forradalmuk során Ininget tették meg fővárosuknak. Szingkiang fővárosára, Tihaura gyakorolt katonai nyomással kikényszerítettek egy szerződést Csang kínai tábornoktól, az úgynevezett «Ining-szerződést», mely nekik bizonyos mértékű nemzeti önrendelkezést biztosított. Ez a következő pontokból állt:

1. Szingkiang tartomány kormányának 25 tagja közül tizenötöt a nép választ.
2. A helyi elöljáróságok elnökeit a nép választja.
3. Sajtó-, vallás- és szólásszabadság.
4. Az ország hivatalos nyelve a kínai és az ujgur.

5. A termeléssel összhangban álló adók.
6. Szabad kulturális és nemzeti tevékenység.
7. Bel- és külkereskedelmi szabadság Szingkiang részére.
8. Az Ili csapatok felveendők a szingkiangi hadseregbe, saját parancsnokság alatt.

Amint létrejött a megállapodás, Kína feudális kormánya csapatokat küldött Szingkiangba s remélte, hogy büntetlenül megszegheti a szerződést. 1947-ben százezernél több kuomintang-katona volt Szingkiangban. Nanking a tartomány legreakciósabb nagybirtokosainak egyikét nevezte ki kormányzóvá és azzal a feladattal bízta meg, hogy állítsa vissza a kínai bürokrácia korlátlan diktatúráját. Újból fellángolt a küzdelem. 1948-ban Szingkiang harmadrésze az Ili-törzsek kezében volt. A Nanking által kinevezett kormányzónak sem katonai, sem polgári hatalma nem terjedt ki erre a területre, amely az «Autonóm Ili Köztársaság» nevet adta magának.

Nanking igyekezett a felkelést úgy feltüntetni, mintha az «a Szovjetúnió felbujtására» történt volna, holott a felkelők a forradalom kezdetén semmi mást nem kívántak, mint az «Ining megállapodás» betartását és azt, hogy a kínai Csang tábornokot újból nevezzék ki kormányzóvá.

Szingkiang határos a Szovjetúnióval és a «Külső-Mongoliai Autonóm Köztársasággal». Érthető tehát, hogy Nanking nem tudott ellentállni a kísértésnek és a Szovjetúniót akarta az Iliben kitört nemzeti forradalommal vádolni.

Ilyen lehetőség nem forgott fenn a formozai vérfürdő esetében, amely a Nanking-kormány szégyenletes történelmének egyik legszégyenletesebb epizódja és amely a szovjet határtól sokezer mérföldnyire játszódott le. Jobb kifogás hiányában kijelentette Nanking, hogy a katasztrofális események oka az a «rossz nevelés», amelyben Formoza népe a japán uralom sok éve alatt részesült.

Formoza, amely 1895 óta japán gyarmat volt, Japán kapitulációja után Kínának jutott. Csen-I, a Nanking által kinevezett kormányzó, a kapituláció napjától 1947. tavaszáig, 18 hónapon át «működött» és sikerült neki Formoza lakosságát meggyőzni arról, hogy választania kell: vagy fellázad a kínai hatalom ellen, vagy nemzeti és gazdasági halált hal a Kuomintang kezén.

A vérfürdőt megelőző események leírásánál John W. Powell cikkeit követjük, aki kiváló amerikai újságíró, jól ismeri a távolkeleti viszonyokat és a Shanghaiban megjelenő «China Weekly Review» kiadója. John W. Powell néhány nap-

pal a felkelés kitörése előtt Formozában volt és saját benyomásai után hitelesen írhatta le az eseményeket.

Japán kapitulációja után a kínaiakat mint felszabadítókat üdvözölték. De Csen-I tábornok, egy idős, feudális hivatalnok, aki a szűkebb kuomintang-klikkhez tartozott, uralmát a korrupció és kizsákmányolás valóságos haláltáncával kezdte. Formoza szigetének kincseit (kámfort, teát, cukrot, ananászt, olajat, vasat, acélt, alumíniumot, rezet, stb.), amint a szigetre ért, a Kuomintang nyomban birtokba vette. A japánoktól átvették a már meglevő «monopólium-irodát», amely a kámfor, tea, dohány- és szeszfélék termelését s a velük való belföldi és kiviteli kereskedelmet a tartományi kormány kezébe adta. Ezenfelül nem kevesebb, mint 31 új kormánymonopóliumot létesítettek, amelyek a kuomintang-hivatalnokok kezében összpontosították a legkülönbözőbb termelési ágakat és bevételi forrásokat. Formoza lakosságát a gazdasági élet minden hasznothajtó ágából kikapcsolták és csak kizsákmányolás tárgyának tekintették.

Ezenfelül minden kuomintang-hivatalnok megindította a maga külön rablóhadjáratát a vagyonos formozaiak ellen. Kereskedőket letartóztattak és vagyonukat lefoglalták, néha azzal az indokolással, hogy «együtt dolgoztak a japánokkal a háború alatt». Ez a vád ötvenévi japán uralom után és azután, hogy Kína 1895-ben Formozáról szerződés alapján lemondott Japán javára, még kifogásnak is képtelenség volt. A kuomintang-katonaság házakat és bútorzatot foglalt le, fosztogatott, rabolt és a katonák az így szerzett értékeket a szárazföldre küldték családjuknak.

Tizennyolc hónapi kuomintang-uralom után a sziget fővárosában felkelések robbantak ki. A Kuomintang-kormány működése még a japán uralom alatti viszonyokhoz képest is oly nagy romlást eredményezett, hogy a nép, amelynek alig volt forradalmi tapasztalata és szervezettsége, minden előkészület nélkül felkelt elnyomói ellen.

A felkelés 1947 február 28-án kezdődött. Minthogy a nagyobb és jövedelmezőbb kereseti forrásokat a kormány már elrabolta, ezen a napon rendeleteket bocsátott ki, amelyekkel rátette kezét a kisiparosok és az utcai árusok tulajdonára is. Amikor egy kínai katona egy öregasszony cigarettabódéját lefoglalta, a körülállók az asszony védelmére keltek. A katona a tömegbe lőtt és elmenekült. A lövés megölt egy járókelőt. Ez a jelentéktelen, de jellemző esemény úgy hatott, mint tűzcsóva a lőporraktárban.

A fegyvertelen néptömeg a kínai elnyomókra támadt, ahol csak érte őket. Csen-I generális nem volt hajlandó a felkelők küldöttségét fogadni. Ehelyett rendőrségi őrjáratokat küldött ki, amelyek géppisztolyokkal lőtték a tömeget.

Négy nappal később a sziget a felkelők kezében volt. A kormányzó most már félni kezdett. Rádiótávirat útján kért erősítést csapatai számára és ugyanakkor baráti beszédeket intézett Formoza lakosságához. Megígérte, hogy megbünteti a bűnösöket, demokratikus reformokat helyezett kilátásba, rendes választásokat és részvételt a kormányzásban.

Formoza tekintélyes embereinek vezetése alatt bizottságok alakultak, amelyek elfogadták a kormányzó ígéreteit és helyreállították a békét az utcákon.

Csen-I megesküdött a népnek, hogy nem lépnek újabb kínai csapatok Formoza területére, a sebesülteket és a meggyilkoltak családjait «bőségesen» kárpótolni fogják s beszédét megható szavakkal fejezte be: «Szeretem Formozát és polgártársaimat ezen a szigeten».

A kínai csendőrség parancsnokló tábornoka március 8-án nyilvános beszédben szólította fel a népet, hogy ne ragaszkodjék a kínai csapatok kivonulásához. «Életemet teszem fel rá — mondta —, hogy nem jönnek további csapatok Formozára. Egyetértünk összes politikai követeléseitekkel és teljesen jogosaknak tartjuk őket. A kínai központi kormány nem is gondol rá, hogy bármit is tegyen Formoza népe ellen».

Ugyanezen nap estéjén csapatok érkeztek Kínából és megkezdődött a vérfürdő. Csen-I tábornok még másnap reggel is beszédet tartott, amelyben ezt mondta:

«Formoza népe teljesen nyugodt lehet, nem kell félnie, kihirdetem a statáriumot, de csak formozai testvéreim védelmére».

Ugyanakkor, amikor a kormányzó szavai a hangszórókban elhangzottak, a lakosság már hallotta a kezdődő fosztogatások zaját és a gyilkos puskatüzet, amelyek a büntető expedíciót a városban bejelentették. A szerencsétlenek kiáltozásai, akiket a börtönökbe és a katonák fegyverei elé hurcoltak, elvegyültek a tábornok rádión közvetített megnyugtató hangjával, aki, mint régi feudális hivatalnok, egyaránt értett a galád megtévesztések s a féktelen kegyetlenség alkalmazásához.

Mr. Powell elmondja, hogy a meggyilkolt polgárok holttestei még három hét mulva is úsztak lefelé a folyókon és a dagály megcsonkított testeket dobott a tengerpartra. Katonákkal megrakott teherautók száguldoztak az országban, a bennük

ülők rálőttek mindenkire, akivel találkoztak. A diákokat bántalmazták és megkínozták, mielőtt oldalfegyverükkel leszúrták volna őket.

Egy külföldi, aki az egyik rendőri őrszobában tartózkodott, látta, amikor a rendőrök hirtelen kilőttek az ablakon. Megkérdezte a parancsnokot, mi történt, mire ezt a választ kapta: „A kommunisták éppen most támadnak." Amikor az ajtóhoz lépett, egy fiatal leány golyóktól átlyuggatott teste feküdt egymagában az utcán.

Óvatos becslés szerint az első napokban meggyilkoltak száma körülbelül ötezer volt. Ennél sokkal többet elfogtak és ezeket kisebb csoportokban végezték ki időről-időre.

A lázadást elfojtották. De a lázadók közül sokan a hegyek közé menekültek és ott csatlakoztak Formoza őslakóihoz, akik felett a sziget hatósága sohasem uralkodhatott. Minthogy a felkelés okai változatlanul fennálltak, nem lehetett kétséges, hogy a kuomintang-uralom fokozatos bomlásával az erőszakos ellenállás újból fellángol. Az is várható volt, hogy Formoza lakossága másodszor nem ad hitelt a kínai hatalmasok szavának.

Parasztfelkelések

Bármily ritka volt Nankingban a törvény és becsületesség, mégis úgy látszott, hogy a korrupció a kuomintang-várostól való távolsággal hatványozottan növekedett.

Szikongban, a tibeti határon levő tartományban Liu-Ven-Hui kormányzó egész Kína legnagyobb ópiumtermelőjének és kereskedőjének hírében állt. Egész vagyont rabolt össze magának a tartomány ópium monopóliuma révén és ez egyenrangúvá tette Kína nagy bürokratikus kapitalistáival. Az ő kapzsiságának volt tulajdonítható, hogy Szikong megmunkálásra alkalmas területének legnagyobb részébe ópiumot vetettek.

Liu-Ven-Hui tábornok megparancsolta a parasztoknak, hogy azokon a földeken, melyeket kijelölt, ópiumot vessenek. Ha a paraszt nem tette meg, büntetésképpen «lustasági adót» kellett fizetnie; ez százszor akkora volt, mint az ópium értéke, melyet a bevetendő területről be kellett volna szolgáltatnia. A vetés idején «palánta»-adót kellett fizetnie, a virágzás idején pedig «az ópiumelnyomás alóli felszabadulás adóját». Ezek együttesen a várható ópiumtermés értékének tíz százalékát tették ki. Ha a paraszt learatta ópiumát, 60 százalékot, mint «nyilvános

ópiumot» fel kellett ajánlania Liu-Ven-Hui tábornoknak; neki magának a bevetett ópium 30 százaléka maradt meg.

Ebből a 30 százalékból kellett megfizetnie a «nyilvános vásárlók adóját», melyet Liu-Ven-Hui tábornok alattvalói szedtek be, hogy abból fizessék költséges életmódjukat, nőiket és városi házaikat. Így azután gyakran megtörtént, hogy több ópiumot követeltek a parasztól, mint amennyit vetett és ilyenkor földjét kellett odaadnia fizetésképpen. Íly módon az utolsó években a földterület kétharmadrésze Liu tábornok és segítői kezébe került.

Szikong hegyei között laknak a tartomány őslakói, a Lolo-törzsek. Idővel kialakult az a gyakorlat, hogy e törzsek ópiumát és a kínai termelőkét is elcserélték puskákra, pisztolyokra és töltényekre, ami különösen előnyös volt olyan kereskedőkre nézve, kik bejáratosak voltak a városokban az olcsó fegyverraktárakba. Amikor ilymódon 300.000 gyalogsági puska és tíz millió töltény került a lolo-k és a szegényparasztok kezébe, felkelés tört ki az őslakosság törzsei és a kínai telepesek között. A felkelők a főváros elé vonultak és Liu-Ven-Hui tábornok elbocsátását és megbüntetését követelték. A kormány válasza a «banditák elnyomására irányuló hadjárat» volt.

A szabadságharc 1945 márciusában kezdődött. Azóta a felkelések ebben a tartományban állandó jelenséggé váltak. A felkelők kénytelenek voltak ugyan ismét visszavonulni a hegyek közé, de vezetőjük, a kuomintang-hadsereg egykori tisztje kijelentette, hogy folytatni fogja a küzdelmet. Követői és a vezetése alatt álló felfegyverzettek száma az utolsó években jelentősen megnövekedett.

1947-ben újból zavargás tört ki. Átterjedt a szomszédos Szecsuan tartományra is és messzire terjedő mozgalom lett belőle, mely Liu tábornok eltávolítását követelte.

1947-ben nem kevesebb, mint nyolc tartomány lázongott. Szecsuan különböző részeiben felfegyverzett parasztok tízezrei harcoltak, köztük sok olyan, aki az ellenállási mozgalomban Japán ellen a népet vezette. A felkelések a nagybirtokosok visszatérése, a Kuomintang adó- és földpolitikája és a katonai szolgálatra alkalmas férfiak erőszakos elhurcolása ellen irányultak. Szecsuant kényszerítették, hogy járuljon hozzá a Csang-hadsereg rizsellátásához, minek következtében a rizsbőség e klasszikus hazájában rizshiány jelentkezett. Senszi tartomány 20 körzetében 6000 felfegyverzett paraszt harcolt.

Hasonló felkelésre került sor Kveicsauban is. Hunanban megalakult a «szegények hadserege» olyan parasztokból, akik

elvesztették földjüket. Kvangsziban a «déli népfelszabadító hadsereg» a tartomány nagy részét elfoglalta és a meghódított területeken lehetővé tette a nép egyeduralmát.

Kvantung tartomány 30 százaléka a felkelő parasztok kezében volt «a keleti folyó hadoszlop» és más partizáncsapatok vezetésével, akik a japán megszállók elleni küzdelmet vezették annak idején.

Csekiang, Fukien és Kiangszu Tai-Hu körzete önvédelmi alakulatokat szervezett, amelyek összeköttetésben álltak a déli partizáncsoportokkal; e tartományokból többhelyütt elkergették a kuomintang-hivatalnokokat,

Ha a Kuomintangnak semmi más kötelessége nem lett volna, mint ezeket a felkeléseket elnyomni, akkor is bőven el lett volna foglalva négymilliós hadserege. Abban az időben, amikor ez a hadsereg a végtelenül hosszú, állandóan változó fronton szembenállt az új demokrácia felszabadító seregeivel, nem volt olyan erő, amely foglalkozni tudott volna a kuomintang-területen meg-megújuló felkelésekkel.

A hosszú útvonalak mentén és Csang hátországában még valamelyest védett életet éltek a kuomintang-hivatalnokok. A nagykiterjedésű és nehezen megközelíthető falusi területeken azonban megérlelődtek a rendszer összeomlásának feltételei; ez az összeomlás lavinaszerű gyorsasággal folyt le, amint összeköttetést létesítettek a felszabadított területek forradalmi mozgalmával.

A diákság küzdelme

A kuomintang-rendszerrel szembeni ellenállási mozgalomban fontos szerepet játszott a diákság. Nekik állt leginkább rendelkezésükre a kifejezés és a szó fegyvere. Nemcsak ez a képességük nagyfontosságú, hogy «meg tudják mondani, mi a bajuk», hanem harcos akaratuk is, áldozatkészségük és egy ütőképes szervezet megalkotásában elért sikereik.

Alig pár hónappal Japán kapitulációja után, 1945 decemberében megjelentek a diákok a háború utáni idők politikai színpadán. Kunming egyetemi városban nagy utcai tüntetésre került sor a polgárháború ellen. A rendőrség és katonaság beleavatkozott, négy diák holtan maradt az utcán és sok sebesültet szállítottak kórházba. Ettől a naptól fogva nem szüneteltek a diákság akciói, amelyek rendszerint összeütközésre vezettek az államhatalommal és a fasiszta ifjúsági alakulattal. Ezeknek az összeütközéseknek ezer és ezer áldozata volt.

1946 januárjában, amikor Marshall tábornok mint «békeszerző» Shanghaiba érkezett, a diákok szállodája elé vonultak, hogy kifejezzék, mennyire helytelenítik a polgárháborút. Bár a diákok magatartása nyilvánvalóan nem állt ellentétben Marshall békeküldetésével, a fasisztákkal újból összeütközésekre került sor. Sok diákot letartóztattak, sokan megsebesültek.

1946 júniusában, amikor végkép kitűnt, hogy Csang nem törődik a politikai népkongresszus határozataival és megkezdte első nagy katonai offenzíváját a felszabadított területek ellen, bekövetkezett az addig legnagyobb diáktüntetés Shanghaiban; ezt a nép nagyrésze támogatta és erősítette. Megtörtént ugyan minden előkészület az akció szétverésére, de a felvonulás váratlanul nagy arányai annyira meglepték az állam szerveit és a fasiszta alakulatokat, hogy nem mertek beavatkozni. Néhány fizetett rendőrügynök be akart furakodni a tüntetők sorai közé, de a tömeg elnyelte és magával ragadta őket. A diákok ezreit csapták ki az iskolákból, amiért részt vettek a felvonulásban.

A diáktüntetések új hulláma indult meg 1946 decemberében, amikor két amerikai tengerész erőszakoskodott egy diáklánnyal. A felháborodás hullámai ezúttal különösen magasra csaptak és elárasztották az egész országot. Most volt a tüntetésnek első ízben kifejezetten amerikaellenes jellege: egyszerre tüntettek a diákok az ország összes egyetemi városaiban. Az amerikai hadsereg két tagjának gaztette feletti felháborodásba belevegyült az amerikai csapatok viselkedése miatt régóta forrógyűlölet. Hozzájárult még a politikai felháborodás az amerikai katonaság miatt, amely még véresebbé tette a polgárháborút. Ez is kifejezésre jutott a tüntetésekben.

A nép felháborodásának nyomása alatt egy amerikai katonai törvényszék Peipingben elítélte a két amerikai tengerészt, azután elszállították őket Kínából, mire az Egyesült Államok hadügyminisztere megkegyelmezett nekik és szabadon bocsátotta őket.

A főiskolákból való tömeges kicsapatások és a sokezer diák elfogatása országszerte még elterjedtebbé s erőteljesebbé tette a diákság mozgalmát. A tanári testület eleinte hajlandó volt a diáktüntetéseket «veszélyeseknek és radikálisaknak» találni, most azonban a tanárok a diákokkal együtt felismerték, hogy Kína egész értelmiségének harci érdekeiről van szó.

A liberális tanárokkal sem bántak jobban, mint a haladó diákokkal. Gazdasági helyzetük ugyanolyan kétségbeejtő volt, tanítási szabadságuk ugyanolyan korlátozott, mint a haladó

szellemű diákok tanulási szabadsága. A rendőrség terrorja és a Kuomintang cenzurája egyaránt megfojtással fenyegette őket.

A diákok tömeges delegációkat küldtek Nankingba és bevitték a harcot a kuomintang-diákok egykori főfészkébe, Kína fővárosának központi egyetemére.

Mint mindig, most is a vidék szenvedett többet a terror alatt, mint a fővárosok. Kaifengben, Hankauban, Vucsangban és Hangcsauban diákgyilkosságok is előfordultak.

1947 március 20-án tömegesen vonultak a diákok az oktatásügyi minisztérium elé; újabb összeütközésekre került sor a katonasággal és rendőrséggel. A diákszervezeteket feloszlatták, a küldöttségeket betiltották: de mindez hatástalannak bizonyult.

1948 első hónapjaiban megnövekedett a diákszervezetek ereje. Növekedett a terror is. A tanárok és diákok szorosra zárt frontja állt most szemben a rendőrséggel és a kormánnyal.

A diákság gyűlöletét a kormány és az Egyesült Államok ellen különösen táplálta Washington politikája, amely arra irányult, hogy újjáépítse Japánt, mint az amerikai imperializmus támaszpontját. A régi jelszavak mellett: «A diákok és tanárok anyagi támogatásáért, a diákszervezetek szabadságáért, a polgárháború ellen, a négy család ellen, a demokráciáért és alkotmányos kormányért, az amerikai csapatok visszavonásáért és Amerika beavatkozása ellen Kína belső ügyeibe!» egyre hangosabb lett egy újabb követelés: «A japán hadiipar kínai nyersanyagokkal való újjáépítése ellen, egy Japánnak kedvező és Kínának káros békeszerződés ellen!»

Ez az új és egyre hangosabbá váló jelszó nyugtalanította a külügyi hivatalt és az Egyesült Államok diplomatáit. Amerika nankingi követe, aki valamikor az egyik kínai egyetem tanára volt, beszédet mondott, melyben óva intette a diákokat, hogy Amerika japáni politikája ellen tiltakozzanak.

— Ha így folytatjátok — fenyegetődzött a tanár-követ — viselnetek kell a következményeket.

Másnap a kínai egyetemi tanárok százai és a diákok ezrei tiltakoztak szenvedélyesen az amerikai ügyvivő beavatkozása ellen Kína belső ügyeibe. Az amerikai követséget elárasztották tiltakozó levelekkel és táviratokkal.

A diákság, hogy bebizonyítsa, mennyire nem fél a következményekkel való fenyegetődzéstől, nyilatkozatot tett közzé, hogy nem fogadja el többé a «támogatást», amelyet eddig rizs formájában kapott a «Kínának jutott Marshall-segély» forrásaiból. Ezenfelül gyűjtést indított a diákság, hogy visszafizesse Marshallnak annak az értékét is, amit eddig kapott. Ez az akció

igen nagy áldozatokat követelt az éhező diákságtól. De inkább éheztek még egy kicsit többet, semhogy áruba bocsássák hazafias meggyőződésüket a «Marshall-rizsért».

Külön őrszolgálatot is szerveztek, mert a rendőrség gyakran intézett éjszakai támadásokat az egyetemek ellen, kirángatta a diákokat ágyaikból és elvezette őket. Ha őrszolgálat jelezte a rendőrség közeledtét, a diákok a hálótermekből az udvarra vonultak és karjukat egymásbaöltve, szilárd tömeget képeztek; középre vették, a többiek testének védelme alatt a diákszervezet különösen veszélyeztetett vezetőit. A rendőrség gyakran volt kénytelen dolgavégezetlenül távozni, ha nem volt elég nagy számban ahhoz, hogy a diáktestekből álló gyűrű külső részét leüsse és így elérje azokat, akiket keresett.

A forradalmi diákmozgalom csak egyik oldala volt az ország egész értelmiségére kiterjedő forradalmi mozgalomnak. A nagy nevek, mint Lu-Hszün, «a kínai Gorkij», Kuo-Mo-Jo, a nagy költő és történész, Mao-tun író, Tao-Sin-Ce, a parasztság és a nép nevelője — mind a forradalom oldalán álltak.

A Kuomintang olyan szegény volt írókban és művészekben, hogy az igazságügyminiszter rendeleti úton létesített egy «kultúrmunka-intézetet» a háborúban hazaárulás miatt elítéltek között található értelmiségiekből. — «Írjanak — parancsolta a minisztérium — és amit a cenzúra jónak talál, azt közölni kell».

Ha az ember Kínában felteszi a kérdést, miért csatlakoztak a diákok és az értelmiségiek oly következetesen és tömegesen a haladó mozgalomhoz, azt a választ kapja: «Ez a május 4-iki mozgalomra nyúlik vissza». 1919 május 4-én, amikor a diákok a versaillesi szerződés ellen tiltakoztak, új jelleget kapott Kína forradalmi mozgalma.

Mao-Ce-Tung azt mondta, hogy Kína történelme az utolsó száz évben két nagy korszakra oszlik: a választóvonal a «május 4-i mozgalom».

Addig a polgári demokrácia régi gondolatvilága határozta meg a kínai haladó mozgalom tartalmát. 1919 május 4-ike óta azonban Kína forradalmi mozgalmában mindinkább felülkerekedett a *népi demokrácia* eszméje.

Május 4-ike lényegileg az értelmiség mozgalma volt. A csupán polgári forradalom vívmányai iránt való érdeklődésen túl az 1919 május 4-én megkezdődött különleges történelmi fejlődés fűzte az értelmiségiek tömegeit egy olyan forradalmi mozgalomhoz, amely messze túlment a polgári haladás céljain.

A régi fajtájú polgári forradalom erőinek egy része Csang-Kai-Sek vezetése alatt visszatért a feudális reakció útjára. Az értelmiségiek nagy része azonban nem tette meg ezt a fordulatot, hanem a Kommunista Párt vezetése alatt menetelt előre egy újfajtájú demokratikus forradalom felé.

Kína

Csang-Kai-Sek azt remélte, hogy a dollárban és a dollárért megvásárolható harci eszközökben megtalálja a gyógyszert rezsimjének minden betegségére: a gazdasági bénulásra, a katonai gyengeségre és a népfelkelésre.

A Kuomintang utolsó fázisában egyesítette a feudalizmus legrosszabb hagyományait a modern polgári társadalom legrosszabb degenerációs tüneteivel. Ez az anakronisztikus kizsákmányolási formákból és modern gyilkolási technikából összetevődő rendszer utolsó reményét abban a segítségben látja, amelyet a külföld leggátlástalanabb elemétől, az amerikai imperializmustól kap.

Az Egyesült Államoknak az a terve, hogy az egész világot amerikai áruk piacává tegye, nem pattant ki készen Marshall és Truman fejéből, mint Pallas Athene Zeus homlokából. A Truman-doktrina akkor keletkezett, amikor a Wall-Street rendezői a politikai színteret erős reflektorfénnyel végigkutatták s e fényben Roosevelt árnyéka lassan elhalványult.

1945-ben és 1946-ban még magyarázni kellett a világnak, mi keresni valója van tulajdonképpen Amerikának Kínában. Marshall ezért megjátszotta a békeközvetítő szerepét a Kuomintang és a kommunisták között. A Kínának nyujtandó amerikai segítség akkor még hivatalosan attól függött, hogy belépnek-e a kommunisták a kormányba, vagy sem.

1948-ban Truman egy sajtóinterjúban kijelentette, hogy az amereikai kormány nem híve a kommunisták belépésének a kínai kormányba és nem is volt soha. Arra a kérdésre, hogy mit csinált Marshall 1946-ban Kínában, azt felelte Truman, hogy az volt a feladata, hogy «segítsen Csang-Kai-Seknek az új helyzetben».

A valóság az, hogy Marshall 1946-ban meg akarta vetni a «Távolkeleti Marshall-terv» alapjait. Ez a szándéka két okból

szenvedett hajótörést. Kiderült, hogy a kommunisták nem hajlandók országukat kiárusítani, vagy lemondani az új demokrácia elveiről. Az is kiderült, hogy az a liberális máz, mellyel Marshall a kínai reakciót be akarta vonni, nem tapadt meg a félfeudális viszonyok kemény valóságán.

Marshall akkor megállapította búcsúbeszédében, hogy «a radikálisok mindkét oldalon megakasztották békeküldetését». A valóság nyelvére lefordítva, ennek így kellene hangzania:

A kommunisták túlságosan «radikálisak» voltak ahhoz, hogy néhány miniszteri állás kedvéért alávessék magukat Csangnak és túlságosan okosak ahhoz, hogy fejüket annak kivégző bakjára hajtsák. Csang-Kai-Sek pedig túlságosan «radikális» volt ahhoz, hogy odaadja a népnek a kisujját, mert egész kezét féltette.

Marshall csalódottan tért vissza Amerikába és az európai viszonyoknak szentelte érdeklődését. E balsiker óta zavarban van az amerikai kormány, mert nem találja meg a megfelelő Kína-politika módját.

Az amerikai kongresszus oly nagy összegeket szavazott meg Csang polgárháborúja számára és annyi lőszert, hajót, repülőgépet és más hadianyagot szállított, hogy azok értéke már csaknem ötmilliárd dollárra rúgott; ez hatszor annyi, mint amit Csang a második világháború alatt kapott. Trumannak nyilván hatszorta fontosabb volt, hogy a Kuomintangot a kommunisták ellen felfegyverezze, mint az az összeg, amelyet Amerika a háborúban hajlandó volt arra fordítani, hogy segítse Kínát Japán ellen

Csang hadseregében és hadügyminisztériumában sokezer amerikai tanácsadó tolongott. Amerikai tengerészek a háborús zónák közvetlen közelében lévő megerősített állásokat tartották megszállás alatt, 850.000 embert a polgárháborús hadseregből amerikai oktatók képeztek ki. Az így kiképzettek sorából 66 háborús hadosztály, 18 «különleges rendőrcsapat» és 20 «polgárháborús hadtest» került ki.

Formozán nagy kiképző telep alakult, melyen egészen új csapatokat képeztek ki az amerikaiak. Ezeket a csapatokat amerikai fegyverekkel látták el.

Ellenszolgáltatásképpen Amerika 14 tengeri és légi támaszpontot adatott magának kínai területen, köztük hatot Formozán.

Amerikai «tanácsadók» ültek Nankingban, akiknek tanácsát veszélyes lett volna figyelmen kívül hagyni. Azon igyekeztek,

hogy irányítsák Kínában a gazdasági életet, a nevelést és a nemzeti életet.

Csang a nagyszabású katonai segítség ellenére is egyremásra szenvedte a vereségeket, sor került a gazdasági élet megbénulására is. Mao-Ce-Tung 1948 januárjában e szavakkal fejezte be beszédét: «A győzelem közvetlenül előttünk áll». Ezzel rövid és visszavonhatatlan határidőt szabott az amerikaiak terjeszkedési törekvéseinek Kínában.

Amerika széles köreiben elterjedt az a felfogás, hogy a Kuomintang szerkezete korhadt, nem tud már amerikai kölcsönöket befogadni. Az amerikai politika zeg-zugos irányban haladt két, egymással ellentétes törekvés hatása alatt: egyrészt ellentmondott a konzervatív amerikai bussiness-elveknek, hogy pénzt fektessenek be egy elveszett ügybe; másrészt attól félt az amerikai reakció, hogy Csang várható veresége sorozatos visszahatást válthat ki, amely esetleg Ázsia összes gyarmati és félgyarmati rendszereinek bukásához vezet.

Marshall, aki már sok milliárd dollárt látott Csang-Kai-Sek zsebében eltűnni, anélkül, hogy valami hasznavehető került volna ki belőle, most már habozott, hogy még többet fektessen be a kuomintang-diktatúrába. Az amerikai kongresszus ama tagjai azonban, akiknek elég volt az, hogy az új demokrácia oldalán kommunisták, a Kuomintang oldalán pedig kommunistaellenesek vannak, elegendő segítséget kívántak Csang-Kai-Sek számára.

Amerika kínai politikájának végleges veresége az amerikai State Department «fehér könyvében» jutott irodalmilag kifejezésre. Tartalmát — képletszerűen — a következőkben lehet összefoglalni:

Évek óta tudtuk már, hogy a Kuomintang teljesen korrupt és annak is tudatában vagyunk már régen, hogy a kínai nép gyűlöli Csang-Kai-Seket. És mialatt ezt tudtuk, a korrupt és gyűlölt generalisszimusznak kétmilliárd dollárt adtunk és szállítottuk neki a hadianyagot, hogy támogassuk korrupcióját és megvédelmezzük a feléje áramló gyűlölet elől. Mind a fegyverek, mind a pénz veszendőbe ment.

A Fehér Könyv egyes oldalait olvasva, az az érzése az embernek, mintha Amerika Kínában szerzett tapasztalatai nyomán a State Department bizonyos mértékig felismerte volna a történelmi fejlődés feltartóztathatatlanságát, bizonyos tiszteletet mutatna az események könyörtelen dialektikája iránt s volna valami sejtelme a történelmi materializmusról.

«Hogy a Kuomintangot katonailag támogassuk, többezer specialistából álló csoportot kellett volna Kínába küldenünk és felmérhetetlen mennyiségű hadianyagot, az Egyesült Államokat pedig bele kellett volna kevernünk egy modern eszközökkel vezetett nagy háborúba; és ez nem kiszámítható kockázat lett volna, hanem kiszámíthatatlan következményekkel járó merész vállalkozás.»

Továbbá:

«A legsajnálatosabb, de elkerülhetetlen tény az, hogy a kínai polgárháború végzetes kimenetelén nem segített az amerikai kormány befolyása. Bármit tett volna országunk lehetőségeinek határain belül, nem befolyásolta volna a háború eredményét. Az sem változtatott, amit nem tettünk meg. Ez a befejezés Kína hajtóerőinek eredménye volt, amelyeket országunk szeretett volna, de nem tudott befolyásolni.»

Mi lesz tehát Amerika jövő politikája Kínában? Amint Mao-Ce-Tung mondja, az imperializmus nem tud tanulni. Nem fog engedni:

«Kína mélyen megalapozott civilizációja és demokratikus individualizmusa érvényesülni fog és lerázza magáról az idegen igát. Azt hiszem, Kínában minden törekvést, amely erre a célra irányul, támogatnunk kellene. mind most, mind a jövőben.»

Azok a nagyon civilizáltak és azok a demokratikus individualisták, akikben Acheson most már reménykedik, nyilvánvalóan olyan emberek, akik egyrészt nem akarják a földet a háromszázmillió szegényparaszt közt felosztani és nem akarnak saját ipart felépíteni (mint a kommunisták), másrészről pedig lopnak annyit, mint Csang-Kai-Sek — szóval egy bizonyos értelemben vett harmadik út. És éppen ilyen út nincs Kínában. A polgárháború úgy hatott, mint egy rendkívül nagyerejű elektrolitikus folyamat; mindaz, ami egészen rossz volt, feudális nagybirtokosok, korrupt hivatalnokok, ember- és tartománygyilkos tábornokok az *egyik* pólus — Csang-Kai-Sek körül csoportosult. Mindenki más: parasztok, munkások, diákok, értelmiségiek és a nemzeti érzésű polgárság: a *másik* pólus, a forradalmi egységfront köré gyűlt. Csak kevesen maradtak e kettő között és ezeket ellenállhatatlan erő hajtja a mielőbbi döntés felé. Ez az a folyamat, amelyet Amerika «szeretett volna befolyásolni, de nem tudott».

Az imperializmus — mondja Mao-Ce-Tung — így működik: megpróbál támadni, veszít, újra próbálkozik, újra veszít, mindaddig, míg össze nem esik. A nép azonban próbálkozik, tanul, próbálkozik és újra tanul, mindaddig, amíg győz.

Japán a megszálló csapatok főparancsnoka, MacArthur abszolút diktatúrája alatt áll. Azt tartják, hogy MacArthur egyik vezető egyénisége az amerikai politika legreakciósabb és leplezetlenül imperialista irányának. Ennek köszönheti, hogy — hacsak rövid ideig is — elnökjelölt lehetett. Valószínűleg imperialista magatartásának radikális leplezetlensége tette még a jobboldali köztársasági párt számára is oly elviselhetetlenné, hogy még az előzetes választások során elejtették.

Vannak, akik MacArthurt tartják a Roosevelt halála után elkezdődött kíméletlenül szovjetellenes hatalmi politika nagy építőmesterének. A Japánt megszállva tartó amerikai csapatok lapja, a «Stars and Stripes», amely szigorú katonai cenzúra alatt áll, elégedetten állapította meg főparancsnokának ezt a sikerét. 1947 február 23-án következőt írta:

MacArthur ellenállása a Szovjetunióval szemben messzire kihatott és végső fokon azt jelentette, hogy Amerika élesen szembefordult Oroszország európai és ázsiai támadásaival.»

Ezt Colegrove tanár írta, MacArthur tanácsadója Japán új alkotmányának kidolgozásában. Ő volt ama kevesek egyike, akiket Hirohito japán császár kihallgatással tisztelt meg.

Ha igaz volna, hogy MacArthur, ahogy Colegrove professzor hiszi, az új amerikai külpolitika építésze volt, másrészről vannak okiratok, amelyek arra vallanak, hogy voltaképpen a japán fasisztáknak voltak MacArthur politikájának építészei. Ez tűnik ki Marmoro Sigemicu volt japán külügyminiszter egyik írásából is. Sigemicut Tojo miniszterelnökkel együtt háborús bűnösként vád alá helyezték. Azt írta, hogy 1945 szeptember 3-án meglátogatta MacArthurt és közölte vele, minő politikát kellene a megszálló hatóságoknak nézete szerint folytatniok.

«MacArthur azt mondta — írja Sigemicu levelében —, hogy megfontolás tárgyává teszi javaslataimat. Nem tudom, milyen mértékben befolyásolták fejtegetéseim, de azt megállapíthatom, hogy a vonal, amelyet a megszálló hatóságok követtek, megfelel javaslataimnak. Ezért hárult reám oly nagy felelősség, hogy aggódnom kellett miatta. Ma azonban (1946 őszén) aggályaim teljesen megszűntek.»

Nyitva hagyhatjuk azt a kérdést, hogy mennyiben befolyásolta a korábbi japán külügyminiszter MacArthur politikáját; minden esetre nagyon figyelemreméltó, hogy egy magasrangú

japán háborús bűnös megelégedését fejezi ki Japán megszállásának lefolyásával kapcsolatban.

A megszállás elején a japánok tervszerűen folytatták a megszálló csapatok korrumpálásának politikáját. Fényűző lakomákon, ahol leányokat is «díjmentesen» bocsátottak a résztvevők rendelkezésére, ilyen érvekkel is szolgáltak: «Japán sohasem viselt hadat Kína, hanem csak a kommunizmus ellen.» Az ilyen lakomák költségeit gazdag kereskedők viselték, akik «el akartak érni valamit». «A tánctermek a nép diplomáciájának frontvonala» — ezzel a jelszóval toborozták a leányokat ilyesféle szolgálatokra.

A japán hatalom birtokosai, akik a háború után sem léptek vissza, megegyeztek MacArthurral abban a politikában, hogy elnyomják a japán munkásokat és szervezeteiket, viszont fenntartják a nagykonszernek, a Caibacu működését. Ez volt két legfontosabb feltétele a japán termelés újjáépítésének a háború előtti vonalon. Ezen alapult Japánnak az a reménye, hogy hamarosan visszaszerzi előnyös hatalmi helyzetét a Távol-Keleten.

S ez volt az a politika, melyet MacArthur végrehajtott. Első sorban újra megtámasztották a megingott trónt. A megszállók politikusai kijelentették, hogy a törvény és rend fenntartásához szükség van a mikádóra. És ha a trónt ez okból meg kellett tartani, természetesen nem lehetett hozzányúlni a japán társadalom tekintélyi, feudális-fasiszta összetételéhez sem, amelyen az nyugodott.

Még 1946 május 2-án is így határozta meg Dean Acheson államtitkárhelyettes Amerika távolkeleti politikáját:

«Amerikának az a szándéka, hogy előmozdítsa Korea és Kína egységét és gazdasági fejlődését; ugyanakkor biztosítani akarjuk e két ország gazdasági függetlenségét Japántól».

Egy évvel később, 1947-ben ugyanez a Mr. Acheson ezt mondta:

«A jelenlegi helyzetben legfontosabb Európa és Ázsia két nagy műhelyének újjáépítése: Németországé és Japáné. Ettől függ mindkét kontinens gyógyulása.»

«Korea és Kína gazdasági függetlenségétől» hosszú az út «Japánnak, Ázsia nagy műhelyének újjáépítéséig». Ez az út Potsdamtól Washingtonig vezetett. Megtették egy év alatt. Ez az *egy* év elég volt ahhoz, hogy Amerika távolkeleti politikáját ellenkezőjére változtassa.

Az amerikai hadvezetőség egyik jelentése azt javasolta, hogy a japán iparra kiszabott jóvátételi fizetéseket az eredeti összeg ötödrészére csökkentsék.

«Olyan üzemekhez — mondja a jelentés —, amelyek vasat, acélt, kénsavat és golyóscsapágyakat állítanak elő, thermodinamikus telepekhez, hajótérhez és hajójavító telepekhez egyáltalán nem szabad hozzányúlni.»

A Shanghaiban megjelenő «China Weekly Review» pedig megállapította: «Japánból érkező jelentések lehangoló képet festenek a Caibacu üzemeinek megszüntetéséről.»

A Caibacu, a japán monopólium említett üzemeit nemcsak hogy nem szerelték le, hanem amerikai pénzzel teljesítőképességük legmagasabb fokára emelték őket.

A Tokioban megjelenő «Mainichi» című újság megállapította, hogy «most újra helyesen ítélik meg Japán stabilizáló szerepét a Távol-Keleten.» Egyúttal kifejezte azt a reményét is, hogy «a munkamegosztás régebbi kapcsolatai mielőbb újra helyreállnak a Távol-Keleten.» Ez jelentené az új nap hajnalhasadását: Japán ipari termékeket állítana elő és Ázsia kulijai szállítanák az olcsó nyersanyagot.

«Jelenleg konfliktus áll fenn Japán katonai leszerelésének eredeti terve és az új cél, az önmagát eltartó japán gazdaság között» — mondta Kenneth Royall amerikai hadügyminiszter 1948 januárjában San Franciscoban.

A «San Francisco Chronicle» magyarázatokat fűz ehhez a megállapításhoz. Rámutatott az «Oroszország terjeszkedése» miatt növekvő aggodalomra és kifejezte csalódását Kína tehetetlensége miatt. Ez az Ország «nem képes a háború után a Távol-Kelet új ipari óriásaként fellépni.» (Más szóval azt jelenti ez, hogy Amerikának nem sikerült Kínát fasizálni.)

A leszerelés és az önmagát eltartó gazdaság közötti ellentétet Japán újabb militarizálásával oldották meg. Hadiiparának újjáépítése mellett engedélyt kapott Japán arra is, hogy 28 aknalerakó hajóból és bizonyos számú «különleges feladatokkal megbízott» tengeralattjáróból álló hajóhadat szereljen fel. E rendelkezés célja a «tengeri kalózkodás leküzdése» volt.

Az «Oriental Economist», a japán nagyiparosok egyik lapja, megfújta a harci riadót a munkások ellen.

«A befektetéseket Japánban a politikai helyzet változékonysága és a munkásság egyre hevesebbé váló támadásai miatt kockázatosaknak tekintik.»

MacArthur jött segítségül. «A munkásság egyre hevesebbé váló támadásait a megszálló hatóságok két rendelete megállította. Egy millió állami alkalmazott 24 órás sztrájkját egyszerűen betiltották. Mikor erre az egyes osztályok azzal válaszoltak, hogy

váltakozva léptek 24 órás sztrájkba, MacArthur egy újabb rendelete az ilyen akciót is lehetetlenné tette. A hatóságok megtiltottak «minden rendszeres, vagy szervezett, egymással összefüggő munkabeszüntetést.»

Ashida, akkori miniszterelnök kijelentette, hogy híve egy, a hírhedt amerikai «Taft—Hartley-törvényhez» hasonló munkástörvénynek.

«Az a meggyőződésem — mondta —, hogy a radikális gondolkodás árt egy demokrácia egészséges növekedésének.»

A szólásszabadságot Ashida nézete szerint válságos időkben csak tartózkodóan szabad alkalmazni. Bejelentette, hogy egy «különleges és állandó rendőri készültséget» szervez, nyilván azért, hogy kikényszerítse a szónokok szükséges tartózkodását.

A szólásszabadság terén a bölcs tartózkodás megsértésének tekintették a japán munkáskamarának 1947 augusztusában közölt megállapítását, hogy egy japán munkás jövedelme átlag 2965 yen, kiadása pedig átlag 4738 yen. A hivatalos fizetési átlag, amelyet a kormány normának tekintett, 1800 yen volt. A jövedelem és a szükséglet közötti különbséget úgy hidalták át, hogy a családok minden munkaképes tagja, beleértve a gyermekeket is, munkába járt és a munkások eladták mindenüket, amijük volt.

MacArthur megtiltotta a sztrájkokat. És hogyan segített Ashidának, legyőzni a «veszedelmes gondolkodást», amely árt egy demokrácia egészséges növekedésének? A legradikálisabb gyógymód természetesen az volt, hogy egyáltalán megtiltották a demokrácia említését.

Philipp Murray amerikai szakszervezeti titkár, akinek kommunistaellenes és konzervatív magatartása közismert, üzenetet küldött a japán munkásoknak, amelyet a megszálló hatóságok napokig visszatartottak. Csak akkor nyomtatták ki, amikor a megszálló hatóságok cenzúrája kiirtott belőle minden utalást a demokráciára és kihagyta azokat a részeket, ahol ez a szó egyáltalán előfordult. Ezután már nem okozhatott bajt.

A «Japán tragédiája» című filmet, amely a császár háború alatti szerepéről szólt, a megszálló hatóságok a japán miniszterelnök nyomására betiltották. MacArthur cenzuraosztálya a «katonai bizottság» ürügyén eltiltott minden hírt, amely támadást tartalmazott a császár ellen, vagy munkásbarát volt.

Ilyen ideális viszonyok uralkodtak s így nem volt csoda, hogy Ashida miniszterelnök kritikus szemmel nézte a szomszédos országokat.

«Japánt — mondotta — felettébb nyugtalanítja távolkeleti szomszédos országaink bizonytalansága.»

A politikai mellékhangok iránt érzékeny fülnek észre kellett vennie, hogy vágyódik a régi idők után, amikor Japán hasonló okokból bevonulhatott a még gyenge szomszédos országokba.

1947-ben MacArthur ráparancsolt Japánra egy amerikai mintájú alkotmányt. Ez az ember, akinek csizmája alatt feljajdult Amerika haladó közvéleménye, minden liberális laptudósító és az egész japán nép, saját műve láttára demokratikus látnokká változott át és ilyeneket mondott:

«A szellemi forradalom szinte egy éjszaka ronggyá tépte a kétezeréves történelmen, hagyományon és legendán alapuló japán életet. A japán életnek ez a forradalma nem a pillanatnyi szükségletet szolgáló vékony máz, hanem olyan megrázkódtatás, amelynek nincs párja a világ társadalomtörténetében.»

Ez a leírás nem illik ugyan a japán alkotmányra, de mégis alkalmat adott arra, hogy a teaházakban és a piacon a következő jellemző párbeszéd szálljon szájról-szájra: «Mi a véleménye az új alkotmányról? — Nem tudom, nem értem az amerikai nyelvet.»

MacArthur örömteli leírása illik azonban a japán élet egy másik jelenségére, amelyet nem akart leírni: arra a mindenütt uralkodó akut küzdelemre, amely a munkásoknak, parasztoknak, kishivatalnokoknak a Kommunista Párt köré csoportosult erői és — a «fasiszta-imperialista» tömb közt folyt. Ez új volt a japán életben. Ez a küzdelem megvilágítja az újra meg újra visszatérő amerikai jelszavak lényegét: «Japán, Amerika hídfője Távol-Keleten»; «Japán, Amerika ugródeszkája Ázsia felé»; «Japán, Amerika bástyája a Csendes-óceánon, a kommunizmus hulláma ellen.»

1949 januárjában választások voltak, amelyeken a kommunista képviselők száma 4-ről 36-ra ugrott, a Kommunista Pártra leadott szavazatok száma pedig 3 millióra nőtt. Ez a tény bebizonyította, hogy a második világháború tapasztalata, haladó japán káderek kiképzése a yenani hadifogolyakadémián és a japán népnek MacArthur «amerikai demokráciájáról» szerzett tapasztalatai nem multak el nyomtalanul a munkásosztály felett. A japán rendőrség és az amerikai megszálló csapatok terrorja ellenére a japán munkások és parasztok mozgalmat kezdtek, amely egy nem is nagyon távoli napon MacArthurt és a japán ipari mágnásokat épúgy fogja maga előtt kergetni, mint a kínai nép Csang-Kai-Seket és amerikai «tanácsadóit».

Az Amerika előidézte európai és ázsiai problémák hasonlósága nem merül ki azonban MacArthur japáni politikájában. A koreai helyzet is pontos hasonmása volt a németországinak, egészen a szovjet csapatok elvonulásáig.

Ott is bevezették a zónákra való felosztást. A nemzet legsilányabbjai Hodge generális, az amerikai megszálló sereg főparancsnoka köré csoportosultak. Választásokat hajtottak végre, terror alatt és az amerika megszállási zónában, Dél-Koreában jobboldali kormány alakult. A Szovjetunió és Korea népe tiltakoztak Korea e tervezett szétszakítása ellen.

Amikor nyilvánvaló lett, hogy Hodge elutasítja a Szovjetunióval való megegyezést, P. F. Koktomov, az északkoreai szovjet megszálló csapatok főparancsnoka kijelentette, hogy megtett minden előkészületet a szovjet csapatoknak Korea területéről való visszavonására, hogy Amerika is visszavonhassa saját csapatait. Hodge tábornok visszautasította ezt, mert szerinte Koktomov készsége a csapatok visszavonására nem más, mint «arra irányuló kísérlet, hogy az amerikaiakat visszavonulásra bírják és Észak-Korea kommunistái megtámadhassák az egész országot.»

Az «United Press» amerikai hírügynökség egyik jelentéséből kiderül, milyen erőket vet be Amerika Dél-Koreában:

Syngman Rhee, Amerika ügynöke, akit megtettek Dél-Korea államfőjének, ezt mondta:

«A délkoreai rendőrség (az amerikai zóna legnagyobb fegyveres csapata) tenyere már viszket, hogy beverhessen néhány baloldali koponyát!»

Hugh Deane amerikai újságíró következő élményét beszéli el:

«Hogy a megszálló csapatok politikája miképpen hat, azt az amerikai hadseregnek Chonyuban, Észak-Cholia tartományban, Korea déli részében állomásozó egyik őrnagyától tudtam meg. Az őrnagy ivott egyet és így szólt:

«Ó igen, a hajórakodó munkásoknak erős szakszervezetük volt Kunszanban. Egészen baloldalon állt. Nagyon erős volt; egészen szép összeget kellett fizetnünk, hogy csak egyetlen tonna olajat is partra szállíthassunk. Elhívtuk Kim, fiatal jobboldali politikust és azt ajánlottuk neki, hogy alapítson egy konkurrens szakszervezetet. Kimnek pénze volt a rakodási üzletben és ezenfelül voltak politikai ambíciói is. Munkához látott. Előbb összeütközésekre került sor, azután pedig, 1946 szeptemberében a mi legé-

nyeink nekilendültek és úgy szétverték a szakszervezetet, hogy még darabok sem maradtak belőle. Ezzel vége lett az egész ügynek.»

A nagy «szétverés» egyik közvetlen áldozata, egy kunszani újság volt, amely nagy merészen vállalta, hogy tárgyilagosan tájékoztatja olvasóit a történtekről. Jobboldali bandák 1947 márciusában kifosztották a szerkesztőséget. Amikor a lap júniusban újra megjelent, a sajtószolgálat igazgatója betiltotta.

Ami a kunszani hajórakodó munkásokkal történt, ugyanaz történt ilyen vagy amolyan formában Dél-Korea valamennyi szakszervezetével...

Ez csak pillanatfelvétel Dél-Korea viszonyairól, de jellemzi Amerika egész ázsiai szerepét.

Hugh Deane azzal a megállapítással zárja le jelentését, hogy az amerikai hadsereg őrnagya túlságosan optimista volt, amikor kijelentette, hogy «ezzel vége lett az egész ügynek.» Dél-Korea szakszervezetei élnek —, ha illegalitásban is.

Észak-Korea a népi demokráciák közé tartozik — és kormányának hangja az egész nemzet hangja.

Ott, akárcsak Kína felszabadított területein, a kisbérlők lettek földjük tulajdonosai, az ipart pedig a néptömegek lelkes részvételével építették fel. A szovjet csapatok kivonultak Észak-Koreából és a kormányzást a nép kezébe adták.

Dél-Korea még mindig az amerikai csapatok uralma alatt vonaglik. A csapatok és amerikai-koreai bábjaik számtalan terrorcselekményt követnek el. De a lakosság ellenállása is fokozódik és sürgeti az újabb egyesülést északkal — nemzeti és demokratikus koreai kormány alatt.

Amerika húzódik meg a feudális és gyarmati erők küzdelme mögött Indokínában, Indonéziában, Sziámban és a Fülöp-szigeteken Burmában, Malajában és Indiában még mindig Anglia játssza a vezető szerepet, bár Amerika ott is készen áll a beavatkozásra. E népek küzdelme a politikai fejlődés különböző fokain áll, de valamennyi egy irányban halad: az a fáklya világítja be útjukat, amelyet Kína Új Demokráciája gyújtott meg.

AZ ÚJ DEMOKRÁCIA ÉPÍTŐI

Mao-Ce-Tung

Mao-Ce-Tung 1893-ban született Hunanban. 1936-ban elbeszélte egy újságírónak ifjúsága történetét:

«Apám kisparaszt volt. Eladósodott és kénytelen volt belépni a császári hadseregbe. Hosszú évekig szolgált mint katona, majd visszatért a faluba, ahol én születtem és sikerült neki rizskereskedelemmel és rendkívül szerény életmóddal valami pénzt megtakarítania, úgyhogy vissza tudta vásárolni földjét és hozzá is vehetett még valamelyest.

Mint középparasztnak 15 mu földje volt (valamivel kevesebb, mint egy hektár). Ha az egész család a rizsföldön dolgozott, és mi magunk nem fogyasztottunk többet, mint 22 mázsát, megtakaríthattunk évente 16 mázsa rizst. Mire tizenötéves lettem, apám ilymódon félretett annyi pénzt, hogy vehetett még hét mu földet (nem egészen ½ hektár). Most már «módos» parasztnak számított.

Nyolcéves koromban beléptem a falusi iskolába, ahol Konfuciust és a «négy klasszikust» tanulmányoztam. Reggel és este a rizsföldön dolgoztam. Később, mikor már tudtam valamelyest írni, olvasni és számolni, apám ragaszkodott ahhoz, hogy éjszaka a gazdasági könyveket vezessem.

Apám hirtelenharagú ember volt, gyakran el is vert engem meg testvéreimet. Pénzt sohasem kaptunk tőle, eledelünk is nagyon szegényes volt. Minden hónap 15-én, különös kedvezményképpen, tojást is kaptak a munkások mindennapi rizsük mellé. Húst sohasem kaptak. Nekünk se húst, se tojást nem adott.

Tanítóm a «régi iskolához» tartozott, ahol verték a gyermekeket, ezért tízéves koromban megszöktem az iskolából és nem mentem haza, mert tudtam, hogyan fogadna apám. Három napig mentem abban az irányban, amelyben a legközelebbi nagyvárost sejtettem, a valóságban azonban egész idő alatt körbe jártam. Végül is falunktól alig öt kilométernyire rámtalált a családom.

Meglepett, hogy hazatérésem után mind apám, mind a tanító bánásmódja megjavult. Ez mély hatást tett reám. Szökésem sikeres tiltakozásnak bizonyult.

Anyám jószívű, barátságos asszony volt, szánalmat érzett mindenki iránt és mindig kész volt mindenét megosztani másokkal. De csak akkor adhatott a szegényeknek, ha apám nem volt otthon. Ő nem sokat tartott a jótékonyságról.

Családunkban két párt volt. Az egyik, az uralkodó hatalom apám volt. Az ellenzék anyámból, belőlem és öcsémből állt; néha mezei munkásunk is csatlakozott hozzánk. De még ebben az egységfrontban is voltak véleménykülönbségek. Anyám nem volt híve a közvetlen támadás politikájának. Helytelennek tartotta az érzelmi kitöréseket és a nyílt lázadást az «uralkodó hatalom» ellen. Azt mondta, ez nem felel meg kínai természetünknek.

Apám két évig járt iskolába és alig tudott olvasni. Anyám se írni, se olvasni nem tudott. Mindketten paraszti származásúak voltak, anyám jámbor buddhista, apám azonban hitetlenségre hajlott. Gyakran igyekeztünk őt meggyőzni, de az ilyen támadásokra mindig hatalmas szitkozódással válaszolt. Elhallgattunk és új terveket kovácsoltunk megtérítésére. Ő azonban hallani sem akart az istenekről.

Belőlem lett a család «tudósa»; ismertem a kínai klasszikus bölcseletet, de nem szerettem. Valódi lelkesedést váltottak ki belőlem a régi Kína romantikus történetei, különösen a felkelésekről szólók. Elolvastam őket tanítóm ébersége ellenére, aki gyűlölte ezeket a tiltott könyveket és bűnöseknek nevezte őket. Reám azonban mély hatással voltak, különösen a «Három Királyság» története.

Tizenhárom éves koromban kiléptem az iskolából, ezután sokat és keményen kellett dolgoznom. Reggeltől estig, amíg csak láttunk, segítettem a rizsföldön gazdasági munkásunknak: el kellett végeznem egy felnőtt minden munkáját. Este a könyveket kellett vezetnem. Mégis sikerült folytatnom a könyvolvasást is, de nem a klasszikusokat olvastam, amiért apám nagyon haragudott. Azt akarta, hogy a hagyományos kínai műveltség igazi mestere legyen belőlem, mert egyszer elvesztett egy pört, amelyben ellenfele a bíró előtt egy nagyon odaillő klasszikus idézetet használt.

Különösen nagy hatással volt rám egy «Intő szavak» című könyv, amelyet a reformokat kívánó tudósok egy csoportja írt. A könyv azt a véleményt képviselte, hogy Kína gyengesége a nyugati technika, a vasút, telefon, távíró és gőzhajók hiányára vezethető vissza. Követelte az újítások bevezetését Kínában. Apám azt gondolta, hogy az ilyen könyvek időpocsékolást jelentenek. Az

volt a véleménye, hogy ha már olvasok, olvassak valami praktikusat, például a régi klasszikusokat, akik esetleg segítenek neki pereit megnyerni.

Az «Intő szavak» című könyv felébresztette bennem a továbbtanulás vágyát. Ezenfelül túlnehéznek találtam a munkát a rizsföldön. Megszöktem hazulról és félévig egy munkanélküli joghallgató házában tanultam, cikkeket olvastam és újból a hagyományos tankönyvekkel foglalkoztam.

Ebben az időben történt az az esemény, amely kihatott egész életemre. Súlyos éhínség tört ki és Csangcsában, Hunan tartomány fővárosában, ezrek éheztek. Az éhezők küldöttséget menesztettek a kormányzóhoz és segítséget kértek. A kormányzó gőgösen válaszolt: «Hát miért nincs ennivalótok? Hiszen van a városban elég. Nekem mindig bőven van mit ennem.» Amikor jelentést tettek a kormányzó válaszáról, izzó harag töltötte el a népet. Tömeggyűlésekre és tüntetésekre került sor. A tüntetők megtámadták a császári tisztviselő hivatalát, ledöntötték a zászlórudakat, a hivatali hatalom jelképeit és elkergették a kormányzót. Egy hivatalnokot, aki közvetíteni igyekezett, a császár megvádolt azzal, hogy szoros kapcsolatban áll a felkelőkkel és elbocsátotta állásából. Új kormányzó került a városba, aki parancsot adott a «felbujtók» letartóztatására és sokat közülük kivégeztetett. Fejüket hosszú rudakra tűzve közszemlére tették, hogy óva intsék a jövőbeli «lázadókat».

Ezt az esetet az iskolában szenvedélyesen megtárgyalták és reám is mélyen hatott. A legtöbb diák rokonszenvezett a felkelőkkel, de inkább csak a szemlélődők módján. Nem tudták megérteni, hogy lehet ennek valami köze saját életükhöz is. Legfeljebb annyiban érdekelte őket a dolog, hogy izgalmasnak találták. Én azonban megéreztem, hogy a felkelők egyszerű emberek, akárcsak saját családom és mélyen felháborított a velük szemben tanúsított eljárás.»

Mao-Ce-Tung azután elmondta, hogy tizenhatéves korában belépett egy valamivel modernebb iskolába, ahol megismerkedett a természettudományokkal és más nyugati tantárgyakkal. Egyik tanítója, aki Japánból jött vissza, levágatta copfját és úgy nézett ki, mint egy «idegen ördög» — egy külföldi. Mesterséges hajfonatot viselt; könnyen meg lehetett ismerni, hogy a hajfonat hamis. Mao-Ce-Tung és barátai kinevették és «idegen ördögutánzat»-nak nevezték.

«Nekem azonban tetszett — mesélte Mao-Ce-Tung —, amikor Japánról és annak felemelkedéséről beszélt. Hogy lehet egy barbár Japán is, azt akkor még nem tudtam.»

Mao-Ce-Tung a tartomány fővárosába, Csangcsába ment, szülőfalujától hatvan kilométernyi távolságra. Erről a városról azt beszélték, hogy «igen nagy, megszámlálhatatlanul sok a lakosa, számos iskolája van és ott látható a kormányzó pompás székháza is.» Ott olvasott életében először újságot, a nemzeti forradalomnak «A Nép Ereje» című lapját. Egy kantoni felkelésről volt szó a lapban a mandzsuk ellen és «a 72 hős haláláról». Vezetőjük egy Hunanból származó ember volt. E közlemény hatása alatt írta Mao első forradalmi cikkét, melyet az iskolaszoba falára akasztott ki. A cikkben azt kívánta, hogy Sun-Yat-Sent Japánból Kínába hívják és egy új kormány élére állítsák. Mind hangosabban kezdték követelni az országgyűlés összehívását. A császár azonban úgy tett, mintha süket volna. A diákok izgalma egyre fokozódott és a mandzsuk elleni érzelmeiknek egy «copf-ellenes forradalomban» adtak kifejezést. A copf-viselés annak jele volt, hogy Kína alávetette magát a külföldi dinasztiának. Mao és barátja levágták copfjukat, de nagyon felháborította őket, hogy mások, akik megígérték, hogy megteszik ugyanezt, elvesztették bátorságukat. Ő és barátja megtámadták a késedelmeskedő copfosokat és pajtásaik közül több mint tizet megfosztottak a maradiság e jelképétől.

«Vitába keveredtem akkor — mesélte Mao-Ce-Tung — egy joghallgatóval, aki klasszikus idézettel bizonyította, hogy a haj, a körmök és a fogak „az apák örökéhez" tartoznak és ezért nem szabad őket megsemmisíteni. Én és a copf többi ellensége azonban visszaütöttünk egy politikai elmélettel, amely a mandzsuk reakciós uralma és a hagyomány közötti összefüggést bizonyította. Azelőtt gúnyolódtam az «idegen ördög-utánzatok» felett, de közben — az összes copfok megszüntetőjévé fejlődtem. Mennyire megváltoztatja egy politikai eszme az ember szempontjait!»

Amikor elérkezett az 1911-es esztendő, amelyben a mandzsu uralom véget ért, Mao-Ce-Tung belépett a nemzeti forradalmi hadseregbe. De a régi császári dinasztia nagyobb harcok nélkül összeomlott és Mao-Ce-Tung visszatért a tanuláshoz. Először megismerkedett a föld térképével, elolvasta Adam Smith: «A népek gazdagsága», Darwin: «A fajok eredete» című könyvét és John Stuart Mill egy művét az etikáról. Megismerkedett Rousseau, Spencer és Montesquieu írásaival.

A következő öt év alatt a tanítóképző intézetet látogatta Hunanban. Ez idő alatt lett belőle tudatos forradalmár. Ő és néhány tanulótársa csoportot alkottak, amely olyan kérdésekről vitatkozott mint: «Az ember és az emberi társadalom lényege, Kína problémái, a világ és a világegyetem természete.» Szerelem

és leányok, olyan témák, amelyekkel fiatal férfiak általában foglalkoztak, ezekből a vitákból száműzve voltak. Tizennégyéves korában szülei a hagyományos módon megházasították, de sohasem élt a neki szánt leánnyal és se akkor, se később nem tekintette feleségének. Neki és barátainak nem volt idejük a romantikára és a tudásszerzést sokkal sürgősebbnek tartották, semhogy olyan köznapi dolgokkal foglalkozzanak, mint a szerelem és a személyes kérdések.

Érezték, hogy a jövő kemény harcokat tartogat számukra és szorgalmasan edzették magukat.

«Télen a szántóföldeket, a hegyeket jártuk, végigmentünk a városok falai mentén, átkeltünk folyókon és folyamokon. Esőben levetettük ingünket és ezt esőfürdőnek neveztük. Ha forrón sütött a nap, egészen levetkőztünk, ez volt a napfürdő. Ugyanezt tettük tavaszi szelek idején és azt állítottuk, hogy új sportot találtunk ki, a szélfürdőt. Amikor beköszöntött a hideg, a szabadban aludtunk és novemberben a folyókban úsztunk. Talán akkor szereztem meg azt a keménységet, amelyre később — amikor annyit meneteltem keresztül-kasul Dél-Kínán és a hosszú menetelésem közben Kiangsziből északnyugatra — oly nagy szükségem volt.»

A diákok kis csoportja 1917-ben «titkos társaságot» alapított: «Hsin-Min-Hsüeh-Chui» (Új népi tanulmányi társaság) néven. 70—80 tagja volt, közülük később sokan Kína Kommunista Pártjának kiváló funkcionáriusai lettek. A legtöbb azonban 1927 után áldozatul esett Csang-Kai-Sek ellenforradalmi terrorjának. Ugyanakkor más helyeken is alakultak forradalmi értelmiségiekből hasonló titkos társaságok. Egyet ezek közül Tiencinben Csu-En-Lai és felesége, Teng-Ying-Csau alapítottak. Lin-Piao, a mandzsuriai hadseregek tábornoka, a mukdeni, csangcsuni és peipingi győző, egy Hankauban alakult társasághoz tartozott.

«Eszméim ebben az időben az idealizmus, a demokratikus reformok és utópista szocializmus különös keverékéből álltak. Határozott antimilitarista és antiimperialista voltam».

1918-ban megkapta Mao-Ce-Tung a tanítóképzőintézet oklevelét. Peipingbe ment («A béke északi székhelye»), amelyet akkor még Pekingnek hívtak (Peicsing «A Csing-dinasztia északi székhelye volt»). Segédkönyvtáros lett nyolc kínai (körülbelül két amerikai) dollár havi fizetéssel.

Itt találkozott Yang-Kai-Huival, tanítója és barátja leányával, akit 1920-ban feleségül vett. Felesége 1930-ban áldozatul esett annak a tömegmészárlásnak, melyet Ho-Csien, Csang-Kai-

Sek vérszomjas tábornoka, Hunan akkori kormányzója, a forradalmárok és a felkelő parasztok soraiban rendezett.

Mao-Ce-Tung Peipingben a legnagyobb szegénységben élt. «Nyolcadmagamnial éltem egy kis helyiségben. Éjszaka valamennyien összezsúfolva feküdtünk a k'angon (északkínai nagy kemence). Mielőtt megfordultam, figyelmeztetnem kellett szomszédaimat».

Ebben az időben rakta le Mao-Ce-Tung széleskörű marxista műveltségének alapjait. Elolvasta a «Kommunista Kiáltvány»-t, Kautsky műveit és «A szocializmus történetét» Kirkupptól. Éjjel-nappal olvasott. Későbbi igen alapos marxista tudását, minden ország szépirodalmának ismeretét és főleg a legkiválóbb szakemberek katonai stratégiai munkáiban való tájékozottságát, amely munkatársait és látogatóit mindig csodálkozással töltötte el, akkor szerzett ismeretei módszeres kibővítésének köszönhette.

Az 1919 évi május 4-iki hazafias megmozdulás után érdeklődése a diákok közötti politikai tevékenység felé fordult. Visszament Csangcsába és Hunanban egy diák-folyóiratot szerkesztett, amely nagy hatást gyakorolt Dél-Kína diákmozgalmára. Hunan kormányzója azonban rövidesen betiltotta a folyóiratot.

«Abban az időben demokratikus reformokat követeltünk, egyenlő jogokat férfiak és nők számára és a nép választott képviselőiből álló kormányt».

«Emlékszem rá — mondta Mao-Ce-Tung —, hogy amikor 1920-ban az orosz forradalom harmadik évfordulóján vörös zászlót akartunk kitűzni, felvonult a rendőrség, hogy megakadályozza tüntetésünket. Idéztük előttük az akkori alkotmány 12. pontját, amely szavatolta a népnek a gyülekezési, szervezkedési és szólásszabadságát. A rendőrség azt válaszolta, nem azért van itt, hogy megtanulja az alkotmányt, hanem, hogy teljesítse a kormányzó parancsait. Az ezt követő időkben mindinkább megérlelődött bennem a meggyőződés, hogy dinamikus reformokat csak a tömegeknek a tömegakciókban megnyilvánuló ereje érhet el».

1921-ben Mao-Ce-Tung a Kínai Kommunista Párt megalapítói között volt. Csaknem ugyanebben az időben kezdték a kínai diákok Csu-En-Lai vezetésével egy kommunista csoport megalakitását Párizsban előkészíteni.

Mao-Ce-Tung lett a hunani pártszervezet titkára. Tung-Pi-Wu, a demokratikus «északkínai kormány» későbbi elnöke, abban az időben Hupeh tartományi bizottságának tagja volt.

Néhány évvel később Németországban is megalakult a kínai diákok egy kommunista csoportja; ennek a tagja volt Csu-Teh.

Mao-Ce-Tung most már főleg a munkások és diákok között dolgozott. Hunan tartományi bizottsága szakszervezeteket létesített a bányamunkások, az állami pénzverde munkásai, a vasutasok, a betűszedők és nyomdászok, valamint az állami alkalmazottak számára. A legtöbb nagy bányaüzem munkásai és csaknem valamennyi diák szervezkedni kezdett a hunani Kommunista Párt vezetésével. A munkások eredményesen sztrájkoltak jobb bérekért, jobb bánásmódért és a szakszervezetek elismeréséért. 1923 május 1-én Hunan munkássága, egy eredményesen lebonyolított általános sztrájkban, addig még hallatlan politikai erőről tett tanúságot.

A Kínai Kommunista Párt harmadik kongresszusa történelmi jelentőségű határozatot hozott, amikor kimondta, hogy egyesül a Kuomintanggal és egységfrontot alkot az «északi tábornokok» ellen. Mao-Ce-Tung tagja lett Shanghaiban a Kommunista Párt Központi Bizottsága politikai irodájának és együtt dolgozott a Kuomintang Központi Bizottságának «baloldali» tagjával, Vang-Csing-Veijel, a nankingi áruló kormány későbbi elnökével. Azon igyekeztek, hogy összhangba hozzák egymással a két párt rendelkezéseit.

Mao 1925-ben visszatért Hunanba és lerakta a parasztok mozgalmának alapjait, amely később oly nagy fontosságra tett szert a Kommunista Párt küzdelmeiben. Rövid idő alatt több mint húsz parasztszövetséget szervezett és ezzel annyira kihívta maga ellen a földbirtokosok gyűlöletét, hogy gárdáik elől kénytelen volt Kantonba menekülni. Ott a «Politikai Hetilap» szerkesztője lett, a parasztok közötti munkára előkészítő tanfolyamokat szervezett és a Kommunista Párttal egyesült Kuomintang propagandaosztályát vezette. Intenzív tevékenységet követelt a parasztok között, vezette a Kommunista Párt parasztosztályát és akkor küldték ki Hunanba, később híressé vált ellenőrző útjára.

Amikor Csang-Kai-Sek átpártolt az ellenforradalmárokhoz, Mao-Ce-Tung megszervezte a «Hunan és Kiangszi munkásainak és parasztjainak hadseregét».

«Útban a hangyangi bányaközponttól parasztcsoportjainkhoz, — beszélte el később —, a Mint'uanok (a Kuomintang nagybirtokosi gárdái) kezébe kerültem. Akkor volt ez, amikor a kuomintang-terror csúcspontján állt és ezrével lőtték agyon embereket, mert azzal gyanúsították őket, hogy «vörösök». Kiadták a parancsot, hogy vigyenek be a Mint'uan főhadiszál-

lásra, ahol majd agyonlőnek, bár azt sem tudták, ki vagyok. Már csak kétszáz méter távolságban voltunk a főhadiszállástól, amikor kiszakítottam magamat őreim kezéből és a mezőkre menekültem. Elbújtam a magas fűben és ott maradtam napnyugtáig. A katonák kétségbeesetten kutattak utánam egész nap és kényszerítették a parasztokat, hogy segítsenek nekik. Néha oly közel jártak hozzám, hogy attól féltem, rámtalálnak. Mikor a sötétség beállt, abbahagyták a keresést, én pedig útnak indultam a hegyeken át. Éjszaka gyalogoltam és minthogy nem volt cipőm, lábaim kisebesedtek. Hét dollár volt nálam, azon vásároltam egy pár cipőt, valami kis ennivalót és egy ernyőt. Amikor végül elértem hadseregünket, már csak két apró rézpénz volt a zsebemben».

Ezután következett a Kuomintang öt hadjárata a szovjet területek ellen, a «hosszú menetelés», a nyolcévi partizánharc Japán ellen és 1946 óta a polgárháború. A Párt több mint hárommilliós taglétszámúra nőtt és Mao-Ce-Tung volt az az ember, aki a kínai népet az új demokrácia felé vezette és győzelemre segítette minden ellensége felett.

1936-ban így fejezte be előadását: «Kína Kommunista Pártja mindig hű volt a marxizmus-leninizmushoz, most is az és az is fog maradni. Ebben az elszántságban rejlik legyőzhetetlenségének és a végső győzelem bizonyosságának magyarázata».

Csu-Teh

Csu-Teh, a felszabadító hadseregek főparancsnoka, egy gazdag szecsuani földbirtokos család fia. A yünnani katonai akadémia kadettje lett és egyike volt a régi császári hadsereg tisztjei között azoknak, akik modern katonai kiképzésben részesültek. Hadnagyi rangot ért el a yünnani hadseregben, amely oly jelentős szerepet játszott a mandzsuk megbuktatásában. 1916-ban e hadsereg tábornoka lett; hadserege fellázadt Yuan-Se-Kai kísérlete ellen, hogy magát császárrá koronáztassa.

Csu-Teh ezekben az években többszörösen kitüntette magát és Yünnan tartományban magas hivatalnok lett. Mindene megvolt neki, ami akkor Kína magasabb bürokráciájának ideálja volt: hatalom, gazdagság, tekintély és — ópium.

Olvasott, beszélgetett a külföldről visszatért diákokkal és jól körülnézett saját, tipikusan feudális és visszamaradt tartományában. Így megérlelődött benne lassan a felismerés, hogy a mandzsuk megbuktatása nem hozott a népnek sem szabadsá-

got, sem szerencsét. Hősies elhatározással megvált hivatalától és gazdagságától, Shanghaiba ment és belépett az akkor még forradalmi Kuomintangba. Kapcsolatba került a baloldali mozgalommal és rájött, hogy le kell szoknia az ópiumszívásról. Végig kellett mennie a szenvedély rabjának minden kínjain, aki hirtelen megvonja magától a mérget, melyre hosszú évek során rászokott. Amikor rendkívüli akaraterővel negyvenéves korában megszabadult az ópiumtól, Németországba utazott tanulni, Felvették a kínai diákok egy radikális baloldali csoportjába és velük együtt szervezett egy külföldi kommunista csoportot. Ott tanulmányozta a marxizmus forrásműveit és 1925-ben tért vissza Kínába.

1927-ben a Kuomintang rendőrfőnöke volt Nancsangban, Kiangszi fővárosában; kiderült, hogy az egykori feudális tábornokból és hivatalnokból céltudatos forradalmár lett. Csang pálfordulása után ahelyett, hogy teljesítette volna a Kuomintang véres parancsait, csatlakozott a szovjetterületekhez. 1931-ben egyhangúlag megválasztották a forradalmi hadsereg főparancsnokává.

«Életem egyik felét mint feudális tábornok töltöttem — mondta egyszer Yenanban —, a másikat pedig, mint a nép katonája». Ha az ember látta, vaskos termetével, dísztelen gyapotegyenruhájában, kőkemény vonásaival, melyeket szerény mosolya hirtelen barátságossá tudott varázsolni, inkább csak élete második felét hitte el neki. Az első eltűnt hosszú életének Kína elnyomott tömegeiért folytatott küzdelme mögött.

Csu-En-Lai

Csu-En-Lai, a harmadik a ragyogó hármas csillagban, tudós családból származott és modern nevelést kapott Tiencin egyik középiskolájában. Ugyanott látogatta az egyetemet is. Kitűnő munkája alapján ösztöndíjakat kapott, ezekkel fedezte a tanulás költségeit. A május 4-i diákzendülés után elfogták, mint a mozgalom egyik vezetőjét és egy évre börtönbe zárták. Vele együtt elfogtak egy fiatal diáklányt, Teng-Yin-Csaut, aki később felesége lett és mint Kína haladó nőmozgalmának egyik vezetője, nagy hírnévre tett szert.

Amikor Csu-En-Lait elbocsátották a börtönből, Párizsba utazott, ahol más forradalmárokkal együtt részt vett a Kínai Kommunista Párt alapításában. 1924-ben tért vissza Kínába és

hamarosan az új nemzeti forradalmi hadsereg katonai akadémiájának titkára lett.

1927-ben Shanghaiba küldték, hogy készítse elő a város bevételét Csang-Kai-Sek közeledő hadserege előtt. Három hónap alatt 600.000 munkást szervezett meg és egy részüket felfegyverezte. 1927 május 21-én zajlott le vezetése alatt a shanghaii munkásoknak történelmi jelentőségű általános sztrájkja és felkelése. A felkelők először birtokukba vették a rendőrséget, azután a fegyvertárt, majd a katonai barakkokat és tartották a várost Csang-Kai-Sek közeledő serege számára. Amikor Csang-Kai-Sek röviddel utóbb megtámadta saját szövetségeseit, Csu-En-Lai neve első helyen állt a kivégzendők jegyzékén. Shanghaiban ötezer embert öltek meg, de Csu-En-Lai megmenekült. Részt vett a kantoni munkásság felkelésében, amely Csang-Kai-Sek árulását követte és a «Kanton-Kommuna» összeomlása után keresztülverekedte magát Csu-Teh forradalmi hadseregéhez. Ennek lett a politikai megbízottja.

Csungkingban és Yenanban találkoztam vele; akkori munkája hasonlított az Új Demokrácia külügyminiszterének tevékenységéhez. A «hosszú menetelés» és egy izgalmas forradalmi tevékenységben eltelt élet ellenére fiatal volt, jó külsejű és a világ legbarátságosabb, legvonzóbb mosolyával képviselte hajthatatlanul a Kínai Kommunista Párt nevében a munkások és a parasztok harcos Új Demokráciájának vonalát, mind a gőgös amerikai tábornokokkal, mind a kegyetlen és korrupt kuomintang-politikusokkal szemben.

Ez Kína három legkiválóbb emberének életrajza. Csak háromé a többmilliós káderből, melynek vezetése alatt a kínai nép előrehalad. Van az életrajzok sorában ezrével figyelemreméltó és hősies, tele egyéni szenvedésekkel, harci tapasztalatokkal és odaadással a haladás és Kína felszabadításának ügye iránt.

Életművük eredményeinek csak egy csekély töredékét lehetett e könyv oldalain ismertetni.

A kínai forradalom nem «a Szovjetúnió és Amerika küzdelme Kínában».

Hogy a nép küzdelme a reakció erői ellen polgárháború formáit vette fel, Amerika beavatkozásának tulajdonítható. Amerika segítsége nélkül Csang-Kai-Sek egyetlen napig sem viselhetett volna háborút. A polgárháború „made in USA" volt.

A nép kínai kérdésekért folytatja küzdelmét: az ország függetlenségéért, a földért a parasztok számára, az ipari forradalomért a munkások számára, a tudományért és haladásért az értelmiség számára, a termelés és kereskedelem szabadságáért — a tervgazdálkodáson belül — a dolgozók és a liberális polgárság számára.

A demokratikus forradalom a nép túlnyomó többségének érdekében állt; a Kommunista Párt vezetése alatt a legszélesebb egységfront küzdött egy gyenge kisebbséggel, annak államapparátusával és amerikai megbízóival.

A Szovjetúnió állásfoglalása a kínai polgárháború kérdésében egészen más volt, mint Amerikáé. Amerika pénzt küldött, a Szovjetúnió nem — «néhány milliomost meg lehet vesztegetni, de a milliókat nem» —. Az USA küldött katonai tanácsadókat, a Szovjetúnió nem — minden Kuomintang-tábornok elé oda lehet egy amerikai káplárt állítani, aki elmondja neki, mi a teendője; az új demokratikus forradalom ezzel szemben a munkások és parasztok áldozatkészségére, harci szellemére és hősiességére támaszkodott. Az USA fegyvereket is küldött. Más szovjet fegyvert nem láttam Kínában, mint azokat az orosz repülőgépeket, amelyeket a Szovjetúnió Csang-Kai-Seknek küldött 1937 és 1939 között, amikor «Kína egymagában állt». Ugyanakkor Amerika hajórakományszámra küldött Japánnak lőszert és üzemanyagot a japán hadigépezet etetésére. Anglia a japánok parancsára ugyanabban az időben blokád alá helyezte a burmai utat, az

egyetlen összeköttetést Kína hátországa és a külföld ipari termelésének gócpontjai között.

Kína új demokratikus forradalma sohasem kért fegyvereket, pénzt, vagy tanácsadókat. A Kommunista Párt legnagyobb kincse az volt, hogy a tömegek tudatában mint *kínai* párt élt, mint a kínai nemzet pártja. Ez a párt, ahogy Csu-En-Lai mondta, a nép erejére és eszközeire támaszkodott.

Ez korántsem jelenti azt, hogy a Szovjetúnió nem segítette Kína demokratikus forradalmát. A Szovjetúnió segítsége Kína felszabadított területein rendkívül nagy volt és nélkülözhetetlen a győzelemhez. De egészen más volt, mint az a segítség, melyet Amerika a kínai és általában a nemzetközi reakciónak nyújt.

A Szovjetúnió felszabadította Mandzsuriát és nagy része volt Japán leverésében. Amikor a szovjet csapatok benyomultak Mandzsuriába, nem a japán csapatoknak adtak megbízást a «rend és nyugalom» fenntartására. Az áruló kínai csapatokat sem vették igénybe. Tisztelték a mandzsu nép önrendelkezési jogát. Hogy betarthassák nemzetközi kötelezettségeiket, Csang-Kai-Sek kérésére két ízben is elhalasztották Mandzsuriából való kivonulásukat és a megkötött szerződések alapján Csangcsun mandzsu fővárost átadták a nankingi kormánynak. De elismerték a nép által választott kormányokat tényleges közigazgatási szerveknek és nem kezdtek ellenük véres háborút, mint az amerikaiak, angolok, franciák és hollandusok Malajában, Indonéziában és Indokínában.

Kína Kommunista Pártja marxista-leninista és sztálinista pártnak mondja magát. A marxizmus-leninizmus a Nagy Orosz Októberi Forradalom ágyúdörgésének hanghullámain hatolt el Kínába. A Szovjetúnió Lenin és Sztálin műveivel nagymértékben részivett Kína demokratikus forradalmában. Amikor Mao-Ce-Tung ezt mondta: «A szegény parasztokra támaszkodunk, szilárd szövetségben maradunk a középparasztokkal és harcolunk a feudális nagybirtok ellen», az orosz forradalom tapasztalatait idézte.

Mao-Ce-Tung alkotta meg Ázsia forradalmának elméletét, de ezt nem tehette volna meg anélkül, hogy Lenin és Sztálin tanításaira ne támaszkodott volna.

A Szovjetúnió a demokratikus kormányok egyetlen támasza a nemzetközi diplomácia terén. Kizárólag a Szovjetúnió képviseli a nagyhatalmak sorában az egyesült nemzetek színpadán Görögország, Indonézia és Palesztina demokratikus érdekeit. Kína demokratikus koalíciós kormánya, a demokratikus forradalom célja, szintén a Szovjetúnió segítségére számított, a világ-

diplomácia területén. A kínai nép forradalmi egységfrontjának feladata volt, hogy kiharcolja magának ezt a kormányt. Abban a pillanatban azonban, amint ez a kormány megalakult és elfoglalta helyét a népek családjában, a demokrácia táborához tartozott és ez az odatartozás történelmi biztosítéka fennállásának és nagyban előmozdította létrejöttét.

Hogy van egy ilyen tábor és, hogy az a Szovjetunió vezetése alatt áll, nagy segítség Kína demokratikus forradalma számára.

Így segíti a Szovjetúnió Kína küzdő parasztjait és munkásait s ez, ellentétben az amerikai «segítséggel», Kína szuverénitását szolgálja és a béke fenntartását az egész világon.

Mao-Ce-Tung hangsúlyozta, hogy a kínai felszabadító háború szorosan összefügg az egész világ minden forradalmi és haladó küzdelmével.

«A nép igazi forradalma nem győzhet az imperializmus korában a nemzetközi forradalmi erők támogatása nélkül; és e támogatás nélkül a győzelem, ha ki is vívták, nem erősíthető és nem védhető meg... Gondoljuk csak meg, ha nem volna Szovjetúnió, ha nem győztünk volna a második világháborúban, ha nem következett volna be a német, olasz és japán fasizmus veresége, ha nem alakultak volna ki Európában a népi demokráciák, ha nem volna keleten az elnyomott népek egyre erősbödő küzdelme, ha a néptömegek nem küzdenének a reakció ellen az Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban, Németországban, Olaszországban, Japánban és más kapitalista országokban, és ha mindezek a küzdelmek együttvéve nem volnának, akkor a nemzetközi reakció ránknehezedő nyomása sokkal nagyobb volna, mint így. Akkor nem vívhattuk volna ki a győzelmet és nem is szilárdíthatnók most meg.»

Amikor külföldi barátai megkérdezték Mao-Ce-Tungot, mit üzen európai elvtársainak, így szólt:

«Az európai elvtársak, akik oly hősiesen küzdöttek a fasizmus ellen, óvakodjanak attól, hogy túlbecsüljék az imperialista tábor erejét.»

Amikor Mao-Ce-Tung az imperialista tábor gyengeségéről és a demokratikus tábor erejéről beszélt, a Szovjetúnió lebegett szeme előtt, a népi demokráciák, Európa haladó tömegei és Ázsia egész forradalmi mozgalma.

Az összes ázsiai országok munkásainak és parasztjainak küzdelmei azt bizonyítják, hogy ezek már nem passzív, szenvedő tömegek, akik «hallgatva jönnek a világra, hallgatva cipelik életük terhét és hallgatva pusztulnak el»; ma már jelenük tudata acélozza meg akaratukat. Az európaiak nagyon hajlamosak arra, hogy

a nagy eredményeket és e hatalmas mozgalom jelentőségét lebecsülje.

Emlékezzenek Európa demokratái arra a tényre, hogy a Marshall-terv kínai parasztoktól és kuliktól szenvedte el az első vereségét. A kínai Marshall-terv megfeneklett, mert Kína parasztjai és munkásai védekeztek ellene és inkább harcoltak, semhogy Marshall parancsára alávessék magukat a kínai reakciónak; Marshall terve megfeneklett Kínában, mert Kína tömegei nem ugrottak be, amikor «amerikai mintájú demokráciát» ígért nekik.

Kína Kommunista Pártja kidolgozta a gyarmati és félgyarmati ázsiai országok harcának elméletét és gyakorlatát. Kína harcát az új demokráciáért az ázsiai forradalmi mozgalom gyujtópontjának tette meg. Ez adja meg a kínai forradalom nagy jelentőségét.

«Az új demokratikus forradalom győzelme Kínában — mondta Mao-Ce-Tung — igen nagy esemény. Jelentős, mert olyan országban játszódik le, amelyben 450 millió ember él és fontos esemény, mert a földgolyó keleti részén zajlik, ahol a Föld lakosságának felét, több, mint egymilliárd embert nyom el az imperializmus. A kínai felszabadító háború átmenete a védekezésből a támadásba, bátorsággal és örömmel töltötte el Ázsia elnyomott népeit. Buzdítást jelent ez az esemény Európa és Amerika népeinek is, akik sok országban harcban állnak az imperializmussal.

1946-ban Csang-Kai-Sek reakciós tömbje polgárháborút robbantott ki, amely a nép ellen irányult és kiterjedt az egész nemzetre. Csang-Kai-Sek erre a kalandra nem annyira azért szánta rá magát, mert katonailag erősebb vélt lenni, hanem mert rábízta magát az amerikai imperializmusra és hitt ennek rendkívüli hatalmában. Kezében az atombombával és sehol a világon hozzáfogható ellenféllel — így képzelte el Csang az amerikai imperializmust. Lelki szemeivel látta, hogy az ellátja őt katonai és pénzügyi segítség szakadatlan áradatával; képzeletében igen nagy szerepet játszott egy elkerülhetetlen háború Szovjetúnió és az USA között és a harmadik világháború kitörése.

A második világháború után az amerikai imperializmusban való bizakodás közös ismertetőjele lett az egész világ reakciós erőinek. Ez a tény jellemző a csapás súlyosságára, amelyet a világ kapitalizmusa a második világháborúban elszenvedett, a kapitalista országok reakciós erőinek gyengeségére, a soraikban fellépett pánikra és önbizalmuk elvesztésére. Jellemző ez a jelenség a világ forradalmi erőinek fölényére. A haladó mozgalom nagy lendülete a reakciót minden országban olyan helyzetbe

hozza, amelyből nem lát kivezető utat, s rábízza magát az amerikai imperializmusra.

De olyan erős-e tényleg az amerikai imperializmus, mint aminőnek Csang-Kai-Sek és a többi országok reakciósai képzelik? Valóban szakadatlanul áramolhatik a segítség Amerikából Csang-Kai-Sek és a többi reakciós kormány tábora felé? Nem. Amerika gazdasági ereje növekedett a második világháborúban és most egyre zsugorodó piacokra bukkan otthon és a világban. E piacok további zsugorodása feltétlenül gazdasági válság kitörésére vezet.

Amerika háborús konjunktúrája csak átmeneti jelenség. Nem hatol mélyre és múló természetű. Naponta fenyegeti a válság kitörése, akárcsak egy vulkán. Amerika imperializmusa egy kráteren ül. Amerika imperialista elemei ebben a helyzetben kénytelenek voltak tervet kidolgozni a világ rabszolgasorba döntésére; tervet arra, hogy vadállatok módjára mindenütt a világon — Ázsiában és Európában — betörjenek, kiválogassák a világ reakciós erőit, a népek alját és egy imperialista, antidemokratikus frontot szervezzenek a haladásnak a Szovjetúnió vezetése alatt álló erői ellen, háborút készítsenek elő, hogy valamikor a távoli jövőben kirobbantsanak egy harmadik világháborút és megverjék a demokrácia erőit.

Kalandos terv ez. A világ demokratikus erői nagyon könnyen meghiúsíthatják ezt a tervet és meg is *kell* hiúsítaniok. Az antiimperialista tábor sokkal erősebb, mint az imperialista. Mi vagyunk fölényben, nem ellenségeink . . .

Ez az a történelmi korszak, amelyben a kapitalizmus és imperializmus mindenütt a világon vége felé közeledik, a szocializmus és a demokrácia pedig mindenütt a világon a győzelem felé. A hajnal hasadása már pirosra festi az eget. Készenlétben kell lennünk és cselekednünk kell».

A győzelem új problémákat vetett fel, amelyekkel Kína Kommunista Pártjának Központi Bizottsága 1949-ben foglalkozott. A legfontosabb határozat, amelyet ezen az ülésen hoztak, az volt, hogy a Párt tevékenységének súlypontját a vidékről a városba teszik át. Változási jelentett ez a Pártnak az utolsó 22 évben követett politikájában, amely a győzelem folytán vált lehetővé és szükségessé.

Amikor Csang-Kai-Sek és a kínai burzsoázia 1927-ben a falu összes reakciós erőivel és a városba kapaszkodó imperializmussal szövetségre lépett, a Kommunista Párt tevékenységét a vidéki területekre helyezte át, ahol a legmaradibb viszonyok uralkodtak, ahol a feudalizmus a legerősebben jutott ki-

fejezésre és ahol a reakció az elégedetlen parasztok óriási számával állott szemben. Ebben a korszakban — 1949 tavaszáig — a Párt munkássága szükségszerűen decentralizált volt, területileg egymástól távoleső környékeken dolgozott és apró helyi egységekben. A Párt súlypontjának ez az áthelyezése a vidéki területekre, nagyon helyesnek bizonyult. A kuomintang-uralom félfeudális rendszerének és a vele szövetséges imperializmusnak olyan gyengülésére, viszont a Pártnak és befolyásának olymérvű megnövekedésére vezetett országszerte, hogy lehetségessé vált Japán veresége és a győzelem a polgárháborúban.

A Kuomintang és az amerikai imperializmus felett elért katonai és politikai győzelem után hátra van Kína iparosításának feladata, amelyet megnehezítenek az évtizedes polgárháború és a Japán elleni nagy hazafias háború pusztításai. A termelést, amely ezidőszerint 90 százalékban mezőgazdasági és csak 10 százalékban ipari, alig néhány év alatt úgy kell átalakítani, hogy 40 százalékban ipari és 60 százalékban mezőgazdasági legyen. Csak ennek megtörténte után lesz Kína abban a helyzetben, hogy a legfontosabb használati cikkeket maga termelhesse és egy támadás esetén a védekezés eszközeit maga állíthassa elő. Csak akkor lesz biztosítva a nemzeti és politikai függetlenség után a gazdasági is, valamint Kína önállósága és demokráciája.

Az a határozat, amely szerint a Párt tevékenységének súlypontját — a vidék problémáinak elhanyagolása nélkül —, a városokba kell áthelyezni és a városi kádereket kell fejleszteni, megteremti a feladatok megoldásához szükséges előfeltételeket a katonai és politikai győzelem után.

A Központi Bizottság ülésének második határozata a kínai nép forradalmi egységfrontjának megtartására és erősítésére vonatkozik. Ez az egységfront a munkásosztály vezetése alatt áll és hozzátartozik a nemzeti polgárság is.

Kína nemzeti polgársága mögött az elnyomás hosszú és némely tekintetben tisztító korszaka áll. Az az álma, hogy szövetségben, a feudális nagybirtokkal, a polgárháború tábornokaival és az imperializmussal Kína urává lehessen, a bürokratikus tőke uralma idején szétfoszlott. A polgárháború és a Japán elleni háború évei alatt a polgárok látták, hogy az ország termelési lehetőségei egy kérlelhetetlen és kegyetlen monopólium kezében vannak; az államhatalom eszközzé vált a rablólovagok kezében. A polgárok folyamodókká váltak a hatalom feltétlen birtokosainak kapuja előtt, akik minden tulajdonra és gazdagságra irányuló törekvésben betörést láttak saját területükre. E

nemzeti burzsoázia fiait, akik kínai és amerikai egyetemeken tanultak, sivár hivatali szobákba zárták, ahol mint írnokoknak olyan könyveket kellett vezetniök, amelyek a négy család önkényes rendelkezéseit, jövedelmeit és előjogait tartalmazták. Saját művészeti, technikai és tudományos terveiket a mindenen uralkodó korrupció szétrágta és a felgyűlt aktapor alá temette.

A felszabadult területen az új demokrácia, a parasztsággal szövetséges munkásosztály mindinkább erősödő mozgalmában és a Kommunista Párt vezetésében egyre kevésbbé láttak fenyegetést és egyre inkább reménységet. A művészek festettek, a költők költöttek és a muzsikusok énekeltek a nép győzelméről, a mérnököket magukkal ragadta a hídépítés láza, lelkesedtek a szénbányászatért, az új demokrácia által bevezetett vasépítményszerkezetekért. Kína iparosításának programmjában a polgárság meglátta a bürokratikus tőke börtönéből kivezető utat. Kész volt elfogadni a négy család diktatúrája alól való felszabadítást, a munkásosztály és a Kommunista Párt kezéből és hajlandó volt beérni a nemzeti gazdaság ama szektorával, amelyet a forradalom vezető osztálya számára kijelölt, kész volt segíteni a felépítésben, bár tudatában volt annak a ténynek, hogy az ország minden erejével és a lehető legnagyobb gyorsasággal a szocializmus felé halad, még akkor is, ha egyelőre a magántőke működési területe kibővül.

Mao-Ce-Tung «A nép demokratikus diktatúrája» című beszédében azt mondta, hogy az egységpárt alapja a munkásság és parasztság, vagyis a lakosság 90%-ának szövetsége. E két osztály ereje győzte le az imperializmust és a kuomintang-reakció klikkjét. Az átmenet az új demokráciába a szocializmusba, főleg e két osztály szoros kapcsolatától függ. A kispolgárság, a kézművesek, az iparosok, az értelmiségiek és a művészek csatlakoztak ehhez az egységfronthoz.

«A nemzeti polgárság — mondta Mao-Ce-Tung — a jelenlegi stádiumban rendkívül fontos. Még mindig az imperializmus közvetlen fenyegetése alatt állunk és ez veszedelmes ellenség. Hogy az elnyomatás veszélyét végleg leküzdhessük, hogy visszamaradt gazdaságunknak színvonalát fokról-fokra emelhessük, ki kell használnunk minden kapitalista üzemet városon és falun, amelyek a nemzeti gazdaságot és a nép életszínvonalát nem fenyegetik; közös harcra kell egyesülnünk a nemzeti burzsoáziával. Jelenlegi politikánk arra irányul, hogy a kapitalizmust korlátozzuk és nem arra, hogy kiküszöböljük. De a nemzeti burzsoázia nem tudja a forradalmat vezetni; nem foglalhat el vezető állást a kínai nép köztársaságában. Mert a nemzeti burzsoázia

gazdasági és társadalmi helyzete alapján gyenge, kevés benne az előrelátás, nincs bátorsága és félelemmel, bizalmatlanul nézi a tömegeket.»

Az egységfronton nyugszik a nép demokratikus diktatúrája, amely — mint Mao-Ce-Tung mondta: «demokrácia a munkások, parasztok, kispolgárok és a nemzeti burzsoázia számára és diktatúra a nagybirtokosok, a bürokratikus tőke és a reakciós Kuomintang felett. A demokratikus rendszer a népért van, annak ad szólás-, gyülekezési és szervezkedési szabadságot.»

Csak a népnek van választójoga — és nem a reakciónak. A demokrácia a nép számára és diktatúra a reakció felett együttesen adják a nép demokratikus diktatúráját... Ha egy állam a népé és nem a burzsoázia magántulajdona és ha egy ilyen államot a munkásosztály vezet, akkor ez a nép demokratikus diktatúrája.

A munkásság élcsapata, a Kommunista Párt számára azonban a győzelem nem ok arra, hogy pihenjen és most már könnyebb életet reméljen magának. Egy a kommunista ifjúság előtt tartott beszédében Yen-Pi-Sze, a Központi Bizottság tagja, nyomatékosan hangsúlyozta, hogy ők fognak «utoljára az asztalhoz ülni».

«Helytelen azt hinni, hogy vége a forradalomnak, kivívtuk a győzelmet és most nekünk, akik harcoltunk, jobb élet jár. Ha egy forradalmi párt csak a régit tudja lerombolni, de az újat nem képes felépíteni, ha a forradalom sikere nem abban áll, hogy a tömegek élete válik jobbá, akkor az emberek elvesztik hitüket ebben a forradalomban és végül ellene fordulnak. A Párt minden tagjának készen kell lennie most arra, hogy ugyanannyi «keserűséget nyeljen», mint azelőtt. Minden fillérrel takarékoskodnunk kell, minden fillért az elpusztított ipar helyreállítására és újjáépítésére, egy új ipar felépítésére kell fordítanunk. Tizenöt év mulva talán az egész néppel együtt mi is jobb életet élvezhetünk.

Két erőcsoport birkózik egymással Kína sorsáért több, mint két évtizede. Milyen utakon jártak, milyen állomásokon át és hova jutottak? E kérdés megválaszolása anyagot nyujt a világtörténelem megítéléséhez.

Rövid időn át, 1924-től 1927-ig, a kínai nép egységfrontban egyesült. Azután szétváltak a Kommunista Párt és a Kuomintang útjai.

A Kuomintang útja azzal kezdődött, hogy Mandzsuriát és Észak-Kínát átengedte Japánnak. Azután következett egy csaknem tíz évig tartó polgárháború a Kommunista Párt ellen, majd

Csang-Kai-Seket elfogták lázadó tisztjei, végül a nép által kikényszerített ellenállás Japánnal szemben és a hazafias háború kitörése következett 1937-ben. A «nép hátán vívott háború» alatt a Kuomintang követőinek száma époly gyorsan fogyott, ahogy a diktatórikus hatalom és a rabolt gazdagság kezébe került.

A háború után Amerika fegyvereket és pénzt adott és Csang-Kai-Sek honfitársainak testét szállította, hogy Kínát egy gyilkos háborúban a reakció és az imperializmus váravá tegye. A Kuomintang e várának belső udvarain a feudalizmus és fasizmus félelmes keveréke uralkodott, amelyet Csang-Kai-Sek képviselt. A vár falain mindenütt amerikai fegyverek meredtek, kapui pedig amerikai tábornokok parancsszavára nyíltak meg.

Kétévi polgárháború után ebből a várból már csak romhalmaz maradt. A demokrácia erőitől űzve, elszakadva a még birtokában lévő területek lakosságától, nem tudta már kielégíteni imperialista megbízóit, nem tudott változtatni parazita életformáin és így a desperádók e kis csoportja egyre brutálisabb eszközökhöz nyúlt, hogy kitolja végleges vereségét. Kína függetlenségének egyre nagyobb darabjait adta el, egyre kisebb ellenszolgáltatásért.

Útja végére érve, zsákutcába került a Kuomintang. Beteljesültek a szavak, melyekkel a Kommunista Párt politikai irodájának fiatal funkcionáriusa jelentését 1927-ben lezárta. Sokszáz millió paraszt kelt fel — és amikor a munkásosztály vezetésével előretörtek, a nagybirtokosok, imperialisták, hivatalnokok, politikusok és katonák előjogai, mintha csak ellenállhatatlan erejű vihar seperte volna el őket, úgy összeomlottak.

A Kommunista Párt útja az első „kínai szovjetek területén», a jobban felszerelt, német tábornokok irányítása alatt álló kuomintang-csapatokkal szemben kifejtett hősies ellenálláson az első polgárháború öt diadalmas hadjáratán át vezetett. Későbbi állomásai: a nép szüntelen mozgósítása a hazafias védekező háborúra, a «hosszú menetelés» 1935—36-ban, amely a polgárháborús gyűrűből a Japán elleni háború frontjára vezetett. Csu-En-Lai beavatkozása Csang elfogatásakor és annak feltételes szabadonbocsátása, majd a nyolcéves partizánháború Japán ellen és a lakosság mozgósítása tizenkilenc tartományban s végül az új demokrácia.

Az ellenállhatatlan előrehaladásban százmillió parasztnak osztottak földet, felépítették Mandzsuriának a japánoktól és árulóiktól szétrombolt iparát, kiépítették a népképviseletek és demokratikus kormányok hálózatát, újjászervezték a kultúrát és műveltséget, mint mindenki közös tulajdonát és új fegyverekkel

szerelték fel az újtípusú milliós hadsereget — a Csu-Teh főparancsnoksága alatt álló néphadsereget.

Az utolsó két évben az új demokrácia lett Kína döntő ereje. Kivívta a nép bizalmát és összekovácsolta a nemzet új egységfrontját. Győzelmei alapján az ellenállás és az ázsiai népek függetlenségi mozgalmainak vezetője lett.

Kína Kommunista Pártja közeljutott a csúcshoz, ahonnan egyre tágabb kilátás nyílik egy szabad népre, szabad országra, szabad kontinensre. Nehéz volt az út és fáradságos. Csak a legnagyobb kitartással és céltudatos vezetéssel lehetett megtenni. Ahol legnehezebb volt a haladás és legveszélyesebb, oda mindenütt Mao-Ce-Tung neve van bevésve. Ő járt elől, ő adta meg a küzdelemnek azt az irányt, amely a magasba vezetett.

A kínai polgárháborút elsősorban a kínai nép jövőjéért vívták. De többről volt szó: a világ jövőjének nagy látomásáról.

A pennsylvániai széukirályok, a detroiti acél- és autókirályok, a chicagoi húskirályok, a wallstreet-i pénzkirályok, a los alamosi és washingtoni atomkirályok és valamennyi Csang-Kai-Sekjük meg helytartójuk álma a jövőről: a világ összes népeinek lidérces álma. Ahol beteljesedik, elsorvadnak a birodalmak.

A világ egy nagy kaszárnya. A munkások és parasztok hangtalan újoncok, akik parancsszóra dolgoznak és parancsszóra ünnepelnek. Tudósok, akik a konszernek kenyerét eszik, akik a népek érdekeit fogvatartják a kapitalista retortákban és mindennel kísérleteznek, amiért fizetnek nekik; ha úgy tetszik, pestissel, ha úgy tetszik vérrel. Muzsikusok, akik a kultúrkamarák és vizsgálóbizottságok nyomása alatt egy fegyverecsörgető, tülekedő világ kakofoniáját érzelgős slágerekké, feszes indulókká, lázasan vidám jazz-zenévé hazudják át.

A világ egy nagy kaszárnya, amelyben semmi sem lesz jobb, eltekintve attól, hogy az újoncok egyre pontosabban gyakorlatoznak, a katonák egyre feszesebben állnak, a tisztek parancsai egyre rövidebbek, a gyakorlatozás órái egyre hosszabbak lesznek. Börtön olyanok számára, akik megsértik a fegyelmet; a szabad szellemet minden tiltakozó szóért gúzsba kötik, kényszerítik, hogy kínok között lábujjhegyen álljon, míg végül eszméletlenül lóg a köteleken amelyek karjait a magasba húzzák. Hajléktalanság olyanok számára, akiknek nem jut hely a nagy termelési kaszárnyában és halál a számfelettieknek. A népek szabadságvágya, a világ haladása be van zárva abba a házba, amelyet Hitler tervezett...

Ez az imperialisták álma, a diktátorok látomása.

Mao-Ce-Tung látomása ezer millió ember gazdagsága, szabadsága és alkotó erejének felszabadítása.

Eddig abból a kevésből éltek, ami a középkori termelési viszonyok mellett számukra fennmaradt. Ami ezen felül volt, az átalakult a nagybirtokosok rizskészleteivé, a földesurak finomabbnál finomabb ételeivé, a korrupt hivatalnokok aranyává, ékszereivé és selymévé, a bürokraták palotáivá. Átalakult „ötórai whisky»-vé, a gyarmati urak polo-játéktereivé és klubjaivá.

Az ezermilliók most megvalósítják az ipari forradalmat. Nem mint technikai forradalmat, nem mint a polgárság forradalmát, hanem mint az egész nép forradalmát. A számfeletti falusi lakosság milliói a futószalag mellett fognak állni, gyári műhelyekben, amelyek az övéik, amelyeket maguk építettek. A parasztcsaládoknak, amelyeknek télen csak egyetlenegy meleg ruhadarabjuk volt, rádiókészülékeik és traktoraik lesznek. A riksát húzó kulik kormánykeréknél ülnek majd. Házaikban villany világít, betegeiknek kórházuk lesz. Ugyanazok az emberek, akik pokolpénzt égettek rokonaik sírján, atomfizikát fognak tanulni. Kiszárítják a mocsarakat, az ugaron fekvő földeket termékennyé teszik. A parasztok életük époszát írják. Fiaik szabad birtokosok lesznek, unokáik a talajkultúra és növényfiziológia tanárai. Képviselőik egy asztalnál ülnek az összes nemzetekkel és ezermilliók hangján beszélnek, melyet nem lehet túlharsogni.

A fajok egyenjogúsításáért, a munka szabadságáért, azért, hogy „a föld azé legyen, aki megmunkálja" és azok uralmáért, akiket megválasztanak.

Ázsia elő fogja állítani azt, amire a világnak szüksége van és fogyasztani fogja a világpiac termékeit. A világ arculata meg fog változni. A szabadság és emberi méltóság arculata lesz.

Ez Mao-Ce-Tung látomása.

EPILÓGUS

E könyv befejezése óta valósággal kergették egymást az események Kínában.

A Mandzsuriában, Észak-Kínában, Anhvei és Kiangszu tartományokban elszenvedett vereségek után Csang-Kai-Sek és klikkje egyszerre csak békéért kezdett kiabálni.

Mao-Ce-Tung 1949 január 14-én közzétette nyolc békefeltételét.

Egy héttel később lemondott Csang-Kai-Sek és visszavonult szülővárosába, Fenghauba, Csekiang tartományba. A lemondó iratban gondosan megválasztott «Yin T'ui» kifejezést használta ami körülbelül azt jelenti, hogy ideiglenesen lemond hivataláról, mintha ezzel nyiltan arra akart volna utalni, hogy készen áll, hogy kedvezőbb történelmi helyzetben visszatérjen. Ezzel végetért hivatalosan a diktatúra, amelyet Csang-Kai-Sek 1927-ben alapított és 22 éven át gyakorolt.

Li-Cung-Jen lépett örökébe, mint alelnök. Kijelentette, hogy hajlandó a kommunistákkal a nyolc békefeltétel alapján tárgyalni. Ugyanakkor kétségbeesett kuomintang-csoportok tömörültek azzal a célkitűzéssel, hogy Amerika újabb, nagyobb és hatékonyabb segítségével Dél-Kínában és Formozában újabb ellenállási központokat szervezzenek.

Tiencin és Peiping városokat a felszabadító hadsereg körülzárta. A kuomintang-tábornokoknak Tiencinben ultimátumot nyujtottak át, amelyben felszólították őket a város áladására. Minthogy az ultimátumot visszautasították, a várost 29 óráig tartó nehéz ostrom alá vették. A megszálló csapatok megsemmisültek, tábornokaik fogságba estek és minthogy az ultimátum visszautasításával a várost és lakosságot súlyos veszélynek tették ki, mint háborús bűnösöket bíróság elé állították őket.

Ezzel szemben Fu-Co-Yi generális Peipingben elfogadta az ultimátumot. A város átvételére közös bizottságot alakítottak a két hadsereg kiküldötteiből, a felszabadító hadsereg tábornokának elnöksége alatt. Fu-Co-Yi csapatai elhagyták a várost és bevonultak egy számunkra kijelölt állomáshelyre, ahol egy hónap mulva megkezdték a demokratikus újjászervezést és a felszabadító csapatokba való beolvadást. Közben megtörtént a város átadása. Fu-Co-Yi tábornoknak, bár neve a háborús bűnösök jegyzékén állt megígérték, hogy a nép elnézően fog vele bánni.

Kína Kommunista Pártjának Központi Bizottsága elhagyta a yenani földbevájt barlangokat, ahonnan tizenhárom év óta irányította az új demokratikus forradalmat és Kína történelmi fővárosában, a felszabadított Peipingben állította fel székhelyét.

Kína több, mint százéves forradalma végéhez közeledik. A béketárgyalások Mao-Ce-Tung nyolc pontja alapján küszöbön állnak.

Peiping és Tiencin a Koumintang választási lehetőségeinek jelképeivé váltak. Hogy az Új Demokrácia és vele a béke és szabadság egész Kínára ki fog terjedni, ahhoz nem fér kétség. Csak az a kérdés, hogy a béke azon az úton fekszik-e, amelyen Peipinget elfoglalták, vagy ostrommal kell-e bevenni, mint Tiencint.

1949 április 20-án Csang-Kai-Sek utóda, Li-Cung-Jen elutasította a békefeltételeket. Mao-Ce-Tung és Csu-Teh ugyanazon a napon parancsot intéztek a partizánok felszabadító hadseregéhez, hogy «hátran törjenek előre és fejezzék be egész Kína felszabadítását».

Április 21-én megkezdődött az átkelés a Yangce folyón. E nagy és döntő katonai akció egy kis szakaszáról a következő leírás ad képet:

«Az éjszaka sötét volt és csendes. Szürkület előtt nyugati szél fújt és a csónakosok gondtelten vizsgálták az eget.

«Ha ez így tart — mondták —, akkor nemcsak az ellenség ágyúival és puskáival kerülünk szembe, hanem a szélel is.»

A szél azonban a sötétség beálltával hirtelen megfordult. Most már az északi partról fújt a déli felé. A hajósok és katonák egymásra mosolyogtak. Egy kis kövér gyalogos, térdén könnyű gépfegyverrel, szomszédjához fordult és valamit súgott neki. Az bólintott és továbbadta szomszédjának. Körbe járta a mondás.

«Ezt a szelet elnökünk, Mao-Ce-Tung kérte kölcsön az égtől nekünk.»

A tisztek sutlogva kérdezték egymástól, hány óra és beigazították óráikat. Az első rohamcsapat katonái lecsúsztak a parti lejtőn, bemásztak a csónakokba, lehasaltak és puskáik meg gép-

fegyvereik csövét a jármű szélén át a sötétségbe irányították, amelyben az ellenség és a túlsó part rejtőzött. A rohamcsapat másik része a meredek lejtőn helyezkedett el.

A szín pillanatról-pillanatra változott. Két pillanat között mintha egy tábori telefon halk csengetését lehetett volna hallani. Az egyik pillanatban a szinte élettelenül csendes tömeg még mozdulatlanul feküdt a csónakban és a lejtőn, fegyvereik még hangtalanul a folyó felé voltak irányozva; türelmetlenek voltak az emberek, kívánták a cselekvést és mozgást. Megszólalt a halk csengetés és a következő pillanatban felharsant a felszabadító csapatok ágyúinak dörgése. A sötétséget számtalan széles láng hasogatta, sok tonna vas repült át a széles folyón a kuomintang-partra, jelzőrakéták és világítógömbök szálltak fel. Az emberek a csónakokban kiabáltak, vörös zászlók bomlottak ki, kürtszó harsogott és ezernyi fehér vitorla sietett a segítésére kész szélben, amelyet «Mao elnök az égtől kért kölcsönt», a széles Yangce folyón át a szemközti part felé. A bátor kis csónakok orrukat déli irányba fordították, akkor is, amikor az ellenség tüzérsége válaszolni kezdett, amikor a Kuomintang repülőgépeinek világító teste nappali fénnyel árasztotta el az egész színteret és a robbanó repülőbombák nyomán ég felé törő vízoszlopok minden cseppje csillogni kezdett. A csónakok táncoltak a hullámokon, de betartották irányukat. Egy jól megrakott csónakot találat ért a víz alatt és Csang-Ting-Lung, aki nem tudott úszni, beleúgrott a vízbe, egyik kezével megkapaszkodott a csónak szélébe és egyenruhája kabátjával tömte be a rést.

Hamarosan felvillant a partraszállást jelentő első fényjel. A rohamcsapatok átküzdötték magukat ötven méter sekély vizen, megrohamozták a lejtőt és elfoglalták az első állásokat. A déli part egyre szélesebb szakaszáról érkeztek partraszállási jelzések, egyre több kuomintang-csapat esett el a partraszállók rettenetes tüzében; egyre többet vetett ki az állásokból az előnyomuló forradalmi csapatok rohama. Ezek futva menekültek. A felszabadító hadsereg tüzérsége előbbre vitte tüzét és a lövedékek valóságos záporát zúdította a visszavonuló kuomintang-hadseregre.

Mire beköszöntött a reggel, a demokratikus csapatok által rohammal elfoglalt parton mélységes béke honolt. A partraszálló századok gyorsított menetben üldözték az ellenséget dél fele.»

Három helyen keltek át a Yangcen. Nyugaton Nanking és Kiukiang között 300.000 ember, középen Nanking és Wuhu között Anhvei tartományban 350.000 és keleten Nanking és Kiangin között 300.000, összesen csaknem egymillió ember.

Nanking kuomintang-főváros április 23-án szabadult fel, Shanghai pedig 1949 május 25-én.

Megkezdődött a nagy menetelés dél felé. Fordított diadalmas mása volt az 1937 évi «hosszú menetelés»-nek, amikor a Vörös Hadsereg, hogy a japán betolakodók közelébe kerüljön, az első szovjet területekről 5000 kilométer utat téve meg, a távoli északnyugatra vonult vissza. Akkor a katonák hosszú, vörösbojtos parasztdárdákkal voltak felfegyverezve. Amikor tizennégy év mulva visszatértek, magukkal hozták a történelmi nevezetességűvé vált dárkákat, de minden katonának volt egy japán vagy amerikai puskája is, minden századnak voltak géppfegyverei és gránátvetőket is hoztak — amerikai bazookákat — meg a nehéz és könnyű tüzérséget, amely a Kuomintangon keresztül került Washingtonból az új demokrácia kezébe. Olyan utakat tettek meg, amelyek hosszabbak, mint a Stockholm és Nápoly közötti távolság. A hadsereg egyes részei a nagy vasútvonalak és a főútvonalak mentén vonultak. Mások — hogy meglepetésszerűen a kuomintang-csapatok hátába kerüljenek, úttalan utakon jártak, magas hegyvonulatokon és terméketlen fennsíkokon át.

A «nép harmadik tábori hadseregének» egyik erős egysége ezer kilométeres utat tett meg két tartományon — Csekiangon és Kiangszin át — magas hegyeket mászott meg a trópusi nyár hőségében és nehéz esőzéseiben, hogy felszabadítsa Fucsaut, Fukien fővárosát, a kuomintang-hadsereg egyik legfontosabb támasz- és utánpótlási pontját Dél-Kínában.

A hadsereg július elején indult útnak. Bár minden katona poggyászt vitt és fegyvert viselt, óránkint átlag két kilométeres sebességgel haladt előre.

A legénység és a teherhordó állatok hosszú oszlopai felfelé haladtak a Vuyisan hegységbe, amely Kiangszi tartományt választja el Fukientől. Az ütegeknek rohanó hegyipatakokon kellett átkelniök és hegyszorosokon kellett őket keresztülvonszolni, néha 1500 méter magasságban. Gyakran le kellett szedni az állatok hátáról a terhet és a katonák cipelték át kisebb részekre szedve a nehezebb útszakaszokon. Ha ez megtörtént, a katonák lerohantak a hegyi lejtőkön, hogy megint elérjék egységeiket.

A bocskorok szétmállottak a nehéz esőkben és a forró napsütésben, de a szabadságharcosok nem lassították meg az iramot, egyre tovább meneteltek. Gyakran le kellett vetniök egyenruhájukat, az átizzadt ruhadarabokat kicsavarni és nagysietve ismét

felvenni, hogy folytathassák útjukat. Hegycsúcsokon és fennsíkokon pihentek meg és napokig rizsen és sósvizen éltek.

Az utász-zászlóaljak huszonnyolc hidat építettek és 200 kilométer megrongált utat javítottak ki, hogy az előrenyomulás gyorsaságát biztosítsák. Kisebb gyaloghidakat és átjárókat a katonák maguk építettek, a rohanó vízben állva.

Mindezeket a nehézségeket előre látták és már hetekkel a menetelés kezdete előtt a tisztek és katonák legkisebb részletükben is megvitatták. Az egyes zászlóaljak versenyszerződéseket kötöttek egymással, hogy melyik menetel gyorsabban és kel át jobban nehéz helyeken. Ezekben a napokban az ország déli részének elhagyatott útjai és a hegyek közötti völgyek visszhangoztak a századok szabadságdalaitól. Színjátszó csoportok pihenő közben a hegyormokon kisebb jeleneteket és tréfákat adtak elő. E néptelen vidék legnehezebben hozzáférhető helyeire az átvonuló csapatok a szabadságharc jelszavait írták fel.

A hónap vége felé ismét sűrűbben lakott területekre értek a katonák. A falvakból csoportosan mentek elébük a parasztok és így kiáltottak: „Pihenjetek meg egy kicsit. Ez a legesősebb idő; pár nap mulva végetér." A katonák csoportjai megállottak, köszönetet mondtak a parasztoknak és megmagyarázták nekik, hogy minden kilométer, amit nyernek, esetleg megakadályoz valami pusztítást. Ezután gyorsan a hadsereg zöme után indultak, amely megállás nélkül menetelt tovább.

A szívós, apró lovak elfáradtak és előfordult, hogy napjában kétszer is meg kellett őket patkolni. A szakadékokat ellepte az áradás és a katonák térdig jártak a vízben; siettek, mert az utánuk következők a sarkukban voltak és így kiáltottak: „Siessetek! Siessetek megverni az ellenséget!"

Augusztusban elérte a hadsereg Fucsau városát, 25.000 embert elfogott és bevonult a városba. A munkások az útvonal mentén álltak és így kiáltottak: „Itt jön a mi hadseregünk!" A felszabadító csapatok meglepték a kuomintang-helyőrséget, de a 300.000 főnyi lakosság már várta őket és üdvözlő feliratokkal árasztotta el a várost. A 30.000 főnyi diákság, amely pár nappal előbb éhségfelvonulásokat szervezett a kuomintang-kormány ellen, az utcán volt és lelkesen üdvözölte a felszabadítókat.

Ennek az erőltetett menetelésnek eredményeképpen Fucsaut sértetlenül foglalták el, a távirati összeköttetés Peipinggel a város meghódítása után két nappal helyreállt, a postát, telefont és hajózást sértetlenül vehették át és a felszabadító hadsereg jó ugródeszkához jutott, hogy felszabadítsa a Kuomintang utolsó

menedékét, a nagy és termékeny Formoza szigetét, amely a fukieni tengerszoros másik oldalán fekszik, Fuchauval szemben.

Szeptemberben és októberben felszabadították Hunan tartományt, fővárosa, Csangcsa, akárcsak Peiping, elfogadta Mao-Ce-Tung békefeltételeit. Szuijuan és Szinkiang tartományok megszakították összeköttetésüket a Kuomintanggal és az új demokrácia mellett foglaltak állást. Kanton október 14-én szabadult fel.

Csang-Kai-Sek Formozában ült és utóda a kormány élén Li-Cung-Jen, egyik városból a másikba, egyik tartományból a másikba menekült. A Kuomintang hatalmából nem maradt úgyszólván semmi egyéb, mint a külföldre kicsempészett bankkövetelések és egy hely az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsában.

Peipingben összeült a „politikai népkongresszus". Azt a munkát folytatta — mérhetetlenül magasabb szinten —, amely az 1946. évi első politikai népkongresszus megkezdett, de Csang-Kai-Sek öngyilkos stratégiája kivett a kezéből.

662 küldöttet választottak és amikor az előkészítő bizottság végignézett azokon, akik hívására megjelentek, megállapította hogy az összes néprétegek, szervezetek és országrészek oly teljes képviselete van együtt, hogy a gyülekezet számára „a kínai nép politikai kongresszusa" elnevezést ajánlotta.

42 küldött 14 politikai pártot képviselt, élükön a Kommunista Párttal, a Forradalmi Kuomintang Bizottsággal és a Demokratikus Szövetséggel. 102 küldött jött hat felszabadított területről, „Belső-Mongólia autonóm területéről" és az országnak ama részéből, amely még a Kuomintang kezében volt. 206 küldött 16 tömegszervezetet képviselt: szakszervezeteket parasztszövetségeket, a nők, a diákok, az ifjúság, a vállalkozók, a tudósok, a nevelők, az újságírók, a külföldön élő kínaiak, a vallásos csoportok, a nemzetiségek, stb. szövetségeit. 60 küldött a kínai nép felszabadító hadseregét képviselte.

A kongresszus szeptember 29-én «közös programmot» fogadott el, amelynek első pontja így szólt: «A kínai népi köztársaság új demokrácia, a nép demokráciája. A köztársaság a nép demokratikus diktatúráját gyakorolja, amely a munkásosztály vezetésével, a munkások és parasztok szövetségére támaszkodva, a demokratikus osztályokat és Kína összes nemzetiségeit egyesíti. A köztársaság harcol a imperializmus, a feudalizmus és a bürokratikus kapitalizmus ellen; célja Kína függetlensége, demokráciája, békéje, egysége, jóléte és erőssége».

1949 október 1-én ünnepélyesen kikiáltották a Kínai Népköztársaság megalakulását. Az «Új Kína» hivatalos távirati ügy-

nökség közzétette az esemény leírását, amely méltán sorakozik a kínai nép millióinak érzése szerint a legjobbhoz és legnagyobbhoz, amit a klasszikus és modern kínai irodalom alkotott:

«Egész nap esett az eső. Délután 3 órakor, amikor az ünnepség kezdődött, kisütött a nap. Óriási tömeg gyűlt össze az «Égi Béke Kapuja» előtti téren, Pekingben, az új fővárosban. Ott voltak a tanácskozó nemzetgyűlés összes tagjai — a kínai nép osztályainak és szervezeteinek az egész országból összesereglett 600 képviselője; eljöttek a munkások a pekingi gyárakból, a diákok és tanítók az iskolákból, a hivatalok alkalmazottai és Peking tömegszervezetei; eljött a lakosság és a város helyőrsége és eljöttek a környékbeli falvak parasztjai — 300.000 ember.

A tribűnt a város falán, az «Égi Béke Kapuja» felett állították fel és onnan át lehetett látni az óriási teret, az emberek áradatával és számtalan zászlóval.

Pontosan három órakor Lim-Po-Csü, a kormányzó-bizottság titkára megnyitotta az ünnepélyt. Mao-Ce-Tung felment az emelvényre és az egész téren felhangzottak a dörgéssé fokozódó üdvözlő kiáltások. Ugyanakkor felharsant a kínai nép új himnuszának zenéje: «Keljetek fel» ... Mao-Ce-Tung felemelkedett és beszélni kezdett: «Bejelentem a Kínai Népköztársaság Kormányának megalakulását» — és felolvasta a kormány kiáltványát. Hatalmas hangja a hangszórón át az egész teret betöltötte és úgy látszott, hogy csak az ég kékjében és a tág látóhatáron enyészik el. Megnyomott egy a korláton lévő gombot és az köztársaság új zászlaja lassan felkúszott a magas zászlórúdon. Trombitaszó, dobpergés és 54 ágyú 86 üdvlövése kísérte.

Csu-Teh, a felszabadított hadsereg főparancsnoka, nyitott kocsival ment végig a felállított díszszázadok előtt. Azután felment a tribűnre, a korláthoz állt és így szólt:

«A kínai nép felszabadító hadseregének mai napiparancsa a következőképpen hangzik: Kína még fel nem szabadult egész területének és Formoza szigetének felszabadítása a legsürgősebben végrehajtandó.»

Megkezdődött a csapatok felvonulása. Három óra hosszat tartott. A katonai egységek keletről nyugat felé vonultak el az emelvény előtt. A menet élén két tengerészeti egység haladt. Azután következett a gyalogság egy hadosztálya, majd tűzérség, páncélosok, lovasság. A köztársasági légiflotta 14 különböző fajtájú repülőgépe mélyrepülésben repült az utolsó katonai alakulatok feje felett.

A tömeg tapsa minden elvonuló egység láttára fokozódott, azután újra elhalkult; olyan volt ez, mint ezer gőzkalapács erősödő és gyengülő hangja.

Este lett. Amikor besötétedett, a nagy tér vörös lampiónok, fényszórók, rakéták tengerévé vált és tüzijáték sziporkázott.

Az izgatott, boldog tömeg, az elvonuló utolsó katonai osztagok mögött gigantikus méretű tüntető menetté sorakozott. Az emelvény előtt elvonuló sorok így kiáltottak: «Tízezer évig éljen Mao-Ce-Tung, tízezer évig a nép köztársasága!» Mao-Ce-Tung pedig fáradhatatlanul válaszolt: «Tízezer évig éljetek ti, elvtársak!» Kezével és sapkájával integetett. Az emelvény elé érkezők nem tudtak megválni Mao-Ce-Tungtól, akik már túlhaladták, visszafordították fejüket, akik még nem értek oda, előretolakodtak. És Mao-Ce-Tung meg a nép újra meg újra integettek és tízezer évet kívántak egymásnak.

Kilenc óra volt, mikor az elvonulás megkezdődött. Mint valami óriási sárkány, hömpölygött a menet, ezer tarka lampion fényében a város felé. És az örvendő, izgatott tömeg egész éjjel az utcákon vonult.»

FÜGGELÉK

Képek

Mao-Ce-Tung, a Kínai Kommunista Párt és a Kínai Népköztársaság elnöke.

Csu-Teh, a felszabadító néphadsereg főparancsnoka.

Csu-En-Lai, a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja, az 1927-es Sanghai-i felkelés szervezője, a Kínai Népköztársaság miniszterelnöke és külügyminisztere.

Tung-Pi-Wu, a Kínai Népköztársaság miniszterelnök-helyettese.

Kuo-Mo-Jo, neves történész és író, Goethe Faust-jának fordítója, a Kínai Népköztársaság elnökhelyettese. Jobbra tőle a szerző.

Az „uj negyedik hadsereg" főparancsnoka (baloldalon) figyeli az ütközet lefolyását, amely Csang csapatait a Jangce folyóig vetette vissza.

A kínai nőmozgalom három vezető tagja. Csu-En-Lai asszony (középen), a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja, a húsz millió tagot számláló „Kínai Nőszövetség" alelnöke, két munkatársával Yenan repülőterén.

Felvétel a Csieh Fan Er Pau („A Felszabaditott Területek Hirlapja") szerkesztőségéről, a „fejedelmi" földbarlang előtt Yenanban. Itt székelt a szerkesztőség. Középen Liau, akit Csang-Kai-Sek a háboru alatt egy koncentrációs táborban őriztetett, családjával. Balra tőleFang-Csan-Csang, egyik vezető munkatársa a Felszabaditott Területek sajtójának.

Wang elvtársnő, a Kiangszu-tartomány egyik partizánkörzetének népoktatási felelőse.

Sü-Ping. Miután a felszabaditó néphadsereg elfoglalta Peipinget, a város alpolgármesterévé nevezték ki. Balról a szerző.

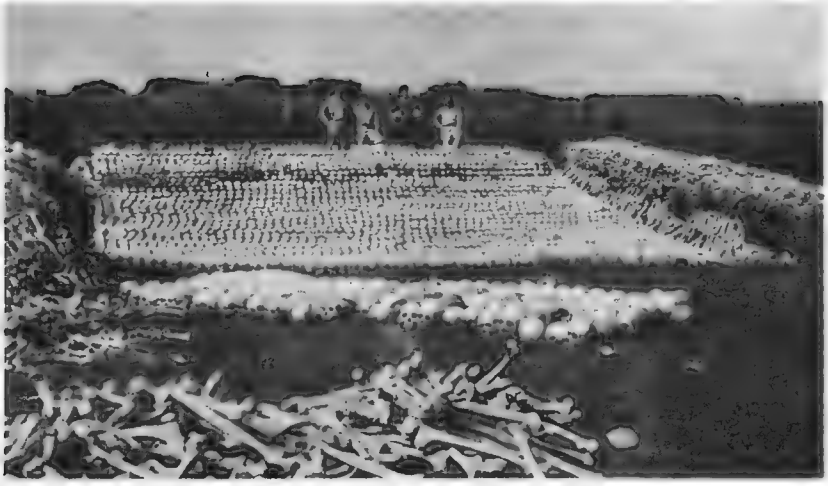

Ezt hagyta hátra a visszavonuló japán sereg. Koponyahalmazok Hemang város kivégzőhelyén, Hunan tartományban.

Csang-Kai-Sek páncélvonata, amelyet a felszabadító néphadsereg zsákmányul ejtett.

Lin-Piau tábornok, a csangcsuni, mukdeni és peipingi győző, kislányával.

A felszabaditó hadsereg hőseinek kitüntetése az első vonalban. Az alkalmat egy korty borral ünneplik meg, amelyet a látogatók hoztak magukkal.

Amerika „felfegyverezte" a felszabadító néphadsereget. Modern amerikai tüzérség, amelyet az uj demokrácia seregei zsákmányoltak.

Ezekért a „fegyverszállitmányokért" kapta Csang-Kai-Sek a „Felszabadított Területek hadianyagellátásának főnöke" nevet.

Az uj ifjuság. Gyermekcsoport a Felszabadított Területek egyik gyermekkertjében.

A felszabaditott Mandzsuria uj egyetemének hallgatói.

A „Kis Tanítók Mozgalma". Egy elemista továbbadja újonnan szerzett tudását a falu egyik öregasszonyának. Az elemista Dr. Taonak, Kína híres nevelőjének, a mozgalom megalapítójának a fia.

A szerző a Néphadsereg két fiatal nőtagjával Hwang-Ta-Csiau faluban.

Néptánc Szecsuanból. Előadják a híres „Menekültek Iskolájának" tagjai. Az iskolát Dr. Tao, Kína legnagyobb nevelője alapította.

Aratótánc. Előadja a Felszabadított Területek egyik falujának kultúrcsoportja.

„Megkapta a földjét." Az uj demokrácia földbirtoktörvénye nemre és korra való tekintet nélkül mindenkinek megadta a saját házhelyét és földjét. Ez a parasztfiu egyike a felszabaditó seregek veteránjainak

A tiszteletreméltó Wang-Lo-Fu fia, aki elmondta a szerzőnek élettörténetét. A Felszabaditott Területek sok millió parasztjának története ez.

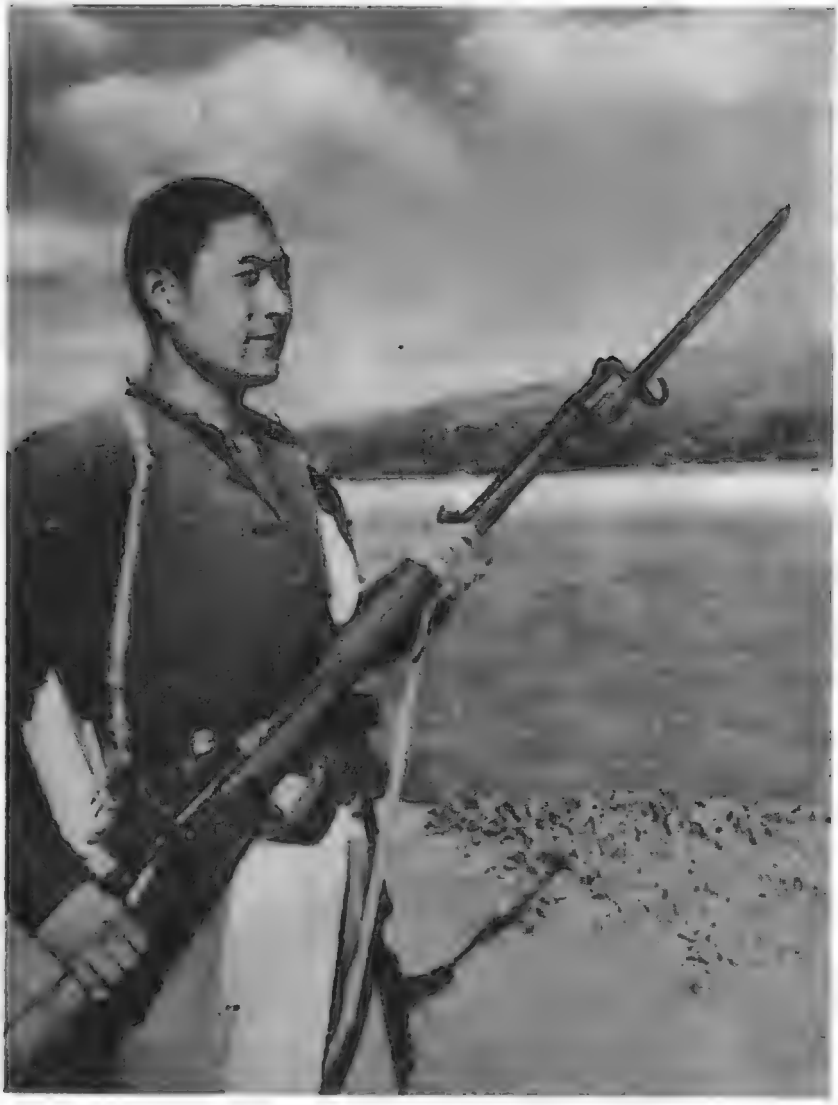

Egy a három millióból. Az új demokrácia önkéntes harcosai alapvetően kül[illegible]böznek a kuomintang-seregek katonáitól, akiket erőszakkal soroztak be, [illegible]sanyargattak.

Az új hadsereg arca. A falusi milicia két tagja őrségen, a nagybirtokosok csapatainak támadása ellen.

A felszabaditó hadsereg bevonulasa Peipingbe.

TARTALOMJEGYZÉK

YUEH-FEI: A NAGY FOLYÓ VÖRÖSEN HÖMPÖLYÖG 7
BEVEZETÉS HELYETT 9
EZERMILLIÓ EMBER MOZGÁSBAN 18

KÍNA ÉVSZÁZADOS ÚTJA

Kezdettől a mandzsukig 24
Sun-Yat-Sen kora 30
A nagy „forradalom" és Csang-Kai-Sek pálfordulása 34
Japán betörése Kínába 39
KÉT TÁBOR 50
A NÉP HÁTÁN 55
A parasztok helyzete 56
Ujoncok 61
Értelmiségiek és orvosok 68
„Az új negyedik hadsereg esete" 71
A bürokraták háborúja 75
Növekvő ellenállás Csanggal szemben 81
A feudalizmus anatómiája 84
A MÁSIK TÁBOR — A PARTIZÁNOK HARCA 88
MAO-CE-TUNG: KÍNAI ÓDA 96
EGY TÖRTÉNELMI FORDULÓPONT 97
AZ ÚJ DEMOKRÁCIA KALEIDOSZKÓPJA 108
A parasztok és a föld 111
A földreform a polgárháború alatt 117
Az új hadsereg 133
Az új kultúra 143
A forradalom vezető osztálya 163

CSANG HÁTORSZÁGA A POLGÁRHÁBORÚ ALATT

A Kuomintang bomlása 174
A falvak sorsa 177
A „nankingi alkotmány" 180
A munkások ellenállása 185
A liberálisok mozgalma 192
A nemzetiségek küzdelme 194
Parasztfelkelések 198
A diákság küzdelme 200

AMERIKA ÉS A TÁVOLKELET

Kína 205
Amerika japáni politikája 209
Korea 214

AZ ÚJ DEMOKRÁCIA ÉPÍTŐI

Mao-Ce-Tung 216
Csu-Teh 223
Csu-En-Lai 224
AZSIA GYÚJTÓPONTJÁBAN 226
EPILÓGUS 237
FÜGGELÉK (Képek) 245